

MAGYAR RENDSZET

XXV. évf. (2025)
4. szám

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

MAGYAR RENDÉSZET

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

Magyar Rendészet – Szerkesztőség

Főszerkesztő: Prof. Dr. CHRISTIÁN László (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)

Főszerkesztő-helyettes: Dr. BIRÓCZKY-SZABÓ Andrea (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)

Szerkesztők:
BARNUCZ Nóra (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. CSABA Zágón (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. ERDŐS Ákos (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. LIPPAI Zsolt (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. NÉMETH Zsolt (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. TÓTH János József (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)

Szerkesztőbizottság

A szerkesztőbizottság elnöke: Prof. Dr. KOVÁCS Gábor (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)

A szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke: Prof. Dr. KATONA Géza

Alapító szerkesztőbizottsági elnök: Prof. Dr. BLASKÓ Béla (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)

Szerkesztőbizottsági tagok:
Prof. Dr. BARABÁS Andrea Tünde (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. habil. BODA József (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. FAŁDOWSKI, Marek (Szczynói Rendőrákadémia, Lengyelország)
Dr. FELKAI László (Belügyminisztérium)
Dr. FIALKA György (Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara)
Prof. Dr. FINSZTER Géza (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Prof. Dr. HALLER József (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. HEGYALJAI Mátyás (Belügyminisztérium)
Dr. JANZA Frigyes (Magyar Rendészettudományi Társaság)
Prof. Dr. KEREZSI Klára (Országos Kriminológiai Intézet)
Prof. Dr. MADAI Sándor (Debreceni Egyetem)
Prof. Dr. MEZEY Barna (Eötvös Loránd Tudományegyetem)
Prof. Dr. RUZSONYI Péter (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Prof. Dr. SALLAI János (Nemzeti Közszolgálati Egyetem)
Dr. SOTLAR, Andrej (Maribori Egyetem, Szlovénia)

Szerkesztőség: 1083 Budapest, Üllői út 82. magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
XXV. évfolyam, 2025/4. szám

Kiadó: Nemzeti Közszolgálati Egyetem | Ludovika Egyetemi Kiadó, 1083 Budapest, Ludovika tér 2.
www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

A kiadásért felel: Dr. DELI Gergely rektor

Olvasószerkesztők: BUJDOSÓ Hajnalka, FARKAS-NAGY Judit, GERGELY Zsuzsánna, RESOFSZKI Ágnes

ISSN 1586-2895 (nyomtatott), ISSN 1787-050X (elektronikus)

Megjelenik évente 4 alkalommal.

HUNGARIAN LAW ENFORCEMENT

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT OF THE LUDOVIKA UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Hungarian Law Enforcement – Editorial Team

Editor-in-chief: László CHRISTIÁN (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Deputy editor-in-chief: Andrea BIRÓCZKY-SZABÓ (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Editors: Nóra BARNUCZ (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zágon CSABA (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Ákos ERDŐS (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zsolt LIPPAL (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zsolt NÉMETH (Ludovika University of Public Service, Hungary)
János József TÓTH (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Editorial Board

Chairman of the Editorial Board: Gábor KOVÁCS (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Honorary Chairman of the Editorial Board: † Géza KATONA

Founding Chairman of the Editorial Board: Béla BLASKÓ (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Editors of the Editorial Board: Andrea Tünde BARABÁS (Ludovika University of Public Service, Hungary)
József BODA (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Marek FAŁDOWSKI (Police Academy in Szczytno, Poland)
László FELKAI (Ministry of the Interior, Hungary)
György FIALKA (Chamber of Bodyguards, Property Protection and Private Detectives, Hungary)
Géza FINSZTER (Ludovika University of Public Service, Hungary)
József HALLER (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Mátyás HEGYALJAI (Ministry of the Interior, Hungary)
Frigyes JANZA (Hungarian Association of Police Science [MRTT])
Klára KEREZSI (National Institute of Criminology)
Sándor MADAI (University of Debrecen, Hungary)
Barna MEZEY (Eötvös Loránd University, Hungary)
† Péter RUZSONYI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
János SALLAI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Andrej SOTLAR (University of Maribor, Slovenia)

Editorial Office: H-1083 Budapest, Üllői út 82., magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.

Vol. XXV 2025/4

Publisher: Ludovika University of Public Service, Hungary H-1083 Budapest, Ludovika tér 2.
www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

Responsible for publishing: Gergely DELI rector

Proofreaders: Hajnalka BUJDOSÓ, Judit FARKAS-NAGY, Zsuzsánna GERGELY, Ágnes RESOFSZKI

ISSN 1586-2895 (printed), ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.

TARTALOM

Köszöntő.....	11
BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI NEVELÉS	
MIKLÓSI Márta: Az olvasástámogató és biblioterápiás kezdeményezések szerepe a büntetés-végrehajtási intézetekben külföldön és hazánkban	19
BÜNTETŐJOG	
KOSZTRUB Adrienn, VÁRI Vince: Távolságon innen, hatékonyságon túl	33
Orsolya Johanna ZSIGMOND-SZIEBIG: Enforcing Ecocide – The Challenges of Policing Transnational Environmental Crimes.....	55
KÖZBIZTONSÁG	
KARDOS Pál: A rendszámfelismerő rendszer használata a polgárőrség gyakorlatában	69
KÖZLEKEDÉSRENDÉSZET	
MÉSZÁROS Gábor, FELFÖLDI Péter: Tilos jelzésen áthaladás és közlekedési morál Budapesten	85
KOMPLEMENTER RENDÉSZET	
BACSÁRDI József, HERMANN Gábor: Az önkormányzati rendszet perspektívái Magyarországon.....	99
ERNYES Mihály, LIPPAI Zsolt: Szemelvények az egykori Magyarország vidéki városai boltőrségének működéséből	115
RENDÉSZETTÖRTÉNET	
FEKETE Csaba: Az első Szlovák Köztársaság rendészeti szervei (1939–1945)	139
RENDÉSZETTUDOMÁNY	
Mónika BALOGH, Ferenc VARGA: Examination of the Organisational Culture of the Disaster Management On-duty Staff and Its Effect on the Psychological State of the Staff.....	157
ERDÉLYI Katalin: A generatív mesterséges intelligencia (GenAI) alkalmazása a rendészeti kutatásokban	177
SZERVEZETT BŰNÖZÉS	
Péter NYESTE: The Situation of Organised Crime and Possibilities for Combating It in the Western Balkans and Hungary	199
RECENZÍÓ	
BARNA Balázs: Recenzió Korinek László <i>Az út nullától egyig</i> című művéről	213
BÁCS Zoltán György: Recenzió Terje Aven <i>Kockázati koncepciók – történeti fejlődési tendenciák napjainkig</i> című művéről	217
BUDAVÁRI Árpád: Recenzió: <i>Az utolsó szolgálat – A rendőrség hőseinek történetei</i>	223

BÁCS Zoltán György Dr. Univ., PhD, szakreferens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Nemzetközi Iroda

BACSAÁRDI József Dr., PhD, jegyző, Budakalászi Polgármesteri Hivatal

BALOGH Mónika doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

BARNA Balázs bv. százasos, doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

BUDAVÁRI Árpád Dr., PhD, r. ezredes, bűnügyi rendőrfőkapitány-helyettes, Fejér Vármegyei Rendőr-főkapitányság

ERDÉLYI Katalin írásszakértő, egyetemi tanársegéd, Budapesti Gazdasági Egyetem Pénzügyi és Számviteli Kar; doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola

ERNYES Mihály Dr., ny. r. dandártábornok, címzetes főiskolai docens

FEKETE Csaba dr., r. dandártábornok, intézetvezető mesteroktató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Kiképzési és Nevelési Intézet

FELFÖLDI Péter egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék

HERMANN Gábor biztonsági szervező, okleveles településbiztonsági menedzser, rendészeti vezető, Pátyi Polgármesteri Hivatal

KARDOS Pál egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; igazgató, Zuglói Önkormányzati Rendészet; elnök, Budapesti Polgárőr Szövetség; általános és oktatási elnökhelyettes, Országos Polgárőr Szövetség

KOSZTRUB Adrienn r. főhadnagy, főnyomozó, Budapesti Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főosztály Bűnüldözési Osztály

LIPPAI Zsolt Dr., PhD, r. alezredes, egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

MÉSZÁROS Gábor Dr., PhD, r. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék

NYESTE Péter Dr., PhD, r. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi és Gazdaságvédelmi Tanszék

TAKÁCS-MIKLÓSI Márta Dr., PhD, egyetemi adjunktus, Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet Művelődéstudományi és Humán Tanulmányok Tanszék

VARGA Ferenc Dr., PhD, tűzoltó dandártábornok, intézetvezető, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Bűnüldözési Kar Katasztrófavédelmi Intézet

VÁRI Vince Dr., PhD, r. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntető-eljárásjogi Tanszék

ZSIGMOND-SZIEBIG Orsolya Johanna Dr., LL.M, PhD, docens, Szegedi Tudományegyetem Jogi és Politikatudományi Kara Nemzetközi és Európai Jogi Tanszék

BÁNYÁSZ Péter Dr., PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Kiberbiztonsági és e-Közigazgatási Tanszék

BERKI Antal r. ezredes, biztonsági igazgató, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság

BIRÓCZKY-SZABÓ Andrea Dr., PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetőjogi Tanszék

CSORBA-SIMON Eszter Dr., PhD, óraadó oktató, Apor Vilmos Katolikus Főiskola

KÁTAI-URBÁN Lajos Dr., PhD, t. ezredes, tanszékvezető habilitált egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Katasztrófavédelmi Intézet Iparbiztonsági Tanszék

KOVÁCS Tamás Dr., PhD, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és -történeti Tanszék

MAJOR Róbert Dr., PhD, r. ezredes, oktatási dékánhelyettes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék

MÉSZÁROS Gábor Dr., PhD, r. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék

POLYÁK Zsolt Dr., r. dandártábornok, rendőrfőkapitány, Csongrád-Csanád Vármegyei Rendőr-főkapitányság; címzetes egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem

SALLAI János Prof., Dr., ny. r. ezredes, professor emeritus, iskolavezető-helyettes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola

SZENDREI Ferenc Dr., PhD, r. ezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi és Gazdaságvédelmi Tanszék

VÁRI Vince Dr., PhD, r. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntető-eljárásjogi Tanszék

ZSIGMOND Csaba Dr., PhD, r. alezredes, tanszékvezető egyetemi adjunktus, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi és Gazdaságvédelmi Tanszék

Tisztelt Olvasó!

A 2025-ös év negyedik lapszámát tartja a kezében. A folyóirat szerkesztősége olyan komoly tervekkel vágott neki a 2025-ös évnék, amelyek a lap nemzetközi láthatóságát és külső, valamint belső megújulását szolgálták. A terveket megvalósítottuk, megújult a borító, bővült a hazai és külföldi szerzői és lektori kör. Köszönettel tartozunk a szerzők, lektorok és szerkesztők szakmai és tudományos elköteleződéséért, amellyel a tanulmányokat írták, lektorálták és szerkesztették. A fentiek mellett a lap továbbra is biztosítja, hogy minden, a rendészet rendeltetésével, intézményrendszerével, feladataival, személyzetével, működésével, jogi szabályozásával kapcsolatos munkának helyet adjon. Erősítve ezzel is a lap nemzetközi láthatóságát, elősegítve a hazai és nemzetközi kutatási eredmények, elméletek disszeminálását.

A *Magyar Rendészet* elsődleges célkitűzése a rendészettudomány egyetemi szintű oktatásának támogatása, új tudományos eredmények közzététele, valamint szakmai tudományos fórum és publikációs lehetőség biztosítása. Tudományterületi fókusz a rendészettudomány, valamint a bünyügyi tudományok, kellő nyitottsággal a többi tudományterületről kapcsolódó tudományos eredményekre és az interdiszciplináris megközelítésre.

A 2025-ös év utolsó rendszeres megjelenésű lapszáma teljes mértékben megfelel a fent leírtaknak, azaz a *Magyar Rendészet* célkitűzéseinek. Szerzői körének sokszínűsége – a tudományos fokozattal és kutatási tapasztalattal rendelkező szerzők és gyakorlati szakemberek mellett doktori hallgatók írásai is helyet kaptak – vetekszik az írások által lefedett tématerületek változatosságával. A 2025-ben lezajlott IV. LILERS nemzetközi konferencia angol nyelvű tanulmányai ebben a lapszámban is helyet kaptak, és támogatják a folyóirat széles körű megismerését.

Folyóiratunk az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának besorolása szerint „B” kategóriás lap, amely évente négy számmal jelenik meg. Szerkesztőségünk az NKE Rendészettudományi Karán működik, kiadója a Ludovika Egyetemi Kiadó. Lapszámaink is jól tükrözik törekvéseinket, hiszen a publikált tudományos közlemények a rendészet elméleti és gyakorlati világának sokoldalú, alapos és hiteles elemzését adják, amiben kiemelkedő szerepe van lektorainknak, akik ellenszolgáltatás nélkül tesznek lehet a szerkesztőség felkérésének és végzik felelősségteljes munkájukat, garantálva a megjelenő közlemények megfelelését a magas szintű elvárásoknak.

Jelen számunk margójára

Büntetés-végrehajtási nevelés

A büntetés-végrehajtási intézetekben megvalósuló olvasástámogató és biblioterápiás kezdeményezések hatásai szerteágazók, ezek a pozitív hatások közvetett módon akár hozzájárulhatnak a fogvatartottak társadalomba való visszailleszkedéséhez is. A szerző a biblioterápia börtönben betöltött szerepének bemutatása mellett konkrét példákon keresztül kitér arra, milyen kezdeményezések jelentek meg világszerte, illetve hazánkban ezen a területen (MIKLÓSI Márta: *Az olvasástámogató és biblioterápiás kezdeményezések szerepe a büntetés-végrehajtási intézetekben külföldön és hazánkban*).

Büntetőjog

A távkihallgatás jogszabályi keretei a 2017. évi XC. törvény, a 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet és a 2021–2023-as módosítások nyomán kiforrottak, és a rendőrségi gyakorlatban gyorsan elterjedtek. Kevésbé tisztázott azonban, hogy a hatékonysági nyereségek miként viszonyulnak a krimináltaktikai minőséghez és az eljárási garanciákhoz, különösen az első kihallgatások és szembesítések terén. A tanulmány ezt az egyensúlyt vizsgálja, és empirikus adatokkal járul hozzá a szakmai vitához (KOSZTRUB Adrienn – VÁRI Vince: *Távolságon innen, hatékonyságon túl: a távkihallgatás jogi és gyakorlati mérlege a büntetőeljárásban*).

Az ökológiai gyilkosság jogalkotási szempontból egyre jelentősebb, és az Európai Unió elkötelezett amellett, hogy ezzel kapcsolatban végrehajtható jogszabályokat fogadjon el, amint az a környezetvédelmi bűncselekményekről szóló irányelvben is tükröződik. Ez az irányelv preambulumbekzdésében kifejezetten említi az ökológiai gyilkosságot, és bevezeti az ökológiai gyilkossághoz hasonló „minősített bűncselekményeket”. Az angol nyelvű tanulmány az ökológiai gyilkosság és a transznacionális környezetvédelmi bűncselekmények fogalmainak összekapcsolását tűzi ki célul, különös tekintettel az ilyen bűncselekmények felderítésével kapcsolatos kihívásokra (Orsolya Johanna ZSIGMOND-SZIEBIG: *Enforcing Ecocide – The Challenges of Policing Transnational Environmental Crimes*).

Közbiztonság

Az automatikus rendszámfelismerő rendszerek (ANPR) a 21. századi rendészeti tevékenység kiemelt technológiai eszközei. Kezdetben kizárólag hivatásos rendvédelmi szervek alkalmazták őket, azonban a technológiai fejlődés és a digitális adatfeldolgozás terjedése lehetővé tette, hogy a civil bűnmegelőzésben is szerepet kapjanak. Magyarországon a polgárőrség kiemelkedő szereplője ennek a folyamatnak, a rendőrség stratégiai partnereként, önkéntes alapon hozzájárulva a közbiztonság és a közlekedésbiztonság fenntartásához. A tanulmány célja bemutatni, hogyan illeszkednek az ANPR-rendszerek a polgárőrség feladatrendszerébe, milyen gyakorlati előnyöket biztosítanak a bűnmegelőzésben, valamint

milyen jogi, adatvédelmi, szervezeti és etikai feltételek befolyásolják hatékony működésüket (KARDOS Pál: *A rendszámfelismerő rendszer használata a polgárőrség gyakorlatában*).

Közlekedésrendészet

A közlekedési morál és a szabályszegések gyakorisága régóta a közlekedésbiztonsági kutatások középpontjában áll, azonban a hazai gyakorlatban kevés friss, helyszíni megfigyelésen alapuló vizsgálat készült. A közlekedési fegyelem hétköznapi szintjének feltárása hiányos, különösen a városi csomópontokban, ahol a jármű- és gyalogosforgalom intenzíven találkozik. A tanulmány célja a közlekedési szabályszegések típusainak és gyakoriságának feltárása a budapesti Hungária körút – Kerepesi út csomópontjában, különös tekintettel a fényjelző készülék tilos jelzésén való áthaladásra, a buszsáv szabálytalan használatára és a gyalogosoknak történő elsőbbségadás elmulasztására (MÉSZÁROS GÁBOR – FELFÖLDI PÉTER: *Tilos jelzésen áthaladás és közlekedési morál Budapesten: a Hungária körút – Kerepesi út csomópont tanulságai*).

Komplementer rendészet

A településbiztonság iránti társadalmi elvárások növekedése és a rendőrség egyre inkább reaktív működése az eddigiektől eltérő szerepbe kényszeríti az önkormányzati rendészeti szervezeteket. Bár az elmúlt évtizedben jelentős fejlődés történt a komplementer rendészeti feladatellátás terén, továbbra sem tisztázott, hogy a települések miként képesek a meglévő, de ki nem használt rendészeti kapacitásokat alkalmazni. A tanulmány arra reflektál, hogy ezek a tartalékok milyen irányban alakíthatják át az önkormányzati rendészet jövőjét (BACSÁRDI JÓZSEF – HERMANN GÁBOR: *Az önkormányzati rendészet perspektívái Magyarországon*).

A rovat másik tanulmányának szerzői gyakorló rendészeti szakemberként elemzik az egyes magyarországi városok boltőrsége működésével kapcsolatban fellelhető tanulmányokat, levéltári és a korabeli sajtóban megjelent forrásokat; betekintést adva a századfordulós Magyarország vagyon- és rendvédelmi szervezeteinek napjainkra már feledésbe merült működésébe (ERNYES MIHÁLY – LIPPAI ZSOLT: *Szemelvények az egykori Magyarország vidéki városai boltőrségének működéséből*).

Rendészettörténet

Az ezen rovatban megjelenő tanulmány célja, hogy bemutassa az első szlovák állam fennállásának rövid időszakában – 1939 és 1945 között – működő, rendészeti feladatokat ellátó szervezetek létrejöttének körülményeit, valamint a különböző, többségében csak cseh és szlovák nyelvű forrásokban fellelhető ismeretek feldolgozásával mutassa be azok felépítését, funkcióját, működését és feladatrendszerét (FEKETE CSABA: *Az első Szlovák Köztársaság rendészeti szervei [1939–1945]*).

Rendészettudomány

Jelen angol nyelvű tanulmány célja a szervezet kultúrája és a személyzet pszichológiai állapota közötti összefüggések vizsgálata, mégpedig a megyei rendőrség szervezeti kultúrája és annak hatása vizsgálatával az alárendelt személyzet általános állapotára (motiváció, konfliktuskezelés, fizikai tünetek). A tanulmány azért is egyedi, mert korábban nem végeztek még hasonló tudományos kutatást a Belügyminisztérium Katasztrófavédelmi Főigazgatóságának Megyei Rendőrségi Főosztálya alá tartozó Megyei Műveleti Osztály személyzete körében, pedig munkájuk rendkívül fontos a polgárok védelme szempontjából (Mónika BALOGH – Ferenc VARGA: *Examination of the Organizational Culture of the Disaster Management On-Duty Staff and Its Effect on the Psychological State of the Staff*).

A rovatban olvasható másik tanulmány célja a GenAI-technológiák hazai adaptációjának elősegítése a rendészeti szektorban. Ennek keretében feltárja a GenAI-alapú kutatások hatékony megvalósításához szükséges legfontosabb technológiai összetevők – mint tanítóadatok, kontextusablak-méret, promptstratégia, hallucináció és validáció – sajátosságait. Emellett kitér a GenAI felelős alkalmazásának kérdéseire, a tudományos megbízhatóság szempontjaira és a kutatói szerepek átalakulására. A technológiai potenciált friss, nemzetközi rendészeti kutatási példák révén szemlélteti. A generatív mesterséges intelligencia a 21. század egyik legjelentősebb technológiai innovációja. Bár rendészeti célú alkalmazása jelenleg még korai fázisban van, hosszú távú stratégiai eszközzé válhat a rendészeti kutatásokban (ERDÉLYI Katalin: *A generatív mesterséges intelligencia [GenAI] alkalmazása a rendészeti kutatásokban*).

Szervezett bűnözés

Az angol nyelvű tanulmány a szervezett bűnözés helyzetét vizsgálja a balkáni régióban és Magyarországon, valamint a bűnüldözés során alkalmazott speciális nyomozati eszközöket. A szerző elsősorban a releváns nemzetközi kutatások, jelentések, fenyegetésértékelések és tanulmányok áttekintésére összpontosított. A Nyugat-Balkán régió közvetlen kapcsolata az EU tagállamaival alapvetően befolyásolja az EU-tagállamok előtt álló fenyegetéseket, biztonsági kockázatokat és kihívásokat. A Nyugat-Balkán országain átívelő balkáni folyosó különösen fontos tranzitútvonallal és csomópont Európában, ahol a szervezett bűnözés hagyományosan a legális migráció, az idegenforgalom és a kereskedelem mellett jelen van (Péter NYESTE: *The Situation of Organized Crime and Possibilities for Combating It in the Western Balkans Region and Hungary*).

Recenzió

A *Magyar Rendészet* aktuális száma három korábban már megjelent tanulmány, illetve kötet bemutatásának is helyet adott. Korinek László tanulmánya a magyar rendszerváltozás utáni korszak egyik legösszetettebb erkölcsi és jogi problémáját vizsgálja, az eredeti tőkefelhalmozás és a jogállamiság viszonyát. A szerző egy klasszikus, ironikus, mégis

mélyen igaz mondással indít – „csak az első milliómról ne kérdezzenek, a többit meg tudom magyarázni” –, amely rögtön kijelöli a vizsgálat központi kérdését: milyen erkölcsi és jogi áldozatok árán születik meg egy új gazdasági rend? A tanulmány alapvető kérdése, hogy miként kezelhető az a feszültség, amely az egyéni haszonelv és a közösségi igazságosság elvei között húzódik (BARNA Balázs: *Recenzió Korinek László Az út nullától egyig című művéről*).

Terje Aven (2012), a stavangeri egyetem professzorának cikke a kockázat koncepcionális fejlődésének jelentős időszakában született. A kockázat mint jelenség meghatározása önmagában az élettevékenységgel természetes módon együtt járó folyamat, amelyet számos területen alkalmazhatunk. A kockázat tudatos felmérése, értékelése és a válaszadás útjának, módjának, eszközének, illetve az ezt követő lehetséges következményeknek a felmérése az egyéni és a csoportos közösségi lét magasabb fejlettségi fokán megjelenő folyamatos tevékenység. A norvég tudós 2012-ben írt tanulmányának célja átfogó képet adni a kockázat mint jelenség meghatározásának történelmi fejlődéséről, bemutatva az elmúlt évszázadok során létrejött legfontosabb és a 21. századi elméletekre is ható tendenciáit (BÁCS Zoltán György: *Kockázati koncepciók – történelmi fejlődési tendenciák napjainkig*).

Az utolsó recenzió célja a Nemzeti Védelmi Szolgálat által szerkesztett *Az utolsó szolgálat* című kötet elemzése, amely tíz hősi halált halt rendőr életútján keresztül tárja fel a magyar rendőrség hivatásának erkölcsi és szervezeti dimenzióit. A recenzió vizsgálja, miként válik az emlékezés a rendőri identitás, morál és közösségi kultúra építőelemévé (BUDAVÁRI ÁRPÁD: *Az utolsó szolgálat – A rendőrség hőseinek történetei*).

Budapest, 2026. január 15.

Tisztelettel:

Dr. Christián László r. dandártábornok
tanszékvezető egyetemi tanár
főszerkesztő

Az olvasástámogató és biblioterápiás kezdeményezések szerepe a büntetés-végrehajtási intézetekben külföldön és hazánkban¹

The Role of Reading Initiatives and Bibliotherapy in Prisons Abroad and in Hungary

MIKLÓSI Márta²

Bevezetés: A büntetés-végrehajtási intézetekben megvalósuló olvasástámogató és biblioterápiás kezdeményezések hatásai szerteágazók, ezek a pozitív hatások közvetett módon akár hozzájárulhatnak a fogvatartottak társadalomba való visszailleszkedéséhez is.

Célkitűzés: Tanulmányomban a börtönben működő olvasástámogató programok és biblioterápiás csoportok vizsgálatát tűztem ki célul, amelyek a fogvatartottak készségeinek fejlesztése, szorongásának csökkentése és számos egyéb pozitív hatás következtében hozzájárulhatnak ahhoz, hogy könnyebben átvészeljék a börtönben töltött időszakot, emellett formálódjon személyiségük is. A biblioterápia börtönben betöltött szerepének bemutatása mellett konkrét példákon keresztül kitérek arra, milyen kezdeményezések jelennek meg világszerte, illetve hazánkban ezen a területen.

Módszer: A téma alapos megismeréséhez felkutattam a büntetés-végrehajtási intézetekben megvalósuló olvasástámogató és biblioterápiás kezdeményezésekre vonatkozó hazai és nemzetközi tudományos szakirodalmat, főleg a téma pszichológiai és kriminológiai vetületét vizsgálva.

Következtetések: A tanulmány legfőbb értéke a téma szakirodalmi hátterének feldolgozása mellett annak bemutatása, milyen pozitív hatásai vannak az olvasástámogató és biblioterápiás foglalkozásoknak a börtönben. A zárkából való kiszabadulás, szociális kapcsolatok létesítése mellett ezen programok

¹ A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (azonosítószám: BO/00099/24/2) támogatásával készült.

² Adjunktus, Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet Művelődéstudományi és Humán Tanulmányok Tanszék, e-mail: miklosimarta@unideb.hu

hatására jellemzően javul a fogvatartottak általános hangulata, csökken a szorongásuk szintje, fejlődik a kommunikációs és az érzelemkifejező készségük is.

Kulcsszavak: biblioterápia, olvasás, fogvatartottak, reintegráció

Introduction: The effects of reading support and bibliotherapy initiatives in prisons are wide-ranging, and these positive effects may even indirectly contribute to the reintegration of prisoners into society.

Aim: The aim of this study is to investigate reading support programmes and bibliotherapy groups in prisons that can help prisoners to overcome their time in prison and to develop their personalities through improving their skills, reducing their anxiety and a number of other positive effects. The role of bibliotherapy in prisons will be discussed, with specific examples of initiatives that have been taken in this field both in the world and in our country.

Method: In order to gain a thorough understanding of the topic, I have searched the national and international academic literature on reading support and bibliotherapy initiatives in prisons, mainly examining the psychological and criminological aspects of the topic.

Conclusions: The main value of the study, besides the literature on the subject, is to show the positive effects of reading support and bibliotherapy in prisons. As well as helping prisoners to get out of the cells and establish social contacts, these programmes typically improve their general mood, reduce their anxiety levels and improve their communication and emotional expression skills.

Keywords: bibliotherapy, reading, prisoners, reintegration

Bevezetés

A szabadságvesztés-büntetés végrehajtási intézetben (börtön) történő letöltése egész életet megváltoztató esemény a fogvatartott számára. A reintegráció elősegítéséhez kulcsfontosságú, hogy a fogvatartottak megtanulják feldolgozni a bűncselekmény elkövetéséhez, a büntetés letöltéséhez, a szabadság elvesztéséhez kapcsolódó élményeket. Ez a terápia biblioterápia formájában is nyújtható, amely zárt intézetekben, különösen börtönben lévő személyek esetén rendkívül jól működik.

Az irodalmi művek azáltal, hogy a befogadás során „csatornákat tudnak megnyitni”, elősegíthetik a terápiás folyamat sikerességét, hozzájárulhatnak a személyiség formálásához, és segítséget nyújthatnak a kommunikáció folyamatában is (GÁLÓSI 2020: 31).

Tanulmányomban a börtönkönyvtárakban működő csoportok, megvalósuló kezdeményezések, aktivitások vizsgálatát tűztem ki célul, amelyek a fogvatartottak készségeinek fejlesztése, szorongásának csökkentése és számos egyéb pozitív hatás következtében hozzájárulhatnak ahhoz, hogy könnyebben átvészeljék a börtönben töltött időszakot, emellett formálódjon személyiségük is. Írásomban az alábbi kutatási kérdésekre keresem a választ: Miért fontos a biblioterápia a börtönben? Milyen pozitív hatásai lehetnek

a fogvatartottakra nézve az irodalomterápiás foglalkozásoknak? Milyen kezdeményezések, jó gyakorlatok jelentek meg világszerte ezen a területen? Mi jellemzi a magyarországi börtönök irodalomterápiás foglalkozások tekintetében? Tanulmányomban ezen kérdések vizsgálatát tűztem ki célul a nemzetközi és a magyarországi szakirodalom feldolgozásával.

A biblioterápia fogalma, pozitív hatásai

A biblioterápia mint kifejezés a görög *biblion* (könyv) és a *therapeia* (gyógyítás) szóból származik, ezzel utalva a könyvek gyógyító erejére (BARTOS 1989; GÁLOSI 2020). A *Dictionary for Library and Information Science* meghatározása szerint az olvasás, a könyvek elősegíthetik, hogy a fogvatartott érzelmi problémákból, vagy akár mentális betegségek-ből is felépülhessen (REITZ 2019). A biblioterápiának két típusa különíthető el, a klinikai és a fejlesztő biblioterápia. A klinikai biblioterápiai foglalkozások vezetője általában valamilyen orvosi végzettséggel rendelkező szakember, például pszichológus vagy pszichiáter (GULYÁS 2014). A fejlesztő biblioterápia vezetője általában könyvtáros vagy tanár, sikeresen alkalmazható könyvtárakban, iskolában, vagy akár börtönökben is (GULYÁS 2014). Rubin a börtönkönyvtárak céljáról szóló elméletében (1973) arra a következtetésre jut, hogy a biblioterápia talán a könyvtár legnagyobb hozzájárulása a fogvatartottak rehabilitációjához.

Gálosi megfogalmazásában az irodalomterápia „szövegek felhasználásával történő személyiségfejlesztést, továbbá számos pszichés problémához társuló terápiát jelent” (GÁLOSI 2020: 34). Tanításhoz, problémamegoldáshoz már az ókorban is használtak történeteket, az elbeszélésekkel való gyógyítás szinte egyidős az emberiséggel. A terápia során maga az irodalmi mű, például egy vers, egy regényrészlet, egy novella készletti elgondolkodásra a fogvatartottakat, ezáltal önreflexióra, önismeretük fejlesztésére, társaikkal való közös gondolkodásra, közös munkára ösztönzi őket (GÁLOSI 2020).

A biblioterápia, azaz az olvasás és az irodalom terápiás beavatkozásként való alkalmazása jelentős szerepet játszik a börtönökben, különösen a mentális egészséggel kapcsolatos problémák kezelésében és a társadalmi visszailleszkedés elősegítésében.

A fogvatartottak biblioterápiás csoportfoglalkozásokra számos okból jelentkezhetnek, a börtönben töltött idejük hasznossá tétele mellett egyéb motiváció is állhat a jelentkezések mögött: a praktikus kikapcsolódás mellett a zárka elhagyása, a többi fogvatartott megismerése, sőt a férfi csoportok esetében a női csoportvezetők iránti érdeklődés is megjelenhet motivációként (KISS 2022).

A biblioterápiás foglalkozások során a résztvevők védett környezetben, mégpedig fantáziájukban próbálhatnak ki különböző problémamegoldó stratégiákat a történetekben való elmélyülés eszközével. A biblioterápiás foglalkozások célja annak elősegítése, hogy a jövőben ne indulati alapon, érzelmeik mentén döntsenek, hanem törekedjenek arra, hogy tudatosabban dolgozzanak a megoldáson (GÁLOSI 2020).

Az önismeret segíthet a fogvatartottnak abban, hogy megkérdőjelezzék és akár meg is változtassák értékrendjüket, meggyőződésüket és viselkedésüket. Az olvasásra és írásra fókuszáló kezdeményezések, közös aktivitások bármely életkorú egyének számára előnyösek azáltal, hogy növelik önbecsülésüket, önismeretüket, toleranciaszintjüket,

gondolatok és érzések megvitatására vonatkozó képességüket. A programokon részt vevő személyek nyitottabbak, könnyebben megértik mások eltérő nézőpontját, a biblioterápiás foglalkozások hatására javul a megküzdési és problémamegoldó képességük, és ezáltal személyiségük is fejlődik a börtönkörnyezetben, mivel erőteljes személyiségfejlődési folyamaton mennek keresztül (EMASEALU 2019; KROLAK 2019; LIU et al. 2009).

A fikció segítségével a fogvatartottak megérthetik és feldolgozhatják saját cselekedeteiket, felismerhetik azt, milyen fájdalmat okoztak másoknak a bűncselekmények elkövetésével, ezáltal erősödik empátiás képességük. Az irodalmi szövegek közös feldolgozása segíti a bűnhődés átélését, az elkövetők pedig a szövegen keresztül kifejezhetik érzéseiket, oldhatják a belső feszültséget, és fejleszthetik kommunikációs készségeiket (KISS 2022; WAXLER–TROUNSTINE 1999). Mindezek segítik őket abban, hogy könnyebben túléljék a börtönben töltött időt, szabadulásuk után újra be tudjanak illeszkedni a társadalomba, újra családjuk részévé válhassanak, és ne kövessenek el ismét bűncselekményt (SCHUTT–DENG–STOEHR 2013; TROUNSTINE–WAXLER 2006). A csoportos biblioterápiában a fogvatartottak a közös megbeszélések során elfogadóbbakká válnak egymással szemben, ezzel is növelve egymás iránti toleranciájukat, így nagyobb eséllyel válik elkerülhetővé az, hogy további fájdalmat okozzanak egymásnak, ami a szociális jóllét egyik vetületeként is felfogható (BILLINGTON 2011; KISS 2022).

Billington és Robinson (2013) tanulmányában a börtönbeli biblioterápia vonatkozásában a jóllét négy típusát különítik el. A jóllét egyik típusa a szociális jóllét, amely a mások nézőpontja iránti elfogadás mellett az elmagányosodott személyek bevonódását jelenti. Az érzelmi/pszichológiai jóllét az önkifejezés fejlődésére és a kikapcsolódásra utal (REZSŐFI 2018). A harmadik típus az oktatási jóllét, amely „hajlandóság a »nehéz« könyvekkel végzett munkára, önkéntesség és motiváció a tevékenység kapcsán, különböző műveltségű személyek bevonódása” (REZSŐFI 2018: 71). A szervezeti jóllét a fogvatartottakkal dolgozó személyzet pozitív csalódásaként fogalmazható meg, amikor a résztvevők elvárásaikhoz képest motiváltabbak, nagyobb hajlandóságot mutatnak a komolyabb olvasmányok irányába (ROBINSON–BILLINGTON 2013; REZSŐFI 2018).

A biblioterápiás kezdeményezések az olvasás népszerűsítése mellett hozzájárulnak az anyanyelv és a műveltség fejlesztéséhez, az esztétikai érzék gyarapításához, valamint a hiányos műveltség kiegészítéséhez is, így az élethosszig tartó tanulás (*lifelong learning*) meghatározó elemeként is értelmezhetők (BÉRES – CSORBA–SIMON 2013). A női fogvatartottakkal végzett biblioterápiás foglalkozások célja lehet továbbá a női életút kérdéseinek feldolgozása, a női krízishelyzetek kezelése, családos fogvatartottak esetén az apa-gyermek vagy anya-gyermek viszony elmélyítése (BILLINGTON–LONGDEN–ROBINSON 2016; ROBINSON–BILLINGTON 2013). A fogvatartottak a biblioterápiás foglalkozásokon egy-egy mű elolvasása után megtanulhatnak véleményt alkotni, érzéseket megfogalmazni, önmagukra reflektálni. Ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt sem, hogy a fogvatartottak esetében egyik elsődleges cél a reintegráció támogatása, amelynek egyik eszköze lehet a proszocializáció kialakítása. Ebben a folyamatban a biblioterápia úgy nyújt támaszt, hogy a fogvatartott a feldolgozott irodalmi szöveg megismerésével olvasóként lehetőséget kap arra, hogy problémáit más szemszögből lássa, emellett „lehetővé teszi, hogy következmények nélkül átgondolhasson különféle megoldásokat, megismerjen más értékeket és életutakat, ez pedig motorja lehet a személyiség és az életút pozitív irányú

változásának” (BÉRES – CSORBA-SIMON 2013: 252). Ennek következtében a fogvatartottak „proszociálisabbá válhat a világképe, továbbá az ember-, élet- és értékszemlélete”, színesebben látja a világot, és jobban bele tud helyezkedni akár a másik személy helyzetébe is (BÉRES – CSORBA-SIMON 2013: 252).

Pszichológiai szempontból sem elhanyagolható a biblioterápia hatása. Pardini és munkatársainak kutatása (2014) a biblioterápia hatását vizsgálta a fogvatartottak depressziós tüneteinek enyhítésében. Megállapították, hogy a kognitív biblioterápiás programok jelentős javulást mutattak ki a depressziós pontszámokban, a terápiában részt vevők mintegy felénél szignifikáns változásokat értek el. Ezek a hatások idővel megmaradtak, ami azt jelzi, hogy a biblioterápia hosszú távú mentális egészségügyi előnyökkel járhat (PARDINI et al. 2014).

Biblioterápiás és olvasástámogató kezdeményezések világszerte

A börtönkönyvtár ideális esetben szolgáltatások széles választékát nyújtja, így a fogvatartottak oktatási, informálódási és szabadidős igényeinek kielégítésére törekszik. A nyomtatott és digitális anyagokhoz, olvasnivalókhoz való egyszerű hozzáférés biztosítása mellett a börtönkönyvtárak számos egyéb szolgáltatást is nyújtanak, mint például olvasókörök és könyvklubok működtetése, biblioterápiás és kreatívírás-foglalkozások, vitakörök, írólátogatások és színházi műhelyek szervezése (KROLAK 2019). Világszerte számos példa mutatja, hogy rengeteg innovatív módja van a börtönkönyvtárban rendelkezésre álló lehetőségek, könyvtári állomány és könyvtári tér optimális kihasználásának. A börtönkönyvtárak által kínált lehetőségek gyakran egyszerűen a személyzet nyitottságától és képzelőerejétől függenek. Igen gyakran még maguk a fogvatartottak is kezdeményezőkétséget mutatnak, és különböző műveltségi programokat szerveznek, vagy a börtönökből kívülről érkező szervezetek, önkéntesek nyújtanak ebben segítséget számukra (KROLAK 2019).

Biblioterápiás és olvasástámogató kezdeményezések Európán kívül

Afrikában számos kezdeményezés mögött a brit African Prisons Project elnevezésű jótékonyági szervezet (APP) áll. Ez a szervezet 2007-ben jött létre azzal a céllal, hogy fejlessze a fogvatartottak és a börtön személyzet készségeit, képességeit, támogatva őket abban, hogy megértsék a rájuk vonatkozó jogszabályokat, és tisztában legyenek a jogaikkal (African Prisons Project 2018). Az APP cél elérése érdekében végzett munkájának egyik eszköze a börtönök könyvtári létesítményeinek fejlesztése és megerősítése. A Book Aid International, egy brit könyvadományozással és könyvtárfejlesztéssel foglalkozó jótékonyági szervezet vadonatúj könyvek adományozásával támogatja a szervezet munkáját az APP által Ugandában és Kenyában működtetett 14 börtönkönyvtárban. Ezek a könyvtárak többet nyújtanak könyvek kölcsönzésénél, olvasástámogató programokat szerveznek a fogvatartottak számára. Az olvasás örömeinek és fontosságának támogatása érdekében az ugandai Luzira Upper Prison könyvtára például egy könyvklubnak ad otthont, amelyet az APP személyzetével együtt az egyik fogvatartott vezet. Hétfő reggelente

a fogvatartottak összegyűlnek, hogy megbeszéljék a legfrissebb olvasmányokat. Az ülés lehetőséget nyújt a gyengébb képességű fogvatartottak számára is olvasási készségük fejlesztésére azáltal, hogy együtt olvasnak társaikkal (Book Aid International 2016). Világszerte jellemző, hogy a fogvatartottak számára a könyvek nemcsak menekülési lehetőséget nyújtanak, hanem kaput jelentenek a továbbtanuláshoz. A Luzirában például a könyvklub résztvevői közül többen is arról számoltak be, hogy hogy az olvasás iránti új szeretetük az oktatás felé terelte őket, hogy befejezzék a gyermekkorukban félbemaradt iskolai tanulmányaikat (Book Aid International 2016).

Egy másik ugandai kezdeményezés szintén a Luzira börtönben a Pen Uganda nevű szervezethez kötődik. A kreatív írói projekt eredményeként 2018-ban megjelent egy 150 oldalas könyv, amelynek címe: *As I Stood Dead Before the World: Creative Writing from Luzira Prison*. A könyv három részre tagolódik: versekre, novellákra és drámákra. A Luzira börtön mintegy 25 elítélte – férfiak és nők egyaránt – 32 verssel, kilenc novellával és nyolc rövid drámával járult hozzá a kötethez (KAHYANA–KISIKI–LAMWAKA 2018; MUSINGUZI 2020).

Az APP által vezetett projekttel érintett másik afrikai országban, Kenyában, Nairóiban működő Lang'ata női börtön könyvtára több mint 600 női fogvatartott és gyermekek, valamint a börtönzemélyzet és családtagjaik számára biztosítja, hogy hozzáférjenek a megfelelő, gyermekeknek és felnőtteknek szóló oktatási anyagokhoz, emellett programokat is szervez a fogvatartottaknak (African Prisons Project 2018). Az egyik ilyen kulturális program, a kreatív íróműhely résztvevője így számolt be a Lang'ata Börtönben szerzett tapasztalatairól: „Nem akarok beszélni arról, ami akkor történt, az csak egy pillanat volt, amiben nem ismerek magamra. A máról és a holnapról akarok beszélni. Szeretnék író lenni, nem csupán egy fogvatartott, akit csak az elkövetett bűncselekménye alapján ítélnek, bélyegeznek meg” (BOWDEN 2018). A kreatív íróműhely vezetője erről ezt írta: „Az osztály bólogatott, és némán egyetértettünk abban, hogy az írás a börtön rácsain túlra is vezethet. És a véres pillanatokon túl, amelyek miatt ezek a nők börtönbe kerültek, látom szelídségüket. Az együttérzésüket és türelmüket, ahogy meghallgatják egymást, a legnehezebb helyzetekben is.” (BOWDEN 2018; OGEMBO 2019).

A börtönkönyvtári tevékenység az algériai börtönökben intézetről intézetre változik, a fogvatartottak eltérő lehetőségekkel, programokkal találkozhatnak. Ezekben az intézetekben a könyvtárosok versenyeket és rendezvényeket szerveztek, ezzel téve vonzóbbá a börtönkönyvtár látogatását. A versenyben való részvételhez szükséges információk a börtönkönyvtárban fellelhető könyvekben voltak elrejtve, emellett feladat volt a könyvek tartalmának összefoglalása – amely tevékenység elősegíti a kreatív írást, valamint a szövegértést –, vitákon és beszélgetéseken való részvétel, helyi és nemzetközi ünnepek szervezése, mint például az április 16-i tudás napja; költészet, kreatív művészetek, vallás és irodalom témakörében tartott műhelyfoglalkozások; írók, professzorok és tudósok előadásai. Ezzel kapcsolatosan tájékoztató plakátok készültek, amellyel meghívták a fogvatartottakat a könyvtárba, és felhívták a figyelmüket arra, hogy vegyenek részt a könyvtár rendezvényein és tevékenységein, sőt a börtönrádiót is felhasználták a könyvtárlátogatás népszerűsítésére (SHEBAHI 2017).

A kreatív írás terápiás lehetőségeket is rejt magában, és hozzájárul a fogvatartottak rehabilitációjához is. A Free Minds Book Club and Writing Workshop, amelyet 2002-ben

alapítottak Washingtonban, kéthavonta kínál könyvklubbeszélgetéseket, kreatívírásgyakorlatokat és költészeti műhelyeket fiatalokú fogvatartottaknak. A programba való belépéskor a fiataloknak mindössze 5%-a mondta, hogy olvasott, vagy élvezte az olvasást, és mindössze 10%-uk írt korábban verset. A programban való részvétel után 75%-uk vallotta magát aktív olvasónak, 90%-uk írónak. 2015-ben a résztvevők visszaesési aránya 10% volt, szemben az országos rátával, amely 70 és 90% közé tehető (HANEMANN–KROLAK 2017).

Az Európán kívüli gyakorlatok után a következő fejezetben néhány pozitív példát villantunk fel európai börtönök biblioterápiai kezdeményezései közül, a teljességre törekvés nélkül.

Biblioterápiás és olvasástámogató kezdeményezések Európában

Angliában számos programmal, kezdeményezéssel találkozunk, amellyel megpróbálják könnyebben átvészeltetővé tenni a börtönben töltött időszakot, legyen szó közös olvasásról, informális olvasástámogató csoportról vagy gyerekeiknek felolvasó fogvatartottakról. A liverpooli börtönben a The Reader elnevezésű civil szervezet vezetésével harmincöt fogvatartott nő vett részt az *Olvasd el!* (Get into reading) kezdeményezésben, amely projekt az irodalom (versek, szépirodalom, színdarabok, novellák) börtönközösségekben történő közös olvasásának terápiás hatásait vizsgálta. A program középpontjában a közös olvasás áll, a fogvatartottak és a velük együtt olvasó munkatársak konkrét példáin és vallomásain keresztül mutatja be, hogy egy ilyen program hogyan járulhat hozzá a fogvatartottak mentális jóllétének javulásához (BILLINGTON 2011).

Egy másik brit szervezet, a Prison Reading Groups olvasócsoportok terjedését patronálja a börtönökben, támogatást és finanszírozást nyújtva azoknak, akik olvasócsoportokat működtetnek. A projekt 1999-ben indult, és jelenleg több mint 40 csoport működik országszerte több mint 35 börtönben. A csoportok informálisan jönnek létre, és olvasásra ösztönzik a fogvatartottakat. A tagok szabadon választják meg, hogy mit olvasnak, és a könyveket elolvasás után továbbadják más fogvatartottaknak. A szervezet író-olvasó találkozókát, családi napokat is rendez a börtönben, emellett könyveket biztosít a fogvatartott szüleit meglátogató gyermekek számára (Prison Reading Groups [é. n.]).

A Storybook Dads játékonysági szervezet kezdeményezése 107 börtönben érhető el, és évente 5000 és 6000 közötti mesét rögzítenek a fogvatartottak a gyerekeik számára, akik szabadságvesztés-büntetésüket töltő szüleiktől megkapják a hangfelvételt és a mesekönyvet is. Ma már ez a kezdeményezés a női börtönökben is elérhető, így az anyák is olvashatnak fel mesét a gyerekeiknek (Storybook Dads [é. n.]).

A brit kezdeményezés hatására számos más európai börtönben is találkozhatunk gyermekeik számára mesét felolvasó és hangfelvételt készítő elítéltekkel, mint például Horvátországban. Az olvasás és írástudás ösztönzését, kutatását és népszerűsítését célul kitűző Horvát Olvasószövetség (Croatian Reading Association, CroRA) nonprofit szervezet a Parent in Action (RODA) egyesülettel partnerségben részt vett a három legnagyobb horvát büntetés-végrehajtási intézetben, Požega, Glina és Lepoglava börtönökben fogva tartott szülők, kifejezetten apák számára szervezett olvasási programban.

Az Olvasási program³ megvalósítása hozzájárult a társadalmi tudatosság növeléséhez azon gyermekek problémáival, szükségleteivel és jogaival kapcsolatban, akiknek szülei börtönben vannak, valamint felhívta a figyelmet a családok támogatásának szükségességére (BERAK–ČUNOVIĆ 2017). Más horvátországi börtönökben is találkozhatunk irodalmi tevékenység és kreatív írás támogatásával, működnek itt olyan további workshopok, amelyek segítik a fogvatartottakat publikálásban vagy börtönújság szerkesztésében (ŠIMUNIC et al. 2016).

Hasonló kezdeményezéssel találkozhatunk Bulgáriában is, ahol a börtönkönyvtárak adnak otthont hat bolgár börtönújság szerkesztőségének. Az egyik börtönben a szerkesztőség öt fogvatartottból és tíz állandó munkatársból, tudósítóból áll, akik rendszeresen találkoznak a börtön könyvtárában a havonta megjelenő börtönújságjukkal kapcsolatos megbeszélésen (TSVETKOVA–ADREKOVA 2016). A börtönújságok kiadása mellett lehetőség van irodalmi kiadványok, fogvatartottak műveinek, például verseinek vagy novelláinak megjelentetésére is, emellett a kiemelkedő teljesítményt nyújtó fogvatartottak elismerésben is részesülnek. Szintén a bolgár börtönkönyvtárakban valósul meg a Nagy Olvasás projekt, amely során 14 fogvatartott rendszeresen összegyűlik a könyvtárban, mindegyikük bemutat egy-egy bolgár irodalmi művet, majd megvitatják, elemzik, feldolgozzák, átbeszélnek és a többi résztvevővel közösen előadják. A projekt a különböző börtönök közötti verseny formájában élesedik, a győztes könyveket kap jutalomként. Ez a kezdeményezés, amellett, hogy táplálja az irodalom iránti örömet és megszeretteti az olvasást, támogatja a csapatépítést és a kommunikációt (TSVETKOVA–ADREKOVA 2016). A bolgár börtönkönyvtárak számos más tevékenységet is nyújtanak az olvasás és írás kultúrájának támogatására és a könyvtárhasználat ösztönzésére, valamint a könyvtári állomány gyarapítására, frissítésére. Ez utóbbi tevékenység különösen figyelemre méltó, mivel a börtönkönyvtárak állománya igen gyakran elavult, így emiatt a fogvatartottak számára is kevésbé vonzó. A könyvtári programok között megtalálhatók irodalmi és költészeti körök, könyvvitaklubok, kreatívírás-műhelyek, aktív olvasóklubok; nyilvános felolvasóestek; szórakoztató versenyek, például kvízversenyek, vetélkedők, amelyeket a könyvtárban szerveznek, és amelyeken a könyvtári anyagokat kell felhasználni a versenyhez. Emellett workshopokat, előadásokat, beszélgetéseket szerveznek neves bolgár és külföldi írók, költők, tudósok munkásságához kapcsolódóan. A bolgár költészet ünneplésére meghívják a nemzeti költészet legjobb szavalót, hogy a színpadon mutassák be tudásukat. Felolvasómaratonokat szerveznek, valamint nemzeti és nemzetközi ünnepek (például a könyv világnapja), évfordulók, nemzetközi és bolgár költők születésének és halálának évfordulója kapcsán különböző programokat kínálnak (TSVETKOVA–ADREKOVA 2016).

Franciaországban a börtönökben kulturális programok szervezésére 1999 után nyílt meg a lehetőség, amikor a Büntetés-végrehajtási és Próbára Bocsátási Szolgálat (Service pénitentiaire d'insertion et de probation, SPIP) elnevezésű szervezet létrejött. Annak érdekében, hogy a börtönkönyvtárat a fogvatartottak minél szélesebb körben megismerjék,

³ A fogvatartott apák hangosan olvastak fel mesét, mintha közvetlenül a gyermeküknek olvasnák, a börtön alkalmazottai pedig segítettek nekik a hangfelvétel rögzítésében. A hangfelvételt a könyvvel együtt ezután elküldték a gyermeknek. Ez nagyon ösztönző módja az apjukkal való esetlegesen terhelt kapcsolat megerősítésének, különösen a kisgyermekek esetében.

a SPIP olvasással, irodalommal, könyvekkel kapcsolatos projektek kidolgozását kezdeményezte, közösségi rendezvények szervezőivel, könyvtárakkal és kulturális egyesületekkel működött együtt. A kulturális események köré is terveztek tevékenységeket országos szinten a Kulturális Minisztérium kezdeményezésével, mint például az olvasás ünnepe (Lire en fête), a költők tavasza (Le printemps des poètes) és a francia nyelv hete (La semaine de la langue française) rendezvényekhez kapcsolódóan (CRAMARD 2011). A rendszeres műhelymunkákat általában önkéntesek vezetik, akik írástudást és az irodalmi programokat népszerűsítő és támogató szervezeteknél tevékenykednek. Ilyen programok például az írástudatlan vagy aluliskolázott fogvatartottak íráskészségének fejlesztésére irányuló műhelyfoglalkozások; családos fogvatartottak számára szervezett mesemondó műhelyek vagy olvasóműhelyek, ahol a résztvevők a hangos felolvasást gyakorolják. Érdekes kezdeményezés azon olvasócsoporthoz kapcsolódóan, akár egy-egy szerzői látogatással is színesítve a programot, például 1995 óta önkéntesek olvasócsoporthoz tartozókat működtetnek a Debütáló regények Chambéry fesztiváljához (Festival du premier roman de Chambéry) kapcsolódóan⁴ (BELET–PUJOL 2008; CRAMARD 2011; GUIDEZ 2002).

Portugáliában az Olvasás határok nélkül programot 1998 óta fejleszti a Portugál Büntetés-végrehajtási Szervezet (Directorate General for Reintegration and Prison Services, DGRSP) a városi közkönyvtárakkal együttműködésben. Ez az együttműködés számos kezdeményezést támogat a fogvatartottak számára, így többek között könyvek felajánlását a börtönkönyvtáraknak, helyi figyelemfelkeltő akciók szervezését, szerzőkkel való folyamatos kapcsolattartást, író-olvasó találkozókat, olvasási és kreatív írási versenyeket. A kezdeményezés hatására már 24 olyan közkönyvtár működik Portugáliában, amely együttműködik a régiójában található börtönökkel (DORES–PONTES–LOUREIRO 2013; EIRAS 2022).

Biblioterápiás és olvasástámogató kezdeményezések Magyarországon

Magyarországon elszórta, sporadikus jelleggel találkozunk biblioterápiás foglalkozásokkal, jellemzően egy-egy börtönben a börtönpszichológus, civil szervezetek munkatársai vagy önkéntesek által; ezek közül négy gyakorlatot emelünk ki.

Gálosi Natália biblioterápián alapuló csoportfoglalkozásokat tartott a Békés Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben 2019-ben. A kezdeményezés hat fogvatartott részvételével valósult meg, minden alkalommal egy-egy novellát elemezve. A csoportba kerülés egyik feltétele az egyéni motiváció volt, emellett a csoportfoglalkozásokat tartó pszichológus előszűréssel biztosította az intellektuális készségek homogén eloszlását a csoporttagok között (GÁLOSI 2020: 35). A foglalkozások célja a komplex személyiségfejlesztés mellett az önismeret mélyítése volt, a novellák feldolgozásában kulcsfontosságú szerepet kapott

⁴ Ebben a programban a fogvatartottak is beletartoznak abba a 3000 fős csoportba, amely csoport tagjai a fesztivál ideje alatt debütáló regényeket olvasnak fel egy év alatt, majd szavaznak a szerzőkről, hogy kik jöjjenek el, és találkoznak az olvasókkal a fesztiválon. Egy vagy két ilyen szerzői találkozót büntetés-végrehajtási intézetben szerveznek meg, így ezeken a programokon a fogvatartottak is részt vehetnek (CRAMARD 2011: 555).

az egyéni élmények kifejezése, megfogalmazása is. Igazolódott a kutató hipotézise, amely szerint a közös munka eredményeként javult a programban részt vevők általános hangulata, csökkent a szorongás szintje, emellett fejlődött érzelemkifejező és kommunikációs készségük is (GÁLOSI 2020: 38).

Csorba-Simon Eszter 2012 és 2020 között tartott biblioterápiás foglalkozásokat fiatalkorú fogvatartottaknak, illetve előzetesen lévő felnőtt és férfi fogvatartottaknak, a kezdeményezés célja az elfogadás, a türelem, az önismeret és az olvasási, valamint szövegértési készségek fejlesztése volt. A Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben női fogvatartottak részére tartott foglalkozások tapasztalatait szerzőtársával, Béres Judittal 2015-ben egy tanulmányban foglalta össze (BÉRES – CSORBA-SIMON 2015). A foglalkozások során szerzett megfigyelések szerint a fogvatartottak énképe gyakran nem reális, nehézséget okoz számukra a véleményalkotás, az érzések megfogalmazása, valamint az önmagukra történő reflektálás (BÉRES – CSORBA-SIMON 2015). Hasonló foglalkozásokat tartott Csorba-Simon Eszter fiatalkorúak számára is, véleménye szerint náluk a feldolgozásra szánt szöveg kiválasztásakor különösen körültekintően kell eljárni, ugyanis esetükben gyakrabban előfordul elakadás a szövegértés hiánya miatt. Ebben a csoportban jellemző volt továbbá impulzivitás és figyelemzavar is, a fegyelmezésre, a kommunikációs keretek betartására a csoportvezetőnek nagy hangsúlyt kellett fektetnie. Erre jó módszernek bizonyult olyan terápiás elemek alkalmazása, amelyek másféle figyelemre vonatkoznak, aktívabb, cselekvésre koncentráló részvételt várnak el (például dramatizálás), illetve sokkal inkább a csoporttagok saját érdeklődési területén belül találhatóak (például könnyűzenei zeneszámok és szövegek) (BÉRES – CSORBA-SIMON 2013).

A Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben 2010-ben indult a Storybook Dads nevű, Nagy-Britanniából származó program alapján egy kezdeményezés, *Meseterápia* címmel Luzsi Margó és Boldizsár Ildikó vezetésével, amely a büntetésüket töltő női fogvatartottak és gyerekeik reintegrációját, valamint a családi kapcsolatokat, kapcsolódásokat újjáépítését szolgálja. Célja kettős, egyrészt érzelmi támogatást nyújtott a börtönbe került szülők gyerekeinek, másrészt az elítéltek olvasási képességeinek fejlesztését, az oktatásban való részvételre motiválását célozta meg. A kezdeményezés keretein belül a börtönbe került anyák meseterápiás foglalkozásokon vehettek részt, majd hanganyagot küldhettek a gyerekeiknek ajándékba (Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet 2018; SZÁVAI 2017).

A Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben Kovács Zsuzsa pszichológus vezetésével egzisztenciális pszichoterápiára épülő biblioterápiás csoportfoglalkozásokat szerveztek heti rendszerességgel, Yalom négy végső aggodalma mentén, amelyek a halál, a szabadság, az elszigeteltség és az értelemnélküliség (YALOM 2017). Az érdeklődő fogvatartottak nyitott csoporton vehettek részt (5–12 fő férfi fogvatartott), volt olyan résztvevő, aki éveken át aktív részese volt a csoport munkájának. A pszichológus megfigyelései szerint ebben a közegben a szorongás hatványozottan megfigyelhető, ugyanakkor a csoportban részt vevő fogvatartottak egzisztenciális helyzetük átgondolása révén közelebb kerülhetnek ahhoz, hogy nagyobb felelősséggel és több odafigyeléssel tudjanak részt venni saját életükben (KOVÁCS 2011; YALOM 2017).

Összegzés

A börtönkönyvtár szolgáltatásainak fogvatartottak számára való biztosítása erőteljes élményt jelenthet a büntetésüket töltő fogvatartottaknak, az olvasás messzenő és tartós hatásai megkérdőjelezhetetlenek. Az olvasási programok szellemi ösztönzést nyújtanak, és javítják az olvasási készségeket, amelyek kulcsfontosságúak a társadalomba való visszailleszkedés szempontjából a börtönbüntetés után. A börtönkönyvtárak ablakot nyitnak a világra (LJØDAL 2009). A börtönön kívüli szervezetekkel való szoros együttműködéssel megvalósuló kezdeményezések hidat képeznek a kultúra felé, olyan eseményeket biztosítanak a fogvatartottak számára a börtönben, amelyek átvitt értelemben a börtön falain kívülre juttatják őket. A fogvatartottak is megérdemlik ugyanazokat a könyvtári szolgáltatásokat, olvasásterápiai foglalkozásokat – természetesen a biztonsági szempontokat figyelembe véve –, amelyek minden állampolgár számára elérhetőek, hiszen nem minden joguktól, „csak” a szabadságuktól vannak megfosztva.

A tanulmányban igyekeztem a világ minden tájáról egyedi kezdeményezéseket összegyűjteni. A bemutatott esetek jól mutatják, hogy a fogvatartottaknak szervezett különböző olvasásterápiái, kulturális jellegű, műveltségi tevékenységek biztosítása hozzájárulhat ahhoz, hogy elviselhetőbb legyen a szabadságvesztés-büntetés letöltése számukra a felmerülő nehézségek, nem elegendő anyagi források ellenére is.

A programokban való részvétel népszerűsége töretlen, a fogvatartottak a biztonsági szempontokat is figyelembe véve önként jelentkezhetnek, de mindig hatalmas érdeklődés övezi ezeket a kezdeményezéseket. A zárkából való kiszabadulás, szociális kapcsolatok létesítése mellett ezen programok hatására jellemzően javul a fogvatartottak általános hangulata, csökken a szorongásuk szintje, és fejlődik a kommunikációs és az érzelemki-fejező készségük is. Osztjuk REZSŐFI (2018) véleményét, amelyben összefoglalta, miért is sajátos a szövegekkel végzett terápiás munka. Az irodalomterápiás foglalkozások alkalmával van egy kapaszkodója a csoporttagoknak és a csoportvezetőnek, egy jól megválasztott szöveg képes arra, hogy kihangosítsa az élményeket, megéléseket, azok mélyére hatoljon. Ezt a folyamatot általában olyan érzések kísérik, mint „megdöbbenés, ismerőség-érzés és rácsodálkozás”, mindez megtorpanásra készít minket, hogy alaposabban megvizsgáljuk, mi az, amivel szemben állunk (REZSŐFI 2018: 87). Az a tény, hogy „egy kívülálló, egy csoporttól független személy (például író, költő) valami olyat mutat meg, amihez minden fogvatartottnak köze van, előhossa az egyetemesség érzését, azt a biztonságérzetet, hogy az emberi lét problémái mindenkit érintenek” (REZSŐFI 2018: 87).

Egy elkötelezett börtönkönyvtári személyzet a fogvatartottak számára sikeres programokat tud szervezni, sőt, akár érdeklődési körükhöz és igényeikhez is tudja igazítani azokat. Mindenképpen hasznos innovatív tapasztalatokat, kreatív megoldásokat összegyűjteni, mert ezek a kezdeményezések akár más országok számára is mintául szolgálhatnak.

A börtönkönyvtárak programok szervezésére vonatkozó tapasztalatai jól mutatják, hogy milyen szerteágazó lehetőségeket kínálnak ezek az alkalmak az oktatáshoz, információhoz, kikapcsolódáshoz való hozzáférés biztosításában, a fogvatartottak műveltségi szintjének javításában, illetve lelki fejlődésük támogatásában, legyen szó akár irodalom témakörében tartott műhelyfoglalkozásról, kreatívírás-tanfolyamról, börtönújság szerkesztéséről, író-olvasó találkozóról vagy felolvasómaratonról.

Felhasznált irodalom

- African Prisons Project (2018): *African Prisons Project: Our work*. Online: <https://africanprisons.org/our-work/>
- BARTOS Éva (1989): *Olvasókönyv a biblioterápiáról*. Budapest: Országos Széchényi Könyvtár Könyvtartudományi és Módszertani Központ.
- BELET, Delphine – PUJOL, Monique (2008): Les bibliothèques en prison. *Bulletin des Bibliothèques de France*, 48(5), 40–44. Online: <https://bbf.enssib.fr/consulter/bbf-2008-05-0040-009>
- BERAK, SNJEŽANA – ČUNOVIĆ, Kristina (2017): *Croatian Prison Reading Program for Detainees and Their Children*. SisterLibraries. Online: <https://www.naplesisterlibraries.org/croatian-prison-reading-program-for-detainees-and-their-children/>
- BÉRES Judit – CSORBA-SIMON Eszter (2013): Fejlesztő biblioterápia fiatalokú fogvatartottakkal. *Könyvtári Figyelő*, 23(2), 251–258. Online: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00087/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2013_2.pdf
- BÉRES Judit – CSORBA-SIMON Eszter (2015): Biblioterápia nőknek. *Könyvtári Figyelő*, 25(2), 178–195. Online: https://www.epa.oszk.hu/00100/00143/00093/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2015_2.pdf
- BILLINGTON, Josie (2011): 'Reading for Life': Prison Reading Groups in Practice and Theory. *Critical Survey*, 23(3), 67–85. Online: <https://doi.org/10.3167/cs.2011.230306>
- BILLINGTON, Josie – LONGDEN, Eleanor – ROBINSON, Jude (2016): A Literature-Based Intervention for Women Prisoners: Preliminary Findings. *International Journal of Prisoner Health*, 12(4), 230–243. Online: <https://doi.org/10.1108/IJPH-09-2015-0031>
- Book Aid International (2023): *Book Clubs Changing Lives in Luzira Upper Prison*. Online: <https://docs-lib.org/doc/3033707/book-aid-international-changing-lives-through-reading>
- BOWDEN, Tilda (2018): The Tyger Women of Langata Women's Maximum-Security Prison, Kenya. *Lucy Writers Platform*, 2018. december 19. Online: <https://lucywritersplatform.com/2018/12/09/the-tyger-women-of-langata-womens-maximum-security-prison-kenya/>
- CRAMARD, Odile (2011): The Long Development of Prison Libraries in France. In LEHMANN, Vibeke (szerk.): *Library Trends*. University of Illinois, 544–562. Online: <https://doi.org/10.1353/lib.2011.0007>
- DORES, António Pedro – PONTES, Nuno – LOUREIRO, Ricardo (2013): *Prison Conditions in Portugal*. European Prison Observatory. *Detention Conditions in the European Union*. Rome: Antigone. Online: <https://www.prisonobservatory.org/upload/PrisonconditioninPortugal.pdf>
- EIRAS, Bruno Duarte (2022): A Window Into the World: Libraries and Librarians in Prisons. *Naple*, 2022. október 10. Online: <https://naple.eu/a-window-into-the-world-libraries-and-librarians-in-prisons/>
- EMASEALU, Helen Uzoazi (2019): Attitude of Inmates Towards the Prison Library: A Predictor of Psychological Wellbeing. *Brazilian Journal of Information Science*, 13(2), 78–91. Online: <https://doi.org/10.36311/1981-1640.2019.v13n2.08.p78>
- GÁLÓSI Natália (2020): Irodalomterápián alapuló csoportfoglalkozás a Békés Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben. *Börtönügyi Szemle*, 30(2), 31–39. Online: <https://bv.gov.hu/sites/default/files/B%C3%B6rt%C3%B6n%C3%BCgyi%20Szemle%202020-2.pdf>
- GUIDEZ, Joëlle (2002): Les bibliothèques en milieu pénitentiaire. *Bulletin des Bibliothèques de France*, 47(5), 74–78. Online: <https://bbf.enssib.fr/consulter/11-guidez.pdf>
- GULYÁS Enikő (2014): A biblioterápia és a konstruktivizmus kapcsolata. *Iskolakultúra*, 24(9), 43–49. Online: https://real.mtak.hu/56089/1/EPA00011_iskolakultura_2014_09_043-049.pdf

- HANEMANN, Ulrike – KROLAK, Lisa (2017): *Fostering a Culture of Reading and Writing: Examples of Dynamic Literate Environments*. [H. n.]: UNESCO Institute for Lifelong Learning.
- Heves Megyei Büntetés-Végrehajtási Intézet (2023): *Meseprogram*. Online: <http://bv.gov.hu/eger-meseprogram>
- KAHYANA, Danson – KISIKI, Bob G. – LAMWAKA, Beatrice szerk. (2018): *As I Stood Dead Before the World. Creative Writing from Luzira Prison*. Kampala: Pen Uganda.
- KISS Anna (2022): Biblioterápia a büntetés-végrehajtási intézményekben. *Ügyészek Lapja*, 28(1–2), 25–32. Online: <https://ugyeszeklapja.hu/?p=4024>
- KOVÁCS Zsuzsanna (2011): *Egzisztenciális szemléletű irodalomterápia fogvatartottakkal*. Online: <http://www.irodalomterapia.hu/publikaciok/yalom.pdf>
- KROLAK, Lisa (2019): *Books Beyond Bars. The Transformative Potential of Prison Libraries*. UNESCO Institute for Lifelong Learning.
- LIU, Emily Tung-Hsueh et al. (2009): Exploring the Efficacy of Cognitive Bibliotherapy and a Potential Mechanism of Change in the Treatment of Depressive Symptoms Among the Chinese: A Randomized Controlled Trial. *Cognitive Therapy and Research*, 33(5), 449–461. Online: <https://doi.org/10.1007/s10608-008-9228-4>
- LJØDAL, Hilde Kristin (2009): Norway Prison Libraries – A Contribution to Punishment That Works? *Scan Dinavian Library Quarterly*, 42(2).
- MUSINGUZI, Bamuturaki (2020): Luzira: Freeing Minds through Poetry and Stories. *The East African*, 2020. július 6. Online: <https://www.theeastafrican.co.ke/tea/magazine/luzira-freeing-minds-through-poetry-and-stories-1424170>
- OGEEMBO, Walter (2019): *Female Recidivism and Prison Rehabilitation: The Case of Lang'Ata Women Maximum Security Prison*. University of Nairobi. Online: http://erepository.uonbi.ac.ke/bitstream/handle/11295/108814/Ogembo_Female%20Recidivism%20And%20Prison%20Rehabilitation.pdf
- PARDINI, Jamie et al. (2014): Efficacy and Process of Cognitive Bibliotherapy for the Treatment of Depression in Jail and Prison Inmates. *Psychological Services*, 11(2), 141–152. Online: <https://doi.org/10.1037/a0033378>
- Prison Reading Groups [é. n.]: *Promoting Reading and Reading Groups in Prisons*. Online: <http://prison-readinggroups.org.uk>
- REITZ, J. M. (2023): *Bibliotherapy*. ODLIS Online Dictionary for Library and Information Science. Online: <https://www.abc-clio.com>
- REZSŐFI Johanna (2018): Biblioterápia felnőtt férfi elítéltekkel. *Börtönügyi Szemle*, 37(2), 67–88.
- ROBINSON, Jude – BILLINGTON, Josie (2022): *An Evaluation of a Pilot Study of a Literature-Based Intervention with Women in Prison*. Centre for Research into Reading, Literature and Society, University of Liverpool. Online: <https://www.liverpool.ac.uk/media/livacuk/iphs/FullPrisonReportJBMarch52013,.pdf>
- RUBIN, Rhea Joyce (1973): US Prison Library Services and Their Theoretical Bases. *Occasional Papers, University of Illinois Graduate School of Library Science*, 110, 1–22. Online: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED088439.pdf>
- SCHUTT, Russell K. – DENG, Xiaogang – TAYLOR Stoehr (2013): Using Bibliotherapy to Enhance Probation and Reduce Recidivism. *Journal of Offender Rehabilitation*, 52(3), 181–197. Online: <https://doi.org/10.1080/10509674.2012.751952>
- SHEBAHI, Mehdi (2017): *The Reality of Prison Libraries in Algeria and Their Agreement With IFLA Guidelines: Empirical Study of Four Libraries in Educational Reform Organisations*. Noor Publishing.
- Storybook Dads [é. n.]: Online: <https://www.storybookdads.org.uk/our-story>

- ŠIMUNIC, Zrinka et al. (2016): Library Services for Incarcerated Persons: A Survey of Recent Trends and Challenges in Prison Libraries in Croatia. *Journal of Librarianship and Information Science*, 48(1), 72–89. Online: <https://doi.org/10.1177/0961000614538481>
- SZÁVAI Ilona szerk. (2017): *A mese híd szerepe*. Budapest: Pont.
- TROUNSTINE, Jean – WAXLER, Robert P. (2006): *Finding a Voice: The Practice of Changing Lives Through Literature*. Michigan: University of Michigan Press. Online: <https://doi.org/10.3998/mpub.94354>
- TSVETKOVA, Milena – ANDREKOVA, Sashka (2016): The Right to Read Behind Bars: Access to Books and Libraries in the Prisons in Bulgaria. *Russian Journal of Sociology*, 4(2), 62–73. Online: <https://doi.org/10.13187/rjs.2016.4.62>
- WAXLER, Robert P. – TROUNSTINE, Jean R. (1999): Finding a Voice. In WAXLER, Robert P. – TROUNSTINE, Jean R. (szerk.): *Changing Lives through Literature*. [H. n.]: University of Notre Dame Press, 1–26.
- YALOM, Irvin D. (2017): *Egzisztenciális pszichoterápia*. Budapest: Park.

Távolságon innen, hatékonyságon túl

A távkihallgatás jogi és gyakorlati mérlege a büntetőeljárásban

Distance from Here, Beyond Efficiency

The Legal and Practical Balance of Remote Interrogation in Criminal Proceedings

KOSZTRUB Adrienn,¹ VÁRI Vince²

Bevezetés: A távkihallgatás jogszabályi keretei a 2017. évi XC. törvény, a 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet és a 2021–2023-as módosítások nyomán kiforrottak, és a rendőrségi gyakorlatban gyorsan terjedtek. Kevésbé tisztázott azonban, hogy a hatékonysági nyereségek miként viszonyulnak a krimináltaktikai minőséghez és az eljárási garanciákhoz, különösen az első kihallgatások és szembesítések terén. A tanulmány ezt az egyensúlyt vizsgálja, és empirikus adatokkal járul hozzá a szakmai vitához.

Célkitűzések: A tanulmány célja a távkihallgatás jogi és gyakorlati mérlegének bemutatása: az alkalmazás volumenének és mintázatainak feltárása, a garanciális és krimináltaktikai korlátok azonosítása, valamint a célzott, eset-alapú alkalmazás feltételeinek meghatározása.

Módszertan: A kutatás normatív elemzést alkalmaz a vonatkozó szabályozásról (2017. évi XC. törvény; 12/2018. IM rendelet; 2021–2023-as módosítások – egyszerűsített telekommunikáció, védői jelenlét), és empirikus alpra épít: az ORFK által közérdekű adatigénylésre szolgáltatott 2019–2024 közötti statisztikákra, két félig strukturált interjúra és egy 208 fős kérdőíves felmérésre. Az elemzés kiterjedt az esetszámok időbeli alakulására, az egyszerűsített telekommunikáció alkalmazási arányaira, valamint a területi koncentrációkra,

¹ R. százados, főnyomozó, Budapesti Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főosztály Bűnüldözési Osztály.

² R. alezredes, PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszerzői Egység Rendészettudományi Kar Büntető-eljárásjogi Tanszék; e-mail: vari.vince@uni-nke.hu

különös tekintettel a BRFK és a Borsod-Abaúj-Zemplén VMRFK körzetére. A kvalitatív források a krimináltaktikai érvényesülés és a védelemhez való jog gyakorlati megvalósulásának finomabb dimenzióit tették vizsgálhatóvá.

Eredmények: A távmeghallgatások száma 2019 és 2024 között meredeken emelkedett (2019: 1783; 2024. október 31-ig: 23 591), miközben 2020–2024 között 14 605 esetben alkalmazták az egyszerűsített telekommunikációt, különösen a BRFK és a Borsod-Abaúj-Zemplén VMRFK területén. A növekedés kezdetben a pandémia nyomán gyorsult fel, de az eszköz- és időhatékonysági, valamint tanú- és fogvatartott-védelmi előnyei miatt tartósan beépült a rendőrségi gyakorlatba. Ugyanakkor a válaszadók 79%-a szerint a krimináltaktikai elvek – így a pszichikai kontaktus és a nonverbális jelek értelmezése – távközlési környezetben nem azonos hatékonysággal érvényesíthetők, ami különösen az első kihallgatásoknál és a szembesítésnél jelent érdemi korlátot. A védelemhez való jog biztosítása általában megoldott a külön, ellenőrzés nélküli védő-terhelt kommunikációs csatornák révén, ám a technikai és intézeti körülmények időnként bizalmi aggályokat keltenek. A bevezetést és rutinszerű alkalmazást az adminisztratív többletterhelés, a szervezési és IT-folyamatok bonyolultsága, valamint a gyakorlati oktatás hiányosságai nehezítik; ezzel párhuzamosan a hibajegyek száma a rendszer terhelésének növekedésével arányosan emelkedett. Összességében a mintázatok a hatékonysági előnyök és a garanciális, illetve krimináltaktikai kockázatok együttélését mutatják, ami differenciált, esetalapú alkalmazást indokol.

Konklúzió: Elsődleges tanulság, hogy a telekommunikációs eszközök mérhetően növelik a büntetőeljárás hatékonyságát, de csak olyan keretek között, amelyek nem rontják a tisztességes eljárás és a bizonyítási minőség szintjét. További megállapítás a „hibrid valóság” szükségessége: célzott, esetalapú alkalmazás világos jogszabályi kritériumokkal, a védő-terhelt titkos kommunikációját erősebben garantáló technikai megoldásokkal és gyakorlatorientált képzésekkel. Perspektívaként javasolt standardizált minőségi mutatók kidolgozása a távkihallgatások értékelésére, valamint az első kihallgatások és szembesítések külön vizsgálata

Kulcsszavak: távkihallgatás, egyszerűsített telekommunikáció, büntetőeljárás, telekommunikációs eszközök, védői jelenlét

Introduction: The legal framework for remote interrogation has matured following Act XC of 2017, Decree 12/2018 (VI. 12.) IM, and the amendments of 2021–2023, and has been rapidly adopted in police practice. However, it is less clear how efficiency gains relate to the quality of criminal tactics and procedural guarantees, particularly in the context of initial interrogations and confrontations. The study examines this balance and contributes empirical data to the professional debate.

Objectives: This study aims to present the legal and practical balance of remote interrogation, exploring the volume and patterns of application,

identifying the limitations on guarantee and criminal tactics, and determining the conditions for targeted, case-based application.

Methodology: The research uses a normative analysis of the relevant regulations (Act XC of 2017; Decree 12/2018 of the Minister of Justice; amendments of 2021/2023 – simplified telecommunications, presence of a defence attorney) and builds on an empirical basis: statistics from 2019–2024 provided by the ORFK in response to a public interest data request, two semi-structured interviews and a questionnaire survey of 208 people. The analysis covered the development of case numbers over time, the application rates of simplified telecommunications, and territorial concentrations, with particular attention to the BRFK and the Borsod-Abaúj-Zemplén VMRFK districts. Qualitative sources enabled the examination of finer dimensions of criminal tactical enforcement and the practical implementation of the right to defence.

Results: The number of remote interrogations increased sharply between 2019 and 2024 (2019: 1,783; by 31 October 2024: 23,591), while simplified telecommunications were used in 14,605 cases between 2020 and 2024, especially in the BRFK and Borsod-Abaúj-Zemplén VMRFK areas. The increase initially accelerated due to the pandemic. Still, the tool has been permanently integrated into police practice due to its cost- and time-efficiency, as well as the benefits it provides for witness and prisoner protection. At the same time, 79% of respondents believe that criminal tactics principles – such as psychic contact and the interpretation of nonverbal signals – cannot be applied with the same efficiency in a telecommunications environment, which poses a significant limitation, especially during initial interrogations and confrontations. The right to defence is generally ensured through separate, unmonitored defence-charged communication channels; however, technical and institutional circumstances sometimes raise concerns about trust. The introduction and routine application are hindered by the additional administrative burden, the complexity of organisational and IT processes, and the shortcomings of practical training; in parallel, the number of error codes has increased proportionally with the system's load. Overall, the patterns reveal the coexistence of efficiency benefits, warranty, and criminal tactical risks, which justifies a differentiated, case-based application.

Conclusion: The primary lesson is that telecommunication tools measurably increase the efficiency of criminal proceedings, but only within a framework that does not impair the level of fair procedure and the quality of evidence. Another finding is the need for a “hybrid reality”: targeted, case-based application with clear legal criteria, technical solutions that more strongly guarantee confidential communication between the defence attorney and the defendant, and practice-oriented training. As a perspective, the development of standardised quality indicators for evaluating remote interrogations, as well as a separate examination of the initial interrogations and confrontations, is proposed.

Keywords: remote interrogation, simplified telecommunications, criminal proceedings, telecommunications tools, presence of defence attorney

Bevezetés

Több mint másfél évszázaddal az első telefonbeszélgetés után – amely során Alexander Graham Bell híres felhívása elhangzott –, a technológiai fejlődés üteme az igazságszolgáltatás területén is jelentősen felgyorsult, és a büntetőeljárás mindennapjait is alakítja (JUHÁSZ 2022). Magyarországon a távmeghallgatás lehetőségét először az 1998. évi XIX. törvény (korábbi Be.) módosításáról rendelkező 2002. évi I. törvény vezette be „zártcélú távközlő hálózat útján tartott tárgyalás” elnevezéssel, a tanú- és áldozatvédelem (JUHÁSZ 2019), valamint a jogsegélyigények teljesítésének támogatására, de a merev szabályozás és a hiányzó technikai feltételek miatt az intézmény tényleges alkalmazása csekély maradt (PETŐ–CZÉKMANN 2022). A 2017. évi XC. törvény (Be.) fordulatot hozott: a telekommunikációs eszközök szélesebb körű használatát tűzte ki célul az eljárások gyorsítása, az érintettek védelme és a fogva lévők mozgatásából fakadó biztonsági kockázatok csökkentése érdekében, amelynek tényleges felfutását a Covid-19-pandémia katalizálta (TÓTH 2024). A járvány utáni „hibrid valóság” egyszerre örzi meg a digitális fejlesztések előnyeit és helyezi újra előtérbe a személyes jelenlétet, így a büntetőeljárásban is együtt él a tradicionális lefolytatás és a modern digitális eszközhasználat. Mindez időszerűvé teszi annak vizsgálatát, hogy a Be. által bevezetett telekommunikációs eszközök a rendőrségi nyomozóhatóságok gyakorlatában a pandémia lecsengése után mennyiben maradtak tartós, fenntartható megoldások.

A büntetőeljárás hagyományörző, múltorientált karaktere miatt a digitális kultúra sokáig „idegen testként” jelent meg az eljárási gyakorlatban, ami magyarázza a technológiai innovációk lassabb beágyazódását a büntető igazságszolgáltatásba (RÓTH 2020b). Noha a társadalmi és közigazgatási digitalizáció iránti igény dinamikusan növekszik, a rendőrségen belüli szemléletváltás – különösen a telekommunikációs eszközök rutinszerű használatát illetően – nem haladt azonos ütemben, ezért különösen indokolt a pozitív és negatív hatások feltárása nyomozói szempontból. A bevezetés óta eltelt idő – a hálózati kiépítéstől a pandémián át a poszt-pandémiás időszakig – megfelelő empirikus alapot kínál a büntető-eljárásjogi és krimináltaktikai tapasztalatok, valamint a használt rendszerek működésének értékeléséhez.

A Be. a telekommunikációs eszközök széles körű alkalmazását ösztönzi, egyes esetekben pedig kötelezővé teszi – különösen a különleges bánásmódot igénylő sértettek, illetve a fogva lévők vagy védelmi programban részt vevők jelenlétét igénylő cselekményeknél –, miközben az időszerűség és költséghatékonyság előnyei a mindennapi nyomozási munkában is megjelennek. Továbbá a mesterséges intelligencia térnyerése jelentősen elő fogja segíteni a nyomozati munkát azáltal, hogy a beszédet és a hanganyagot azonnal írott formára alakítja, valamint kiemelt szerepet kap az adatok elemzésében és a releváns kérdések megfogalmazásában (NYITRAI 2025a). A telekommunikációs eszközök már más országokban is bizonyítottak, különösképpen a büntetés-végrehajtásban alkalmazzák előnyösen (BOGOTYÁN 2018). Az egyszerűsített telekommunikáció – amely a felek rendelkezésére álló eszközökkel (például laptop, telefon) és rugalmas személyazonosítással teszi lehetővé a távoli részvételt – különösen a több ügyben érintett védők, tolmácsok, szakértők vagy gyermekvédelmi szereplők esetében biztosít nagyfokú rugalmasságot, ugyanakkor a jogszabályok a személyes megjelenés mellőzését egyes szituációkban továbbra is kizárják

az eljárás eredményessége érdekében (NAGY 2019). Mindezek ellenére a telekommunikációs eszközök a nyomozók jelentős részénél nem váltak napi vagy heti rutin eszközzé, ami részben szervezési, részben kultúráváltási és oktatási kihívásokkal magyarázható.

A szerzők több évtizedes szakmai tapasztalata mind a régi, mind a hatályos Be. alkalmazását lefedi, így közvetlen rálátást ad az új technikai megoldások – szakértői modulok, elektronikus ügyintézés, médiatár – bevezetésének tanulási görbéjére és a telekommunikációs eszközök gyakorlati befogadásának nehézségeire. A pandémiás lezárások feloldása után a személyes jelenlét preferenciája továbbra is markáns a büntetőeljárás szereplőinél, ami szintén befolyásolja a távmeghallgatás mindennapi igénybevételét. A tanulmány célja egyrészt a részletes jogszabályi környezet ismertetése és a kötelező használat eseteinek mérlegelése pró és kontra érvekkel, másrészt a telekommunikációs eszközök gyakorlati hatásainak feltárása, ideértve a terhelti védelemhez való jog érvényesülését és a krimináltaktikai elvek, ajánlások alkalmazhatóságát, továbbá az ORFK-hoz intézett közérdekű adatigénylés alapján az esetszámok alakulásának bemutatását (KÁDÁR et al. 2024; GERENCSÉR 2023). A vizsgálat empirikus pillérét két interjú és egy, a BRFK bünyügyi állományában végzett kérdőíves kutatás adta, amely a munkateher-csökkentés és a gátló tényezők azonosítására fókuszál.

A kutatás négy hipotézisre épült: 1) a telekommunikációs eszközök a nyomozások hatékonyságát – a krimináltaktikai elvek és ajánlások érvényesülését tekintetbe véve – nem, vagy nem kellő mértékben támogatják; 2) a fogva lévő terhelt esetében a jelenlegi formában alkalmazott távlejárás cselekmények különösen a védelemhez való jog gyakorlását befolyásolják kedvezőtlenül; 3) az eszközök alkalmazásával járó többletfeladatok nem tehermentesítik a várt szinten a nyomozókat, az adminisztrációs terhek pedig érdemben visszafogják a használat népszerűségét; 4) a széles körű elterjedés döntően a Covid-19 alatti kényszerhelyzet terméke volt, és a pandémia megszűnését követően az esetszámok nem a várt ütemben növekedtek. E hipotézisek tesztelését a jogi és módszertani keretek elemzése, az ORFK adatszolgáltatása és a tereptapasztalatok – interjúk és kérdőíves válaszok – együttesen tették lehetővé, ami kijelölte az empirikus vizsgálat szükséges irányait.

Telekommunikációs eszközök jogi szabályozása

A fejezetben a telekommunikációs eszközök alkalmazásának átfogó bemutatását végezzük el a hazai büntetőeljárásban, különös tekintettel a hatályos Be.-re és a 12/2018. (VI. 12.) IM rendeletre, valamint az ezekhez kapcsolódó gyakorlati és módszertani keretekre (Be., 2017; 12/2018. IM rendelet). Mindezt a történeti előzményektől a hatályos fogalmakon és eljárási szabályokon át az egyszerűsített telekommunikációig, a különleges bánásmód és a jegyzőkönyvi hitelesítés módozataig, jelezve a szabályozás előnyeit és hiányosságait (GERENCSÉR 2023; KRÁMER–LUKOVICS 2021; 2025).

Történeti előzmények

A régi Be. a videókonferencia jogintézményét zártcélú távközlő hálózathoz kötötte és szűk körben, főként a bírósági szakaszra koncentrálva ismerte, ami a merev normák és a technikai feltételek hiánya miatt csekély gyakorlati elterjedést eredményezett (1998. évi XIX. törvény; 2002. évi I. törvény). A 2017-es kódexváltás e korlátokat oldotta, és a telekommunikációs eszközök szélesebb körű, a nyomozási szakaszba is kiterjesztett alkalmazhatóságát teremtette meg az eljárások gyorsítása, a védelem, valamint a biztonsági kockázatok csökkentése érdekében.

Fogalom és a rendszer működése

A hatályos Be. a telekommunikációs eszközöket olyan megoldásokként határozza meg, amelyek lehetővé teszik az elkülönített helyszínen és az eljárási cselekmény helyszíne közötti valós idejű, kölcsönös kép- és hangkapcsolatot, a felvétel rögzítésének főszabály szerinti kötelezettségével (Be. 120. §; 124. §). A szabályozás különbséget tesz a pusztán hangfelvételt biztosító, kizárólag meghatározott cselekményekre – például tanú- vagy szakértő-meghallgatásra – alkalmazható megoldások, valamint a szélesebb körben támogatott, képpel kiegészített kapcsolatok között (Be. 120. §).

A telekommunikációs jelenlét elrendelhető hivatalból vagy indítványra, azonban sem az elrendelésről, sem az indítvány elutasításáról hozott döntés ellen nincs helye külön jogorvoslatnak. Ez a szabályozás egyfelől növeli az eljárás hatékonyságát, másfelől viszont szűkíti a jogorvoslati kontroll lehetőségét (PECSENYE 2021). Mindezek mellett a személyes jelenlét továbbra is elsőbbséget élvez, ha a cselekmény jellege vagy eredményessége ezt indokolja, különösen a kriminalisztikai szakmai szabályok érvényesülésének biztosítása érdekében (Be. 121. §). Az eszköz használatának mellőzése akkor indokolt, ha a cél másfépp is elérhető, vagy ha a személyes jelenlét az eredményes lefolytatás elengedhetetlen feltétele, ami lehetővé teszi az ügy- és cselekménytípus szerinti differenciált, taktikai megalapozottságú döntéshozatalt. Ez az értékválasztás kifejezi, hogy a digitalizáció nem öncél, hanem eszköz a tisztességes és hatékony eljárás biztosítására.

Az elkülönített helyszínen jelen lehet az érintett, a védője vagy segítője, az eljáró hatóságok tagjai, a bv. személyzete, szakértő, valamint a technikai személyzet, a személyazonosság-ellenőrzés és a zárttság biztosításával (Be. 123. §). A hatósági jelenlét a személyazonosság és az eljárási tisztaság garanciája, különösen hangkapcsolatos eljárásnál (Be. 124. §).

A kamera elhelyezésének biztosítania kell minden jelenlévő láthatóságát, és a kamera kezelése csak az eljárást vezető engedélyével módosítható, ami eljárási fegyelemre és reprodukálhatóságra törekszik (12/2018. IM rendelet, 47. §). Zárt adatok esetén a közlés kizárólag az eljárást vezető felé történhet, ami az adatvédelem és a biztonság követelményeit érvényesíti [12/2018. IM rendelet, 54/C. § (2)].

Egyszerűsített telekommunikáció és a különleges bánásmód

A 2021. évi CXXXIV. törvény az egyszerűsített eszközökkel (például mobil, laptop) megvalósított jelenlétet ismeri el, rugalmas személyazonosítási protokollal, de a befolyásmentesség és önkéntesség fokozott ellenőrzésével (2021. évi CXXXIV. törvény 177. §; Be. 126/A–126/B. §). Fontos szempont, hogy a védő indítványára biztosított távjelenlét elutasítása csak különösen indokolt esetben lehetséges, ha a védő székhelye az eljárási cselekmény helyszínéhez képest más vármegyében van, és a telekommunikációs jelenlét biztosításának technikai feltételei adottak, ami a védelem rugalmasságát erősíti (2023. évi XCVII. törvény 79. §). Ha a terhelt és védője nem azonos helyszínen tartózkodnak, a közöttük lévő ellenőrzés nélküli kapcsolattartás legalább hangkapcsolattal biztosítandó, szükség esetén saját készülékek engedélyezésével, amely a hatékony védelem alkotmányos garanciáját szolgálja [Be. 124. § (3); 12/2018. IM rendelet 45. § (6)]. A gyakorlatban e körben adatvédelmi és bizalmas kommunikációs aggályok is megjelentek, amelyek technikai és eljárási fejlesztést igényelnek (KRÁMER–LUKOVICS 2025).

A különleges bánásmódra vonatkozó szabályok a sértettek és tanúk kíméletét, védelmét és részvételi esélyegyenlőségét célozzák, telekommunikációs és torzító technikai eszközök bevonásával is (Be. 85–90. §; 12/2018. IM rendelet 49–52. §). A nemi élet szabadsága elleni bűncselekmények sértettjeinél a látómező-korlátozás és a nyilvánosság kizárása különös jelentőségű, főként kiskorúaknál (Be. 89. §). A védelmi programban részt vevők esetében a telekommunikációs jelenlét szervezése a Tanúvédelmi Szolgálattal egyeztetve, új személyazonosság védelmében történik, az idézés és az iratkezelés zártságával (HERKE 2022). A távjelenlét itt nemcsak költség- és időhatékony, hanem kockázatsökkentő intézkedés is, amely a fizikai mozgatásból fakadó veszélyeket mérsékli (PAPP-NAGY 2021).

Az ORFK 2019-ben módszertani útmutatót adott ki a szervezéshez (Conforg,³ VIKI⁴), a végpontok kezeléséhez és a rögzítéshez, amelyet 2023-ban frissített új opciókkal és az egyszerűsített telekommunikáció támogatására (ORFK 2019, 2023, 2024). Az ORFK adatai alapján a távkihallgatások száma 2019-től exponenciálisan nőtt, a pandémia időszakában többszörösére emelkedve, majd 2024-ben is kimagasló esettszámot elérve, ami arra utal, hogy a veszélyhelyzeti kényszermegoldás tartós kapacitássá vált, noha a gyakorlati befogadás heterogén, és a készségbeli-szervezési különbségek jelentősek (BŐCZNÉ NEPARÁCZKI 2023). A hibajegyek nyilvántartása azt mutatja, hogy a hardveres és hálózati problémák kezelhetők, de a megbízhatóság további fejlesztést igényel, különösen a rögzítési folyamatok és az adatvesztés kockázatának minimalizálásában. Az útmutatók a felvételek szerveres továbbítását és a Robotzsaru Nova

³ A Conforg a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zártkörűen Működő Részvénytársaság (NISZ Zrt.) által működtetett online konferenciaszervező felület, amelyen a tervezett eljárási cselekménnyel érintett végpontokat a licenccirtokos (szervező) a megadott időpontban összekapcsolja, továbbá gondoskodik az eljárási cselekmény rögzítéséről és a közvetítés lehetőségéről (ORFK Módszertani útmutató, 29000/18291/2024. ált.).

⁴ A VIKI az igazságszolgáltatásban és más közigazgatási szerveknél alkalmazott országos videókonferencia-rendszer, amely a kormányzati tájékoztató szerint távmeghallgatások lebonyolítását is lehetővé teszi; a leírás 72 bírósági helyszínt, 39 büntetés-végrehajtási intézetet és az (akkori) Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal 18 kirendeltségét említi elérési pontként. Lásd: <https://digitalismegujulas.kormany.hu/wiki>

Médiatárba helyezést is szabályozzák, szerepkörökhez kötött hozzáféréssel és naplózott folyamattal (ORFK 2019, 2024).

A telekommunikációval egyidejűleg készült jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell a használat tényét, módját, az elkülönített helyszín adatait és a jelenlévők minőségét, a lezárás pedig elektronikus aláírással vagy nyomtatással biztosítandó (Be. 125. §, 360. §; 12/2018. IM rendelet; 100/2018. Korm. rendelet). A gyakorlatban visszatérő hiba az elkülönített helyszín rögzítésének, a hitelesítési nyilatkozatnak vagy a felvétel időszerű feltöltésének elmaradása, ami célzott képzést és folyamatfejlesztést indokol (RÓTH 2020a). Hasonlóan a távkihallgatási felvételekhez, például a 3D-modellek esetében is alapvető az adatintegritás, a hozzáférés kontrollja és a manipulálhatóság kizárása a bírósági elfogadhatóság szempontjából (HORVÁTH 2025).

Gyakorlati hatások és korlátok

A bírósági és rendőrségi tapasztalatok vegyes képet mutatnak: vannak ügýtípusok, ahol a távzemesítés strukturáltabb kommunikációt és kisebb konfrontációt eredményezett, míg más, erőszakos ügyekben a személyes jelenlét nélkülözhetetlen a közvetlen benyomás megszerzéséhez (BÖCZNÉ NEPARÁCZKI 2023; KÁDÁR et al. 2024).

A terhelti oldal pozitívumai közé tartozik az előállítás elmaradása miatti kevesebb megterhelés és a reintegráció támogatása, míg korlát a nonverbális jelek redukciója és a védő-terhelt kommunikáció bizalmosságának eseti sérelme, amelyet a gyakorlatban személyes konzultációval és elkülönített helyszíni jelenléttel kompenzálnak (KRÁMER-LUKOVICS 2021; KÁDÁR et al. 2024).

A szervezési-üzemeltetési oldal tanulsága, hogy az adminisztratív terhelés és a felhasználói készesszint meghatározza a befogadottságot: ahol a foglалás, végpontkezelés, rögzítés és médiatári folyamat rutinszerű, ott az eszközök használata is szignifikánsan gyakoribb (ORFK 2019, 2023). A távmeghallgatás kétségtelen előnye az időszerűség és a költséghatékonyság, különösen fogvatartottaknál és több ügyben eljáró szereplőknél, de bizonyos eljárási cselekményeknél a személyes jelenlét nem pótolható a krimináltaktikai és meta-kommunikációs jelek hiánya miatt (GERENCSE 2023; BÖCZNÉ NEPARÁCZKI 2023).

A jogalkotó ezért is hagyott teret az eszköz használata mellőzésének és a szakmai megítélésen alapuló esetenkénti mérlegelésnek, fenntartva a tisztességes eljárás és a bizonyítási minőség követelményeit [Be. 122. § (2)]. A digitálisan sérülékeny személyeknél (idősek, fogyatékosokkal élők) a távjelenlét használata fokozott előkészítést és támogatást igényel, mert a részvétel és joggyakorlás tényleges biztosítása nehezített lehet (KRÁMER-LUKOVICS 2025).

Egyébiránt a telekommunikációs eszközök jól illeszkednek a gyermekbarát igazságszolgáltatás európai elveihez, különösen a kímélet, a részvétel és a magánszféra védelme terén. A kógens előírások (például kiskorúaknál felvétel készítése, látómező-korlátozás) e célokat támogatják, de a diszkrecionális tér egységesebb alkalmazásához módszertani és képzési támogatásra van szükség (MAGYARI-VÁRI 2020). A szabályozás egyértelműen a gyorsaság, a védelem és a biztonság hármas célját szolgálja, a rögzítés és az eljárási garanciák megerősítésével, miközben fegyelmezett technikai és dokumentációs rendet ír

elő (Be.; 12/2018. IM rendelet). A következő lépések a gyakorlati kapacitások és képzések bővítésében, az egyszerűsített jelenlét biztonságosabbá tételében, valamint a sérülékeny csoportok részletszabályainak pontosításában jelölhetők meg (ORFK 2019, 2023; KRÁMER–LUKOVICS 2025).

Telekommunikációs eszközök hatása a büntetőeljárásban

A büntetőeljárás folyamataiban a telekommunikációs eszközök megjelenése egyszerre váltott ki gyorsítási, költségcsökkentési és szervezési reményeket, illetve indított el olyan krimináltaktikai, eljárásjogi és igazgatási dilemmákat, amelyek a hatékonyság és a tisztességes eljárás közötti kényes egyensúly újrakalibrálását teszik szükségessé. A fejezet három metszetben vizsgálja a hatásokat: a krimináltaktikai elvek érvényesülését, a terhelt védelemhez való jogának megvalósulását, valamint a rendőrségi gyakorlat számszerű alakulását közérdekű adatigénylés alapján, különös tekintettel a 2019–2024 közötti dinamikus növekedésre.

Az egyes krimináltaktikai elvek és ajánlások érvényesülése

A kihallgatás a nyomozás leggyakrabban alkalmazott eljárási cselekménye, amelyben a személyi bizonyítékok megbízhatósága, pontossága és hitelessége kulcsszerepet kap, így a módszertan középpontjában a vallomásképző pszichikai folyamatok (észlelés, emlékezet, gondolkodás) és a személyiségjegyek adekvát kezelése áll. A klasszikus krimináltaktikai irodalom már korán rögzítette, hogy a sikeres kihallgatás alapja a releváns pszichikus kontaktus, amelyet a közvetlenség, a nonverbális jelek pontos észlelése, valamint a bizalmi légkör megteremtése tesz lehetővé (KERTÉSZ 1965; IBOLYA 2008). Az online térben zajló kommunikáció a közvetlen interakció jelentős részét redukálja: a testtartás, mikroszesztusok, finom mimikai változások, illetve a térbeli viszonyokból adódó jelzések torzítva, vagy egyáltalán nem jelennek meg, ami a metakommunikáció veszteségén keresztül a taktikailag fontos diagnosztikus ingerek hozzáférését is szűkíti (PARADISI–RAGLIANTI–SEBASTIANI 2021; GERENCSÉR 2023; VASS 2002). Ennek gyakorlati implikációja, hogy a „pszichikai elérhetőség” – különösen első kihallgatáskor – csökkenhet, ami a nyitóinterakció kritikus jelentősége miatt a későbbi vallomásdinamika és a narratívakibontás minőségét is kedvezőtlenül befolyásolhatja.

A hatályos Be. lehetőséget biztosít a telekommunikáció mellőzésére, ha az elérni kívánt célt más módon hatékonyabban lehet megvalósítani, illetve ha a személyes jelenlét az eredményesség érdekében nélkülözhetetlen [Be. 122. § (2)]. E rugalmas klauzula krimináltaktikai értelemben a differenciált alkalmazás alkotmányos kapuja: a stratégia- és esetfüggő mérlegelés támogatja, hogy a személyes kontaktus nélkülözhetetlen eljárási mozzanatok – így az első terhelti kihallgatás, konfrontatív szakaszok, komplex szembesítések vagy részletgazdag észlelést igénylő vallomás-ellenőrzések – továbbra is közvetlen formában történjenek. Ugyanakkor a telekommunikációs eszközök bizonyos ügýtípusokban és helyzetekben kifejezetten produktívak lehetnek: egyszerű megítélésű ügyekben, pontosító

jellegű folytatólagos kihallgatásoknál, szakértői kiegészítéseknél, illetve olyan résztvevők (védő, tolmács, szakértő, gyámhatósági ügyintéző) bevonásánál, akik terheltségük miatt nehezen elérhetőek (BŐCZNÉ NEPARÁCZKI 2023). A gyakorlat ambivalenciáját jól illusztrálja, hogy míg egyes bírói értékelések a távszembesítés fegyvelmező hatására és a zavaró félbeszólások csökkenésére mutatnak rá, addig mások a személyes jelenlét nélkül a testalkati, erőkülönbségi és egyéb perceptuális benyomások hiányát tekintik releváns hátránynak erőszakos ügyekben.

A különleges bánásmód körébe eső érintettek (például gyermekek, szexuális bűncselekmények sértettjei) esetén a telekommunikáció kíméleti értéke különösen akkor jelentős, ha ez csökkenti a másodlagos viktimizáció kockázatát, azonban ez csak akkor egyeztethető össze a tisztességes eljárással, ha a terhelti és védői jogok párhuzamos garanciái sértetlenül érvényesülnek (KRÁMER–LUKOVICS 2021; KÁDÁR et al. 2024). Ez a kétsávos mérce – kímélet és *fair trial* – indokolja a részletes, esetsoportonként finomhangolt mérlegelést, amelyben a Be. rugalmassága és a módszertani útmutatók részletessége együtt biztosíthatja a krimináltaktikai és jogvédelmi szempontok koherens érvényesülését.

A terhelt védelemhez való jogának érvényesülése

Az Alaptörvény és a Be. a védelemhez való jogot az eljárás egészében garantálja, ideértve a védővel való ellenőrzés nélküli tanácskozás lehetőségét akkor is, ha a terhelt telekommunikációs eszköz útján vesz részt az eljárási cselekményen [Alaptörvény XXVIII. cikk (3); Be. 3. §; Be. 124. § (3)].

A végrehajtási és módszertani szabályok – például a telefonos vagy egyéb eszköz útján biztosított, ellenőrzés nélküli védői tanácskozás – a gyakorlatban kulcsfontosságúak, mert épp ezek garantálják, hogy a távjelenlét ne járjon a védelem gyakorlati gyengülésével [12/2018. IM r. 45. § (6)].

A módszertani útmutatók ugyanakkor előírják, hogy a védő és a terhelt ne maradjanak felügyelet nélkül a telekommunikációs helyiségben, ami feszültséget teremt a bizalmas kapcsolat biztosításának követelményével; e normatív kettősség a gyakorlati megoldások (például elkülönített vonal, ór hallótávolságon kívül, rendszerkamerák ideiglenes tiltása) konzisztens és ellenőrizhető alkalmazását teszi szükségessé (ORFK 2019, 2023, 2024).

Empirikus beszámolók alapján a fogvatartotti oldalon a távmeghallgatás számos előnyt hordoz: elkerülhető az előállítás pszichés terhe, csökken a kiesés a fogvatartási programokból, mérséklődnek a logisztikai és biztonsági kockázatok, és a védő „jelenléte” telekommunikációval is megvalósulhat (RÓTH 2020b; KRÁMER–LUKOVICS 2021).

Ugyanakkor az ügyvédi percepció ambivalens: a bizalomépítés rendszerint személyes jelenlétet igényel, a telefonos egyeztetések védettséggel kapcsolatban – különösen bv. környezetben – gyakorlati aggályok merülnek fel, és az ór hallótávolsága a bizalmas kommunikációt időnként ténylegesen korlátozhatja (KÁDÁR et al. 2024).

A gyakorlat e dilemmáira válaszként a védők több megoldást alkalmaznak: előzetes vagy utólagos személyes konzultáció, a távkihallgatás közbeni külön, ellenőrzés nélküli hangkapcsolat, vagy a terhelttel azonos helyiségben való részvétel, ha ez a kockázatokat csökkenti és a bizalmas kapcsolatot erősíti.

Összességében a védelemhez való jog telekommunikációs környezetben történő érvényesülése nem elvi, hanem implementációs kérdés: az eljárásjogi normák – legalább hangkapcsolat biztosítása, ellenőrzés nélküli tanácskozás – rendelkezésre állnak, a jog gyakorlati minősége pedig a technikai és intézményi garanciák tényleges, szigorúan dokumentált alkalmazásától függ. A módszertani hiányok (például egységes eljárás a „kamera-lekapcsolt” bizalmas tanácskozáshoz, az őrzés közbeni hallótávolság standardja, naplózás és audit) és a kezelői gyakorlat heterogenitása jelenleg a legnagyobb kockázati tényezők, amelyek megfelelő protokollokkal és célzott képzésekkel csökkenthetők. Ezen a ponton a kíméleti szempontok és a *fair trial* garanciák párhuzamos erősítése nem ellentétes cél, hanem kumulatív követelmény, amelynek teljesítése a távlejárások legitimitásának feltétele.

Közérdekű adatigénylés az ORFK-tól

A rendszerhasználat empirikus trendjeit az ORFK 2024. december 12-én kérésünkre adott adatszolgáltatása jól megvilágítja. A kapott adatok 2019-től 2024. október 31-ig mutatják be a telekommunikációs eljárási cselekmények számának alakulását. A rendőri szervek 192 kiépített végponttal rendelkeznek, a legnagyobb kapacitás a BRFK-n, a Pest Vármegyei RFK-n és a Borsod-Abaúj-Zemplén VMRFK-n koncentrálódik, ami területi szinten a hozzáférés és a szervezési rugalmasság tényleges bővülését jelzi. A kihallgatóhelyiségek sztenderd technikai felszerelése – kettős kamerarendszer, kijelző, dokumentumkamera, mikrofonok, vezérlőegység – a rögzítés és szemléltetés infrastrukturális feltételeit biztosítja, ugyanakkor a kezelői készségek és a hibaelhárítási protokollok minősége közvetlenül hat a használhatóságra és az eljárási minőségre.

Az esetszámok növekedése markáns: 2019-ben 1783, 2020-ban 5037, 2021-ben 8633, 2022-ben 9159, 2023-ban 11 713 távkihallgatás történt, míg 2024. október 31-ig 23 591 eljárási cselekményt bonyolítottak le telekommunikációval – ez a 2023-as teljes éves értéket több mint megduplázza. A 2020-as ugrás a pandémiás kényszerből fakadó adaptációs hatást tükrözi, míg a 2023–2024-es exponenciális növekedés már a technikai és szervezeti rutinizáció, valamint az egyszerűsített telekommunikáció (Be. 126/A–B. §) elterjedésének következménye. 2020 és 2024 októbere között 14 605 esetben alkalmaztak egyszerűsített telekommunikációt, amely a belépési korlátok csökkentésével különösen a vidéki és külföldön tartózkodó résztvevők elérését segítette. Intézményi bontásban a BRFK (8497), Borsod-Abaúj-Zemplén VMRFK (4390) és Pest VMRFK (4323) adta a legtöbb végrehajtott távkihallgatást, ami egyrészt a bűnügyi terhelés, másrészt a kiépített kapacitások használati intenzitásának függvénye.

A hibajegyek 2023 júniusa óta történő nyilvántartása alapján 2023-ban 16, 2024-ben 48 hibabejelentés keletkezett, döntően hardveres meghibásodás és hálózati probléma miatt; ez arányaiban alacsony, de emlékeztet arra, hogy a rögzítési integritás és a kapcsolatstabilitás az eljárási bizonyítékok védelmének kulcseleme. A kérdőíves felmérés – a válaszadók 39%-a tapasztalt technikai hibát, és csak 22,4% tudta azt helyben elhárítani – arra utal, hogy a kezelői támogatás, a hibaelhárítási gyorsreagálás és az oktatás jelenlegi szintje fejlesztendő, különösen a dokumentumok valós idejű megosztását, a több végpontos összeköttetést és a rögzítés ellenőrizhetőségét érintő felhasználói útvonalakon.

A szervezési-adminisztratív teher (Conforg-foglalás, végpontegyeztetés, bv.-koordináció, felvételek letöltése és médiatárba helyezése) a személyes kihallgatásokhoz képest több lépést és több szereplő összehangolását kívánja meg, ami magyarázza, hogy a gyakorlati oktatás hiánya a használat egyik fő visszatartó tényezője.

A pandémiás katalizátorhatás ténye empirikusan igazolt: a Covid-19 alatti kénysermegoldások megnyitották az utat a távjárások normalizálódásához, ami 2024-ben diffúz szervezeti elterjedéssé érett; ugyanakkor a krimináltaktikai és garanciális szempontok differenciált érvényesítése továbbra is feltétele a fenntartható alkalmazásnak. A jelen adatok alapján a telekommunikációs eszközök nem rövid távú pótlékok, hanem a büntetőeljárásinfrastruktúra tartós elemévé váltak; ezzel párhuzamosan a módszertani és képzési komponensek, valamint a bizonyítás-védelmi protokollok fejlesztése elengedhetetlen a minőségi konvergenciához.

Következtetések

A telekommunikációs eszközök hatása a büntetőeljárásban nem homogén: a krimináltaktikai elvek egy része – különösen a nonverbális diagnosztika és a bizalmi kontaktus – online környezetben szűkített módon érvényesíthető, míg a hozzáférési, biztonsági és költséghatékonysági előnyök számos eljárási helyzetben érdemi nyereséget hoznak. A védelemhez való jog implementációja kulcskérdés: a normatív garanciák rendelkezésre állnak, de ezek eljárásrendbe ágyazott, ellenőrizhető és következetes gyakorlati alkalmazása – különös tekintettel a védő-terhelt kommunikáció ellenőrzés nélküli csatornáira – dönti el, hogy a távjelenlét jogilag és szakmailag egyenértékű alternatívát nyújt-e. A rendszerhasználat dinamikusan növekszik, ami a stabil infrastruktúra és a szervezeti tapasztalatok akkumulációját jelzi, ugyanakkor a kezelői képzés, a hibaelhárítás és az adminisztratív folyamatok racionalizálása nélkül a minőség és a bizalom plafonhatárba ütközhet.

Módszertani következményként három fejlesztési irány rajzolódik ki: 1. gyakorlatorientált, kötelező képzési programok a kezelői és előadói rétegeknek (szcenárióalapú gyakorlatok, esethasználati protokollok, hibahelyzetek); 2. egységes, auditálható garancia-csomag a védő-terhelt bizalmas kommunikációhoz (technikai és intézményi szinten); 3. eljárásrendi egyszerűsítés és *back-office* támogatás (dedikált konferenciaszervező operátori réteg, automatizált médiatár-feltöltés, szabványos ellenőrzőlisták). E fejlesztések együtt képesek a krimináltaktikai és jogvédelmi célok közötti feszültségeket oldani, és a telekommunikációs eszközöket olyan „célszerű és tisztességes” keretbe illeszteni, amelyben az online jelenlét nem kompromisszum, hanem konzisztens eljárási opció.

Kérdőíves felmérés és interjúk

A kutatás célja a bűnügyi gyakorlat szereplőinek tapasztalataival együtt feltárni a telekommunikációs eszközök rendőrségi alkalmazását, különös tekintettel a kihallgatási cselekményekre, a munkaszervezési terhekre, a krimináltaktikai megfontolásokra és a terhelt

jogok érvényesülésére. A vizsgálat két kvalitatív interjúra és egy, a Google Űrlapok felületén lebonyolított kérdőívre épült, amelyet a BRFK bünyügyi állománya részére a belső levelezőrendszeren keresztül juttattak el célzottan a tényleges nyomozati feladatokat ellátó kollégákhoz, így a minta hivatali-eljárási kontextusban releváns és célzott volt. A módszertan illeszkedik a telekommunikációs eszközök jogintézményének gyakorlati értékeléséhez, mert a résztvevő-megfigyelést nem igénylő önbevallásos adatfelvétel és a narratív interjúk alkalmasak a szervezeti kultúra, a technikai infrastruktúra és a krimináltaktikai beállítódások megértésére, amelyeket a hatályos eljárásjogi és végrehajtási normák (például Be.: 12/2018. IM rendelet) kereteznek.

A kvalitatív szakasz két, bünyügyi területen több mint egy évtizede dolgozó szakember személyes tapasztalatait rögzítette, amelyek eltérő alkalmazási gyakorlatot és attitűdöt tártak fel a távkihallgatásokkal kapcsolatban, növelve a belátást a szervezeti tanulás és a technológiai adaptáció heterogenitásába. A kvantitatív rész 208 kitöltésig gyűjtött adatokat, de egyes kérdéseknél az érvényes válaszok száma ettől eltért, amit a kérdőívtelemekre adott kitöltési mintázat magyaráz, és amelyet a belső érvényesség megítélésekor figyelembe vettünk. Az adatfelvétel a koronavírus-járvány utáni időszak technikai és eljárás szervezési realitásában történt, amikor a rendőrségi infrastruktúra (VIKI-végpontok, Conforg-időpontfoglalás, felvételkezelés) már országosan kiépült, és a használat volumenét az ORFK adatszolgáltatása szerint lényegesen növekvő esetszámok jelezték, különösen 2024-ben (2019: 1783; 2020: 5037; 2021: 8633; 2022: 9159; 2023: 11 713; 2024. október 31-ig: 23 591).

A keretező normatív háttér kiemelten érinti a Be. XX. fejezetét és a 12/2018. (VI. 12.) IM rendeletet, amelyek a telekommunikációs jelenlét rendjét, személyazonosítását, rögzítését és a különleges bánásmódot igénylő személyekre vonatkozó speciális megoldásokat részletezik, s amelyek gyakorlati érvényesítése a vizsgálat során feltárt eljárás szervezési és dokumentációs többletterhekkel közvetlenül összefüggött. A módszertan etikai és adatvédelmi megfelelése a rendőrségi belső kommunikációs csatornán történő terjesztés és az anonimitás biztosítása révén adott volt, a kutatási engedély és a kapcsolódó mellékletek azonosíthatók a dolgozat mellékleteiben.

A továbbiakban külön ismertetjük az interjúk tapasztalatait, majd a kérdőív eredményeit, végül ezek összekapcsolt értelmezésével rávilágítunk a kulcstényezőkre: oktatás és gyakorlati betanítás hiánya, adminisztratív terhelés és szervezési komplexitás, valamint a krimináltaktikai elvek online környezetben történő csorbulása, különös tekintettel a nonverbális jelek és a pszichikai kontaktus gyengülésére (KERTÉSZ 1965; IBOLYA 2008).

Interjúk

Az interjúk célja a telekommunikációs eszközök bevezetése óta felhalmozott egyéni tapasztalatok mélyebb megértése volt, különös tekintettel az első használati élményre, a szervezeti támogatás és oktatás rendelkezésre állására, a technikai hibák kezelésére és a kihallgatási taktika online adaptációjának lehetőségeire és korlátaira. Az interjúalanyok kiválasztása célzott volt: mindketten 10+ év szolgálati gyakorlattal rendelkeztek, de a távkihallgatásokhoz való hozzáállásuk és gyakorlati kitettségük eltért, így a kontrasztív elemzés megalapozott.

Interjúalany1 2007 óta bűnügyi területen dolgozik, döntően személy és dolog elleni erőszakos ügyekben, valamint családon belüli erőszak és kiskorúak sérelmére elkövetett bűncselekmények vizsgálatában, és mindössze egyetlen távkihallgatást hajtott végre (2023. augusztus 8.), amely *ad hoc* jellegű volt, érdemi előkészítés és eszközhasználati támogatás nélkül. A távkihallgatás során az iratbemutatás technikai megoldása már első alkalommal akadozott, ami aláásta a folytatólagos kihallgatás hatékonyságát, és megerősítette a személyes jelenlét preferenciáját, különös tekintettel a nonverbális jelek megfigyelésére és a „pszichikus kontaktus” felépítésére, amely a klasszikus kihallgatási taktika lélektani alapjai szerint kulcsfontosságú (KERTÉSZ 1965). Az interjúalany a kamera és a visszanezhetőség tudatát feszélyező körülményként élte meg, amely a stílus és a taktikai eszköztár szabad, helyzetfüggő alkalmazását is korlátozza, ezért a jövőben csak kivételesen, erős célszerűségi indok esetén tartaná használhatónak a távkihallgatást.

Interjúalany2 több bűnügyi szervezeti egységnél (kerületi nyomozás, megyei különleges ügyek, főosztályi gazdasági és korrupciós ügyek) szerzett 15,5 év tapasztalatot, és mintegy 20 távkihallgatást folytatott le, beleértve bv.-intézeti végpont, vidéki rendőrkapitányság és külföldi (Dubaj) külső résztvevős kapcsolást is. Az első leszervezés nehézkes volt a szervezeti rutin hiánya miatt, de később a módszertani útmutató tanulmányozásával és belső gyakorlással saját és kollégái kompetenciáit fejlesztette, ugyanakkor szervezeti szintű gyakorlati oktatás nem volt, amit kritikus hiányként azonosított. A távkihallgatások fő előnyeként az idő- és költségmegtakarítást jelölte meg, különösen utazások kiváltásánál és bv.-szállítások elkerülésénél, de megfigyelése szerint a személyes „önazonos” kommunikáció és a bizalmi légkör online közegben csorbul, ami különösen összetett ügyekben a feltáró beszélgetés mélységét szűkítheti.

Mindkét interjú a szervezeti tanulás hiányzó pilléreként emelte ki a gyakorlatorientált oktatás és az eszközhasználati betanítás rendszerét, amely a típushibák csökkentése, a rögzítési és jegyzőkönyvezési hibák kiküszöbölése, valamint a Conforg-időpontfoglalás és a médiatár-feltöltés rutinszerűvé tétele érdekében szükséges lenne. A beszámolók a krimináltaktikai elvek érvényesülését illetően abban konvergálnak, hogy a személyesség hiánya, a mimika és testbeszéd korlátozott észlelhetősége, valamint a kihallgatás környezetének kontrollvesztése (kameraállás, látószög, jelenlévők) olyan kockázat, amelyet csak célszerűségi nyereségekkel (utazás, szállítás, időnyomás) kompenzálva érdemes vállalni.

A kvalitatív adatok így két alapvető tanulságot adnak: először, a technológiai adaptáció erősen függ a személyes motivációtól és önképzéstől, ami szervezeti egyenlőtlenségeket eredményez, másodsor, a távkihallgatás akkor működik jól, ha esetspecifikusan, alacsony komplexitású vagy kiegészítő jellegű cselekményekre (például pontosítás, folytatólagosság, külső tanú, bv.-ben lévő terhelt) alkalmazzák, míg a nagy súlyú, személyes kontaktusra építő eljárási szituációkban az előnyök nem mindig ellensúlyozzák a krimináltaktikai veszteségeket. Ezek a megfigyelések összhangban állnak a szakirodalom azon meglátásával, amely a videókommunikáció nonverbális jelcsatornáinak korlátait és a kommunikációs egyensúly felbomlását emeli ki (GERENCSÉR 2023; BÖCCZNÉ NEPARÁCZKI 2023).

A kérdőíves felmérés eredménye

A kérdőíves vizsgálat 208 kitöltésig gyűjtött adatokat (válaszszámkülönbségek egyes kérdéseknél előfordultak), és a bűnügyi szolgálati tapasztalat, a szervezeti besorolás, az alkalmazási esetszámok, az eljárásicselekmény-típusok, a használat időbeli súlypontjai, az észlelt akadályok, a hibák és elhárításuk, valamint a krimináltaktikai elvek érvényesülésének percepciója mentén térképezte fel a mintát. A válaszok megoszlása szerint a 0–5 év és a 10–20 év tapasztalati sáv dominált, ami egyszerre hozza be a friss adaptációs élményeket és a hosszabb rutinból fakadó összehasonlítási képességet, erősítve az eredmények belső konzisztenciáját. A kitöltők 31,5%-a még soha nem alkalmazott telekommunikációs eszközt a büntetőeljárásban, ami szervezeti szóródást és ügytípusfüggőséget jelez, és visszaköszön a fejezet gyakorlati megfigyeléseiben is (kiemelt, komplex ügyeknél alacsonyabb használat).

Az alkalmazási események típusaiban a terhelt-, tanú- és sértettekkihallgatások domináltak, ami megfelel a Be. és a 12/2018. IM rendelet általános eljárási lehetőségeinek és a rendőrségi módszertani útmutatók iránymutatásainak, ugyanakkor a speciális cselekmények (szembesítés, felismerésre bemutatás) online térben ritkábbak vagy korlátozottan értelmesek a nonverbális visszajelzések és a jelenléti dinamika hiányai miatt (összhangban a szakirodalommal). A használat időbeli megoszlása a pandémiát követő időszakra tolódott, ami egybevág az ORFK által szolgáltatott esetszámrobbanással 2024-ben, és arra utal, hogy a kezdeti kényszermegoldást követően a szervezet elkezdte intézményesíteni a gyakorlatot, különösen az egyszerűsített telekommunikáció bevezetésével és az országos végponthálózat működésbe állításával.

A krimináltaktikai elvek érvényesüléséről a válaszadók 79%-a úgy nyilatkozott, hogy a távkihallgatás során nem alkalmazhatók ugyanolyan módon, mint személyes jelenlétnél, ami a fejezet kvalitatív megállapításaival teljesen konzisztens, és visszaigazolja a személyesség, a nonverbális észlelés és a pszichikai kontaktus online csorbulásának problémáját. A szervezeti implementációt hátráltató fő tényezők azonosítása során három csomópont rajzolódott ki: a szervezés-adminisztráció bonyolultsága (Conforg-foglalás, egyeztetések, bv.-koordináció, felvétel-feltöltés), a gyakorlati oktatás hiánya és a személyes kapcsolat, illetve a „bizalmi tér” hiánya, amely taktikai és együttműködési hátrányt okozhat.

A technikai megbízhatóság kérdésében a válaszadók 39%-a jelzett hibát, és ezeknek csak 22,4%-át sikerült helyben elhárítani, ami megerősíti a hálózati és eszközüzemeltetési lánc finomhangolásának szükségességét, különösen a rögzítési folyamat és a médiatárba töltés zártságának és időszerűségének biztosítására. A központi statisztikák szerint 2023 júniusa óta 64 hibajegy keletkezett (2023: 16; 2024: 48), döntően hardveres és hálózati problémákkal, ami korrelál a 2024-es esetszám-növekedéssel és a terheltségből fakadó üzemeltetésistressz-tényezőkkel.

Azok, akik eddig nem éltek a telekommunikációs eszközökkel, két okcsoportot emeltek ki: a személyes kihallgatás preferenciáját krimináltaktikai megfontolások miatt, valamint a megfelelő eszközök és gyakorlati oktatás hiányát, továbbá az időigényes szervezési és adminisztratív többletet, amely a klasszikus eljárásokkal szemben ellenőztönzi a bevezetést. A nyílt válaszokból külön kiolvasható, hogy a „képzés” sok esetben formális jelenléti ívre szűkült, és nem járt együtt a tényleges eszközhasználati tréninggel és

szimulációval, ami a hibák és a bizonytalanságok fennmaradását eredményezi, s amely a módszertani útmutatók pusztá rendelkezésre állása ellenére sem pótolja a gyakorlati készségfejlesztést.

A kérdőív és az interjúk összevetése alapján az alábbi összefüggő következtetések adódnak a gyakorlati implementációra nézve:

- A távkihallgatás akkor ad nettó szervezeti nyereséget, ha a cselekmény komplexitása alacsony vagy közepes, és az idő- és költségmegtakarítás (utazás, előállítás) jelentős, különben a krimináltaktikai veszteségek és az adminisztratív többlet kiegyenlítheti az előnyöket.
- A megbízható működés előfeltétele a gyakorlati oktatás és a standardizált folyamatok (időpontfoglalás, jelenléti ellenőrzés, rögzítés, feltöltés, jegyzőkönyv-hitelesítés) rutinszerű elsajátítása, külön oktatói szerepek és belső mentorálás kijelölésével.
- A terhelti jogok gyakorlásának védelme – védővel való ellenőrzés nélküli tanácskozás, illetéktelen jelenlévők kizárása, zárt adatok kezelése – fokozott technikai és eljárási biztosítékokat igényel, amelyekre a 12/2018. IM rendelet pontos előírásokat ad, de a gyakorlatban következetes végrehajtást és ellenőrzést kíván (például kamerakezelés, látószög, jelenlét-ellenőrzés, felvétel szinkron rögzítése).

A mintázatok illeszkednek az ORFK módszertani útmutatók által feltárt típushibákhoz (elkülönített helyszín rögzítésének elmaradása, hitelesítés módjának hiánya, jegyzőkönyv visszamutatásának elmaradása, médiatár-feltöltés késedelme), amelyeket szervezeti szintű gyakorlati tréninggel lehetne a leghatékonyabban csökkenteni. Mindez alátámasztja a fejezet végén megfogalmazott fejlesztési irányokat: célzott, eszközalapú betanítás, adminisztratív folyamatok egyszerűsítése, a védő-terhelt kommunikáció technikai védettségének erősítése és a jogalkalmazói mérlegeléshez kapaszkodókat adó esetalapú protokollok kialakítása az eszközválasztáshoz.

A kvantitatív és kvalitatív bizonyítékok együttesen megerősítik a dolgozat hipotéziseinek lényeges elemeit: a krimináltaktikai elvek online érvényesítésének korlátait, az adminisztratív többletterhet hatását, a pandémiát követő intézményesedés hatását az esetszámokra és a védelmi jogok technikai biztosításának kihívásait, miközben árnyalják a képet az idő- és költségmegtakarítás valós szervezeti hasznával, különösen bv.-ben lévő vagy külső helyszínen tartózkodó szereplők esetében. Az empirikus eredmények tehát nem a technológia elutasítását sugallják, hanem a feltételrendszer tudatos, célhoz kötött megteremtését és a képességfejlesztést, amely mellett a távkihallgatás stabil, esetspecifikus helyet foglalhat el a rendőrségi gyakorlatban.

Megállapítások

A telekommunikációs eszközök alkalmazása a rendőrségi nyomozati gyakorlatban kézzelfoghatóan növekedett, 2024. október 31-ig 23 591 távkihallgatással, ami több mint duplája a 2023. évi esetszámnak, miközben a 2019–2023 közti években fokozatos, pandémiával összefüggő felfutás látható (1783 → 5037 → 8633 → 9159 → 11 713). A növekedés motorja az egyszerűsített telekommunikáció szélesebb körű igénybevétele (2020–2024

között összesen 14 605 eset), különösen a Borsod-Abaúj-Zemplén VMRFK területén, amely az eljárási időszersűséget és hozzáférést javította. A technológiai terjedés ellenére továbbra is élnek módszertani és szervezeti súrlódások: a válaszadók 79%-a szerint távkihallgatás során nem alkalmazhatók azonos hatékonysággal az egyes krimináltaktikai elvek, a szervezés adminisztratív többletmunkát okoz, és a gyakorlati oktatás elégtelen, miközben a technikai hibák aránya érdemi (39%), helyszíni elháríthatóságuk korlátozott (22,4%). A terhelt-védő közötti bizalmas tanácskozás minimális követelményei a jogszabályi keretben biztosítottak, de a gyakorlati megvalósítás (helyiségelrendezés, őrzés, eszközbiztonság) egyes esetekben aggályokat vet fel, ami célzott szervezési és technikai garanciákat indokol.

Kiinduló hipotézeseinket a kutatás az alábbiakban erősítette meg:

Hipotézis a: A telekommunikációs eszközök alkalmazása a nyomozások hatékonyságát – különösen a krimináltaktikai elvek és ajánlások érvényesülését illetően – nem, vagy nem kellő mértékben támogatja.

A bűnügyi állomány 79%-a szerint távkihallgatás során nem alkalmazhatók azonos hatékonysággal a krimináltaktikai elvek, mint személyes meghallgatáskor, ami a módszer hatásfokának csökkenésére utal. A kérdőíves eredmény közvetlenül a gyakorlati megítélést tükrözi; ezt erősítik az interjúkban jelzett nonverbális jelvestések (mimika, testtartás, finom metakommunikáció), amelyek a pszichikus kontaktus kialakítását gyengítik, s ezzel a kihallgatási taktika kulcselemeit korlátozzák. Továbbá a személyes jelenléte igénylő eljárási cselekmények (például szembesítés, felismerésre bemutatás) távformában kriminalisztikai értékvesztést szenvednek, eseti kivételek mellett. A szakmai beszámolók és a válogatott bírósági tapasztalatok egy része ugyan kiemeli előnyös szituációkat (például zavaró interakciók csökkenése), de a komplex bizonyítás lélektani helyzetekben a távjelenlét tipikusan gyengébb közvetlenséget nyújt. A krimináltaktikai tervezés során a Be. 122. § (2) szerinti mérlegelés ténylegessé vált: számos ügytípusnál célszerűbb a személyes meghallgatás fenntartása. A kutatás részletesen bemutatta, hogy az első kihallgatás és bizonyos nagy krimináltaktikai igényű cselekmények esetén a közvetlenség kiesése az eredményesség rovására mehet, ezért az eljárásvezetők gyakran választják a személyes formát.

Hipotézis b: A fogva lévő terhelték távjelenléte a védelemhez való jog gyakorlását jelen formájában hátrányosan befolyásolja.

A hipotézis csak részben igazolt; a dolgozat nem talált egyértelmű, minden esetre kiterjedő bizonyítékot a védelmi jog sérelmére, ugyanakkor visszatérő kockázati pontokat azonosított (bizalmas védő-terhelt kommunikáció technikai és intézményi feltételei, őrzés közelsége, eszközvédelem). Az interjúk és tereptapasztalatok szerint a védők a bizalmasság biztosítására rendszeresen kiegészítő megoldásokat alkalmaznak (előtti/utáni személyes konzultáció, elkülönített helyiségben közös jelenlét), ami épp a rendszeres hiányok pótlását célozza. A rendszer garanciáinak megerősítése (ellenőrzés nélküli tanácskozás, rögzítésbiztonság, illetéktelen jelenlét kizárása) szükséges a védelmi jog teljes körű érvényesítéséhez.

Indokolás: A Be. és végrehajtási szabályok előírják a védő-terhelt zárt kommunikációját, ugyanakkor a gyakorlatban hallótávolság, felügyelet és eszközbiztonság kérdései

rendre felmerülnek; a gyermekbarát/különleges bánásmód logikájából is az következik, hogy a valódi garanciák materiális biztosítékokhoz kötöttek, nem csak normatívák.

Hipotézis c: A telekommunikáció adminisztratív többletfeladatokkal jár, és nem a várt mértékben tehermentesíti a nyomozókat; ez érdemben rontja a módszer népszerűségét.

A kérdőíves mintában az adminisztratív bonyolultság és a szervezési terhek a legfőbb visszatartó okok között szerepelnek. A Conforg/VIKI-foglalás, egyeztetés (bv., más végpont), rögzítés, szerverre történő áttöltés és a médiatári elhelyezés többszereplős, többlépcsős folyamattá teszi a táveljárást, amely sok esetben meghaladja a személyes meghallgatás szervezési költségét. A hibajegyek számának növekedése (2023: 16; 2024: 48) és a helyben el nem hárítható technikai zavarok (kérdőív szerint 39% tapasztalt hibát; csak 22,4% volt helyben elhárítható) tovább növelik a tranzakciós költségeket. A technikai kockázatok közvetlenül befolyásolják az eljárási időszerűséget és a bizonyítás folyamatosságát, ezért a végrehajtók racionálisan preferálják az alacsonyabb kockázatú személyes formákat. A gyakorlati képzés és támogatás hiánya önálló akadály; a bevezetés nem párosult készség szintű oktatással, így a rendszer idegen maradt a széles állomány számára. A megkérdezettek szerint a „jelenléti íves” formális oktatás nem volt elég a típushibák kiküszöbölésére; a módszer elfogadottságát és a hibaarányt célzott, gyakorlatorientált tréningek csökkentenék.

Hipotézis d: Széles körű elterjedést a Covid-időszak kényszere idézte elő; a veszélyhelyzet elmúltával az alkalmazási számok nem az elvárt mértékben nőttek.

A pandémia katalizátorhatása egyértelmű: 2019-hez képest 2020-ban több mint 2,5-szeres növekedés (1783 → 5037), majd évről évre emelkedés. Az azonnali kontaktus-csökkentési kényszer strukturális áttérést váltott ki, amely a táveljárást a rendőrségi gyakorlat részévé tette, különösen fogvatartottaknál és sokszereplős ügyekben. A posztpandémiás pálya nem lineáris: 2023-ban mérsékelte, 2024-ben viszont kimagasló ugrás (2023: 11 713; 2024. október 31-ig: 23 591), ami a kezdeti megtorpanás után erős utónövekedést jelez. A hipotézis azon eleme, miszerint a járvány megszűnése után nem nő az alkalmazás a várt mértékben, időben differenciálendő: a közvetlenül rákövetkező időszakban a növekedés visszafogott volt, azonban 2024-ben rendszerszintű felpörgés következett be. Egyszerűsített telekommunikáció 2020–2024 között 14 605 esetben történt, ami külön mutatja a hibrid és távolrészvételi formák beágyazódását. A hibrid megoldások szélesítik a hozzáférést és csökkentik a logisztikai terhet, noha a krimináltaktikai és védelmi garanciák érvényesítéséhez célzott protokollokra van szükség.

A telekommunikációs eszközök optimális szerepe a személyes eljárások kiegészítése és tehermentesítése, nem pedig azok teljes kiváltása; a határfok és a joggaranciák erősítése célzott képzéssel, technikai-biztonsági garanciákkal és világos esetrendszerű protokollokkal érhető el.

Eredmények

- A távjelenlét bizonyíthatóan gyorsít és olcsósít, különösen fogvatartottaknál, távol tartózkodóknál és többszörösen érintett hivatásos szereplőknél, miközben összetett krimináltaktikai helyzetekben a nonverbális jelek kiesése miatt minőségi kockázatot hordoz.

- A rendőrségi használat a pandémia hatására mennyiségileg beágyazódott (2019: 1783 → 2024. október 31.: 23 591), ami tartós kapacitásváltást jelez, ám nem orvosolja automatikusan a taktikai és adatvédelmi-eljárási minőségi rést.
- A krimináltaktikai érvényesülés korlátos: a kitöltők 79%-a szerint hosszú távon nem alkalmazhatók ugyanúgy a taktikai elvek (első kihallgatás, szembesítés, felismerés), ezért ezekben a mozzanatokban a személyes jelenlét marad preferált.
- A védelem gyakorlása formálisan biztosított (külön, ellenőrzés nélküli hangkapcsolat), de a védő-terhelt bizalmas kommunikáció tényleges minősége helyszín- és intézményfüggő, így a gyakorlat vegyes (táv + személyes) megoldásokat alkalmaz.
- A gyermekbarát/különleges bánásmód szempontjából a távjelenlét kifejezett előny: torzítás, látótér-korlátozás és kizárólag az eljáró hatósági személy láthatósága csökkenti a pszichés terhet, különösen szexuális bűncselekmények sértettjeinél; ugyanakkor a terhelti tisztességes eljárási garanciákat ezzel párhuzamosan ténylegesen érvényesíteni kell.
- A különös intézkedések (például 14/18 év alattiaknál felvétel, alkalmas helyiség, szembesítés korlátozása, nemi azonosság) normatív kerete adott, de alkalmazásuk a gyakorlatban heterogén és döntően diszkrecionális, ami alááshatja a védő/kíméleti célok következetes érvényesülését.
- Megbízhatóság és üzemeltetés: 39% technikai hibát jelzett, amelyeknek 22,4%-a volt helyben elhárítható; 2023–2024-ben 64 hibajegy keletkezett, ami a médiakezelési-jegyzőkönyvezési láncsal együtt óvatosságra inti a felhasználókat.
- Fő szűk keresztmetszetek: gyakorlati oktatás hiánya, szervezési-adminisztratív többlet, valamint a nonverbális jelzések kieséséből fakadó taktikai veszteség; ezek együttesen csökkentik az elfogadottságot és a minőséget.
- Erős alkalmazási szegmensek: egyszerű ügyek, folytatólagos pontosítások, távoli/külföldi érintettek, valamint bv. végpontok, ahol a szállítás elhagyása jelentős nettó hozamot ad.
- Optimális minta: hibrid kivitelezés, azaz a logisztikailag indokolt szakaszok digitalizálása mellett a krimináltaktikailag kritikus mozzanatoknál megőrzött személyes jelenlét, különös tekintettel a gyermekbarát/különleges bánásmód kógens előírásaira.

Javaslatok és a kutatás limitációja

- Kötelező, gyakorlatorientált képzési program bevezetése (szimulációk, esetalapú krimináltaktikai modulok, technikai hibaelhárítás), a végpont-üzemeltetés és iratbemutató gyakorlati fogásaival, egységes oktatási ív helyett kompetencia-alapú minősítéssel.
- Szervezési standardok egységesítése: időpontfoglalási *workflow*-k, felelősmátrix (előadó – rendszergazda – BV – külső végpont) és checklistek a személyazonosítás, helyiség-ellenőrzés, jogosultságkezelés és médiaszinkronizáció lépéseire.
- Technikai garanciák erősítése: redundáns rögzítés és azonnali integritás-ellenőrzés, stabil hálózati sávszélesség és prioritáskezelés, valamint hibabejelentési

- (*escalation*) protokoll SLA-val, külön kitérve a csomagvesztés és részleges felvételszakadás kezelésére.
- Védő-terhelt bizalmas tanácskozás protokollja: dedikált, akusztikailag szeparált sáv, megfigyelést kizáró jelzésekkel, eszköz- és naplózási garanciákkal; helyszíni jelenlét esetén vizuális kontroll mellett hallótávolságon kívüli konzultáció normatív rögzítése.
 - A különleges bánásmód (Be. XIV. fejezet) eljárási eszközeinek telekommunikációs implementációja: kiskorú és sérülékeny szereplőknél audiovizuális rögzítés és távmeghallgatás preferálása, azonos nemű jelenlét és ismétlésmentes kihallgatás automatikus érvényesítése.
 - Esetkategória-alapú mérlegelési segédlet: személyes jelenlétet igénylő cselekmények (például szembesítés, felismerésre bemutatás, első terhelti/tanúkihallgatás komplex ügyben) prioritási listája, a távmegoldások célracionális fenntartása mellett.
 - Iratbemutatás és szemléltetés digitalizálása: dokumentumkamera és képernyőmegosztás standard, hiteles megtekintési naplóval és visszacsatolt értésnyilatkozattal a jegyzőkönyvbe, a visszamutatás kettős verifikációjával.
 - Minőségbiztosítás és monitoring: hibajegyek tartalomelemzése, trendriportok, célzott fejlesztési ciklusok, valamint visszamérések (felvételhiany, jegyzőkönyvi típushibák, határidők, jogorvoslati kockázatok) szervezeti *dashboardon*.

A kutatás limitációja, hogy az empirikus minta döntően rendészeti fókuszú (BRFK és rendőrségi bűnügyi állomány), így a bírói és ügyészi alkalmazási gyakorlat, valamint a védői tapasztalatok csak közvetve, szakirodalmi és interjúrészleteken keresztül épültek be. Az ORFK adatai 2024. október 31-ig állnak rendelkezésre, az esetszámok részletes cselekménytípus szerinti bontása hiányzik, a hibajegyek pedig 2023 júniusa óta kerülnek strukturáltan nyilvántartásba, ami korlátozza a mélyebb oksági elemzéseket. A különleges bánásmód normatív aspektusainak értékelése során a telekommunikációs implementáció több ponton diszkrecionális marad, ami jogalkalmazói varianciát okozhat, és kiegészítő szabályozási-módszertani lépéseket igényel.

Felhasznált irodalom

- BOGOTYÁN Róbert (2018): Telekommunikációs eszközök alkalmazása a büntetés-végrehajtásban, az igazságszolgáltatás és a jogérvényesítés hatékonyságának növelése céljából. *Börtönügyi Szemle*, 37(4), 15–25. Online: https://www.epa.hu/02700/02705/00116/pdf/EPA02705_bortonugyi_szemle_2018_4_015-025.pdf
- BÖCZNÉ NEPARÁCZKI Anna (2023): A digitális eszközök szélesebb körű büntetőeljárásai alkalmazását lehetővé tevő járványügyi szabályok magyarországi gyakorlata. *Kriminológiai Tanulmányok*, 60, 103–120. Online: <https://doi.org/10.58655/KT.60.2023-6>
- GERENCSÉR B. Szilvia (2023): Távmeghallgatás és online tolmácsolás a büntetőeljárásban. *Iustum Aequum Salutare*, 19(4), 251–265. Online: https://publikacio.ppke.hu/id/eprint/2829/1/IAS_2023-04_18_Gerencser.pdf
- HERKE Csongor (2022): *Büntető eljárásjog*. Budapest: Ludovika.

- HORVÁTH Orsolya (2025): A 3D rekonstrukció kriminalisztikai jelentősége a helyszíni szemléltől a tárgyalóteremig. *Forenzikus Füzetek*, 4, 139–146. Online: https://nsszk.gov.hu/content/forenzikus_fuzetek/f2025_4_full_final.pdf
- IBOLYA Tibor (2008): *Kihallgatási taktika a nyomozásban*. Online: <http://users.atw.hu/ibolyatibor/Sajat/3.pdf>
- JUHÁSZ Gabriella (2022): A világ első telefonbeszélgetése. *National Geographic*, 2022. március 10. Online: <https://ng.24.hu/kultura/2022/03/10/a-vilag-első-telefonbeszélgetese/>
- JUHÁSZ Zsuzsanna (2019): Videokommunikáció alkalmazása a börtönügyben. *Miskolci Jogi Szemle*, 2(Különszám), 428–437. Online: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/6708443>
- KÁDÁR András et al. (2024): *A digitalizáció hatása a védelemhez való jogra (DigiRights – Magyar országjelentés)*. Magyar Helsinki Bizottság. Online: https://helsinki.hu/wp-content/uploads/2024/11/MHB_DigiRights_magyar_oroszajelentes_FIN_240701.pdf
- KERTÉSZ Imre (1965): *A kihallgatási taktika lélektani alapjai*. Budapest: Közgazdasági és Jogi.
- KRÁMER Lili – LUKOVICS Adél (2021): *Képernyőn az igazság – Elektronikus kapcsolattartás a büntető igazságszolgáltatásban*. Magyar Helsinki Bizottság. Online: https://helsinki.hu/wp-content/uploads/2020/11/HHC_remote_justice_HUN_211130.pdf
- KRÁMER Lili – LUKOVICS Adél (2025): *A digitalizáció hatása a védelemhez való jogra Magyarországon*. Online: https://helsinki.hu/wp-content/uploads/2024/11/HHC_policy_brief_draft_FIN_241112.pdf
- NAGY András (2019): A telekommunikációs eszközök használata különös tekintettel a büntetés-végrehajtásra. *Közjogi Döntések*, 10, 1350–1354. Online: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/9368258>
- NYITRAI, Endre (2025a): Artificial Intelligence in Criminalistics: New Dimensions of AI Copywriting. *Belügyi Szemle*, 73(Különszám), 199–210. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2025.v73.i1SI.pp199-210>
- NYITRAI Endre (2025b): Mesterséges intelligencia a kriminalisztikában: az AI Copywriting új dimenziói. *Belügyi Szemle*, 73(Különszám), 127–138. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2025.v73.i1SI.pp127-138>
- PAPP-NAGY Zsolt (2021): Tanúvédelem aktívan és passzívan – Amit az intézményről tudni érdemes! *Jogi Fórum*, 2021. szeptember 10. Online: <https://www.jogiforum.hu/cikk/2021/09/10/tanuvedelem-aktivan-es-passzivan-amit-az-intezmenyrol-tudni-erdemes>
- PARADISI, Paolo – RAGLIANTI, Marina – SEBASTIANI, Laura (2021): Online Communication and Body Language. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, 15, 709365. Online: <https://doi.org/10.3389/fnbeh.2021.709365>
- PECSENYE Máté (2021): Hatékonyság és egyéniesítés a büntetőeljárásban. *Magyar Jogtudományi Szemle*, 1(1), 76–93. Online: <https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.1.942>
- PETŐ Linda – CZÉKMANN Zsolt (2022): A távmeghallgatásos eljárások tapasztalatai a büntetőeljárásban, különös tekintettel a COVID-19 járványra. *Infokommunikáció és Jog*, 79(2), 21–25. Online: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/7947410>
- RÓTH Erika (2020a): A telekommunikációs eszköz használatának gyakorlati kérdései a büntetőeljárásban. *Miskolci Jogi Szemle*, 15(1. különszám), 253–261. Online: https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/10834/32_rotherika_tordelt.pdf
- RÓTH Erika (2020b): A digitalizáció hatása a büntetőeljárásra. *Miskolci Jogi Szemle*, 15(3. különszám), 165–173. Online: https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/13834/19_rotherika_tordelt.pdf
- TÓTH Marcell Máté (2024): A digitalizáció egyes kihívásai a büntetőeljárásban. *Belügyi Szemle*, 72(2), 185–210. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2024.2.1>

VASS Zoltán (2002): Pszichológiai tanácsadás az interneten. *Lélekben Otthon*, 2002. december 18.
Online: <https://lelekbenotthon.hu/2002/12/dr-vass-zoltan-pszichologiai-tanacsadas-az-interneten/>

Felhasznált jogforrások

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
2002. évi I. törvény a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról
2017. évi LXXVIII törvény az ügyvédi tevékenységről
2017. évi XC. törvény az új büntetőeljárásról
2021. évi CXXXIV. törvény az egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódóan egyéb törvények módosításáról
2023. évi XCVII. törvény a büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódóan egyéb törvények módosításáról
12/2018. (VI. 12.) IM rendelet az egyes büntetőeljárású cselekményekre és a büntetőeljárásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról
Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztálya 2023. október 25. napján kiadott módszertani útmutatója
ORFK (2019): *Módszertani útmutató az egyes eljárási cselekményeknek a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény XX. fejezetében meghatározott telekommunikációs eszköz útján történő végrehajtásához*. Ikt. sz.: 29000/9571/2019. ált. Budapest, 2019. április
ORFK (2024): *Módszertani útmutató az egyes eljárási cselekményeknek a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény XX. fejezetben meghatározott telekommunikációs eszköz útján történő végrehajtásához*. Ikt. sz.: 29000/18291/2024. ált., Budapest, 2024. szeptember

Enforcing Ecocide – The Challenges of Policing Transnational Environmental Crimes

Orsolya Johanna ZSIGMOND-SZIEBIG¹

Introduction: Ecocide has been gaining legislative momentum, and the European Union is committed to adopting enforceable ecocide legislation, as reflected in the Environmental Crime Directive. This directive explicitly mentions ecocide in its preamble and introduces “qualified offences” comparable to ecocide.

Objectives: This study aims to link the definitions of ecocide and transnational environmental crime, with a particular focus on the challenges of policing such offences.

Methods: This research relies heavily on the last ten years that the author has spent analysing transnational environmental crime and ecocide. The relevant literature was analysed through desk research, including critical viewpoints and the establishment of individual categorisation.

Results: The efforts to recognise ecocide can influence the effectiveness of actions against environmental crimes. The future enforceability of ecocide remains challenging, particularly regarding the implementation of the “qualified offences” category across EU Member States. The implementation of the new Environmental Crime Directive will highly influence the European efforts to combat environmental crimes. Also, it is crucial to strengthen the cooperation between law enforcement agencies. Social and economic changes have continuously influenced the work of law enforcement agencies and policing. Climate change and recent ecological changes are calling for the so-called “green policing”.

Conclusions: It is crucial to step up and combat environmental crimes. Law enforcement agencies must also adapt to new challenges to build climate resilience, and the effective implementation of the new Directive will be essential.

¹ Senior Lecturer, PhD, LLM, University of Szeged Faculty of Law and Political Sciences, Department of International and European Law, e-mail: sziebig.orsolya.johanna@szte.hu

Keywords: ecocide, transnational environmental crime, environmental crime, policing, qualified offences, international crimes, Environmental Crime Directive

Introduction

Climate change, ecological destruction and biodiversity loss became a reality in the 21st century. Although the discussion about environmentalism has already started at the beginning of the 1930s (BEEMAN 1995: 1–16), so far, only small victories have been achieved. It would be an exaggeration to say that humanity was not able to step up and solve crucial environmental challenges. However, the unprecedented changes in our home, the “Earth”, point out how the international community failed to find effective responses to cut the curve of greenhouse gas emissions and tackle ecological despair. As a result, many believe that those who harm the environment the most have to be seriously punished under ecocide regulation. Environmental crimes are often labelled as “victimless” crimes (SKINNIDER 2013: 1) and considered less serious to society. It was only recently that the climate change and security nexus was intensively researched, highlighting the threat that environmental challenges pose to security. Moreover, the law enforcement agencies face severe challenges due to the rise of environmental crimes and climate change. Eco-policing has begun to emerge in response to the growing demand for a more environmentally conscious and green-minded law enforcement approach. An earlier notion is green criminology, which has emphasised the importance of a multidisciplinary approach to combat environmental crimes, working towards the realisation of human-induced environmental changes (WHITE–HECKENBERG 2014).

In this article, I would like to briefly reflect on the history and legal appearances of ecocide, with a particular emphasis on recent developments, especially at the European Union level. Moreover, the connection between ecocide and transnational environmental crime will be highlighted. Lastly, the need for a “greening” law enforcement will be elaborated in the context of ecocide, detailing the challenges posed by serious environmental crimes. This research highly relies on the last ten years that I have spent analysing transnational environmental crime and ecocide. In this article, I aim to focus on the more practical issues from the perspective of law enforcement, emphasising the importance of agencies responsible for investigating such crimes. As a result, the article relies on desk research, incorporating critical analysis of relevant sources.

Efforts to penalise ecocide and its legal appearance

There is a growing interest in the concept of ecocide; however, the term is surrounded by uncertainty. In the most general sense, ecocide means severe environmental destruction, causing long-term or irreversible harm. The word “ecocide” is a composition of “eco” (oikos, Greek), meaning ecosystem and “cide” (caedere, Latin), which can be translated as destruction. The history of ecocide goes back to the era of the Vietnam War (1954–1975), in which the United States of America had been intensively applying ecologically

destructive war tactics. The latter included the use of herbicides, the infamous “rainbow colour” chemicals, often containing dioxin and other harmful substances. As part of the Vietnam War effort, the USA also destroyed agricultural land and natural habitat sites with bulldozers. The effects of the war are still detectable in Vietnam, as the applied methods caused long-term environmental harm and were also destructive to animal and human health. A global movement has started to stop ecologically harmful tactics and to put an end to irreversible environmental modification as a war method. Although the discussion about ecocide began in the 1970s, an enforceable legal framework is still awaited (ZSIGMOND-SZIEBIG 2025: 67–76).

In literature, the concept of ecocide has been sporadically discussed, but some articles establishing definitions were already published in the 1970s. Hereby, I would like to emphasise the importance of the article of László Bodnár, who established a still valid definition for ecocide as the following: “The crime of ecocide is committed by a state which intentionally damages or destroys the human environment to such an extent that it may lead to the disruption of the ecological balance outside the territory of its own state” (BODNÁR 1974: 239). Another early appearance of the definition of ecocide was the *Ecocide Convention* by Richard Falk, which remained a proposal published in literature (FALK 1973). For a long time, ecocide has mainly been overlooked by the international community, following the International Law Commission’s removal of ecocide as a distinct crime from the *Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind* (ZSIGMOND-SZIEBIG 2025: 72–74). The rediscovery of ecocide was a result of the work of Polly Higgins, who became the “lawyer of the Earth”² and catalysed a new discussion of environmental crimes. In her book, Higgins elaborated on the definition of ecocide in a lengthy manner and defined the crime as “extensive damage to, destruction of or loss of ecosystem(s) of a given territory, whether by human agency or by other causes, to such an extent that peaceful enjoyment by the inhabitants of that territory has been severely diminished” (HIGGINS 2016: 62–63). In 2021, an independent panel of experts was established with the support of the STOP Ecocide Foundation. The Panel aimed to propose amendments to the Rome Statute.³ In the accepted text, the preambular paragraphs, Article 5 defines the subject-matter jurisdiction of the ICC in relation to the crime of ecocide, and Article 8 incorporates the crime of ecocide (STOP Ecocide Foundation 2021). The legal acceptance of ecocide is rapidly growing, and several countries have introduced ecocide as an individual crime, including France, Belgium, Ecuador, Moldova, Ukraine and Vietnam (Ecocide Law 2025).

The legal embeddedness of ecocide, particularly in the Member States of the European Union (MSs), is strengthened by the implementation of the new Environmental Crime Directive (ECD). The new Directive [Directive (EU) 2024/1203, 2024] replaces the Environmental Crime Directive of 2008. The legal act was adopted in April 2024 and is expected to be implemented by May 2026 in the Member States of the European

² The terminology is used based on the TEDx talk of Polly Higgins (TEDx Exeter 2012).

³ The Rome Statute (1998–2002) is the founding document of the International Criminal Court (in The Hague). Currently, the ICC has jurisdiction over four international crimes: crimes against humanity, war crimes, genocide and aggression. The original aim of Polly Higgins was to amend the Rome Statute with a “fifth crime against peace”, ecocide, which idea gained support in the international community and among international lawyers.

Union. The acceptance of the new ECD was a result of ongoing discussion concerning the protection of the environment through criminal law in the European sphere. The “old” ECD has been intensively criticised for a long time (ZSIGMOND – ZSIGMOND-SZIEBIG 2025). The MSs must include the so-called “qualified criminal offences” that “can encompass conduct comparable to ecocide” as stated in the Preamble paragraph (21) of the ECD. The wording of the ECD Article 3 is similar to the ecocide definition established by the Independent Expert Panel:

“Member States shall ensure that criminal offences relating to conduct listed in paragraph 2 constitute qualified criminal offences if such conduct causes: (a) the destruction of, or widespread and substantial damage which is either irreversible or long-lasting to, an ecosystem of considerable size or environmental value or a habitat within a protected site, or (b) widespread and substantial damage which is either irreversible or long-lasting to the quality of air, soil or water.”

Regardless of the new law, some Member States had already been active in penalising environmental criminal offences due to the adverse effects of climate change and environmental degradation (SZIEBIG 2022). As a result of the implementation process of Directive 2024/1203, it will be interesting to see how the MSs modify or supplement the domestic environmental criminal law in force.

Overall, ecocide gained support from the international community and has started to appear as enforceable law, especially in domestic environmental crime legislation. There are several angles from which ecocide can be interpreted, not just from the perspective of criminal law. As there is a complex and inseparable relationship between human well-being and environmental quality, human rights have long provided an opportunity to advocate against climate change and environmental destruction, linking intergenerational equity, the rights of future generations, and the right to a healthy and liveable environment (SZIEBIG 2024). The “ecocentric turn of international criminal law” would mark a global achievement. However, to support such a notion and make it possible, domestic legislative changes must provide a basis at the local level (CLOSE 2024).

Ecocide definition and environmental crimes

In cases of environmental crimes, there is no universally accepted or internationally defined concept; therefore, domestic criminal law plays a crucial role in addressing these issues. The category of environmental crime is complex and often contradictory. It is frequently used as a collective term for offences impacting biodiversity, wildlife, animals, natural resources, hazardous waste, prohibited substances and environmental quality. Sometimes, specific classifications are employed, such as “brown” (for pollution and air quality), “green” (for wildlife issues and conservation), and “white” (for scientific activities, new technologies and genetically modified organisms) (GIBBS–BORATTO 2017). Organisations active in the environmental field develop their own interpretations of what constitutes environmental crimes. The Interpol’s Environmental Security Unit focuses

on four main areas: fisheries crime, forestry crime, pollution crime and wildlife crime (Interpol 2025). Europol defines environmental crimes as activities that breach environmental regulations and result in significant damage or pose risks to the environment and/or human health. These activities include the destruction, damage, possession, or trade of protected wild animal and plant species, if carried out unlawfully (Europol 2025).

Although the criminal law protection of the environment is not “alien” to international standard-setting, the European Union has devoted special attention to the protection of the environment through criminal law. Environmental crimes have a range of legal consequences that fall within the scope of administrative, civil and criminal law. Crimes against the environment are often committed at the national level within a country’s jurisdiction, but they are typically international in nature and transcend national borders. In recent decades, organised crime groups have recognised the profit potential of activities that harm wildlife, and illegal trade has become a significant source of revenue for these groups. However, the effective enforcement of current international and national regulations would significantly reduce the perpetrators’ opportunities to exploit the weaknesses of implementation and law enforcement. Furthermore, as emphasised in the literature, widespread corruption is another source of the problem, as it facilitates the activities of organised crime groups and increases latency. Corruption can be identified in relation to all environmental crimes. Furthermore, corruption includes a wide range of relevant acts, including bribery, embezzlement, money laundering and other financial crimes (THOMPSON 2023: 143). Organised crime groups generally use the profits they make to fund other illegal activities, like terrorism, human trafficking, arms trafficking and drug trade. Environmental crimes are often associated with developing countries, where limited resources are available to support effective law enforcement and judicial systems. Crimes related to wildlife have adverse social, environmental and economic impacts, reduce government revenues, and hinder sustainable development (UNEP/EA.1/INF/19, 2014).

Among the environmental criminal offences, some are particularly dangerous to society and pose a challenge to detect and prosecute. Transnational environmental crime is difficult to define, as it shares a similar lack of a universally accepted definition with environmental crimes. It is possible to approach the concept from the perspective of international treaties, emphasising the definitions established by the relevant agreements. Transnational environmental crime poses a serious threat, often converging with other serious offences. Moreover, transnational crime groups have diversified into environmental crimes, realising the benefits of such actions (VAN UHM 2024: 188–195). Based on Article 3 of the United Nations Convention against Transnational Organised Crime, a crime is transnational in nature if

“(a) it is committed in more than one State; (b) it is committed in one State but a substantial part of its preparation, planning, direction or control takes place in another State; (c) it is committed in one State but involves an organized criminal group that engages in criminal activities in more than one State; or (d) it is committed in one State but has substantial effects in another State”.

Organised crime groups are often involved in various types of environmental crimes, including fisheries crime (illegal, unregulated or unreported fishing), pollution crime (such as illegal dumping of toxic waste), wildlife crime (such as poaching, illegal wildlife trade and wildlife markets) and forestry crimes (ZSIGMOND 2024a). In literature, transnational environmental crime “involves the movement across borders of species, resources, and pollutants in contravention of domestic law or in violation of prohibition or regulation regimes established by multilateral environmental agreements” (ELLIOTT 2012: 88). Environmental crime is becoming a serious concern for the international community, as it generates an astonishing revenue for organised crime groups. Environmental crime is currently ranked as the “fourth-largest criminal enterprise after drug trafficking, counterfeiting, and human trafficking” (MALAKOUTI-HAZRATI 2025: 1). As it was highlighted earlier, these crimes are often linked to other serious offences, including financial crimes (ZSIGMOND 2024b), corruption and harm to justice, equity and the green transition (VAN UHM – NIJMAN 2020). Characteristics of wildlife crime include its international nature, the involvement of organised crime groups, latency, and the exploitation of corruption and weak law enforcement. Corruption and weak implementation greatly hinder the realisation of conservation efforts aimed at ensuring the survival of species. Eliminating or at least curbing wildlife crime can be considered one of the most important challenges of the 21st century. However, the complexity of the issue and the conflicting interests, often at the state level, give the impression that even under the current circumstances, there is no unified approach.

The global trend can also be observed in the European Union, where syndicates previously involved in traditional forms of organised crime – such as human and arms trafficking and drug trafficking – have recognised the opportunities offered by natural resources. As a result, we are increasingly faced with the illegal trade in wildlife species and natural resources such as timber and minerals. Moreover, the EU is even more vulnerable due to the internal market. Once illegal goods have passed through external border controls, they can move freely between Member States due to the lack of comprehensive border controls. The European Union is not only a destination but also a significant transit point for illicit trade between continents (SZIEBIG 2021). Joint action against environmental crime is therefore necessary, as reinforced by the European Network for Environmental Crime (EnviCrimeNet), recognising that the crimes in question, including ecocide, have a negative impact on human health and biodiversity.

It is an interesting question whether ecocide can be linked to transnational environmental crime, and how the new ecocide legislation will support the fight against the most serious environmental offences. The relationship between ecocide and transnational environmental crime can be approached from several angles. The “rediscovery” of ecocide and its international support are primarily due to the increased attention being paid to global ecological destruction. In this respect, international action against environmental crimes has definitely preceded ecocide. Furthermore, at the level of definitions, there is a correlation between transnational environmental crimes and ecocide, as both can be severe, widespread and cause irreparable harm to the environment. Moreover, ecocide can be the result of transnational environmental crime when these illegal activities cause severe, widespread or lasting damage. The recognition of ecocide marks a “legal and symbolic

revolution”, strengthening ecocentric approaches and highlighting the interdependence of humanity and the environment (ELIA 2025: 12). Within the scope of this article, I would like to focus on the most serious forms of environmental crimes that pose a significant challenge to law enforcement agencies in terms of discovery and subsequent prosecution. Based on the definitional framework established for ecocide, these crimes can be investigated and prosecuted as ecocide. Hopefully, in the upcoming decades, we will see real examples of the ecocide legislation in “action”, as more states are accepting enforceable domestic laws. In the following sections, I will concentrate on the difficulties and challenges that law enforcement agencies face in investigating environmental crimes, particularly those that are transnational in nature, emphasising the importance of eco-policing.

Challenges identified in policing ecocide

The law often trails behind the behaviours and phenomena emerging in society, as law-making tends to follow developments. This pattern is evident in the current context, and it is debatable how much the creation of additional multilateral environmental agreements would resolve existing environmental issues. Increasingly, there is a perspective that further legislation is unnecessary, and instead, the focus should be on effectively implementing and enforcing existing instruments. Typically, international legal instruments contain provisions regarding liability or legal consequences for environmental crimes. However, there are no uniform provisions in this regard, as each state protects its native animal and plant species under its own national regulations. In most cases, international conventions, such as the CITES,⁴ only declare the application of negative legal consequences. However, in cases involving crimes against the environment and wildlife, sanctions vary in different states, from imprisonment to the death penalty,⁵ which may be imposed as a last resort. The range of adverse legal consequences applied by national criminal law is therefore varied, ranging from fines to various forms of imprisonment. However, some states are trying to curb rampant poaching with increasingly severe penalties. In addressing environmental crimes, criminal law, civil law and administrative law all have their place, but none of them is sufficient on its own; therefore, there is a definite need for a “last resort”, namely the tools of criminal law (GÖRGÉNYI 2018: 64–67).

⁴ Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (Washington, D.C. 1973–1975).

⁵ Some countries introduced the most serious sanctions against poachers (Kenya, 2018) or adopted a shoot-to-kill policy against poachers (Botswana, Namibia).

Challenges of investigating environmental crimes and the possible effects of criminalising ecocide

Climate change, ecological despair and crime

The work of law enforcement agencies and the police has been continuously influenced by social, cultural, political, economic, and ecological developments. Nowadays, climate change and environmental degradation are the primary challenges confronting humanity and nations. As the human environment begins to change dynamically, policing actors are increasingly involved in nature, wildlife and environmental conservation efforts. Climate change affects various organisations differently, but it is undeniable that negative environmental impacts will directly and indirectly influence law enforcement agencies, including police work. These impacts include resource scarcity, extreme weather events caused by climate change and global warming, climate refugees, and water shortages. In fact, the exact effects of ecological disasters on law enforcement agencies are not yet fully understood. However, in recent decades, there has been an increasing focus on research into the criminogenic effects of climate change. Climate change is not just a threat multiplier, but also brings new challenges for policing. These challenges will not only appear at the organisational level, but also at the societal and individual levels (MATCZAK-BERGH 2023: 1–6). Climate change generates new social tensions and exacerbates existing conflicts. In this regard, it also influences the nature and pattern of crime. The scarcity of natural resources, the wave of refugees triggered by climate change, and increasing economic instability are contributing to a rise in crime, creating new challenges for crime prevention and the administration of justice (IRK 2025: 351–352). For a long time, criminal law has played only a limited role in addressing climate change. Some authors attribute this to dogmatic problems, as climate change can often be traced back to the behaviour of companies and their combined impact, and some of these actions are socially beneficial and indispensable. At the same time, changing perceptions of the environment, its increased value, and its connection to human rights have enabled the expansion of environmental criminal law (JACSÓ 2025: 365–367).

Criminological studies have already highlighted the correlation between climate change and crime. One area of examination was the link between high temperatures and violent crime. There are increased levels of aggression in hot conditions, “with such aggression having a violent, emotional basis associated with hostility towards a target” (WHITE 2017: 245). Heat can also contribute to collective violence, including riots and mob violence. Based on research, higher temperatures increase the tendency toward aggression, and thus, the number of violent crimes is also expected to rise. Furthermore, as a result of ecological changes, citizens are expected to fight over diminishing resources, including water and other basic human necessities. These social tensions could lead to an increase in crime (WHITE 2017: 243–247). *Per definitionem*, ecocide can appear in the form of corporate crime, as one of the main goals in the criminalisation of ecocide is to hold those responsible who violate climate laws and are responsible for pollution. So far, it seems, those who are primarily responsible for causing the adverse ecological changes “are also

those least likely (at least initially) to suffer the consequences of climate change” (WHITE 2017: 249).

Criminalising ecocide would be an important step to draw attention to environmental crimes and to generate institutional responses. Furthermore, criminalising ecocide provides an opportunity to investigate climate and environmental crimes more effectively (GODWIN 2024: 18). Ranking ecocide as the highest of crimes, elevating it to the international crimes, would undoubtedly generate legal follow-up at the state level in the international community. This scenario will only happen if the amendment of the ICC’s Rome Statute is successful and ecocide finds its way into the jurisdiction of the International Criminal Court. In many cases, the implementation of the MEAs⁶ is weak, demolishing the goals set in the primary sources of interstate environmental cooperation. As a result, a hard law background for ecocide would definitely raise the bar of environmental protection, pressuring the states to implement legislation in force. By introducing a real, enforceable ecocide legislation, such a step might “curtail the impacts of humanitarian crises with environmental origins because then we would have the required diligence or policing, prioritisation of capacity, investigation-led data and judicial enforcement” (CHIN 2021).

Environmental crimes and policing

Detecting environmental crimes presents challenges for law enforcement agencies and police. Based on international trends, these challenges may include, among others: 1. the specialised expertise needed to investigate and detect environmental crimes; 2. difficulties in cooperation between law enforcement agencies in different countries when the case or act is international in scope; 3. forum-shopping; 4. the willingness to investigate. An international response is crucial in addressing environmental crimes. In case of environmental crimes, latency still occurs in many instances. If we examine the number of environmental crimes investigated in a year, we can see a clear disproportion between the actual state of affairs in ecology and the counteraction to such crimes. It is characteristic of environmental criminal law that the defined crimes are general or framework-like, which are filled with content by other legal regulations. Another problematic factor may be the determination of “guilt” relevant to the action committed (IGOREVICH GOLUBEV et al. 2020: 533–535). As a result of the organisation’s work, including that of Interpol, a more effective structure has been developed to support countries in the fields of policing, customs, prosecution and the judiciary. In the case of wildlife crime in particular, buyer and consumer awareness is especially important and complements the work of law enforcement agencies. Reducing demand can be an effective tool in reducing some environmental crimes, including poaching and illegal logging. The international efforts, particularly in relation to the International Consortium on Combating Wildlife Crime (ICWC), have significantly contributed to combating wildlife and forest crimes, especially in developing source countries (NELLEMANN et al. 2014).

⁶ MEA: Multilateral Environmental Agreements.

Eco-policing and eco-cops

In response to environmental challenges and climate change, and to foster the sustainable development model, a new form of policing has emerged, the so-called “eco-policing”. Green policing and eco-policing are interconnected terms, both referring to the ecological “turn” in law enforcement. While “green policing” concentrates on sustainable internal police activities, “eco-policing” relates to proactive environmental law enforcement. In comparison to traditional policing, eco-policing emphasises the “harmonious development of humans and nature”. The key strategies of eco-policing are prevention, punishment and management. In practice, it highly relies on police coordination, department coordination and public participation. The primary objective of eco-policing is to protect the environment and the economy (XU et al. 2025: 1). In scholarly publications, the term “eco-cop” was first used by Philip Arthur Njuguna Mwanika in relation to environmental policing in Eastern Africa in 2010 (MWANIKA 2010). Based on the definition, eco-cops are “police officers equipped with the knowledge, skills that foster pro-environmental and pro-climate behaviour, and the mindset necessary to address the cascading effects of the triple planetary crisis, among them the climate crisis” (MATCZAK 2025: 93).

Law enforcement agencies play a vital role in ensuring community safety, fostering climate resilience, and adapting to the effects of climate change. There is only limited literature on the greening attitude within the police organisational system, especially regarding the individual level. The concept of pro-environmental behaviour (PEB) has been intensively researched over the last few decades, primarily in a limited scope, focusing on law enforcement agencies and police forces. Ecological education is crucial for the effective policing of environmental crimes. Green education not only highlights various environmental and climate issues but also enables students to assess and even critique different approaches, making them more aware and sensitive to environmental problems and challenges. In most countries, environmental education remains limited in police academies, resulting in police officers lacking the understanding, skills and experience necessary for effective inspection, investigation and multi-agency collaboration in response to environmental issues. It is essential to recognise that not all police officers need to be experts on ecological issues, but specialisation in environmental law enforcement is necessary. The establishment of dedicated green police units can be a great solution to provide the necessary knowledge, attention and force to investigate such crimes. Another issue that tests law enforcement agencies is the proliferation of environmental and climate legislation. So, even though the police officers hold the required knowledge in theory, it is a challenging task to apply the law in practice. Furthermore, not only is pure environmental knowledge important, but police officers also need to understand the scientific and social implications and challenges (MATCZAK 2025: 96–98).

Closing remarks on the future enforceability of ecocide and eco-policing

Although many realised that without a healthy Earth, humanity will fail, only a few achievements were made towards a sustainable future. The new legal concepts, such as ecocide, aim to provide an enforceable legal basis to punish the biggest polluters and those who harm the environment through committing environmental crimes. Environmental crime, particularly transboundary (international) environmental crime, poses a substantial challenge to law enforcement agencies and police work. In the coming years, new challenges from climate change, such as resource scarcity and climate-induced migration, will exacerbate the existing threats. The new Environmental Crime Directive has definitely “raised the bar” for the MSs of the European Union, and modifying criminal law is necessary to comply with the new regulations. It will be interesting to see how ecocide (in the form of the so-called qualified offences) will appear in the environmental criminal legislation of Member States. Finally, we witness not just the rise of environmental crime, but the rise of efforts to criminalise serious environmental harm and ecological degradation. However, it is essential to recognise that without effective implementation, the law in its pure form is unable to fully mitigate the adverse effects of climate change and biodiversity loss. Law enforcement agencies face crucial challenges in the midst of environmental degradation. Some recommendations that can foster the detection of environmental crime are as follows: support of ecological education at police academies and within law enforcement agencies; the establishment of specialised units within law enforcement agencies; strengthen the power and resources of existing environmental units; intensive cooperation with international organisations and law enforcement agencies from other states; and support for social awareness of ecological issues in general. The following decades might bring the era of eco-policing, but until then, the proper use of current resources is necessary to combat environmental crimes. In conclusion, the future enforceability of ecocide will largely depend on the EU Member States’ commitment to implement the Environmental Crime Directive and develop eco-policing capacities.

References

- BEE MAN, Randal (1995): Friends of the Land and the Rise of Environmentalism, 1940–1954. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 8(1), 1–16. Online: <https://doi.org/10.1007/BF02286398>
- BODNÁR, László (1974): Az „ekocídium” kérdéséről [On the Issue of Ecocide]. *Jogtudományi Közöny*, 29, 230–239.
- CHIN, Shirleen (2021): Ecocide Law: The Use of Hard Law to Complement Soft Law. *Harvard International Law Journal*, 13 May 2021. Online: <https://journals.law.harvard.edu/ilj/2021/05/ecocide-law-the-use-of-hard-law-to-complement-soft-law/>
- CLOSE, Josepha (2024). Articulating Ecocide and Qualified Environmental Offences under the Environmental Crime Directive (Part 2). *International Law Blog*, 18 November 2024. Online: <https://internationallaw.blog/2024/11/18/articulating-ecocide-and-qualified-environmental-offences-under-the-environmental-crime-directive-part-2/>

- Directive (EU) 2024/1203 of the European Parliament and of the Council on the Protection of the Environment through Criminal Law and Replacing Directives 2008/99/EC and 2009/123/EC (11 April 2024) OJ L, 2024/1203 30.4.2024.
- Ecocide Law (2025): *Ecocide / Serious Environmental Crimes in National Jurisdictions*. Online: <https://ecocidelaw.com/existing-ecocide-laws/>
- ELIA, Vincenzo (2025): Ecocide to Effectively Stimulate the Integration of International Environmental and Criminal Laws. *Asian Journal of International Law*, (First View), 1–12. Online: <https://doi.org/10.1017/S2044251325100702>
- ELLIOTT, Lorraine (2012): Fighting Transnational Environmental Crime. *Journal of International Affairs*, 66(1), 87–104.
- Europol (2025): *Environmental Crime*. Online: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas/environmental-crime>
- FALK, Richard (1973): Environmental Warfare and Ecocide – Facts, Appraisal, and Proposals. *Bulletin of Peace Proposals*, 4(1), 80–96. Online: <https://doi.org/10.1177/096701067300400105>
- GIBBS, Carole – BORATTO, Rachel (2017): Environmental Crime. In *Oxford Research Encyclopedia of Criminology*. Oxford: Oxford University Press. Online: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264079.013.269>
- GODWIN, Eleanor L. (2024): *Towards an Effective Law of Ecocide: Identifying and Assessing Domestic and International Contradictions in Environmental Law and Regulation*. PhD Thesis. University of Liverpool. Online: https://livrepository.liverpool.ac.uk/3189605/1/201231742_July2024.pdf
- GÖRGÉNYI, Ilona (2018): Környezetvédelmi büntetőjog az európai elvárásokra figyelemmel [Environmental Criminal Law with Regard to European Requirements]. *Agrár- és Környezetjog*, (25), 46–80. Online: <https://doi.org/10.21029/JAEL.2018.25.46>
- HIGGINS, Polly (2016): *Eradicating Ecocide. Laws and Governance to Stop the Destruction of the Planet*. London: Shephard-Walwyn.
- IGOREVICH GOLUBEV, Stanislav – VIKTOROVNA GRACHEVA, Julia – VLADIMIROVICH MALIKOV, Sergey – IVANOVICH CHUCHAEV, Alexander (2020): Environmental Crimes: Law Enforcement Issues. *Caspian Journal of Environmental Sciences*, 18(5), 533–540. Online: <https://doi.org/10.22124/cjes.2020.4483>
- Interpol (2025): *Our Response to Environmental Crime*. Online: <https://www.interpol.int/Crimes/Environmental-crime/Our-response-to-environmental-crime>
- IRK, Ferenc (2025): Éghajlati bűnözés mint tömegjelenség: Tények és következmények [Climate Crime as a Mass Phenomenon: Facts and Consequences]. In BARABÁS, Tünde A. – PALLAGI, Anikó (eds.): *Tudomány és praxis. Ünnepi tanulmányok a 70 éves Polt Péter tiszteletére* [Science and Praxis. Festive Studies in Honour of the 70th Birthday of Péter Polt]. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 347–362. Online: https://doi.org/10.36250/01279_27
- JACSÓ, Judit (2025): Klímabüntetőjog mint új kihívás [Climate Criminal Law as a New Challenge]. In BARABÁS, Tünde A. – PALLAGI, Anikó (eds.): *Tudomány és Praxis. Ünnepi tanulmányok a 70 éves Polt Péter tiszteletére* [Science and Praxis. Festive Studies in Honour of the 70th Birthday of Péter Polt]. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 363–374. Online: https://doi.org/10.36250/01279_28
- MALAKOUTI, Zeynab – HAZRATI, Mohammad (2025): Interconnected Challenges: Examining the Nexus of Environmental Crime and Money Laundering in the Context of Energy Transition. *Journal of Economic Criminology*, 8(1), 1–10. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jeconc.2025.100151>

- MATCZAK, Anna (2025): Eco-cops. In MATCZAK, Anna (ed.): *Adapting to Climate Change in Modern Policing. The Rise of the “Eco-Cop”*. Cham: Springer, 93–106. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-031-97510-3_9
- MATCZAK, Anna – BERGH, Sylvia I. (2023): A Review of the (Potential) Implications of Climate Change for Policing Practice Worldwide. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 17, 1–8. Online: <https://doi.org/10.1093/police/paad062>
- MWANIKA, Philip A. (2010): Eco-cop. Environmental Policing in Eastern Africa. *Institute for Security Studies, ISS Paper*, 215, 1–16. Online: <https://www.files.ethz.ch/isn/136679/PAPER215.pdf>
- NELLEMANN, Christian – HENRIKSEN, Rune – RAXTER, Patricia – ASH, Neville – MREMA, Elizabeth eds. (2014): *The Environmental Crime Crisis. Threats to Sustainable Development from Illegal Exploitation and Trade in Wildlife and Forest Resources*. A UNEP Rapid Response Assessment. United Nations Environment Programme – Interpol – GRID-Arendal. Online: <https://www.cbd.int/financial/monterreytradetech/unep-illegaltrade.pdf>
- SKINNIDER, Eileen (2013): *Effect, Issues and Challenges for Victims of Crimes that Have a Significant Impact on the Environment*. United Nations Commission on Crime Prevention and Criminal Justice. Online: https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_22/PNI_Workshop/Paper_ICCLR_CJP_PNI-Workshop.pdf
- STOP Ecocide Foundation (2021): *Independent Expert Panel for the Legal Definition of Ecocide. Commentary and Core Text*. Online: <https://static1.squarespace.com/static/5ca2608ab914493c64ef1f6d/t/67f539d588e9544792700921/1744124385734/SE%2BFoundation%2BCommentary%2Band%2Bcore%2Btext%2B2025.pdf>
- SZIEBIG, Orsolya J. (2021): *Vadvilág végszélyben. A vadvilággal kapcsolatos büntetendő cselekmények nemzetközi és uniós jogi vonatkozásai* [Wildlife in Dire Danger. The International and EU Legal Aspects of Wildlife Crime]. Szeged: Iurisperitus Kft.
- SZIEBIG, Orsolya J. (2022): Ökocídium az uniós jogban – eddigi történések és lehetséges scenáriók [Ecocide in EU Law – Developments to Date and Possible Scenarios]. In GOMBOS, Katalin (ed.): *Az európai jog 21. századi kihívásai* [The Challenges Facing European Law in the 21st Century]. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 117–134. Online: <https://doi.org/10.55413/561.A2200301.EUO>
- SZIEBIG, Orsolya J. (2024): The Crime of Ecocide through Human Rights Approach: The “Universal” Right to a Healthy Environment as a Driving Force Calling for Ecocide Legislation. *Acta Humana*, 12(2), 75–89. Online: <https://doi.org/10.32566/ah.2024.2.5>
- TEDx Exeter (2012): Ecocide, the 5th Crime against Peace: Polly Higgins at TEDxExeter. *YouTube*, 2 May 2012. Online: <https://www.youtube.com/watch?v=8EuxYzQ65H4>
- THOMPSON, Sara T. (2023): The Convergence of Environmental Crime and Corruption: An Operational Typology. *International Criminology*, 3(2), 133–148. Online: <https://doi.org/10.1007/s43576-023-00093-2>
- United Nations Convention against Transnational Organised Crime (15 November 2000).
- United Nations Environment Assembly of the United Nations Environment Programme (21 May 2014). *Illegal trade in wildlife: the environmental, social and economic consequences for sustainable development*.
- VAN UHM, Daan (2024): Transnational Environmental Crime. In SMITH, Susan L. – SAHRAMÄKI, Iina (eds.): *Research Handbook on Environmental Crimes and Criminal Enforcement*. Cheltenham–Northampton: Edward Elgar Publishing, 188–201. Online: <https://doi.org/10.4337/9781035309511.00019>

- VAN UHM, Daan – NIJMAN, Rick C. (2020): The Convergence of Environmental Crime with Other Serious Crimes: Subtypes within the Environmental Crime Continuum. *European Journal of Criminology*, 19(4), 542–561. Online: <https://doi.org/10.1177/1477370820904585>
- WHITE, Rob (2017): Criminological Perspectives on Climate Change, Violence and Ecocide. *Current Climate Change Reports*, 3(3), 243–251. Online: <https://doi.org/10.1007/s40641-017-0075-9>
- WHITE, Rob D. – HECKENBERG, Diane (2014): *Green Criminology. An Introduction to the Study of Environmental Harm*. London: Routledge. Online: <https://doi.org/10.4324/9780203096109>
- XU, Ganbin – CHEN, Haonan – ZHOU, Lei (2025): Eco-policing and Environmental Sustainability: Do Smart Technologies Matter? Evidence Based on the City of Huzhou’s “Eco-policing” Strategy. *Sustainable Future*, 10, 1–10. Online: <https://doi.org/10.1016/j.sftr.2025.101014>
- ZSIGMOND, Csaba (2024a): Illegal Wildlife Trade and Money Laundering. In POČUČA, Milan (ed.): *21st International Scientific Conference “Legal Days – Prof. Slavko Carić, PhD”, The Responses of Legal Sciences to the Challenges of Modern Society*. Novi Sad: The University of Business Academy in Novi Sad, Faculty of Law for Commerce and Judiciary, 317–328. Online: <https://doi.org/10.5937/PDSC24317Z>
- ZSIGMOND, Csaba (2024b): Organised Crime in International Environmental Crime. In KOVÁCS, Gábor – MÉSZÁROS, Bence – CZENCZER, Orsolya (eds.): *2nd Ludovika International Law Enforcement Research Symposium Conference Proceedings*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság, 338–345. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/24899>
- ZSIGMOND, Csaba – ZSIGMOND-SZIEBIG, Orsolya J. (2025): The Possible Effects of the New ECD on the Protection of the Environment through Criminal Law in the Member States of the European Union. In POČUČA, Milan (ed.): *22nd International Scientific Conference “Legal Days – Prof. Slavko Carić, PhD”, “Law and Justice” 2025, International Law and the Challenges of Contemporary Society*. Novi Sad: The University of Business Academy in Novi Sad, Faculty of Law for Commerce and Judiciary, 258–268. Online: <https://doi.org/10.5937/PDSC25258Z>
- ZSIGMOND-SZIEBIG, Orsolya J. (2025): *Ecocide – An Evolving Legislative Concept in the Light of Care for Creation*. Budapest: L’Harmattan – Pázmány Péter Catholic University. Online: <https://doi.org/10.56037/978-963-646-394-6>

A rendszámfelismerő rendszer használata a polgárőrség gyakorlatában

The Use of License Plate Recognition Systems in Civil Guard Practice

KARDOS Pál¹

Bevezetés: Az automatikus rendszámfelismerő rendszerek (ANPR) a 21. századi rendészeti tevékenység kiemelt technológiai eszközei. Kezdetben kizárólag hivatásos rendvédelmi szervek alkalmazták őket, azonban a technológiai fejlődés és a digitális adatfeldolgozás terjedése lehetővé tette, hogy a civil bűnmegelőzésben is szerepet kapjanak. Magyarországon a polgárőrség kiemelkedő szereplője ennek a folyamatnak, a rendőrség stratégiai partnereként, önkéntes alapon hozzájárulva a közbiztonság és közlekedésbiztonság fenntartásához.

Célkitűzés: A tanulmány célja bemutatni, hogyan illeszkednek az ANPR-rendszerek a polgárőrség feladatrendszerébe, milyen gyakorlati előnyöket biztosítanak a bűnmegelőzésben, valamint milyen jogi, adatvédelmi, szervezeti és etikai feltételek befolyásolják hatékony működésüket.

Módszertan: A vizsgálat rendészettudományi megközelítést alkalmaz, a hazai polgárőrségi tapasztalatok elemzését nemzetközi, elsősorban angolszász szakirodalmi példákkal egészítve ki. Gyakorlati esettanulmányok illusztrálják az ANPR-rendszerek alkalmazásának előnyeit és korlátait.

Eredmények: Az ANPR-rendszerek megfelelő keretek között jelentősen erősítik a polgárőrség preventív szerepét, növelik a lopott vagy jogosulatlan járművek kiszűrésének hatékonyságát, és támogatják a rendőrség bűnmegelőzési és felderítési munkáját. Ugyanakkor a személyes jelenlét és a közösségi kapcsolatrendszer továbbra is elengedhetetlen elemei a hatékony polgárőrségi tevékenységnek.

Konklúzió: Az ANPR-rendszerek integrálása a polgárőrség munkájába hozzájárul a közbiztonság és a közlekedésbiztonság erősítéséhez, de csak

¹ Tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; igazgató, Zuglói Önkormányzati Rendészet; elnök, Budapesti Polgárőr Szövetség; általános és oktatási elnökhelyettes, Országos Polgárőr Szövetség, e-mail: kardosp@uni-nke.hu

a megfelelő jogi, adatvédelmi és szervezeti keretek között képesek valódi hatást gyakorolni.

Kulcsszavak: polgárőrség, rendszámfelismerés, ANPR, társadalmi bűnmegelőzés, közlekedésbiztonság, civil–rendészeti együttműködés

Introduction: Automatic Number Plate Recognition (ANPR) systems are key technological tools in 21st century law enforcement. Initially applied exclusively by professional law enforcement agencies, advances in technology and digital data processing have enabled their use in civil crime prevention within strict legal and data protection frameworks. In Hungary, the Civil Guard plays a central role in this process, contributing voluntarily as a strategic partner of the police to maintaining public and traffic safety.

Objective: This study aims to present how ANPR systems integrate into the tasks of the Civil Guard, the practical benefits they provide in crime prevention, and the legal, data protection, organisational, and ethical conditions influencing their effective operation.

Methodology: The research adopts a law enforcement science perspective, complementing the analysis of domestic Civil Guard experiences with international, primarily Anglo-Saxon, literature examples. Practical case studies illustrate the advantages and limitations of ANPR applications.

Results: When applied within proper frameworks, ANPR systems significantly strengthen the preventive role of the Civil Guard, improve the detection of stolen or unauthorised vehicles, and support police crime prevention and investigative work. Personal presence and community networks remain indispensable for effective operations.

Conclusion: Integrating ANPR systems into the work of the Civil Guard contributes to enhancing public and traffic safety, but they exert real impact only under appropriate legal, data protection, and organisational conditions.

Keywords: Civil Guard, license plate recognition, ANPR, social crime prevention, traffic safety, civil–law enforcement cooperation

Bevezetés

A közbiztonság fenntartása és a lakosság szubjektív biztonságérzetének növelése a modern állam egyik alapvető kötelezettsége. A 21. században azonban egyre világosabbá válik, hogy e célok kizárólag a hivatásos rendvédelmi szervek eszköztárára támaszkodva nem érhetők el teljeskörűen (LIPPAI–CHRISTIÁN 2023; LIPPAI 2025).

A társadalmi változások, az urbanizáció, a mobilitás növekedése, valamint az információs társadalom sajátosságai új kihívásokat teremtnek a rendészeti szervek számára. A nemzetközi rendészettudományi diskurzusban mind nagyobb hangsúlyt kap a közösségi alapú rendészet és a civil részvétel kérdése (LIPPAI–BUDAVÁRI–CHRISTIÁN 2021).

E megközelítés szerint a közbiztonság nem pusztán állami feladat, hanem közös társadalmi felelősség, amelyben az állampolgárok, a civil szervezetek és az önkormányzatok aktív szerepvállalása nélkülözhetetlen. Magyarországon e szemlélet legmarkánsabb intézményesült formája a polgárőrség. A tanulmány arra vállalkozik, hogy bemutassa: a korszerű technológiai eszközök – különösen a rendszámfelismerő rendszerek – miként járulhatnak hozzá a polgárőrség hatékonyabb működéséhez anélkül, hogy sérülnének a civil jellegből fakadó jogállási és adatvédelmi korlátok (Országos Polgárőr Szövetség 2022).

A társadalmi bűnmegelőzés és a civil részvétel elméleti keretei

A társadalmi bűnmegelőzés fogalma a rendészettudományban olyan komplex megközelítést jelöl, amely a jogsértések megelőzését nem elsősorban represszív eszközökkel, hanem a társadalmi együttműködés erősítésével kívánja elérni. A hangsúly a megelőzésen, a kockázati tényezők csökkentésén és a közösségi kontroll erősítésén van (CHRISTIÁN–KARDOS 2019).

A nemzetközi kutatások következetesen arra mutatnak rá, hogy a civil részvétel növeli a rendészeti intézkedések társadalmi elfogadottságát, javítja az információáramlást és hozzájárul a helyi problémák gyorsabb felismeréséhez. A civil szervezetek jelenléte különösen a kisebb településeken és városrészekben fontos, ahol a személyes kapcsolatok és a helyismeret kiemelt szerepet játszik (ELPHICK et al. 2020; KARDOS–FÜLE–LIPPAI 2025).

E keretrendszerben a technológiai eszközök nem öncélúak, hanem a közösségi jelenlétet és az információgyűjtést támogatják. A rendszámfelismerő rendszerek is ebbe a logikába illeszkednek: nem helyettesítik az emberi megfigyelést, hanem kiegészítik azt.

A polgárőrség kialakulása és helye a magyar rendészeti rendszerben

A polgárőrség kialakulása Magyarországon a rendszerváltást követő időszakhoz köthető. A társadalmi és gazdasági átalakulások, valamint a bűnözési mutatók romlása erősítették a lakosság biztonság iránti igényét. Ennek eredményeként számos helyi önvédelmi kezdeményezés jött létre, amelyek később szervezett formát öltöttek (LIPPAI–KARDOS 2021).

A polgárőrség jogállása sajátos: civil szervezetként működik, ugyanakkor tevékenysége szorosan kapcsolódik az állami rendészeti feladatellátáshoz. A rendőrséggel való együttműködés szerződéses és szakmai keretek között valósul meg, amely biztosítja a feladatok összehangolását és az információk jogszerű kezelését (KARDOS 2024).

A polgárőrség történeti gyökereihez szorosan kapcsolódik Ladányi Gyula munkássága, aki a magyar biztonságtechnikai szakma egyik meghatározó alakja volt. Életútja és szakmai tevékenysége jól példázza, hogy a civil kezdeményezések és a technológiai innovációk miként járulhatnak hozzá a közbiztonság fejlődéséhez. Ladányi a biztonságtechnikai iparban és a polgárőrség szakmai támogatásában egyaránt kiemelkedő szerepet játszott, munkássága hozzájárult ahhoz, hogy a polgárőrség a modern technológiai eszközök alkalmazásában is előrelépést érjen el (NAGY 2018).

A polgárőrség feladatrendszere és működési sajátosságai

A polgárőrség feladatrendszere alap- és kiegészítő feladatokra tagolható, amelyek együttesen szolgálják a helyi közbiztonság erősítését és a lakosság szubjektív biztonságérzetének fenntartását. Az alapfeladatok körébe tartozik a rendszeres közterületi jelenlét biztosítása, a bűnmegelőző járőrszolgálat ellátása, valamint a lakossággal való folyamatos kapcsolattartás. E tevékenységek sajátossága, hogy nem represszív jellegűek, hanem elsősorban a láthatóságra, a preventív jelenlétre és az informális társadalmi kontroll erősítésére épülnek (KARDOS 2025).

A kiegészítő feladatok köre az elmúlt évtizedben jelentősen bővült, alkalmazkodva a közlekedési, társadalmi és infrastrukturális változásokhoz. Ide sorolható a közlekedésbiztonsági feladatok ellátása – különösen az iskolák környékén, forgalmas csomópontokban és rendezvények idején –, továbbá a közösségi események biztosítása, valamint a katasztrófavédelmi jellegű közreműködés, például időjárási szélsőségek vagy ipari balesetek esetén. Különösen igaz ez azokra a szolgálati helyzetekre, ahol a mobilitás meghatározó tényező, és a megfigyelés hatékonysága nagyban függ az észlelés gyorsaságától. A hazai tapasztalatok szerint a járműforgalommal érintett területeken – például bevezető utakon, ipari parkok környezetében vagy ideiglenes forgalomkorlátozások mellett – az információtámogatott jelenlét hozzájárul a jogsértések korai felismeréséhez és a rendőrség felé történő pontos jelzéshez.

Fontos hangsúlyozni, hogy a technikai eszközök alkalmazása nem változtatja meg a polgárőrség civil jogállását és feladatainak alapvető jellegét. A technológia ebben az összefüggésben nem önálló intézkedési jogosultságot teremt, hanem a meglévő feladatok hatékonyabb ellátását segíti elő, miközben megmarad a személyes jelenlét, a helyismeret és a közösségi kapcsolatok elsődlegessége. E keretek biztosítják, hogy a technikai támogatás a jogszerűség, az arányosság és a társadalmi elfogadottság követelményeinek is megfeleljen.

Gépjárművekhez kapcsolódó jogsértések és megelőzési stratégiák

A gépjárművekhez kapcsolódó bűncselekmények – különösen a járműlopások, a gépjárműfeltörések és a jogellenes járműhasználat – hosszú időn keresztül meghatározó kihívást jelentettek a magyar közbiztonság számára. A 2000-es évek elején a bűncselekményi kör magas esetszáma nemcsak a vagyoni elleni kriminalitás szerkezetét határozta meg, hanem érdemben befolyásolta a lakosság szubjektív biztonságérzetét is, különösen a városi és agglomerációs területeken.

A hivatalos bűnügyi statisztikák alapján ugyanakkor megállapítható, hogy az elmúlt évtizedben számottevő csökkenés következett be ezen bűncselekmények terén. A rendőrségi nyilvántartások szerint a regisztrált gépjárműlopások száma 2010 és 2022 között több mint felére esett vissza, miközben a feltörések és a jogellenes használatok esetszáma is tartós csökkenő tendenciát mutatott (ORFK 2023). E kedvező folyamat mögött összetett hatásmechanizmusok állnak, amelyek között a járműbiztonsági technológiák fejlődése, a rendészeti jelenlét erősödése és a preventív szemlélet térnyerése egyaránt szerepet játszik.

A kedvező statisztikai trendek ellenére a megelőzés továbbra is fontos maradt. A gépjárművek mobilitása, az elkövetési módszerek alkalmazkodóképessége, valamint a forgalmi csomópontok és parkolóterületek sérülékenysége folyamatos rendészeti figyelmet igényel. Ebben az összefüggésben a polgárőrség szerepe sajátos és kiegészítő jellegű: tevékenysége nem a felderítésre, hanem elsősorban a megfigyelésre, a látható jelenlétre és a rendőrség felé irányuló gyors, strukturált jelzésre épül (Országos Polgárőr Szövetség 2022).

A hazai polgárőrségi tapasztalatok alapján a jelenlét különösen hatékony a frekvenciát parkolóövezetekben, lakótelepi környezetben, valamint nagy forgalmú bevezető utak mentén, ahol a potenciális jogsértések korai észlelése visszatartó hatású.

A rendszámfelismerő rendszerek rendészeti alkalmazásának alapjai

A rendszámfelismerő rendszerek (*automatic number plate recognition*, ANPR) rendészeti alkalmazása szorosan összefügg a modern rendészet információkezelési és döntéstámogatási képességeinek fejlődésével. A digitális képrögzítés elterjedése, a valós idejű adatfeldolgozás lehetősége, valamint az adatbázis-alapú ellenőrzési mechanizmusok megjelenése alapvetően átalakította a gépjárművekhez kapcsolódó rendészeti ellenőrzések gyakorlatát. Mindez lehetővé tette, hogy a jármű-azonosítás gyorsabbá, pontosabbá és kevésbé erőforrás-igényessé váljon a hagyományos, kizárólag emberi megfigyelésre épülő ellenőrzésekhez képest.

A bemutatott nemzetközi elemzések közös álláspontja szerint e rendszerek elsődleges funkciója nem a tömeges adatgyűjtés, hanem a már meglévő rendészeti információk gyorsabb és strukturáltabb felhasználása, különösen körözött, engedély nélküli vagy egyéb jogsértéssel összefüggésbe hozható járművek kiszűrése során (LUM et al. 2025; BEREK–STEINER 2025).

Technikai értelemben az ANPR-rendszerek működése több egymásra épülő folyamatból áll. A kamerák által rögzített képi információt optikai karakterfelismerő algoritmusok dolgozzák fel, amelyek a rendszám-tábla karaktereit digitális adatokká alakítják. A korszerű rendszerek megfelelő fényviszonyok mellett 95% feletti felismerési pontosságot érhetnek el, ugyanakkor a környezeti tényezők – például időjárási viszonyok, szennyezett rendszám-táblák vagy nagy sebességű haladás – továbbra is korlátozzák a technológia megbízhatóságát (BEREK–STEINER 2025). E körülmények is alátámasztják azt a rendészettudományi álláspontot, miszerint az ANPR-rendszerek önmagukban nem tekinthetők döntéshozó eszköznek, hanem kizárólag emberi mérlegeléssel együtt alkalmazhatók jogszerűen.

A bemutatott külföldi példák arra utalnak, hogy az ANPR alkalmazása különösen indokolt olyan területeken, ahol a gépjárműforgalom volumene magas, és a manuális ellenőrzés aránytalan humán erőforrás-igénnyel járna. Ilyenek elsősorban a városi bevezető utak, tranzitútvonalak, ipari övezetek és nagyobb közlekedési csomópontok. Ezekon a helyszíneken a technológia hozzájárulhat az ellenőrzések szelektív tételéhez, csökkentve az indokolatlan megállítások számát, ami a rendészeti intézkedések társadalmi elfogadottságát is erősítheti (LUM et al. 2025).

A vizsgált működési modellek alapján kiemelendő, hogy az ANPR-rendszerek alkalmazása nem választható el a jogállami és adatvédelmi keretektől. A rendszámadatok kezelése – még akkor is, ha közvetett személyes adatnak minősülnek – kizárólag célhoz kötötten és időben korlátozott módon történhet. E követelmény nem pusztán jogi, hanem funkcionális kérdés is: a túlzott adatgyűjtés csökkenti a rendszer legitimitását, és hosszú távon alááshatja a rendészeti szervek iránti társadalmi bizalmat.

Technikai paraméterek és működési sajátosságok

Az ANPR működésének alapja

Az automatikus rendszámfelismerő rendszerek (ANPR) technikai működése több egymásra épülő folyamatból áll. Első lépésben a kamerák rögzítik a járművek rendszámtábláját, majd a képi információt optikai karakterfelismerő (OCR) algoritmusok dolgozzák fel. Az algoritmusok a karaktereket digitális formátumba alakítják, amelyet a rendszer összevet a releváns adatbázisokkal. A korszerű rendszerek képesek valós időben több száz jármű rendszámát feldolgozni, ami jelentős előrelépést jelent a manuális ellenőrzésekhez képest (BEREK–STEINER 2025).

Kameratípusok és elhelyezés

Az ANPR-rendszerekben alkalmazott kamerák többféle típusba sorolhatók.

Fix telepítésű kamerák: közlekedési csomópontokban, bevezető utakon vagy parkolóövezetekben helyezik el őket. Előnyük a folyamatos megfigyelés, hátrányuk a korlátozott lefedettség.

Mobil kamerák: járművekre szerelve rugalmasan alkalmazhatók, különösen polgárőrségi járőrözés során.

Ideiglenes telepítésű kamerák: rendezvények, forgalomkorlátozások idején használják, állványra vagy hordozható eszközre szerelve.

Speciális kamerák: infravörös támogatással éjszakai felismerésre, illetve nagy sebességű járművek azonosítására alkalmasak.

Pontossági tényezők

A rendszámfelismerés pontosságát több körülmény befolyásolja.

Fényviszonyok: nappali környezetben 95% feletti pontosság érhető el, míg éjszaka infravörös támogatás szükséges.

Sebesség: nagy sebességű járművek esetén a felismerés pontossága csökkenhet.

Rendszámtábla állapota: a szennyezett, sérült vagy nem szabványos táblák rontják az eredményt.

Környezeti tényezők: eső, hó, köd vagy erős napsütés befolyásolhatja a kamerák teljesítményét.

Adatbiztonság és -feldolgozás

Az ANPR-rendszerek által gyűjtött adatok kezelése kiemelt adatvédelmi kérdés. A modern rendszerek titkosított adatátvitelt alkalmaznak, és az adatokat csak célhoz kötötten, időben korlátozottan tárolják. A polgárőrségi alkalmazásban különösen fontos az adatminimalizálás: az észlelés helye és ideje rögzíthető, de tömeges adatgyűjtés nem megengedett (Országos Polgárőr Szövetség 2020).

ANPR-rendszerek típusai

A nemzetközi gyakorlatban több típus különíthető el.

Statikus rendszerek: fix telepítésű kamerák, amelyek folyamatosan figyelik az adott útszakaszt.

Dinamikus rendszerek: mozgó járművekre szerelt kamerák, amelyek járőrözés közben gyűjtik az adatokat.

Hibrid rendszerek: kombinálják a fix és mobil megoldásokat, így nagyobb lefedettséget biztosítanak.

Speciális rendszerek: drónokra vagy helikopterekre szerelt kamerák, amelyek nagyobb területek megfigyelésére alkalmasak.

Innovációs irányok

A jövőben az ANPR-rendszerek fejlődése várhatóan az alábbi területeken erősödik:

Mesterséges intelligencia integrációja: a rendszámfelismerés mellett a jármű típusának, színének és egyéb jellemzőinek automatikus azonosítása.

Big data elemzés: a rendszámadatokat összekapcsolása más rendészeti információkkal, például közlekedési statisztikákkal.

Etikai dilemmák kezelése: a túlzott adatgyűjtés elkerülése, a társadalmi bizalom fenntartása (LARSEN 2020).

Történeti előzmények és a FALCON rendszer tapasztalatai

A rendszámfelismerő technológiák hazai megjelenésének egyik első mérföldköve a FALCON-M berendezés volt, amelyet a kilencvenes évek végén a polgárőrség is alkalmazott. A készülék kezelői kézikönyve részletesen bemutatja, hogy a kamerák által rögzített képi információt optikai karakterfelismerő algoritmusok dolgozták fel, majd a rendszer összevetette az adatokat a körözési nyilvántartásokkal. A körözött járművek

felismerésekor a készülék vizuális és akusztikus jelzést adott, valamint fotót készített, amelyet a memóriában tárolt (MECSEKI–FÁBIÁN 1997).

A FALCON rendszer sajátossága volt, hogy manuális adatbevitelre is lehetőséget biztosított, így a kezelő közvetlenül lekérdezhett rendszámokat. Ez a funkció a polgárőrségi alkalmazásban különösen fontosnak bizonyult, hiszen a civil jellegből fakadóan a polgárőrök nem rendelkeztek intézkedési jogosítványokkal, de a gyors és pontos jelzés a rendőrség felé jelentős mértékben növelte a beavatkozás hatékonyságát. A rendszernek ugyanakkor korlátai is voltak: nem érzékelte a motorkerékpárok kis méretű rendszámtábláit, és a külföldi rendszámok közül csak azokat tudta feldolgozni, amelyek felépítésükben hasonlítottak a magyar szabványhoz (MECSEKI–FÁBIÁN 1997).

A kézikönyv részletei rávilágítanak arra is, hogy a rendszer képes volt ideiglenes körözések bevitelére, amelyek hét napig szerepeltek a nyilvántartásban. Ez a funkció a polgárőrségi gyakorlatban különösen érzékenynek számított, hiszen a civil szervezet nem rendelkezett hatósági jogkörrel, így az adatbevitel és annak jogi következményei komoly kontrollt igényeltek. A kezelési útmutató hangsúlyozta, hogy minden téves azonosítást manuálisan ellenőrizni kell, és a gép tévedéseit dokumentálni szükséges. Ez a fajta működési logika jól mutatja, hogy a technológia alkalmazása már ekkor is szoros emberi kontrollhoz kötődött (MECSEKI–FÁBIÁN 1997).

A technológia elterjedését elősegítette a Comproject Kft. és a Budapesti Polgárőri Szervezetek Szövetsége között létrejött együttműködési szerződés, amelynek keretében a polgárőrség központi számítógépet és GPS-berendezéseket kapott. Ezek segítségével nyomon követhetővé váltak a járóautók, valamint a FALCON Security Club ügyfeleinek járművei. A megállapodás értelmében a Comproject vállalta a berendezések üzembe helyezését, a személyzet kiképzését, valamint a polgárőrség költségeinek megtérítését. A szerződés különlegessége, hogy a polgárőrség a magánbiztonsági iparral együttműködve hibrid struktúrát hozott létre, amelyben egyszerre töltött be közösségi és technológiai támogató szerepet (Comproject 1998).

A FALCON rendszer tapasztalatai jól mutatják, hogy a technológiai innovációk önmagukban nem elegendők: szükség van világos eljárásrendekre, képzésre és folyamatos szakmai kontrollra. A polgárőrség számára a legnagyobb hozzáadott értéket a gyors jelzés és a reakcióidő csökkentése jelentette, ugyanakkor az adatminimalizálás és az arányosság követelményei már ekkor is meghatározók voltak. A történeti előzmények tehát nemcsak technikai, hanem jogi és szervezeti tanulságokkal is szolgálnak, amelyek a modern ANPR-rendszerek alkalmazásában is relevánsak.

A FALCON rendszerhez kapcsolódó szolgálat-szervezési tapasztalatok azt mutatják, hogy a technikai eszközt kezelő polgárőr szerepe elkülönült a klasszikus járőr-feladatoktól. A rendszer által észlelt adatok önmagukban nem generáltak intézkedést, hanem jelzésként szolgáltak, amelyet a polgárőrök a helyi viszonyok és a szolgálati tapasztalatok fényében értelmeztek. Ez a működési logika illeszkedett a polgárőrség civil jellegéhez, mivel a döntéshozatal továbbra is emberi mérlegelésen alapult, és a rendőrség felé történő jelzés maradt a központi elem.

Nemzetközi összehasonlításban a FALCON rendszer tapasztalatai közel álltak az amerikai modellhez, ahol a civil szervezetek inkább informális jelzőfunkciót töltenek be, míg az adatkezelés teljes felelőssége a rendőrségnél marad. Ugyanakkor a magyar

gyakorlatban a polgárőrség országos szintű koordinációval működött, ami lehetővé tette, hogy a technológia alkalmazása strukturáltabb és ellenőrzöttebb legyen. Ez a kettős jelleg – civil önkéntesség és technológiai támogatás – sajátos pozíciót biztosított a polgárőrségnek a nemzetközi rendészeti spektrumban.

A FALCON rendszer történeti tapasztalatai tehát nem pusztán technikai érdekességet jelentenek, hanem hozzájárulnak annak megértéséhez, hogy a polgárőrség miként tudta integrálni a korszerű eszközöket a civil jelleg megőrzése mellett. A tanulságok ma is relevánsak: a technológia csak akkor legitim, ha világos eljárásrendhez, megfelelő képzéshez és folyamatos szakmai kontrollhoz kötődik.

A rendszámfelismerő rendszerek polgárőrségi alkalmazása

A polgárőrség esetében a rendszámfelismerő rendszerek alkalmazása sajátos megközelítést igényel, amely alapvetően eltér a hivatásos rendészeti szervek gyakorlatától. A polgárőrök jogállásukból fakadóan nem rendelkeznek rendőri intézkedési jogosítványokkal, így az ANPR-rendszerek által szolgáltatott információk kizárólag jelzéseként és döntéstámogató adatként értelmezhetők. Ez a korlátozás ugyanakkor garanciális: biztosítja, hogy a technológia alkalmazása ne vezessen jogkörtúllépéshez, és megfeleljen a szükségesség és arányosság elvének (Országos Polgárőr Szövetség 2022).

A polgárőrségi gyakorlatban az ANPR-alkalmazás több, egymástól jól elkülöníthető formában jelenhet meg. Önálló polgárőri szolgálat során a rendszerek használata szigorúan korlátozott adathozzáférés mellett történik, ahol az észlelések kizárólag előre meghatározott figyelési szempontokra irányulnak. E modell elsődleges célja nem az adatgyűjtés, hanem a gyanús járműmozgások korai felismerése és gyors jelzés a rendőrség felé. Az adatkezelés ebben az esetben jellemzően az észlelés időpontjára és helyére korlátozódik, összhangban a célhoz kötöttség és adatminimalizálás követelményeivel.

Más esetekben az ANPR-rendszerek alkalmazása rendőrséggel közös szolgálatellátás keretében valósul meg. E konstrukció lehetővé teszi a technológia teljes funkcionalitásának kihasználását, miközben az intézkedési jogkör továbbra is kizárólag a rendőrséget illeti meg. A közös szolgálatellátás során a polgárőrök szerepe elsősorban az észlelési kapacitás bővítésében, a területi lefedettség növelésében és a helyismereten alapuló információk közvetítésében jelenik meg. A nemzetközi és hazai tapasztalatok egyaránt azt mutatják, hogy e kooperatív modell erősíti a rendészeti fellépés legitimitását, miközben megőrzi a polgárőrség civil karakterét (KARDOS 2025).

A tapasztalatok alapján az ANPR-rendszerek polgárőrségi alkalmazásának legnagyobb hozzáadott értéke a reakcióidő csökkenésében érhető tetten. A technológia lehetővé teszi, hogy a polgárőrök rövidebb idő alatt azonosítsák a potenciálisan kockázatos járműveket, és az információt strukturált, jól értelmezhető formában továbbítsák a rendőrség felé. Ez különösen jelentős a vagyoni elleni bűncselekmények megelőzése, valamint a közlekedésbiztonság területén, ahol az időfaktor meghatározó szerepet játszik a sikeres beavatkozásban (Országos Polgárőr Szövetség 2022).

A hazai és nemzetközi rendészeti tapasztalatok egyaránt azt erősítik meg, hogy a technológia alkalmazása önmagában nem növeli automatikusan a polgárőrség hatékonyságát.

Az ANPR-rendszerek akkor járulnak hozzá érdemben a közbiztonság erősítéséhez, ha alkalmazásuk világos eljárásrendhez, megfelelő képzéshez és folyamatos szakmai kontrollhoz kötődik. E feltételek hiányában fennáll a veszélye annak, hogy a technológia túlértékelése elhomályosítja a személyes jelenlét és a közösségi kapcsolatok elsődlegességét, amelyek továbbra is a polgárőrségi tevékenység alapját képezik (KARDOS 2024).

Jogalkalmazási és adatvédelmi dilemmák

A célhoz kötöttség elve a rendészeti adatkezelés egyik alapköve, különösen olyan esetekben, ahol civil szereplők is érintettek. A polgárőrségi ANPR-alkalmazás során ez az elv azt jelenti, hogy az adatgyűjtés kizárólag konkrét, előre meghatározott feladatellátáshoz kapcsolódhat, és nem terjedhet ki általános megfigyelésre.

Adatminimalizálás és arányosság

Az adatminimalizálás elve különösen jelentős a polgárőrség esetében, mivel a szervezet nem rendelkezik önálló hatósági jogkörrel. Ennek megfelelően az ANPR-rendszerek által rögzített adatok körét szigorúan korlátozni kell (GDPR 2016/679).

Társadalmi bizalom és legitimitáció

A társadalmi bizalom a polgárőrség működésének alapfeltétele. A rendészetszociológiai kutatások szerint a civil rendészeti szereplők legitimitása nagymértékben függ attól, hogy a lakosság mennyire érti és fogadja el tevékenységük célját (LOADER–WALKER 2021).

Nemzetközi kitekintés – civil-rendészeti együttműködések

Egyesült Királyság: az ANPR és community policing összekapcsolódása

Az Egyesült Királyság rendészeti rendszerében a rendszámfelismerő rendszerek (ANPR) alkalmazása szervesen illeszkedik a *community policing* szemléletéhez, amely a rendőrség és a helyi közösségek közötti partnerségre épül. A brit modell sajátossága, hogy az ANPR nem elszigetelt technológiai megoldásként jelenik meg, hanem a járőrszolgálatot, a közösségi jelenlétet és az információalapú döntéshozatalt egyaránt támogató eszközként funkcionál.

A brit gyakorlatban az ANPR-rendszerek által generált adatok elsősorban operatív támogatást nyújtanak: a járőrök előzetes kockázati információkhoz jutnak, ugyanakkor az intézkedések szükségességét továbbra is emberi mérlegelés dönti el. A *community policing* keretében külön hangsúlyt kap az átláthatóság és a társadalmi kommunikáció:

a lakosság számára világos, hogy az adatgyűjtés célja a bűnmegelőzés és nem az általános megfigyelés (Gov.uk 2024).

E megközelítés tanulsága a magyar polgárőrség szempontjából abban ragadható meg, hogy a technológia alkalmazása csak akkor legitim, ha az illeszkedik a közösségi jelenlét-hez, és erősíti a helyi bizalmi viszonyokat. Az ANPR-eszköz itt nem hatalmi szimbólum, hanem a közösségi biztonság egyik támogató eleme.

Egyesült Államok: civil-law enforcement interface

Az Egyesült Államokban a civil és rendészeti szereplők közötti együttműködés rendkívül differenciált képet mutat. Számos államban a helyi közösségi szervezetek, önkéntes járőr-csoportok és nonprofit biztonsági kezdeményezések szoros, de jogilag erősen szabályozott kapcsolatban állnak a rendőrséggel (Major Cities Chiefs Association 2019). Ezen együttműködés egyik legmodernebb formája az automata rendszámfelismerő (ANPR) rendszerek alkalmazása, ahol a civil szereplők elsősorban informális jelzőfunkciót töltenek be.

Erre a modellre kiváló példa a Flock Safety (alapítva: 2017) technológiájának 2019-től tapasztalható robbanásszerű terjedése. A gyakorlatban a lakóközösségek (például Homeowner Associations) saját forrásból vásárolnak és telepítenek ANPR-kamerákat, azonban a rendészeti adatbázisokhoz (úgynevezett *hotlists*) nincs közvetlen hozzáférésük. Az amerikai gyakorlat egyik legfontosabb tanulsága éppen ez az adatkezelési felelősség: a civil szervezetek és a rendőrség hatásköre élesen elválik egymástól (LUM-KOPER-WILLIS 2016).

Az adatkezelési elkülönítés alapja, hogy a civilek kizárólag a saját területükön áthaladó forgalmat látják statisztikai szinten. Amennyiben a rendszer körözött vagy gyanús rendszámot észlel, a riasztást (*alert*) közvetlenül és kizárólag a rendőrség kapja meg. A civil közösség tagjai nem látják a jelzés okát, így elkerülhető a szenzitív adatokkal való visszaélés. Ez a kapcsolat jogilag is szigorúan szabályozott: számos államban – például Kaliforniában az SB 34-es törvény révén – pontosan rögzítették, hogy a magánkézben lévő ANPR-adatok milyen feltételekkel és mennyi ideig oszthatók meg a rendészeti szervekkel.

Németország: decentralizált rendészeti struktúra és ANPR-integráció

Németországban a rendészeti feladatok jelentős része tartományi hatáskörben marad, ami a technológiai alkalmazásokra is kihat. Az ANPR-rendszerek (Automatisierte Kennzeichenlesesysteme – AKLS – Datenschutz) bevezetése elsősorban közlekedés-biztonsági és határőrizeti célokat szolgál, ugyanakkor a helyi közösségi rendészetben is megjelentek. A német modell sajátossága, hogy a civil szervezetek – például közlekedés-biztonsági egyesületek – gyakran részt vesznek a prevenció kampányokban, és az ANPR által gyűjtött adatokhoz csak közvetett módon férnek hozzá. Ez a megoldás biztosítja az adatvédelmi garanciákat, miközben a technológia támogatja a közösségi jelenlétet (FELTES 2013; FÓRIZS 2024).

Franciaország: központi adatkezelés és társadalmi vita

Franciaországban az ANPR-rendszerek alkalmazása erőteljesen központosított, az adatkezelés országos szinten zajlik. A civil részvétel inkább a társadalmi kontrollban és a nyilvános vitákban jelenik meg: a lakosság aktívan részt vesz az adatvédelmi szabályozásról szóló diskurzusban. A francia gyakorlat egyik tanulsága, hogy a technológia legitimitása nemcsak a jogi kereteken, hanem a társadalmi kommunikáción is múlik. A polgárőrséghez hasonló civil szervezetek itt inkább a közösségi bizalom erősítésében játszanak szerepet (CLECH 2025).

Norvégia: átláthatóság és közösségi partnerség

Norvégiában az ANPR-rendszerek alkalmazása szorosan kapcsolódik a közösségi rendészet elveihez, ahol a technológiai eszközök használatát a társadalmi bizalom és az átláthatóság határozza meg. A norvég gyakorlat különösen hangsúlyozza, hogy a lakosság számára nyilvánosan elérhető legyen, hol és milyen célból működnek az ANPR-kamérák, és minden telepített rendszer mellett kötelező a megfigyelésre figyelmeztető jelzés elhelyezése. A civil szervezetek bevonása mindkét országban intézményesített formát ölt, például közlekedésbiztonsági tanácsok, helyi bűnmegelőzési fórumok vagy a *plural policing* modell keretében, amely a rendészeti feladatok megosztását és a közösségi partnerséget hangsúlyozza. A skandináv tapasztalat jól példázza, hogy a technológiai rendszerek társadalmi elfogadottsága akkor a legerősebb, ha a közösség maga is részese a döntéshozatalnak, és a rendészeti szervek működése átlátható, bevonó és elszámoltatható marad (HILL-GATTO 2015; NØKLEBERG 2022; HOLMBERG 2005).

Japán: technológiai innováció és kulturális sajátosságok

Japánban az ANPR rendszerek fejlesztése szorosan összefügg a technológiai ipar innovációival. A rendszerek különösen nagyvárosi környezetben terjedtek el, ahol a közlekedési forgalom volumene indokolja a használatot. A japán modell érdekessége, hogy a civil részvétel inkább kulturális alapokon nyugszik: a közösségi normák és a társadalmi fegyelem erősítik a technológia elfogadottságát. A polgárőrséghez hasonló önkéntes szervezetek itt a közlekedési rend fenntartásában játszanak szerepet, az ANPR pedig kiegészítő eszközként jelenik meg (MURAKAMI WOOD – LYON 2007; RAI 2023).

Ausztrália: regionális adaptáció és közösségi rendészet

Ausztráliában az ANPR-rendszerek alkalmazása erősen regionális jellegű: a nagyvárosokban a közlekedésbiztonság támogatására, vidéki térségekben pedig a bűnmegelőzés erősítésére használják. A civil szervezetek itt gyakran részt vesznek a közlekedésbiztonsági kampányokban, és az ANPR-rendszerek által szolgáltatott adatokhoz csak szűrt

formában férnek hozzá. Az ausztrál gyakorlat egyik tanulsága, hogy a technológia hatékonysága nagymértékben függ a helyi közösségek bevonásától és a regionális sajátosságok figyelembevételétől (Australian Privacy Foundation 2013; Austroads 2019).

Technológia és bűnmegelőzés

Szolgáltatásszervezési tapasztalatok

A hazai polgárőrségi gyakorlatban a rendszámfelismerő rendszerek (ANPR) megjelenése elsősorban nem technológiai, hanem szervezési és munkamegosztási változásokat indukált. A szolgálatok tervezése során egyre nagyobb hangsúlyt kap az előzetes feladatmeghatározás, különösen azokban az időszakokban és térségekben, ahol a gépjárműforgalom koncentráltan jelenik meg. Ennek következtében a polgárőrségi szolgáltatásszervezés struktúráltabbá vált, a feladatok elkülönítése és a felelősségi körök meghatározása pontosabbá vált.

Az ANPR-t alkalmazó szolgálatok esetében megfigyelhető, hogy a technikai eszközt kezelő polgárőr szerepe elkülönül a klasszikus járőrfeladatoktól. A rendszer által észlelt adatok önmagukban nem generálnak intézkedést, hanem jelzésként szolgálnak, amelyet a polgárőrök a helyi viszonyok és a szolgálati tapasztalatok fényében értelmeznek. Ez a működési logika illeszkedik a polgárőrség civil jellegéhez, mivel a döntéshozatal továbbra is emberi mérlegelésen alapul, és a rendőrség felé történő jelzés marad a központi elem.

Tipikus helyzetek a gyakorlatban

A tapasztalatok alapján az ANPR-rendszerek alkalmazása elsősorban olyan helyszíneken bizonyul hatékonynak, ahol a gépjárműforgalom mennyisége vagy jellege fokozott kockázatot hordoz. Ide tartoznak a települések bevezető útjai, ipari parkok környezete, valamint nagyobb rendezvények ideiglenes forgalmi renddel érintett területei. Ezekben a szituációkban a technológia a polgárőrök megfigyelő tevékenységét támogatja, különösen a visszatérő, szokatlan időpontban vagy irányban közlekedő járművek észlelése során.

A hazai gyakorlatban jellemző, hogy az alkalmazott rendszerek mobil eszközként jelennek meg, járműre vagy ideiglenes állványra szerelt kamerákkal. A technikai paraméterek – például az olvashatóság sebességtartománya vagy az éjszakai felismerés infravörös támogatással – lehetővé teszik az alapvető szűrőfunkciók ellátását, ugyanakkor nem teszik indokolttá a folyamatos vagy tömeges adatgyűjtést (BEREK–STEINER 2025). Ez a korlátozott technikai kapacitás összhangban áll a polgárőrség jogállásával és preventív szerepével.

Hatásmechanizmusok

A polgárőrök beszámolóí és a szolgálati tapasztalatok alapján az ANPR-rendszerek hatása nem közvetlen bűnfelderítési eredményekben, hanem közvetett megelőző mechanizmusokban ragadható meg. A polgárőrök beszámolóí szerint a technológia alkalmazása

elsősorban a jelenlét tudatosságát erősíti: a szolgálatot ellátók nagyobb figyelemmel fordulnak a gépjárműforgalom felé, miközben a lakosság számára is érzékelhetővé válik az ellenőrzés ténye.

E hatás összhangban áll a közösségi rendészet és a civil bűnmegelőzés elméleti megközelítésével, amely szerint a látható jelenlét és a gyors jelzés lehetsége önmagában viszsztatartó erőt jelenthet (KARDOS 2025).

A bemutatott nemzetközi modellekhez viszonyítva megállapítható, hogy a magyar polgárőrség sajátos, de nem elszigetelt pozíciót foglal el a civil-rendészeti spektrumban. Míg az Egyesült Királyságban a közösségi rendészet intézményesült keretek között működik, az Egyesült Államokban inkább fragmentált megoldások jellemzők. A magyar modell e kettő között helyezkedik el: országos szintű koordinációval, ugyanakkor jelentős helyi autonómiával, amely lehetővé teszi az ANPR-rendszerek óvatos, kísérleti jellegű alkalmazását a civil jelleg megőrzése mellett (CHRISTIÁN–KARDOS 2019).

Összegzés és következtetések

A tanulmány rámutatott, hogy a rendszámfelismerő rendszerek (ANPR) alkalmazása a polgárőrség gyakorlatában jelentős mértékben növelheti a preventív kapacitást, feltéve, hogy a technológia használata szigorú jogi és szervezeti keretek között történik. Az ANPR-rendszerek gyorsabb és célzottabb jelzést tesznek lehetővé a rendőrség felé, ezáltal elősegítve a vagyoni elleni bűncselekmények és a közlekedési jogsértések hatékonyabb megelőzését. Ugyanakkor a vizsgálat rávilágított arra is, hogy a technológia nem képes önmagában kezelni a közbiztonság társadalmi gyökerű problémáit, mint például a helyi közösségek bizalmi deficitje vagy a társadalmi kirekesztődésből fakadó kockázati magatartások (KARDOS 2024).

A technológia határai egyben garanciaként is értelmezhetők. A polgárőrség civil jellegének és önkéntes alapú működésének fenntartása érdekében nélkülözhetetlen, hogy az ANPR-rendszerek alkalmazása kizárólag kiegészítő, jelző funkciót töltsön be, a döntési kompetencia pedig továbbra is a rendőrségnél maradjon. Ez a strukturális korlátozás biztosítja, hogy a technológiai innováció a közbiztonság javítását szolgálja anélkül, hogy a civil kontroll és a helyi közösségek részvétele sérülne (KARDOS 2024).

A jövőbeni kutatások számára kiemelten fontos a kvalitatív és longitudinális vizsgálatok elvégzése, amelyek feltárhatják az ANPR-rendszerek hosszú távú hatását a polgárőrség működésére, a közbiztonság érzékelésére, valamint a civil-rendészeti együttműködések mélyebb mechanizmusaira. Különösen indokolt a helyi szolgálat-szervezési modellek, az információáramlás hatékonysága és a társadalmi bizalom dinamikájának elemzése, mivel ezek a tényezők alapvetően meghatározzák, hogy a technológia milyen mértékben járulhat hozzá a preventív rendészeti célok eléréséhez (TÚRÓS 2023).

A tanulmány megállapításai szerint az ANPR-rendszerek alkalmazása a polgárőrségnél nem öncélú technológiai fejlesztés, hanem a civil-rendészeti feladatellátás komplex, integrált része, amely megfelelő szabályozás és szervezeti kontroll mellett érdemben hozzájárulhat a közbiztonság erősítéséhez.

Felhasznált irodalom

- Australian Privacy Foundation (2013): *Automated Number Plate Recognition (ANPR)*. Online: <https://privacy.org.au/Policies/Anpr/>
- Austrroads (2019): *Guide To Road Safety Part 5: Road Safety for Rural and Remote Areas*. Austrroads Ltd. Online: <https://austrroads.gov.au/publications/road-safety/agrs05-19>
- BEREK Lajos – STEINER Attila (2025): A térfigyelő kamerarendszer helye, szerepe a bűnmegelőzésben. *Belügyi Szemle*, 73(5), 1049–1066. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2025.v73.i5.pp1049-1066>
- CHRISTIAN László – KARDOS Pál (2019): Sokszínű polgárőrség: New Yorktól az NKE egyetemi polgárőrségig. *Magyar Rendészet*, 19(4), 33–51. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.2>
- CLECH, Patrice (2025): France: les caméras LAPI partout, nos plaques conservées un an, ce que ça change pour nous. *Entrevue*, 2025. december 29. Online: <https://entrevue.fr/en/france/france-les-cameras-lapi-partout-nos-plaques-conservees-un-an-ce-que-ca-change-pour-nous/>
- Comproject (1998): *Együttműködési Szerződés Kiegészítés*. Budapest: Comproject Kft.
- ELPHICK, Camilla et al. (2020): Building Trust in Digital Policing: A Scoping Review of Community Policing Apps. *Arxiv*, 2020. június 12. Online: <https://doi.org/10.48550/arxiv.2006.07140>
- European Union (2016): *Regulation (EU) 2016/679 (GDPR)*. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/?uri=celex%3a32016r0679>
- FELTES, Thomas (2013): Community Policing in Germany. In IFSH (szerk.): *OSCE Yearbook 2013*. Baden-Baden, 219–230. Online: https://doi.org/10.5771/9783845252698_219
- FÓRIZS Sándor (2024): A német rendőrségek irányítási rendszere. *Belügyi Szemle*, 72(7), 1241–1256. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2024.v72.i7.pp1241-1256>
- HOLMBERG, Lars (2005): Policing and the Feeling of Safety: The Rise (and Fall?) of Community Policing in the Nordic Countries. *Journal Of Scandinavian Studies In Criminology And Crime Prevention*, 6(2), 205–219. Online: <https://doi.org/10.1080/14043850410010702>
- Gov.uk (2024): *National ANPR Standards for Policing and Law Enforcement (Version 3.3; Accessible Version)*. Online: <https://www.gov.uk/government/publications/national-anpr-standards/national-anpr-standards-for-policing-and-law-enforcement-accessible-version>
- HILL, Jerry – GATTO, Mike (2015): *SB 34: Automated License Plate Recognition Systems: Use of Data*. Digital Democracy Calmatters. Online: https://calmatters.digitaldemocracy.org/bills/ca_201520160sb34
- KARDOS Pál (2024): A polgárőrség oktatási rendszere. *Magyar Rendészet*, 24(2), 89–104. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2024.2.5>
- KARDOS Pál (2025): A társadalmi bűnmegelőzés és a polgárőrség története Magyarországon. *Magyar Rendészet*, 25(1), 81–95. Online: <https://doi.org/10.32577/MR.2025.1.5>
- KARDOS Pál – FÜLE Ferenc – LIPPAI Zsolt (2025): A körzeti rendész mint közösségi rendész. *Belügyi Szemle*, 73(5), 1001–1016. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2025.v73.i5.pp1001-1016>
- LIPPAI Zsolt (2025): Újragondolt szerepek a biztonság megteremtésében, PhD-kutatási jelentés. *Magyar Rendészet*, 25(2), 163–174. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2025.2.11>
- LIPPAI Zsolt – CHRISTIAN László (2023): Újragondolt biztonság, kutatási jelentés. *Belügyi Szemle*, 71(1), 53–76. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz.2023.1.3>
- LIPPAI Zsolt – KARDOS Pál (2021): Bűnmegelőzés és hazafiság. Interjú Túrós András ny. r. altábornaggyal, az országos polgárőr szövetség elnökével. *Magyar Rendészet*, 21(4), 29–35. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.4.1>

- LOADER, Ian – WALKER, Neil (2021): *Civilizing Security*. Cambridge: Cambridge University Press. Online: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9780511282669_A23676981/preview-9780511282669_A23676981.pdf
- LUM, Cynthia – KOPER, Christopher S. – WILLIS, James (2016): Understanding the Limits of Technology's Impact on Police Effectiveness. *Police Quarterly*, 20(2), 135–163. Online: <https://doi.org/10.1177/1098611116667279>
- LUM, Cynthia et al. (2025): Measuring the Cost-Effectiveness of New Technologies in Policing: The Case of Automatic License Plate Readers (Alpr). *Cambridge Journal Of Evidence-Based Policing*, 9(4). Online: <https://doi.org/10.1007/s41887-025-00099-y>
- Major Cities Chiefs Association [MCCA] (2019): *Automated License Plate Reader Technology in Law Enforcement*. Washington, D.C. Online: <https://majorcitieschiefs.com/wp-content/uploads/2023/02/MCCA-Automated-License-Plate-Reader-Technology-in-Law-Enforcement.pdf>
- MECSEKI Tibor – FÁBIÁN Tamás (1997): *Falcon-M Kezelői Kézikönyv*. Budapest: Comproject Kft.
- MURAKAMI WOOD, David – LYON, David (2007): Surveillance in Urban Japan: A Critical Introduction. *Urban Studies*, 44(3), 551–568. Online: <https://doi.org/10.1080/00420980601176097>
- NAGY Tamás (2018): Búcsú Ladányi Gyulától. *Securifocus*, 2018. április 3. Online: <https://www.securifocus.com/hir/2018/4/3/bucsu-ladanyi-gyulától>
- NÖKLEBERG, Martin (2022): Plural Policing in Norway: Regulation, Collaboration, and the Public Interests. In HIRSCHMANN, Nathalie et al. (szerk.): *Plural Policing in the Global North*. Cham: Springer. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-031-16273-2_8
- ORFK (2023): *Bűnügyi statisztikai adatok 2010–2022*. Országos Rendőr-főkapitányság.
- Országos Polgárőr Szövetség (2020): *Adatvédelmi szabályzat*. Online: https://opsz.hu/wp-content/uploads/belso-normak/adatvedelmi_szabalyzat_2020_1.pdf
- Országos Polgárőr Szövetség (2022): *Sikerrel használják a polgárőrök a rendszámfelismerő rendszereket*. Online: <https://opsz.hu/sikerrel-hasznaljak-a-polgarorok-a-rendszamfelismero-rendszereket/>
- RAI, Sachin Kumar (2023): Japan ANPR System Market (2025–2031) Outlook. *6Wresearch*, 2023. Online: https://www.6wresearch.com/industry-report/japan-anpr-system-market?utm_source=copilot.com
- TÚRÓS András (2023): Polgárórság a 21. század harmadik évtizedében. Önvédelmi csoportoktól a profi határvédelemig. *Belügyi Szemle*, 71(6), 1073–1083. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz.2023.6.8>

Tilos jelzésen áthaladás és közlekedési morál Budapesten

A Hungária körút – Kerepesi út csomópont tanulságai

Running Red Lights and Traffic Behaviour in Budapest

Insights from the Hungária Boulevard – Kerepesi Road Intersection

MÉSZÁROS Gábor,¹ FELFÖLDI Péter²

Cél: A közlekedési morál és a szabályszegések gyakorisága régóta a közlekedésbiztonsági kutatások középpontjában áll, azonban a hazai gyakorlatban kevés friss, helyszíni megfigyelésen alapuló vizsgálat készült. A közlekedési fegyelem hétköznapi szintjének feltárása hiányos, különösen a városi csomópontokban, ahol a jármű- és gyalogosforgalom intenzíven találkozik.

A tanulmány célja a közlekedési szabályszegések típusainak és gyakoriságának feltárása a budapesti Hungária körút – Kerepesi út csomópontjában, különös tekintettel a fényjelző készülék tilos jelzésén való áthaladásra, a buszsáv szabálytalan használatára és az elsőbbségadás elmulasztására a gyalogosoknak.

Módszertan: A kutatás három egymást követő hétköznapi reggeli csúcsidőszakában készült, rendészeti hallgatók bevonásával. A megfigyelések során több ezer jármű mozgását rögzítették kategóriánként, manuális számlálással és a szabályszegés típusonkénti kódolásával. Az adatokat leíró statisztikai elemzés követte.

Eredmény: A vizsgált időszakban 2859 jármű szabálytalanul sorolt a buszsávba, a jobbra kanyarodó járművek 75 esetben nem adtak elsőbbséget a gyalogosoknak, továbbá több tucat jármű hajtott be a kereszteződésbe a fényjelző készülék tilos jelzése ellenére. Az adatok arra utalnak, hogy a közlekedők

¹ R. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék, e-mail: meszaros.gabor@uni-nke.hu

² Okleveles közlekedésmérnök, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék, e-mail: felfoldi.peter@uni-nke.hu

egy része rendszeresen kockáztat, különösen a buszsáv használata és a jelzőlámpa figyelmen kívül hagyása terén.

Következtetés: A megfigyelt szabályszegések a városi közlekedési morál gyengeségeit és a baleseti kockázatokat egyaránt tükrözik. Az eredmények alapján szükséges a forgalomtechnikai beavatkozások, a közlekedési ellenőrzések és a szemléletformáló programok összehangolása. A kutatás hozzájárulhat a közlekedésbiztonsági intézkedések megalapozásához, valamint a jövőbeni, nagyobb mintán végzett empirikus vizsgálatok irányának kijelöléséhez.

Kulcsszavak: budapesti közlekedés, közlekedésbiztonság, tilos jelzésen áthaladás, forgalomnagyság

Aim: Traffic discipline and rule violations have long been central issues in road safety research, yet few recent Hungarian studies rely on direct field observations. Empirical data are especially scarce from urban intersections where vehicle and pedestrian flows strongly interact.

The study aims to identify and quantify the main types of traffic violations – red light running, illegal bus lane use, and failure to yield to pedestrians – at the Hungária Boulevard–Kerepesi Road intersection in Budapest.

Methodology: Observations were carried out on three consecutive weekday mornings during peak hours, involving police students as observers. Thousands of vehicle movements were recorded and categorised manually by vehicle type and violation type, followed by descriptive statistical analysis.

Value: During the observation period, 2,859 vehicles illegally entered the bus lane, right-turning drivers failed to yield to pedestrians on 75 occasions, and numerous red light violations were documented. The data reveal recurring risk-taking behaviour, particularly concerning bus lane misuse and disregard for traffic signals.

Conclusion: The observed violations reflect systemic weaknesses in urban traffic discipline and highlight significant safety risks. Coordinated improvements in infrastructure, law enforcement, and driver awareness programmes are required to enhance road safety. The study provides empirical groundwork for future large-scale research and targeted traffic safety interventions.

Keywords: Budapest traffic, road safety, red light running, red light violation, RLR, traffic volume

Bevezetés, irodalmi áttekintés

Magyarországon 2025-re kimondható az a szomorú állítás, hogy a közlekedési morál javulása nem tapasztalható az ország közútjain. Akik a közúti közlekedés során megszegik a szabályokat, a konkrét szabályszegéseken túl a bizalmi elvet is megsértik (FÜLÖP–FÜLÖP–MAJOR 2021). A szabályszegések által megszűnik a közlekedés kiszámíthatósága.

Emellett az egyes szabályok betarthatósága, illetve betartathatósága erősen befolyásolja a járművezetők szabálykövető hajlandóságát. A közlekedők kockázatos, néha kimondottan veszélyes manőverei közé tartozik a jelen tanulmányban körüljárt probléma, a forgalomirányító fényjelző készülék tilos jelzésén történő áthaladás.

A jelenség vizsgálata a nemzetközi szakirodalomban jelentős mértékben megjelenik (BAI–SZE 2020; ELMITINY et al. 2010; HUSSAIN et al. 2020; MANE–PULUGURTHA 2018), a hazai elemzése (IRK 1990; FELFÖLDI 2022a; FELFÖLDI 2022b) azonban a mai napig nem nevezhető széles körűnek. Ennek a szakirodalmi hiánynak a mérséklése volt az egyik alapvető gondolat amögött, hogy Budapesten elvégezzünk egy nagy mintán végzett megfigyelést a közúti járműforgalom résztvevői viselkedési mintázatainak feltárásával.

Magyarországon mind a közlekedők, mind a közlekedéssel foglalkozó szakemberek nagy várakozással tekintenek a közlekedés újra szabályozása elé. Az elvárás az új jogszabállyal szemben, hogy egyértelműbb és követhetőbb szabályokat tartalmazzon, amelyeket a járművezetők könnyebben tudnak követni, betartani. Ezzel szoros összefüggésben az infrastruktúra és a szabályozás kialakítása is a közlekedők igényeit, valamint biztonsági és környezeti elvárásait tükrözi, hiszen ezek figyelembevételével biztosítható leginkább a közlekedés hatékonysága és biztonsága (HARANGOZÓ 2025). A jelen kutatás által vizsgált szabályszegés azonban az új jogszabályt illetően is egyértelmű lesz, tekintettel arra, hogy a Bécsi Közúti Jelzési Egyezmény (1968) alapvető elveit a mindenkorai magyar jogi környezet nem hagyhatja figyelmen kívül.

A közlekedők áthaladását tilos jelzésen a nemzetközi szakirodalomban *red light violation* vagy *red light running* (RLR) kifejezéssel szokták hivatkozni, az egyszerűség kedvéért a továbbiakban mi is az RLR rövidítést alkalmazzuk. A jelenségről már 1998-ban is készült szakirodalmi áttekintő cikk (RETTING–WILLIAMS–GREENE 1998), amelyből látható, hogy széleskörűen vizsgált területről volt szó már közel 30 évvel ezelőtt is, a hazai szakirodalom viszont azóta sem bővült nagymértékben. Készültek összehasonlító vizsgálatok is, amelyek a jelenséget különböző közlekedési környezetekben vizsgálva tártak fel eredményeket arról, hogy nagyvárosi környezetben, sűrűbb forgalomban az RLR nagyobb arányát lehetett megfigyelni (PORTER–ENGLAND 2000). A járművezetők viselkedésének szabálykövető irányba mozdítását közlekedésmérnöki oldalról (*engineering*) is vizsgálták, a kiadott jelzések hosszának és az egyes jelzőlámpa-időközök változtatásának módszerével (RETTING–FERGUSON–FARMER 2008). Ugyanezt a célt lehet a szabályos viselkedés technikai eszközökkel történő kikényszerítésével (*enforcement*) is vizsgálni, például az automatizált csomóponti behaladásmonitorozással (RETTING et al. 1999). A szabályszegések felderítése és szankcionálása rendőrségi feladat (MÉSZÁROS 2017).

A közbeszédben ezt a szabályszegést gyakran párosítják kerékpárosokkal, ennek ellenére a nemzetközi szakirodalomban nem látszik ennek a közlekedői csoportnak a kutatásokban tapasztalható kiugró felülreprezentáltsága.

Kutatásunk során azt vizsgáltuk, hogy a legeggyértelműbb KRESZ-szabályok betartási hajlandósága milyen fokú a járművezetők részéről. Az egyik legeggyértelműbb szabálynak tartjuk a közúti forgalomirányító fényjelző készülék jelzéseit és annak értelmezését. A tilos jelzésen való áthaladás tilalma a közlekedési jogszabályok egyik legeggyértelműbb és a legkönnyebben értelmezhető szabálya. A forgalomirányító fényjelző készülékek fázisait úgy alakítják ki, hogy azok a járművezetők, akik a sárga jelzésre nem tudnak megállni,

a keresztrányú forgalom megindulása előtt biztonságosan ki tudjanak haladni a csomópontból, útkereszteződésből. Erre szolgálnak a köztes időknél nevezett időablakok az egyes keresztező irányok zöldfázisai között. Ez a biztonságos be- és kihaladási idő azonban már nem igaz a tilos jelzés első másodperceiben a csomópontba behaladókra.

A kutatásokhoz kiválasztott csomópont, a budapesti Hungária körút – Kerepesi út kereszteződése egy nagy forgalmú csomópont, ahol a Kerepesi úton a reggeli órákban a városközpont felé vezető irányban rendszeresen torlódás alakul ki. A torlódás miatt a tapasztalat szerint sokan türelmetlenné válnak, emiatt a zöldfázis végén behaladnak a forgalomirányító fényjelző készülék tilosra váltó jelzésére is. Ez azonban azzal a veszéllyel jár, hogy a fázisterv alapján következő, keresztező szabad jelzésre áthaladó járművekkel, azaz a szemből érkezőkkel konfliktushelyzetbe kerülnek, hiszen már nem lesz elég idejük a csomópont konfliktuszónájának biztonságos elhagyására. A fázisterv (1. ábra) alapján a városhatár felől érkező, balra kanyarodók részére kiadott sárga jelzés és a szemből, a városközpont felől érkezők zöld, azaz szabad jelzése között 8 másodperc telik el. Aki a sárga jelzésre nem tud megállni, ezen idő alatt biztonságosan ki tud haladni, hiszen a kanyarodás időszükséglete legalább 6-7 másodperc. Aki azonban már a piros-tilos jelzésen haladt be, annak már csak maximum 5 másodperc áll rendelkezésére, ha azonban 1-2 másodperccel a piros-tilos jelzés megjelenése után halad be a csomópontba, egészen biztosan nem lesz ideje elhagyni a csomópontot a szemből érkezők elindulásáig, mivel a tilos jelzés és a szemből érkezők szabad jelzése között már csak 5 másodperc van. Ezt a mérés végzésekor tapasztaltuk is. A sárga jelzés megjelenésekor a döntést a járművezető hozza meg, hogy még behalad, vagy megáll (ELMITINY et al. 2010).

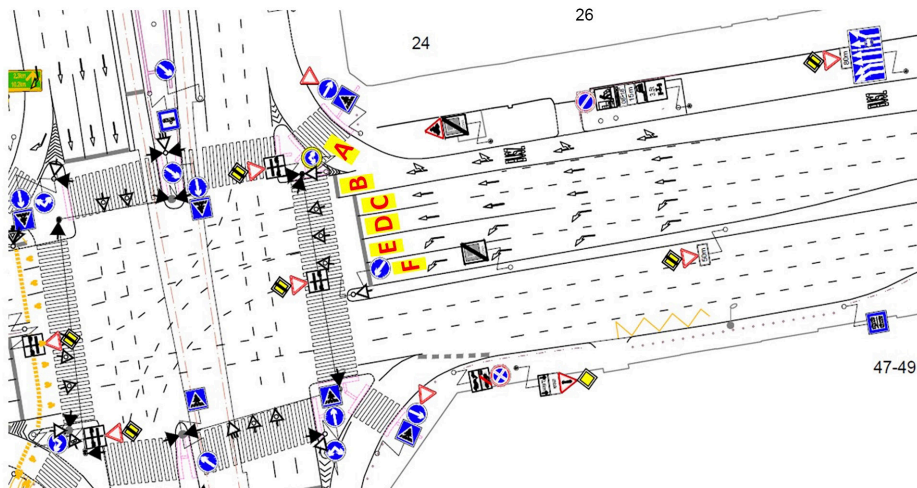
A KRESZ-ben már nehezebben értelmezhető szabályozás az autóbusz-forgalmi sávban közlekedés szabálya. A kanyarodásra felkészülés során ugyanis be lehet sorolni az autóbusz-forgalmi sávba, de csak a csomópont előtt meghatározott helyen, ahol a záróvonal mellett terelővonalat is alkalmaznak (az 1. ábrán a C jelű sávból az A jelű sáv irányába sávot váltók esetén). Mivel az adott csomópontban a Kerepesi úton a városhatár irányából a Pongrácz úttól az első jobbra kanyarodási lehetőség a Hungária körútnál van, sokan úgy értelmezik, hogy onnantól kezdve használhatják a buszsávot. Ez téves értelmezés, a besorolást a csomópont előtt kialakított helyen lehet megkezdeni. A buszsáv használatával kapcsolatban lehet értelmezési kérdéssről beszélni, azonban azok a járművezetők, akik a csomópont előtt a záróvonalon keresztül haladtak be az autóbusz-forgalmi sávba, egészen biztosan szabályt szegtek, hiszen a záróvonalat a KRESZ értelmezése szerint tilos átlépni.

Szintén megvizsgáltuk, hogy a balra kanyarodó sávban a balra kanyarodáskor a járművezetők használják-e az irányjelzőt. A jelenlegi szabályozás szerint ez szükséges,³ bár ennek a szabálynak az életszerűségét vitatják (ZEITLER 2025).

³ 1/1975. II. 5. KPM–BM együttes rendelet a közúti közlekedés szabályairól 29. § 1. Aki járművel irányt változtat (terelővonalat, az úttest szélét vagy képzeletbeli felezővonalát átlépi, forgalmi sávot változtat, másik útra bekanyarodik, főútvonalról vagy szilárd burkolatú útról letér stb.), köteles az azonos irányban vagy szemben haladó, irányt nem változtató járműveknek elsőbbséget adni. 2. Az irányváltoztatást – ide nem értve a körforgalmú útra történő bekanyarodást – a művelet előtt kellő időben megkezdett és annak befejezéséig folyamatosan adott irányjelzéssel kell jelezni.

Módszertan

Mivel a mérést egy olyan budapesti közúti csomópontban terveztük elvégezni, ahol jelentős a forgalom, ezért a Hungária körút és a Kerepesi út csomópontjának egy ágára, az Örs vezér tere felől a Belváros irányába vezető forgalmi ágot választottuk. A mérés három napon keresztül a reggeli csúcsidőszakot fedte le, az adatfelvételt a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar másodéves és harmadéves közlekedésrendészeti rendőr hallgatóinak segítségével végeztük.

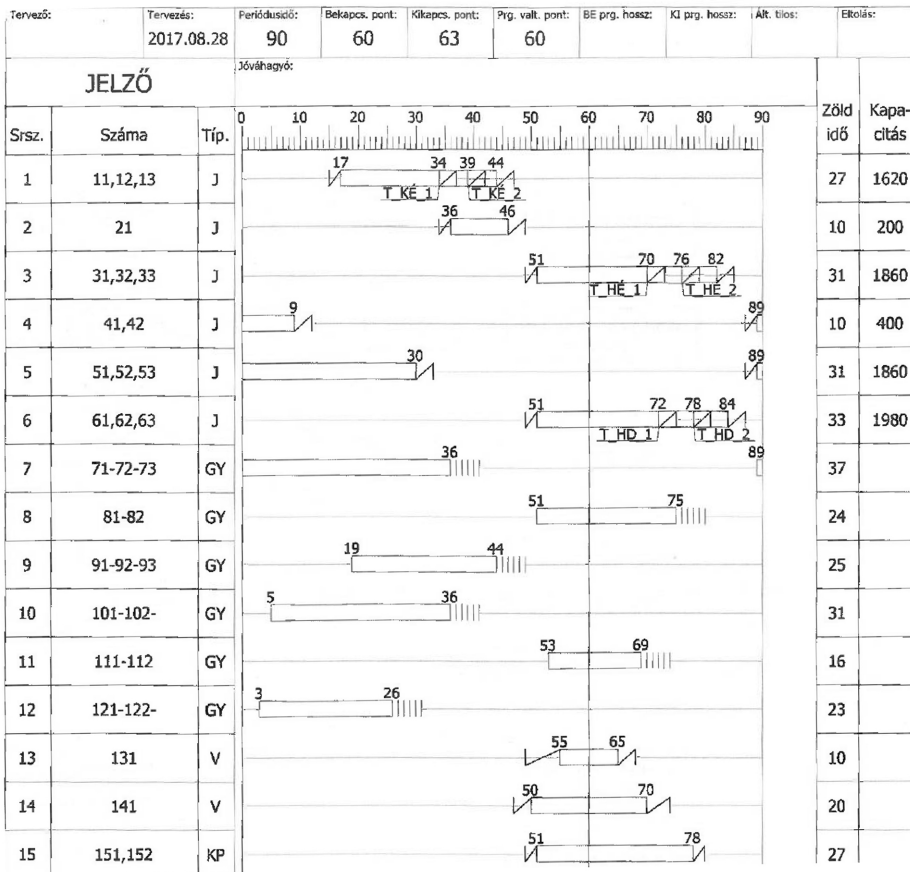

1. ábra: A vizsgált irányok betűjelei

Forrás: a szerzők szerkesztése a Budapest Közút csomóponti helyszínrajz alapján

A mérés 2024. december 10–11–12-én, reggel 6:30-tól 9:30-ig tartott. Mivel a csomópont jelentős forgalmat bonyolított le, ezért az egyes sávokra külön személy figyelte a szabálytalankodó járművezetőket, míg egy másik személy a teljes járműforgalmat. Ugyan egy csomópontban történt a mérés, azonban annak csak egy, a feltételezéseink szerint jelentős terheltségű irányából, ahol egyenes továbbhaladás mellett mindkét irányba is kanyarodhatnak a körútra, így ez gyakorlatilag egy keresztmetszeti forgalomszámlálás volt ebben a három irányban, az 1. ábrán A, B, C, D, E és F betűkkel jelölt sávokban, de a csomópont többi irányát nem vizsgáltuk. Mivel a szabálytalankodó fajlagos arányára voltunk kíváncsiak, ezért volt szükség nemcsak a szabálytalankodók, hanem a teljes forgalom számszerű meghatározására is. A forgalomszámlálást járműtípusok szerinti bontásban végeztük, majd ezeket a forgalmakat egységjárműértékbe (E) is átszámoltuk. A szabálytalankodó járműveket ugyanilyen kategóriánkénti felosztásban, csak a szabálytalanság megtörténte esetén regisztráltuk. A csomóponti forgalmat kamerafelvételeken is rögzítettük mindhárom mérési napon.

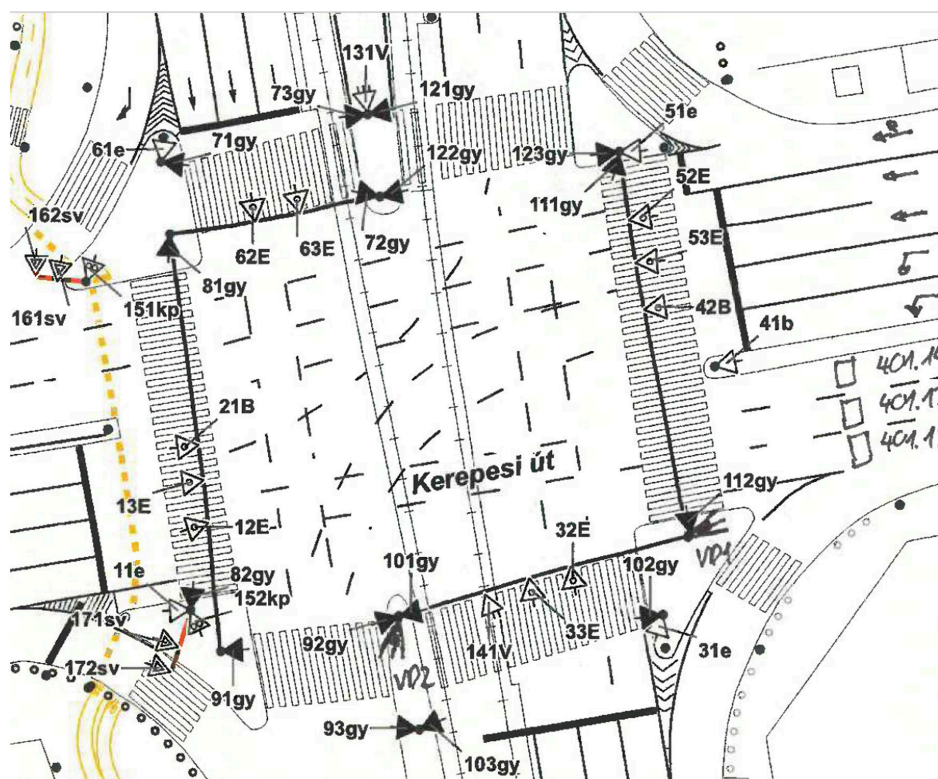
A kutatás során minden nap reggel 6:30-tól 9:30-ig vizsgáltuk a forgalmat. Ezen időszakban a csomópontban a fázissterv hatos számú terepi programja üzemelt, amit a 3. ábrán láthatunk. A program periódusideje 90 másodperc, így minden nap százhusz periódust vizsgáltunk, azaz százhusz olyan zöldfázist, amely a Kerepesi úton a városközpont felé haladók részére szabad jelzést biztosított. Ezt az elméleti maximumot adatvesztés miatt nem minden betűvel jelzett sávban sikerült elérnünk, ezért minden vizsgált forgalmi sáv esetében feltüntettük, hogy az adott sávban hány periódust vizsgáltunk. Az A irányban nincsen forgalomirányító fényjelző készülék, így értelemszerűen csak a többi sávban releváns a vizsgált periódusok száma.

2. ábra: Hungária krt. – Kerepesi út, 6. számú terepi program fázissterve
 Forrás: a szerzők szerkesztése a Budapest Közút csomóponti helyszínrajz alapján

A 2. ábrán látható, hogy a csomóponti periódusidő 90 másodperc, ennyi idő alatt fut le a teljes ciklus az összes csomóponti jelzőlámpán. Az is látható, hogy az 1-től 15-ig terjedő gyalogos- és járműjelzőkön egyaránt minden periódusban egy zöldfázis, és

ennek megfelelően egy pirosfázis van, nem fordul az elő, hogy egy periódusban egy irány kétszer is zöld jelzést kapjon. Ugyanakkor az is látható, hogy az 1-es, a 3-as és a 6-os jelzőcsoportok dinamikus zöldidő-nyújtásos programot alkalmaznak az egyes periódusokban. Ezt a jelenséget a közösségi közlekedés előnyben részesítése esetén alkalmazzák, ha az érkező járművet még át lehet engedni pár másodperccel hosszabb zöldfázisban. Az általunk vizsgált irányok, amelyek a 4. ábráról leolvashatóan a 4-es és az 5-ös jelzőcsoportokat tartalmazták, azonban nem alkalmaznak zöldidő-nyújtást, így csak a 41b-42B jelzők által szabályozott E és F irányokat érinthette a szemből a 11e-12E-13E jelzők zöldidő-nyújtása. Az is leolvasható, hogy az 1-es jelzőcsoport egyenesen a Belváros irányából kiadott zöldfázis vége (a periódus 44. másodpercénél), és a 4-es jelzőcsoport balra nagy ívben kanyarodó iránya által kiadott zöldfázis (51. másodpercénél) közti idő még a legrosszabb esetben sem lesz 7 másodpercnél rövidebb.

3. ábra: Hungária krt. – Kerepesi út forgalomtechnikai helyszínrajz

Forrás: a szerzők szerkesztése a Budapest Közút csomóponti helyszínrajz alapján

A forgalom véletlen eloszlásának exponenciális jellege

A valószínűségszámításban léteznek folytonos és diszkrét valószínűségi változók. A véletlenszerű időértékek folytonos valószínűségi változók, mivel nincsen annyira kicsi (megkülönböztethető) időegység, ami el tudná határolni őket egymástól. A forgalomirányító berendezések diszkrét, másodperc alapú működéssel szabályozzák a forgalomáramlást, de könnyen belátható, hogy a megállás helyét jelző vonalhoz érkező járművek közti idők nem egyformák, hanem gyakorlatilag mindegyik esetben más és más értékeket vesznek fel.

A megállás helyét jelző vonalhoz érkező járművek eloszlása diszkrét, a járműveket meg lehet számolni. Ugyanakkor az érkezésük diszkrét eloszlása úgynevezett Poisson-eloszlás, a Poisson-eloszlású diszkrét események között eltelt idő már folytonos eloszlású, és ez az eloszlás exponenciális (MAY 1990). Az exponenciális eloszlású folytonos valószínűségi változót nevezik örökifjú tulajdonságúnak is. Ez annyit jelent, hogy az esemény bekövetkezése a vizsgálat nulladik időpillanatához képest ugyanolyan valószínűséggel következik be valamilyen véletlen idő múlva, mint ha ugyanezt a vizsgálatot nem a mérés „elején”, hanem valamelyik későbbi időpillanathoz képest vizsgálnánk. Más szóval, a véletlenszerű esemény bármelyik bekövetkezése utáni következő esemény bekövetkezési valószínűsége ugyanakkora, mint a legelső esetben, gyakorlatilag bármelyik esemény lehetne az első, kijelölhetnénk azt a nulla időpillanathoz, így az esemény örökifjú. (Belátható, hogy például egy átvonuló zápor esetén az egy tetszőleges tetőcserépre érkező esőcseppek között eltelt idő nem ilyen, az elején nő a valószínűség, majd a vihar elvonulásával csökken.)

Ha ezt az örökifjú tulajdonságot megfigyeljük, elmondható lesz az is, hogy nincs jelentősége annak, hogy a jelzőlámpa melyik időpillanatban adja ki a tilos jelzést, az ehhez az időpillanathoz képest érkező első jármű exponenciális eloszlású véletlenszerűséggel fog érkezni. Jelen vizsgálat szempontjából ez azért érdekes, mivel gyakorlatilag majdnem mindegyik tilos jelzés kiadása után megfigyelhettük, hogy egy, vagy akár több járművezető még a tilos jelzésen áthalad. Az egyes (véletlenszerűen érkező) járművezetők szemszögéből nézve a tilos jelzés kiadásának időpillanata is véletlenszerű (miközben a forgalomirányító berendezésben futó fázisterv szemszögéből nézve természetesen nem az). Ezért következtethetünk arra, hogy az az arány, amelyet a mérések időpontjai alatt megfigyelhettünk a tilos jelzésen áthaladók esetében, az egész vizsgált időszak alatti forgalmi lebonyolódásban részt vevő járművekre nézve reprezentatív. A tilos jelzések kiadása bármikor történhetne, a megfigyelt szabálysértést elkövetők aránya a Poisson-eloszlást követően érkező járművek miatt érdemben nem változna. Így a megfigyelt szabálytalankodási arány a teljes mérésre nézve is elfogadható, a teljes sokaságban bármikor megfigyelve is ugyanezt az arányt tapasztalnánk az előzőekben leírt véletlenszerűségnek köszönhetően. Ez a matematikai alapja a mintavételes forgalomszámlálások által mért értékek reprezentativitásának is, gyakorlatilag az általunk megfigyelt RLR-jelenségek is mintavételes vizsgálatok voltak a teljes háromszor háromórás mérésre vonatkoztatottan.

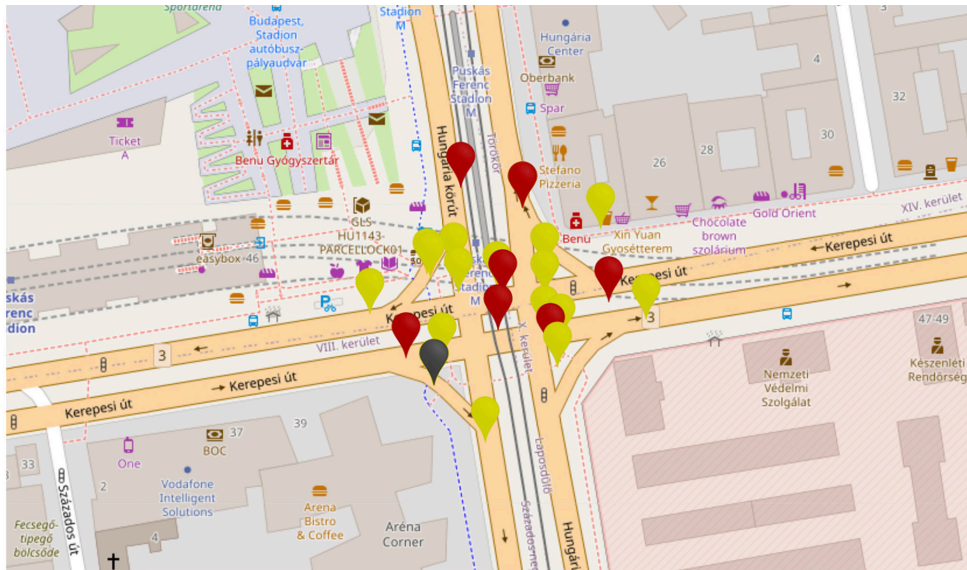
Eredmények

Kijelölt gyalogos-átkelőhelyen nem adtak elsőbbséget a gyalogosoknak jobbra kanyarodáskor

A Kerepesi úton a városhatár felől érkezők részére a Hungária körútnál jobbra kanyarodási lehetőség van, amelyet a buszszávból tudnak végrehajtani. Ez a helyszínrajzon az A-val jelzett irány. A kanyarodás során azonban elsőbbséget kell biztosítaniuk a kijelölt gyalogos-átkelőhelyen közlekedő gyalogosoknak. A reggeli órákban az adott keresztmetszetben nagy a gyalogosforgalom, rendszeresen előfordul, hogy a gyalogosok folyamatosan érkeznek, azaz gyakorlatilag mindig tartózkodik valaki a kijelölt gyalogos-átkelőhelyen. Ez a járművezetők részére nehéz szituáció, hisz szeretnének továbbhaladni, a gyalogos részére azonban elsőbbséget kell biztosítaniuk. Ezért rendszeresen előfordult, jellemzően akkor, amikor a Kerepesi út a városközpont irányába kapott szabad jelzést, hogy a járművezetők az üres Hungária körüti útszakaszra szerettek volna jobbra bekanyarodni, minek során behajtottak kijelölt a gyalogos-átkelőhelyen áthaladó gyalogosok közé. Az 1. nap 28 esetben tapasztaltuk, hogy a járművezetők nem adták meg az elsőbbséget az egyértelműen elsőbbségi helyzetben lévő gyalogos részére. A 2. napon ez 23 esetben történt meg, a 3. napon pedig 24 esetben. Ez azt jelenti, hogy az egyik legfontosabb, a védtelen közlekedő biztonságát szolgáló szabályt mindösszesen 9 óra alatt 75 esetben szegték meg. Ez akkor sem elfogadható, ha egyetlen esetben sem történt közlekedési baleset, és a járművezetők minden esetben lépésben, kis sebességgel hajtottak a gyalogosok közé (KOVÁCSNÉ IGAZVÖLGYI 2013). A 2020–2022. években történt évi 1900–2000 személyi sérüléssel járó gyalogos elütéses balesetből 700–900 gyalogos-átkelőhelyeken történt (Közlekedéstudományi Intézet 2023). Ezt a szabályszegést az A irány teljes forgalmi terheltségével nem érdemes összevetni, ugyanis nem minden érkező járművezető találkozott érkező gyalogossal, a járművek és a gyalogosok ugyan mindkét esetben véletlenszerűen érkeztek, de a teljes járműmennyiségtől független volt az a szám, akiknek nem keletkezett elsőbbségadási kötelezettsége. Így a kérdéses jelenség esetén a szabályszegések abszolútértéke az, ami érdekes.

Az 5. ábrán a csomópont közepétől számított 50 méteres sugárban előforduló baleseteket ábrázoltuk 2015. január 1. és 2025. június 30. között. A balesetet követő 30 napos adat alapján könnyű sérüléssel baleseteket sárga, a súlyos sérüléseket vörös, a halálos balesetet fekete jelölő mutatja. A Magyar Közút által a WEB-BAL baleseti adatbázisból (FELFÖLDI 2023) lekérdezett térképes adatbázis mellett megvizsgáltuk a bekövetkezésük részletes körülményeit is. Az ebben az időszakban történt 35 balesetnek a 22,8%-ában (8 baleset) volt gyalogos az érintett, amelyek során 11 gyalogos sérült meg, 7 esetben könnyen, 3 esetben súlyosan, egy alkalommal pedig a gyalogos halálával végződött a baleset. Felelősség szempontjából megosztott a balesetekben a gyalogosok szerepe, elsősorban okozók voltak, főként tilos jelzésen, illetve tiltott helyen történő átkelés esetén, azonban abban az egy balesetben, amikor a gépkocsi vezetője volt a hibás, összesen négy gyalogos sérült.

Ebből arra lehet következtetni, hogy azokon az átkelőhelyeken, ahol nincs jelzőlámpa a gyalogosok számára (a jobbra kisívtű kanyarodást lehetővé tevő sávokon), ott a gyalogosok a baleset-elkerülés érdekében tömegesen mondanak le az elsőbbségükről, a megfigyelték alapján azonban nem önkéntes módon.

4. ábra: A csomópont középpontjától számított 50 méteres sugáron belüli könnyű sérülések (sárga), súlyos sérülések (vörös) és halálos (fekete) balesetek 2015. január 1. és 2025. június 30. között
 Forrás: a szerzők szerkesztése a Magyar Közút WEB-BAL baleseti adatbázisa alapján

Buszsáv szabálytalan igénybevétele (255 méter hosszú, szaggatott 20 méterrel a kanyar előtt)

A vizsgált csomópontban a buszsávot szabálytalanul leginkább a jobbra kis ívben (A irány) kanyarodók vették igénybe. Tapasztalataink szerint ezzel az autóbuzsós forgalmat nagyon ritkán zavarták vagy akadályozták, hiszen a jobbra kis ívben kanyarodók részére nincs fényjelző készülék kihelyezve. Azért azonban, hogy ne zavarják az autóbuzsú-forgalmat, sokszor a gyalogosok elsőbbségi helyzetét sértették meg. A mérés során azt vizsgáltuk, hogy hány jármű halad át a csomóponton úgy, hogy korábban sorolt be az autóbuzsú-forgalmi sávba, mint azt az útburkolati jelek lehetővé tették volna. Az 1. nap 908 jármű sorolt át korábban az autóbuzsú-forgalmi sávba, mint azt meg lehetett volna tenni. A 2. nap 1031 jármű, a 3. nap 920 jármű segezt szabályt. Mindösszesen 2859 szabálytalanul közlekedő járművet regisztráltunk. Tekintettel arra, hogy az autóbuzsú-forgalmi sávot azért vették igénybe szabálytalanul, mert a torlódás miatt sokat kellett volna várniuk, míg elérnek az autóbuzsúsávba átsorolást lehetővé tevő útburkolati jelhez, el lehet gondolkozni azon, hogy a jelenlegi forgalmi rend nem életszerű, az autóbuzsú-forgalmi sávba történő besorolást már korábban lehetővé lehetne tenni. Ezt azonban a jelenlegi szabályozás, forgalmi rend nem teszi lehetővé, tehát indokolt volt a járműveket szabályszegőnek minősíteni. A buszsávban az A és B irányokat figyelembe véve összesen $2714 + 1215 = 3929$ jármű haladt el, tehát az elhaladó járművek 72,77%-a volt szabálytalan.

B forgalmi sáv

A B forgalmi sáv egyenesen haladó járművei elsősorban autóbuszok voltak, tekintettel arra, hogy autóbusz-forgalmi sáv egyenesen haladó irányáról van szó. Ennek megfelelően a forgalmi összetétel is ezt tükrözte, elvétve adódott 1-1 egyenesen továbbhaladó szabálytalan személygépkocsi is. Azonban az RLR jelenségét nem figyeltük meg, a hivatásos járművezetők komolyan vették ezt a közlekedési szabályt, illetve az érkező járműsűrűség is kisebb volt, így az nem találkozott azzal a rövidebb időablakkal a pirosfázis elején, amit a többi vizsgált sávban jellemezett az RLR.

Egyenesen haladók tilos jelzésen áthaladása a C forgalmi sávból

A kutatás során C-vel jelölt forgalmi sáv az autóbusz-forgalmi sáv mellett haladó, egyenesen a városközpont felé továbbhaladást biztosító forgalmi sáv. Az 1. nap 115 fázisból 52 esetben regisztráltuk, hogy az ebben haladó jármű a kötelező megállás helyét jelző vonalon úgy haladt át, hogy a fényjelző készülék már piros-tilos jelzést mutatott. Több esetben azonban több jármű is áthaladt az adott tilos jelzésen. Összességében 46 periódus volt, amikor a pirosfázis elején több jármű is tilos jelzésen haladt át. A 2. nap 110 fázist vizsgáltunk, ebből 45 esetben regisztráltunk tilos jelzésen történő áthaladást, minden esetben egy jármű haladt át a tilos jelzésen. A 3. napon 69 pirosfázisból összesen 28 olyan fázis volt, amelyen tilos jelzésen haladtak át, amelynek során 34 jármű haladt át a tilos jelzésen. Összességében a 3 nap alatt 294 pirosfázist vizsgáltunk, ebből 119 alkalommal haladtak át járművek tilos jelzésen, összesen 131 jármű. A vizsgált 294 fázisból tehát 40%-ban haladtak át tilos jelzésen járművek. A C irányba összesen a három napon a mért intervallumban a 294 perióduson összesen 3629 jármű haladt át, az áthaladó járművek 3,6 %-a volt szabálytalan. Az exponenciális eloszlásnak köszönhetően a szabad jelzésre érkező járművezetők viselkedési eloszlása is a pirosfázis elején tapasztalhatóhoz lenne hasonló.

Egyenesen haladók tilos jelzésen áthaladása a D forgalmi sávból

A D jelű forgalmi sávban, azaz az egyenesen haladó belső forgalmi sávban minden nap sikerült felvenni mind a százhusz periódust. Az 1. nap 51 fázison 62 jármű haladt át a tilos jelzésen. A 2. nap 43 fázison 44 jármű szegett szabályt, míg a 3. napon 23 fázison 23 jármű haladt át a tilos jelzésen. Összesen tehát a vizsgálat 360 periódus 117 pirosfázisán haladtak át a tilos jelzésen, azaz a fázisok 32,5%-ában szegtek szabályt a járművezetők. A D irányba összesen a három napon a mért intervallumban a 360 perióduson összesen 5320 jármű haladt át, az áthaladó járművek 2,1 %-a volt szabálytalan.

Balra kanyarodók tilos jelzésen áthaladása az E forgalmi sávból

Az E-vel jelölt, balra kanyarodó szélső forgalmi sávban az 1. napon 101 periódust rögzítettünk, amelynek során 35 pirosfázison 36 jármű haladt át a tilos jelzésen. A 2. napon 31 periódusban mindösszesen 35 tilos jelzésen történő áthaladást regisztráltunk. A 3. nap 32 pirosfázis esetében 35 szabályszegést észleltünk. Össességében a 3 nap során 325 periódust vizsgáltunk, amelynek során 101 esetben, azaz a periódusok egy-egy pirosfázisaiban 31,5%-ban szegtek szabályt a járművezetők.

Az E sávból balra kanyarodó, összesen 1521 járműből 1315 nem használta az irányjelzőt, ami a közlekedők 86,5%-a.

Balra kanyarodók tilos jelzésen áthaladása az F forgalmi sávból

Az F-fel jelölt balra kanyarodó forgalmi sávban az 1. napon 89 periódust vizsgáltunk, és 14 esetben összesen 15 jármű haladt át tilos jelzésen. A 2. napon 44 fázison 58 járművezető döntött arról, hogy áthalad a tilos jelzésen. A 3. napon a százhusz vizsgált periódusból 15 szabályszegést tapasztaltunk. A 3 nap során ez a forgalmi sáv volt az, amelyik a legtöbbször leürült, azaz a zöldfázis végén már nem volt olyan jármű, amelyik az adott forgalmi sávból kanyarodott volna balra. Ezzel együtt a vizsgált 325 periódusból 74 alkalommal haladtak át járművek a tilos jelzésen, azaz az esetek 22,8%-ában.

Az F sávból balra kanyarodó összesen 1765 járműből 995 nem használta az irányjelzőt, ami a közlekedők 56,4%-a.

Összegzés

A három nap alatt (9 óra) összesen a vizsgált 1304 periódus alatt 411 pirosfázis esetében 450 tilos jelzésen való áthaladás történt a négy forgalmi sávban, csak a Kerepesi úton az Örs vezér tere irányából. Ez azt jelenti, hogy a pirosfázisok 31,5%-ában történt tilos jelzésen való áthaladás. Meg kell jegyezni azonban, hogy a csomópontban csak egy irányt vizsgáltunk, és tapasztalataink szerint a Hungária körúton mindkét irányból jellemző magatartás volt, hogy a zöldfázist követő sárga-, majd a pirosfázis megjelenése ellenére behaladtak a csomópontba. A csomópontban elkövetett szabályszegések száma tehát jóval magasabb lehet, mint az általunk vizsgált sávoké.

A három nap alatt (9 óra) összesen 75 jármű nem adott elsőbbséget a gyalogosoknak a kijelölt gyalogos-átkelőhelyen, azaz a jobbra kanyarodók átlagosan 7 percnként megszegték a védtelen közlekedőket védő egyik legfontosabb szabályt.

A három nap alatt (9 óra) összesen 2859 jármű használta szabálytalanul a buszsávot a 3929 elhaladó járműből (72,77%), ami rendkívül magas arány. Mivel az itt haladó szabályszegése nem veszélyeztette a közúti közlekedést, és tapasztalataink szerint nem zavarta az autóbusz-forgalmi sávban szabályosan közlekedő járműveket, érdemes lehet felülvizsgálni a kialakított forgalmi rendet.

A három nap alatt (9 óra) összesen 2310 jármű nem használta az irányjelzőt balra kanyarodáskor az elhaladó 3286 járműből (70,3%). Mivel a többi irányból közlekedő jármű részére tilos jelzés volt érvényben, az irányjelző használatának elmulasztása veszélyhelyzetet nem teremtett.

A három nap alatt (9 óra) összesen 5699 szabályszegést rögzítettünk, ebből 525 volt olyan, ami kiemelt szabályszegésnek minősül, és adott esetben veszélyeztethette a közlekedés biztonságát. Felmerül a kérdés, hogy bármilyen jogszabály-módosítás megváltoztatja-e a közlekedők magatartását, ha a legszigorúbb és a legfontosabb, egyértelmű szabályokat sem tartják be a közlekedők. Természetesen felmerül az a kérdés is, hogy rendszeres rendőri ellenőrzéssel, kamerarendszerekkel növelhető-e az adott csomópont közlekedésbiztonsága, a járművezetők szabálykövetési hajlandósága. A válasz vélhetőleg igen, de ilyen mennyiségű szabályszegés esetében sokkal hatékonyabbnak tűnik, ha szankciók helyett/mellett a járművezetők képzése, oktatása kerülne előtérbe, hogy a szabálykövetési hajlandóság a járművezetők körében növekedjen, mert egészen biztos, hogy pusztán rendészeti eszközökkel ez a probléma nem megoldható.

Technikai megoldás lehet, hogy a jelzőlámpa a csomópontban igazodik a forgalomhoz, a torlódás irányából hosszabb ideig engedi a járműveket (esetünkben a Kerepesi út Belváros felé irányuló forgalmát), míg azt az irányt, ami rendszeresen leürül, és a szabad jelzésen nincs áthaladó jármű (Kerepesi út a városhatár irányába), rövidebb zöldfázist ad. Az ilyen intelligens rendszer kialakítása esetében azonban több szempontot is figyelembe kell venni, és gondos tervezést igényel. Az intelligens közlekedési rendszerek tervezése során ilyen szempont például a jövőben a kiberbiztonság, mivel a közlekedési eszközök és az infrastruktúra digitalizációja, valamint az azokhoz kapcsolódó hálózati funkciók új típusú közlekedésbiztonsági kihívásokat is eredményezhetnek (HARANGOZÓ 2024).

Felhasznált irodalom

- BAI, Lu – SZE, N. N. (2020): Red Light Running Behavior of Bicyclists in Urban Area: Effects of Bicycle Type and Bicycle Group Size. *Travel Behaviour and Society*, 21, 226–234. Online: <https://doi.org/10.1016/j.tbs.2020.07.003>
- ELMITINY, Noor et al. (2010): Classification Analysis of Driver's Stop/Go Decision and Red-Light Running Violation. *Accident Analysis & Prevention*, 42(1), 101–111. Online: <https://doi.org/10.1016/j.aap.2009.07.007>
- FELFÖLDI Péter (2022a): A tilos jelzésen történő áthaladás mintázata Budapest belvárosában. In KOVÁCS István (szerk.): *Multidiszciplinaritás: A rendészettudomány sokszínűsége*. Magyar Rendészettudományi Társaság Hallgatói Tagozat, 19–34. Online: https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/6_szamu_melleklet_Multidiszciplinaritas_tanulmanykotet.pdf
- FELFÖLDI Péter (2022b): A tilos jelzésen való áthajtás trendjei a József körúton. *Bűnészféldrajzi Közlemények*, 3(1–2), 74.
- FELFÖLDI Péter (2023): Kerékpáros balesetek térbeli eloszlása Budapesten és a Web-Bal alkalmazás. *Bűnészféldrajzi Közlemények*, 4(3–4), 35–48.
- FÜLÖP Ágnes – FÜLÖP Natasa – MAJOR Róbert (2021): *A KRESZ értelmezése a joggyakorlatban*. Negyedik, hatályosított, bővített kiadás. HVG-ORAC.

- HARANGOZÓ Valentin (2024): Kiberbiztonság a városi mobilitásban, fókuszban az e-rollerek, 1. rész. *Hadmérnök*, 19(4), 43–59. Online: <https://doi.org/10.32567/hm.2024.4.4>
- HARANGOZÓ Valentin (2025): (e-)Mikromobilitás a nagyvárosi forgalomszervezésben. *Magyar Rendészet*, 25(1), 111–125. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2025.1.7>
- HUSSAIN, Qinaat et al. (2020): Innovative Countermeasures for Red Light Running Prevention at Signalized Intersections: A Driving Simulator Study. *Accident Analysis and Prevention*, 134, 105349. Online: <https://doi.org/10.1016/j.aap.2019.105349>
- IRK Ferenc (1990): Itt a piros, hol a piros! *Autópiac*, (9), 19–20. Online: [https://www.irkferenc.hu/publ-pdf/Irk\(1990\)_03.pdf](https://www.irkferenc.hu/publ-pdf/Irk(1990)_03.pdf)
- KOVÁCSNÉ IGAZVÖLGYI Zsuzsanna (2013): Hazai gyalogosbaleset típusok elemzése és összehasonlítása korábbi vizsgálatokkal. *Ütügyi Lapok*, 1(2). Online: https://epa.oszk.hu/02300/02390/00002/pdf/EPA02390_utugyi_lapok_2013_2_03.pdf
- Közlekedéstudományi Intézet (2023): Gyalogosbalesetek. *Közlekedésbiztonság*, 2023. október 20. Online: <https://kozlekedesbiztonsag.kti.hu/gyalogosbalesetek/>
- MANE, Ajinkya S. – PULUGURTHA, Srinivas S. (2018): Influence of On-Network, Traffic, Signal, Demographic, and Land Use Characteristics by Area Type on Red Light Violation Crashes. *Accident Analysis & Prevention*, 120, 101–113. Online: <https://doi.org/10.1016/j.aap.2018.08.006>
- MAY, Adolf D. (1990): *Traffic Flow Fundamentals*. Prentice Hall.
- MÉSZÁROS Gábor (2017): A közlekedésrendészet feladata a közúti közlekedésben Rudnay Béla rendeletétől napjainkig. *Belügyi Szemle*, 65(3), 54–66. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.3.4>
- PORTER, Bryan E. – ENGLAND, Kelli J. (2000): Predicting Red-Light Running Behavior: A Traffic Safety Study in Three Urban Settings. *Journal of Safety Research*, 31(1), 1–8. Online: [https://doi.org/10.1016/S0022-4375\(99\)00024-9](https://doi.org/10.1016/S0022-4375(99)00024-9)
- RETTING, Richard A. – WILLIAMS, Allan F. – GREENE, Michael A. (1998): Red-Light Running and Sensible Countermeasures: Summary of Research Findings. *Transportation Research Record*, 1640(1), 23–26. Online: <https://doi.org/10.3141/1640-04>
- RETTING, Richard A. et al. (1999): Evaluation of Red Light Camera Enforcement in Oxnard, California. *Accident Analysis & Prevention*, 31(3), 169–174. Online: [https://doi.org/10.1016/s0001-4575\(98\)00059-1](https://doi.org/10.1016/s0001-4575(98)00059-1)
- RETTING, Richard A. – FERGUSON, Susan A. – FARMER, Charles M. (2008): Reducing Red Light Running Through Longer Yellow Signal Timing and Red Light Camera Enforcement: Results of a Field Investigation. *Accident Analysis & Prevention*, 40(1), 327–333. Online: <https://doi.org/10.1016/j.aap.2007.06.011>
- ZEITLER Máttyás (2025): 10 KRESZ-szabály, amit biztos megváltoztatnánk. *Vezess*, 2025. március 18. Online: <https://www.vezess.hu/magazin/2025/03/18/10-hulye-kresz-szabaly-amit-biztos-megvaltoztatnank/>

Az önkormányzati rendészet perspektívái Magyarországon

The Perspectives of Municipal Policing in Hungary

BACSÁRDI József,¹ HERMANN Gábor²

Bevezetés: A településbiztonság iránti társadalmi elvárások növekedése és a rendőrség egyre inkább reaktív működése az eddigiektől eltérő szerepbe kényszeríti az önkormányzati rendészeti szervezeteket. Bár az elmúlt évtizedben jelentős fejlődés történt a komplementer rendészeti feladatellátás terén, továbbra sem tisztázott, hogy a települések miként képesek a meglévő, de ki nem használt rendészeti kapacitásokat kihasználni. A tanulmány arra reflektál, hogy ezek a tartalékok milyen irányban alakíthatják át az önkormányzati rendészet jövőjét.

Célkitűzések: A tanulmány célja feltárni az önkormányzati rendészeti feladatellátásban kétségkívül meglévő fejlesztési potenciálokat, különösen az integrált rendészeti modell gyakorlati tapasztalatain keresztül, és ezek alapján jövőképet, perspektívát adni a hazai önkormányzati rendészet fejlődésének.

Módszerteran: A kutatás kvalitatív megközelítést alkalmaz, amely a releváns jogszabályi környezet elemzésére, az elmúlt évtized hazai rendészeti jó gyakorlatainak feltárására, valamint egy kiemelt esettanulmány – a Pátyon megvalósított Integrált Önkormányzati Rendészeti Modell – részletes vizsgálatára épül. A módszerteran része továbbá a szakirodalom és releváns adatbázisok elemzése, különös tekintettel az önkormányzati társulások rendészeti célú együttműködéseire, illetve annak hiányára.

Eredmények: A tanulmány igazolta, hogy a proaktív rendészeti jelenlét visszaszorulása mellett az önkormányzatok rendészeti szerepvállalása látványosan felértékelődött. A pátyi modell bemutatta, hogy a közterület-felügyeleti, mezőőri és hivatásos halóri feladatok integrációja forrásmegtakarítást, jelentős hatékonyságnövekedést és a lakossági bejelentésekre való gyors

¹ PhD, jegyző, Budakalászi Polgármesteri Hivatal, e-mail: jozsef.bacsardi@gmail.com

² Biztonsági szervező, okleveles településbiztonsági menedzser, önkormányzati rendészeti vezető, Pátyi Polgármesteri Hivatal, e-mail: hermann.gabor@uni-nke.hu

reagálóképességet eredményezhet. A település szubjektív és objektív biztonságérzete is mérhetően javult, miközben az önkormányzat képes volt stabil, részben normatív finanszírozásra épülő működési rendszert kialakítani.

A kutatás feltárta azt is, hogy bár a lehetőség megvan önkormányzati társulások létrehozására, a közbiztonsági feladatok közös ellátása továbbra is marginális, mivel a települések a társulási forma hátrányait jelentősebbnek ítélik, mint annak előnyeit. A jövő egyik kulcsa a rugalmasabb, feladatellátási megállapodás alapú együttműködések bevezetése lehet.

Az elemzés igazolta, hogy a szakemberképzés jelenlegi rendszere nem képes lépést tartani az integrált rendészeti feladatellátás elvárásaival; moduláris, több ágazati feladatot egyesítő képzési struktúra szükséges. A vizsgált gyakorlatok alapján egyértelmű, hogy az önkormányzati rendészet fejlődési iránya az ágazati feladatok személyi integrációja, illetve az egységes, univerzális kompetenciájú „önkormányzati rendész” modellje felé mutat.

Konklúzió: A tanulmány megállapítja, hogy a településbiztonság jövője az integrált, hatékonyan finanszírozható és sokszínű feladatellátásra képes önkormányzati rendészeti modellek elterjedésében rejlik. Elsődleges tanulság, hogy a jelenlegi jogi környezetben is létrehozhatók olyan szervezeti konstrukciók, amelyek jelentősen növelik a közbiztonsági feladatellátás minőségét és fenntarthatóságát. A jövő szempontjából kiemelt jelentőségű a képzési rendszer átalakítása és a feladatellátási megállapodások alkalmazása, amelyek szélesebb körben is hozzáférhetővé tehetik a rendészeti együttműködést. A kutatás perspektivaként arra világít rá, hogy egy átfogó, egyetlen törvényben szabályozott, integrált önkormányzati rendészeti rendszer kialakulása tíz éven belül reális lehet – amely végső soron okafogyottá teheti az „önkormányzati rendőrség” létrehozásáról szóló vitát.

Kulcsszavak: biztonság, településbiztonság, önkormányzati rendészet, vízió

Introduction: Growing societal expectations regarding local public safety, together with the increasingly reactive operational model of the police, compel municipal law enforcement organisations to assume roles that differ markedly from their previous functions. Although the past decade has seen substantial progress in complementary forms of law enforcement, it remains unclear how municipalities can utilise the existing yet untapped capacities within their own systems. This study explores how these latent resources may shape the future trajectory of municipal law enforcement in Hungary.

Objectives: The aim of this study is to identify the development potentials inherent in municipal law enforcement, particularly through the practical experiences of the Integrated Municipal Law Enforcement Model, and on this basis to outline a forward-looking vision for the evolution of Hungary's municipal law enforcement system.

Methodology: The research employs a qualitative approach, including an analysis of the relevant legal framework, a review of good practices in

Hungarian municipal law enforcement from the past decade, and an in-depth case study of the Integrated Municipal Law Enforcement Model implemented in the municipality of Páty. The methodology also encompasses a systematic analysis of the scientific literature and relevant databases, with particular attention to municipal associations formed for law enforcement purposes – or the notable absence of such cooperation.

Results: The study confirms that, alongside the decline of proactive law enforcement presence, the role of municipalities in maintaining public safety has become significantly more prominent. The Páty model demonstrates that integrating public area supervision, field ranger duties and professional fishery inspection can yield substantial cost savings, considerable efficiency gains, and markedly improved responsiveness to citizen reports. Both subjective and objective indicators show measurable improvements in local security, while the municipality succeeded in establishing a stable operational system supported partly by normative state funding. The research also reveals that although municipalities are legally able to form associations, joint provision of public safety tasks remains marginal, as local governments perceive the disadvantages of formal associations to outweigh their benefits. A key future direction may therefore lie in adopting more flexible, task-sharing agreements. Furthermore, the analysis demonstrates that the current training system does not meet the requirements of integrated law enforcement functions; a modular training framework capable of encompassing multiple sectoral duties is necessary. The examined practices clearly indicate that the development of municipal law enforcement is heading toward the personal integration of sector-specific tasks and the emergence of the unified, universally competent “municipal enforcement officer”.

Conclusion: The study concludes that the future of local public safety lies in the expansion of integrated, financially sustainable municipal law enforcement models capable of delivering diverse tasks effectively. A primary lesson is that the existing legal framework already permits the establishment of organisational structures that significantly improve the quality and sustainability of public safety services. For long-term development, reforming the training system and introducing flexible task-sharing agreements are of key importance, as these can broaden access to cooperative law enforcement arrangements. As a long-term perspective, the study argues that the establishment of a comprehensive, single-statute, integrated municipal law enforcement system is achievable within the next decade – potentially rendering obsolete the long-standing debate on whether Hungary needs a “municipal police”.

Keywords: security, municipal safety, municipal law enforcement, vision

Bevezetés

Hazánkban a rendszerváltást követő években hosszas szakmai és tudományos vita témája volt az önkormányzati rendőrség létrehozásának kérdése (KORINEK 2024). A rendőrség depolitizált működésének garanciális biztosítékai végül az Alkotmányban (1949. évi XX. törvény), majd később Magyarország Alaptörvényében (Alaptörvény, 2011. április 25.) is egyértelműen megjelentek, és az azóta eltelt évtizedek bizonyították, hogy semmilyen belső vagy külső környezeti kihívás nem tud érdemi aktualitást adni a rendőrség decentralizációjának. Éppen ellenkezőleg, a kor globális kihívásai (terrorizmus, illegális migráció, világjárványok, háborús veszélyeztetettség és ebből fakadó menekült- és humanitárius krízis stb.) rendre igazolják, hogy adekvát lokális válaszokat hatékonyan, csak erős, egységes és centralizált rendvédelmi szervezettel tud az állam biztosítani. A rendelkezésre álló szűkös – elsősorban humán – erőforrások hatékony, feladatorientált felhasználásának centralizált irányítás melletti szervezetműködési módszerét pedig a rendészettudomány úgynevezett „absztrakt rendőrségként” (BUDAVÁRI 2022; CHRISTIÁN–BUDAVÁRI–LIPPAI 2022) vagy a rendőrség „absztrakt működéseként” határozza meg a 21. században.

A jelenlegi helyzet

A fent részletezett közbiztonsági kockázatoknak és kihívásoknak való megfelelés a rendőrség működésének folyamatos és rugalmas struktúraváltását eredményezi, amelynek okszerű következménye, hogy a „klasszikus” – egyenruhás – közterületi rendőri jelenléttel biztosított proaktív működést mind nagyobb mértékben váltja fel a reaktív cselekvés. A rendőrség általános, járőrszolgálati feladatellátással és láthatósággal biztosított közrendvédelmi, közbiztonsági és szituatív bűnmegelőzési szerepvállalása mára a települések meghatározó többségében minimálisra mérséklődött, amit tovább nehezített a generációs problémaként kezelendő állomány-utánpótlási probléma, valamint az, hogy az egész európai kontinenst érzékenyen érintő gazdasági nehézségek miatt már nem fenntartható a rendszerváltás előtt kiépült rendőrségi intézményi infrastruktúra, így annak szükség-szerű leépülése is látható (FARKAS–MALKÓCS 2022). Egyes vélemények szerint a magas energiaköltségek miatt egyre több körzetimegíró irodát és rendőrőrsöt nem tudnak már sem az önkormányzatok, sem a rendőrség üzemeltetni, ezért azokat nagy számban kénytelenek az intézményfenntartók megszüntetni (CHRISTIÁN 2022). A településeken egyre nagyobb mértékben megjelenő közbiztonsági hiátus kezelése iránt folyamatosan növekvő társadalmi igény kielégítése érdekében mindinkább felértékelődni látszik az önkormányzatok településbiztonsági, bűnmegelőzési szerepvállalásának fontossága. Az önkormányzatoknak egyébként is törvényi kötelezettsége közreműködni a közbiztonság helyi szintű megteremtésében és fenntartásában, amelynek érdekében rendészeti feladatokat ellátó szervezeteket is létrehozhatnak (2011. évi CLXXXIX. törvény). Az önkormányzati rendészeti feladatellátás fókuszában korábban is a közterület-felügyelet és mezeiőr-szolgálat – önként vállalt feladatként történő – működtetése állt, ugyanakkor ezen komplementer rendészeti szervezetek (CHRISTIÁN 2022) létrehozása, fenntartása és fejlesztése iránt ma minden korábbihoz képest jobban érzékelhető a társadalom részéről

jelentkező igény, amely az önkormányzati rendőrség létrehívásának kérdését érintő vita újrainításának természetesen nem ad aktualitást, de az önkormányzati rendészet jövőjét érintő perspektívák vizsgálatának fontosságát bizonyosan megalapozza (LIPPAI 2025; LIPPAI–CHRISTIAN 2023; LIPPAI 2024).

Aktuálisnak tehát az tekinthető, hogy – lehetőleg a jelenleg hatályos jogszabályi keretek között kiaknázatlan lehetőségeket vizsgálva – racionális jövőképet, egyfajta modern kori önkormányzati rendészeti víziót fogalmazzunk meg a településbiztonság önkormányzati fókuszú szerepvállalásának tekintetében (CHRISTIAN 2020). E gondolatok előrebocsátását követően, az elmúlt évtized hazai jó gyakorlatainak és tapasztalatok széles körű implementálhatóságának göröcső alá vételével érdemes elkezdni a jövőkép megalapozását. Az elmúlt tíz év ugyanis nem telt eredménytelenül, és a legkevesbé sem tekinthető unalmasnak, passzívnak az önkormányzati rendészetek fejlődéstörténete szempontjából. Függetlenül attól, hogy az elmúlt évtizedben milyen külső környezeti kihívások – és belső társadalmi és szakmai igények – indukálták a településbiztonság fejlődését, az önkormányzatok rendészeti működését érdemben befolyásoló jogszabályi környezet finomhangolását, vagy éppen az oktatás területén bekövetkezett változásokat, egyre jobban érzékelhető, hogy az érintett ágazatok szakmai működése is mind nagyobb mértékben professzionizálódik, és ennek következtében nyit az innovatív, újszerű problémamegoldás formáira, vagyis egyre elterjedtebb az alulról építkező kezdeményezések és jó gyakorlatok kimunkálása is. A gyakorlatból merítkező és az egyes helyi közbiztonsági sajátosságoknak megfelelően, a különböző problémákra eltérő megoldást kínáló jó módszerek megismertetésére sajnos csak igen csekély platform áll rendelkezésre az önkormányzati igazgatás világában. Ezek közül bizonyosan ki kell emelni a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége és a Belügyminisztérium 2008 óta, pályázati úton meghirdetett Legjobb Önkormányzati Gyakorlatok (*Az Önkormányzat elnyert pályázatait – 2021* 2021) programját, amelynek az elmúlt években már megjelent az önálló, Közbiztonsági és Bűnmegelőzési Szekciója is. Évről évre kiváló kezdeményezések láthatnak itt napvilágot, amelyek kivétel nélkül a települések biztonságnöveléséhez nyújtanak érdemi hozzáadott értéket képviselő megoldásokat. Ki kell emelni a Biztonsági Technológiák Nemzeti Laboratóriumának (BTNL) 2020–2022 évek közötti működését, amely a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen létrehozott kutatási, fejlesztési és innovációs szellemi műhelyként, önálló Településbiztonsági Alprojekt keretében vizsgált számos olyan innovatív projektet, amelyek mindegyike az önkormányzatok helyi szintű közbiztonsági szerepvállalásának hatékonyságnövelését hivatott szolgálni. A projekt keretében az elapadt finanszírozás miatt nem volt lehetőség beteljesíteni minden elképzelést. A településbiztonság fontosságát hangsúlyozó, a BTNL keretében csak az előkészítésig jutott projektek megvalósítását célként zászlajára tűző, az önkormányzatok közbiztonsági és bűnmegelőzési szerepvállalását erősítő, hiánypótló, értékteremtő munkáról is fontos megemlékezni, amelyet a Magyar Rendészettudományi Társaságon belül létrejött Településbiztonsági Tagozat rendkívül elhivatott hazai szakemberekből álló kutatói tematikusan végeznek (BACSÁRDI et al. 2022). Végül, de nem utolsósorban a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán működő Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék által elért tudományos eredményekről, a rendészeti felsőoktatás területén végzett, önkormányzati rendészetet is érintő kezdeményező szerepéről, valamint a komplementer rendészeti szervezetek működését,

fejlődését érdemben befolyásoló kohéziós, szakmai mentori és vezetői utánpótlás biztosítása területén folytatott kiemelkedő munkájáról is szükséges említést tenni akkor, amikor megalapozni kívánjuk egy több évtizedig – meglehetősen méltatlanul – „mostohagyermekként kezelt” ágazat eddigénél sokkal megbecsültebb, perspektivikus jövőképét (BACSÁRDI-CHRISTIÁN 2017).

Az elért eredményekről legalább érintőlegesen érdemes számot vetnünk annak érdekében, hogy racionális keretek között határozhassuk meg az önkormányzati rendészeti működés egy perspektivikus jövőkép-alternatíváját.

Az integrált önkormányzati rendészeti modell

Az elmúlt évek legjobb önkormányzati közbiztonsági fókuszú gyakorlatai közül kiemelkedően izgalmas az Integrált Önkormányzati Rendészeti Modell kialakítása, amelynek lényege, hogy az elsősorban a 10–15 ezer fő alatti lélekszámú lakossággal rendelkező önkormányzatok számára mutat be fenntartható, nagyobb részben rentábilisan működtethető konstrukciót a helyi rendészeti szervezetek működtetésére. A modellnek megfelelően megszervezett vagy átszervezett önkormányzati rendészetek a lehető legköltséghatékonyabban és az erőforrások optimalizálása mellett, a helyi közbiztonsági sajátosságokra adekvát választ biztosító módon képesek működni. Hermann Gábor, a Pátyi Önkormányzati Rendészet vezetője ma Magyarország egyik legkiemelkedőbb önkormányzati rendészeti szakembere, aki a közterület-felügyeleti szakmában húsz év alatt rendkívüli és elévülhetetlen érdemeket szerzett, többek közt azáltal is, hogy elsőként valósította meg, és a szakma iránt érzett elhivatottsága eredményeként Legjobb Önkormányzati Gyakorlatként mások számára is megismerhetővé és adaptálhatóvá tette az Integrált Rendészeti Modelljét. Nem elvitatható továbbá dr. Bacsárdi József, Bábolna akkori jegyzőjének kiemelkedő részvétele a modell gyakorlati alkalmazhatóságát tekintve, ugyanis meghatározó szerepet töltött be a program tudományos megközelítésű elméleti és jogi megalapozásában, ami nélkülözhetetlen volt a mezőéri ágazati szabályozás törvényi szintű koherenciájának biztosítását célzó jogalkotási folyamatok kezdeményezésekor (1997. évi CLIX. törvény). A program keretében egyfajta „univerzalitást” tükröző módon sikerült bemutatni, hogy a közterület-felügyeletről szóló 1999. évi LXIII. törvény 2. § (4) bekezdése lehetővé teszi, hogy meghatározott rendészeti – ágazati – szakfeladatokat a közterület-felügyelő is elláthasson, ha az adott tevékenység végzéséhez szükséges képzés(ek)e)t megszerzi, és a funkciók működési területei is egybeesnek. Ennek a modellnek a kialakítása az egyes rendészeti feladatokat (mezőéri, hivatásos halóri és közterület-felügyeleti) a rendészeti szakemberek integrált módon láthatják el, ami éves szinten 20 millió forint nagyságrendű megtakarítást, illetve lényegesen hatékonyabb humánerőforrás-kihasználást tett lehetővé Pátyon. A mezőéri szakfeladatok ellátásához biztosított állami normatív támogatások, valamint a mezőéri hozzájárulás együttesen biztosítják a hosszú távon is fenntartható működés anyagi feltételeit, miközben a közterület-felügyelők az év teljes időszakában, jelentősen szélesebb hatósági jogosítványok birtokában és a település teljes közigazgatási területén ellátják az önkormányzati közbiztonság helyi fenntartásával kapcsolatos feladatokat. A térfelügyelő kamerarendszerek folyamatos működtetéséhez és az önkormányzat

által szervezett közterületi rendezvények biztosításához szükséges erők ennek a konstrukciónak köszönhetően 100%-ban saját erőforrásból biztosíthatók, amelynek további, évente több tíz millió forint megtakarítást mutató eredményét realizálta a mintatelepülés. Páty Budapest agglomerációs települése, ahol az elmúlt tíz évben dinamikus a lakosság növekedése. Az urbanizációval járó problémák új kihívások elé állították a település vezetését, illetve az önkormányzatot. Habár a bűnügyi statisztikai adatok tíz év vonatkozásában inkább javuló tendenciát mutattak, a település élhetőségét, a lakosság szubjektív közbiztonságérzetét – és így életminőségét – negatívan befolyásoló, jellemzően kisebb súlyú jogszabálysértések egyre inkább jellemzővé váltak, és számos konfliktust eredményeztek a lakosság körében. A településen egyre általánosabbá vált a rendőri jelenlét hiánya a migráció okozta válsághelyzet, valamint a pandémiás veszélyhelyzet kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok miatti erőelvonások okán.

1. *Látható rendészeti jelenlét hiánya:* A településen egyre jellemzőbbé vált a rendőri jelenlét hiánya, amely mellett a polgárőrség – az önkormányzat által évről évre biztosított jelentős támogatás mellett – sem tudta biztosítani a közbiztonság megfelelő szintjét, a folyamatos közterületi és külterületi (mezőgazdasági területeket érintő) járőrszolgálat ellátását.
2. *Társadalmi együttélési problémák:* A településen elsősorban nem az állami rendvédelmi szervek azonnali beavatkozását igénylő jogsértések gyakoriságában történt negatív változás, hanem a városi és a vidéki – falusi – életvitel mellett eltérően szocializálódott, majd az elmúlt években heterogenizálódott lakossági összetételből fakadó, társadalmi együttélési normasértések (kisebb súlyú szabálysértések és jogsértések) elkövetésének szignifikáns emelkedése volt tapasztalható, amely új típusú megoldásokat igényelt a település részéről.
3. *Fenntartható rendészet finanszírozása:* Fontos szempont volt, hogy a település pénzügyi helyzete – számos önkormányzathoz hasonlóan – nem tette lehetővé, hogy kellő létszámban, saját forrásokból hozzon létre és működtessen hosszú távon önkormányzati rendészeti szervezetet, ezért a fenntarthatóság, a stabil finanszírozás feltételrendszerének kialakítása igényelt megoldást.
4. *Reagálóképesség hiánya a lakossági jelzésekre:* A lakosság jogos elvárásaként jelent meg, hogy az önkormányzat biztosítson a közérdekű bejelentések fogadására, a jelzett panaszok kivizsgálására reagálóképességet, amelyre a hatályos jogi szabályozás alapján elsősorban a közterület-felügyelet létrehozása és működtetése jelentett megoldást.

A koncepció lényege, hogy az egymástól „elszigetelten”, (érdemi gyakorlati együttműködés nélkül) a településen működő, közbiztonság megteremtésében valamilyen szerepet betöltő szervezetek és személyek munkáját összehangoltan, koordináltan szervezze az önkormányzat úgy, hogy azokra az új típusú problémákra is adekvát válaszokat tudjon adni a település, amelyekre a polgárőrség hatósági hatáskörök hiányában, a rendőrség pedig erőforrás hiányában nem volt képes. A Covid-19-járvány, majd a szomszédunkban kirobbant háború okozta gazdasági válság miatt a települési önkormányzatok számára különösen felértékelődött az egyes feladataik (különösen az önként vállalt feladataik) költséghatékony ellátása. Pátyon, ahogy sok más településen is, egyidejűleg volt szükség az aktív

vegetációs időszakban a mezőgazdasági területek, termőföldek védelmét és a település lakott területeinek biztonságát garantálni az erőforrások optimális felhasználásával, fenntartható és gazdaságos módon. Az önkormányzati rendészet új – a településbiztonságot holisztikus szemlélettel közelítő –, integrált feladatellátásra felkészített szakembergárdájával meg kellett szervezni az aktív gyakorlati együttműködést a polgárőrséggel, valamint a katasztrófavédelmi törvényben meghatározott közbiztonsági referenci funkciókat is ide csatornázták be. A vizsgált településen az önkormányzat megvásárolt egy horgásztavat is a Magyar Államtól, amelynek a halóri feladatokról is gondoskodnia kellett, így a Rendészeti Iroda közterület-felügyelői egyszerre három önkormányzati rendészeti – közbiztonsági – funkciót is betöltenek.

A fenntarthatóság biztosítása érdekében a közterület-használati hozzájárulások polgármesteri hatósági jogkörben való kiadásának döntés-előkészítő munkafolyamatait is a Rendészeti Iroda feladatai közé csoportosították, aminek eredményeként több mint 500%-kal nőttek a településnek a közterületek használatba adásából származó bevételei, valamint minimálisra csökkent az engedély nélküli területhasználatból fakadó jogsértések száma.

Az Integrált Önkormányzati Rendészeti Modell kialakításához szükséges stratégiai döntésekért a település polgármestere és a jegyző együttesen felelt, a program operatív végrehajtója a Rendészeti Iroda vezetője volt. A projektmenedzsment számos problémával, nehézséggel szembesült a program végrehajtása során, amelyek folyamatos egyeztetést, operatív döntéshozatali mechanizmust igényeltek. A legfontosabb problémák:

- megfelelő szakmai vezető kiválasztása;
- az új rendészeti szervezet megismertetése a lakossággal;
- az új rendészeti szervezet együttműködésének kialakítása a helyi polgárőr-szervezettel;
- az új rendészeti szervezet együttműködésének kialakítása a körzeti megbízottal;
- az új rendészeti szervezet integrálása a polgármesteri hivatali szervezetbe (elsősorban az eltérő munkarend és eltérő munkafeltételekhez történő alkalmazkodás);
- előzetes investíció (szükséges források megelőlegezett allokálása).

Az új típusú rendészeti működési modell kialakításának folyamata közben felmerülő problémák kezelése érdekében kampányszerű lakossági tájékoztatásra és a társszervekkel történő sorozatos egyeztetésekre volt szükség. A kommunikáció és kooperáció sikeresnek bizonyult: a közbiztonság egyéb szereplői és a lakosság is rövid idő elteltével rendkívül pozitív visszacsatolást adtak a település vezetésének a közbiztonság javulásáról, a látható rendészet működéséről. Valamennyi ráfordítás a – nem bírság típusú – közhatalmi bevételek dinamikus növekedéséből, valamint az állami normatívák hatékony lehívásával, továbbá az új – biztonságos környezetbe települt – vállalkozások, beruházások dinamikus növekedéséből származó adóbevételekből rövid időn – öt éven – belül megtértült minden, a programba befektetett fillér.

Az Integrált Önkormányzati Rendészeti Modell (modell) kialakításának egyéves folyamata során a Pátyi Polgármesteri Hivatal belső szervezeti egységeként létrejött a Rendészeti Iroda (*Az Önkormányzat elnyert pályázatait – 2021* 2021).

A modell kialakításának főbb lépései:

1. A közterület-felügyelők elvégezték a mezőőri ágazati szakvizsgát a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) által szervezett online képzésen.
2. A közterület-felügyelők mezőőri esküt tettek a NAK Pest Megyei Igazgatóságán, és az agrárigazgatási szervnél nyilvántartásba kerültek.
3. A közterület-felügyelők munkaköri leírásának módosításával meghatározták a mezőőri feladatok ellátását és az ehhez szükséges hatáskörök gyakorlását.
4. A mezőőri feladatok ellátásához szükséges feltételek kialakításához, a mezei őrszolgálat megalakításához, fenntartásához és működéséhez nyújtandó állami hozzájárulás igénybevételének rendjéről és feltételeiről szóló 64/2009. (V. 22.) FVM–PM együttes rendelet 2. §-a alapján az elérhető maximális állami hozzájárulást lehívták.
5. Az integrált rendészeti feladatellátás érdekében a rendészeti iroda vezetője látja el a közbiztonsági és honvédelmi referensi feladatokat is.
6. A mezőőri feladatokat is ellátó közterület-felügyelők működési költségeinek finanszírozásához a fenti jogszabály alapján negyedévente igényelhetik az állami normatívát.
7. Végezetül a mezőőri feladatokat is ellátó közterület-felügyelők hivatásos halőri képzést és vizsgát teljesítettek a Kormányhivatal illetékes szakterülete előtt, így jogosulttá váltak a halőri feladatok és hatáskörök gyakorlására is.

A modell megvalósítása csak a polgármesteri hivatal belső folyamatainak átszervezését igényelte, külső partner ennek kialakításában közvetlenül nem vett részt. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy az így létrejött – és fenntarthatón működőképessé vált – rendészeti szervezet, a polgárőr- és önkéntes tűzoltó-egyesületekkel közvetlenül és hatékonyan működik együtt, aminek köszönhetően a településen nagymértékben sikerült tehermentesíteni az állami, rendvédelmi – készenléti – szervezet (rendőrséget, hivatásos katasztrófavédelmi szervezetet) is (LIPPAI–KARDOS 2021).

Az Integrált Önkormányzati Rendészeti Modell eredményei a megalakításának első évében:

- A négy fő mezőőri feladatokat is ellátó közterület-felügyelő 7048 óra szolgálati időt teljesített Páty bel- és külterületein.
- A rendészeti feladatokat ellátó személyek összesen 1001 esetben intézkedtek, amelyből 641 esetben a lakosságtól kapott jelzésre, bejelentésre reagáltak, így tehát kijelenthető, hogy az önkormányzat valós és adekvát választ tud adni a helyi közbiztonsági problémák megoldására.
- A település bel- és külterületein az integrált rendészeti feladatokat ellátó szakemberek detektálták, dokumentálták és kategorizálták az illegális hulladéklerakókat (tucatszintű helyszínen, közel 100 m³ mennyiségben) majd gondoskodtak a probléma felszámolásának koordinált végrehajtásáról a Tisztítsuk meg az Országot! program keretében.
- A közterület-használati hozzájáruláshoz kötött, önkormányzati hatósági ügyek Rendészeti Iroda általi kezelése eredményeként, új – proaktív – szemlélet szerint jártak el a közterület-felügyelők, amelynek lényege, hogy a jogellenes

közterület-használat észlelésekor első alkalommal figyelmeztetést alkalmaztak, és a kérelem kitöltésében a helyszínen segítséget nyújtottak, majd annak további ügyviteli folyamatait is közvetlenül gondozták. Az új megközelítés szerinti ügyintézés eredményeként a 2019. évben az önkormányzathoz e tevékenységek után megfizetett díjakból befolyt 170 ezer forinthez képest 2020-ban 1,6 millió forint bevételt sikerült realizálni.

- A mezőöri állami normatív támogatások a tárgyi és infrastrukturális feltételek kialakításához 1,8 millió forinttal járultak hozzá. A működési költségekből éves szinten 4,3 millió forint volt fedezhető a mezőrök után igényelhető állami normatív támogatásból, illetve további 2,6 millió forint mezőöri hozzájárulásként (1750 hektár mezőgazdasági terület alapján, 1500 forint/hektár/év) beszedett összeget fordított az önkormányzat e feladatokra. A hozzájárulás mértékét – több lépcsőben – 4500 forint/hektár/év összegre kívánja emelni az önkormányzat, így a Rendészeti Iroda a közhatalmi bevételekből és állami normatívából hosszú távon finanszírozható és fenntartható [8/2015. (VII. 8.) önkormányzati rendelet].
- A védelmi igazgatási feladatok hozzárendelése a Rendészeti Iroda vezetőjének munkaköréhez a veszélyhelyzet időszakában jelentősen hozzájárult a szakmailag is megalapozott döntések előkészítéséhez és végrehajtásához.

A térfelügyeleti rendszer (42 végponton telepített térfelügyelő kamera) adatvédelmi szempontból is megfelelő kezelésére is alkalmas rendészeti szakszeméllyzettel rendelkezik az önkormányzat.

A „jó gyakorlatként bemutatott modell” minden, a településbiztonsággal összefüggő problémára hatékony megoldást nyújtott.

A mezőöri feladatokat is ellátó közterület-felügyelők folyamatosan ellenőrzik a külterületeket, aminek köszönhetően a termény- és falopások megszűntek. Az inaktív vegetációs időszakban, amikor nincs mezőgazdasági tevékenység a termőföldeken, a mezőöri ellenőrzések a vadállomány illegális ritkításának és a hulladékok illegális lerakásának megelőzésére szolgálnak. A kettős – majd később hármas – jogállású közterület-felügyelői foglalkoztatási forma kellő flexibilitást biztosít ahhoz, hogy ebben az időszakban olyan feladatokat láthassanak el a rendészeti szakemberek, amelyek a település belterületén jelentkeznek (például karácsonyi vásár biztosítása, a korai sötétedés miatt intenzívebb járőrszolgálat stb.).

A lakossági közérdekű bejelentésekre gyorsan és hatékonyan reagálni képes rendészeti szervezet bebizonyította, hogy képes az urbanizációból fakadó, közösségi együttélési konfliktusok és problémák megoldására.

A helyi közösség számára rendelkezésre álló, látható önkormányzati rendészet jelentősen hozzájárult a lakosság szubjektív közbiztonságérzetének pozitív irányú változásához. A prevenciót biztosító járőrszolgálatnak köszönhetően javult a településen ismertté vált bűncselekmények mutatója is, amit a rendőrség éves beszámolója jól tükröz.

A program pozitív társadalmi, gazdasági és politikai hasznai kivétel nélkül a településen jelentek meg, ahová a nehéz gazdasági körülmények ellenére is jelentős beruházások érkeztek. A biztonságosabb környezet a vállalkozások fejlődéséhez is hozzájárult, így

a közbiztonság erősítésére allokált források a fenntartható új működési modell mellett közvetetten további anyagi előnyöket, többletbevételeket is eredményeztek.

Az önkormányzati rendészeti szervezeteknek az Integrált Önkormányzati Rendészeti Modell szerinti létrehozása tehát hosszú távon is fenntartható működést biztosít. Az elmúlt öt évben egyre több település implementálja a modellt, így már többek közt Biatorbágy, Bábolna, Gyöngyös, Vereasegyház, Diósd városok, több budapesti kerületi önkormányzat és számos kistélepülés, község is átszervezte, vagy eleve ennek a működési konstrukciónak megfelelően alakította ki a közterület-felügyelete működését.

Itt szükséges megjegyezni, hogy a korábban kizárólag mezei őrszolgálatokat működtető települések számára is egyre szélesebb körben jelent jogszerű megoldást a település belterületén megjelenő közbiztonsági problémák kezelésére a különböző rendészeti szakfeladatok integrációja az alkalmazott személyi állomány vonatkozásában és a működési modellváltással, vagyis a mezőőrök átképzésével közterület-felügyelőkké.

Önkormányzatok rendészeti együttműködése – a közös feladatellátás

Az integrált modell alkalmazása a fentiekben részletezettek szerint napjainkban kezd teret nyerni, és prognosztizálhatóan egyre több településen vezetnek majd be, csökkentve így az önkormányzati rendészeti szervezetrendszer finanszírozási igényét, hiszen egy rendészeti feladatot ellátó személy, a közterület-felügyelő lehet megbízva más rendészeti feladatokat ellátó személy feladatával. Ez az önkormányzatok szempontjából azt jelenti, hogy a rendészeti feladatellátás nominálisan kisebb terhet jelent, így stabilizálja az önkormányzati rendészeti szervezet működését, illetve növeli az ilyen szervezet kialakításának önkormányzati lehetőségét.

Az integrált modell tehát egyik oldalról a rendészeti feladatellátás bővítésének lehetőségét teremti meg, másrésztől viszont a rendészeti költségek csökkentését vetíti előre a feladatok összpontosításával. Az integrált modell egyfajta válasznak tekinthető az önkormányzati rendészet területén fennálló finanszírozási problémákra, azonban az önkormányzati költségvetési erőforrások hatékony felhasználásának további lehetőségei is vizsgálhatók (BACSÁRDI–CHRISTIÁN 2017).

Az Alaptörvény változása nem szünteti meg az önkormányzati társulásokat, azok továbbra is működhetnek a hatályos jogszabályok és belső szabályzatok alapján. Az Alaptörvény 2011-ben lépett hatályba, és számos tekintetben eltér a korábbi Alkotmánytól, és új kereteket állapít meg a helyi önkormányzatok számára. Bár vannak olyan előírások, amelyek szövegszerűen megegyeznek a korábbiakkal, az új jogszabályok elvi háttere és szövegkörnyezete jelentősen különbözik. Az új rendszerben a helyi államigazgatás nagyobb szerephez jut.

Az Alaptörvény szerint a társulás és együttműködés az önkormányzathoz való jog lényeges eleme. Az önkormányzati autonómia kiterjed az együttműködés formáinak megválasztására és más helyi közösségekkel való együttműködésre is. Az Alaptörvény 32. cikk *k*) pontja kimondja, hogy a helyi önkormányzatok szabadon társulhatnak más

önkormányzatokkal, érdekképviseleti szövetségeket hozhatnak létre, és együttműködhetnek más országok önkormányzataival.

Az önkormányzati társulásnak igazgatástechnikai dimenziója is van. Az autonóm közösségek együttműködése olyan nagyobb közösségeket hoz létre, amelyek erősebb igazgatási és irányíthatósági szintet képviselnek. Az önkormányzati integráció kormányzási eszköz is lehet, amit az Alaptörvény 34. cikk (2) bekezdése is alátámaszt, miszerint a helyi önkormányzatok kötelező feladataikat társulásban lássák el.

Az önkormányzati társulások jelentősége különösen fontos a magyar rendszerben, ahol a helyi önkormányzatok nagy része kis lélekszámú településeken működik. A mintegy 3200 helyi önkormányzat több mint fele ezer lakosnál kevesebbet számláló településen működik, ami felaprózottságot eredményez. Ezért a társulások nemcsak az önkormányzati érdekek, hanem a kormányzati érdekek szempontjából is lényegesek.

A társulásokra vonatkozó szabályozás alapjait a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (Ötv.) iktatta be, megkülönböztetve egymástól négy különböző társulási típust (1990. évi LXV. törvény):

- körjegyzőség,
- hatósági igazgatási társulás,
- intézményirányító társulás,
- közös képviselő-testület.

A rendszerváltást követően az Ötv. alapján az önkormányzati szektorban elindult egy folyamat, amely a gazdasági kényszerek és a kormányzati ösztönzők hatására különböző igazgatási és szolgáltatás nyújtására szakosodott társulásokat eredményezett (VÍGVÁRI 2003). 2004-ben új társulási típust határoztak meg, a többcélú kistérségi társulást, amelynek fő jellemzője volt, hogy törvényben lehatárolt kistérséget alkotó önkormányzatok komplex együttműködése valósult meg területfejlesztés, az önkormányzati közszolgáltatások és egyes közigazgatási feladatok körében (ZONGOR 2010). Arról, hogy milyen arányban és hány önkormányzat döntött az Ötv. alapján közbiztonsági célú bármilyen Ötv. szerinti önkormányzati társulás létrehozásáról, információval nem rendelkezünk, azonban vélhetően korábban is csekély súlyú volt a helyi önkormányzatok ilyen irányú együttműködése.

A társulási szabályok alapvetően változtak meg 2013-at követően, a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.) hatálybalépésével. Egyrészt megszűnt a körjegyzőségi rendszer, azt felváltotta a közös önkormányzati hivatalok rendszere, másrészt egyfajta önkéntes önkormányzati társulás jött létre, mégpedig a jogi személyiséggel rendelkező önkormányzati társulás (LAKI-SZABÓ 2019).

Hogy az önkormányzati társulások közül mennyi a közbiztonsági feladatellátással összefüggő társulás, vizsgálat tárgyát képezte 2019-ben. Akkor mindösszesen négy olyan önkormányzati társulást sikerült azonosítani, amelynek célja önkormányzati rendészeti feladatellátás megvalósítása volt, és egy „kvázi” társulást, amelyben több önkormányzat közösen finanszírozta mezeiőr-szolgálat fenntartását (BACSÁRDI 2020).

Érdeemes áttekinteni, hogy történt-e 2019-hez képest változás a fentiekben úgy, hogy a társulásokat szabályozó joganyag érdemben nem változott. Ezen vizsgálathoz a Magyar Államkincstár (MÁK) törzskönyvi nyilvántartó rendszere hívható segítségül.

A törzkönyvi rendszer szerint jelen tanulmány készítésének idején az alábbi önkormányzati rendészeti társulások működtek hazánkban: Budakörnyéki Önkormányzati Társulás, Dunakanyari Rendészeti Társulás, Pilisi és Dunakanyari Rendészeti Társulás (Törzkönyvi nyilvántartás adatai 2004. január 1-jétől 2025).

Megállapítható, hogy bár az Alaptörvény biztosítja az önkormányzatok számára a szabad társulás és együttműködés jogát, lehetőséget adva az igazgatási típusú feladatok hatékonyságnövelésére és a helyi autonómia megőrzésére, az önkormányzatok nem élnek a helyi közbiztonsági feladatellátásuk során a társulási forma eszközével.

Ennek oka nyilvánvalóan az, hogy az önkormányzatok nem látják a közbiztonsági feladatellátás közös formában történő megvalósításának előnyeit, de a hátrányait annál inkább. A helyi közbiztonság társulási formában történő ellátásának számunkra egyértelmű előnyeit és hátrányait az 1. táblázatban foglaltuk össze.

1. táblázat: A társulásban működő önkormányzati rendszert előnyei és hátrányai

Előnyök	Hátrányok
Egyes önkormányzatok rendészeti feladatellátás-költségeinek csökkenése a társulásban részt vevő önkormányzatok vonatkozásában	Az önkormányzatok rendészeti politikájának különbözősége
Egységes térségi rendészeti feladatellátás	A rendészeti politika és a rendészeti feladatellátás elszakadása egymástól (plusz egy társulási irányítói szint)
A közvetlenül szomszédos települések közigazgatási határain átvélő településbiztonsági problémák hatékonyabb kezelése	Nehézkes döntéshozatal
Térségi fejlesztési lehetőségek hatékonyabb kiaknázása	Bonyolult adminisztráció
A humán erőforrás hatékonyabb felhasználása	A vezető és a személyi állomány ellenőrizhetőségének és számonkérhetőségének nehézsége
	Az eltérő helyi szabályozásokból fakadó jogérvényesítés nehézsége
	A közbiztonsági terhek aránytalan eloszlásából fakadó problémák
	Eltérő együttműködési igények

Forrás: a szerzők szerkesztése

Egyértelmű, hogy a társulási feladatok terén mutatkozó hátrányok számosabbak, mint a kínálkozó előnyök. A probléma egyik feloldása a merev társulási forma feloldása lehet, így legalább a döntéshozatali, adminisztrációs problémák kezelhetőbbé válnak. Az előbbieket szerint érdemes lenne a jogalkotónak megfontolni, hogy önkormányzati feladatellátási szerződéssel, nem pedig társulási formában tegye lehetővé az önkormányzati rendszert területén több önkormányzat közös feladatellátását. Ezzel a sokkal rugalmasabb

rendszerrel megnőhet az önkormányzatok kedve a közösen megszervezett rendészeti feladatellátást illetően, hasonlóan a korábbi Ötv. hatósági igazgatási társulási formájához.

Jövőkép és perspektívák

Az önkormányzati rendszet perspektívája egyértelműen az lehet, ha a rendkívül diverzifikált, széles szakmai spektrumon létező ágazati szakfeladatokat nemcsak szervezeti, hanem személyes szinten is centralizáltan szervezik meg az önkormányzatok. A modern kor alapvető követelménye a közigazgatás minden szintjén, hogy a szakemberek univerzális, de legalábbis egy adott feladatkörbe tartozó valamennyi szakspecifikumnak megfelelő ismeretekkel rendelkezzenek, vagyis ne csak egy-egy feladatot, hanem egész szakterületeket képesek legyenek magas színvonalúan ellátni. Az önkormányzati rendszet pontosan olyan szerteágazó ismereteket igénylő speciális rendészeti és igazgatási területe az önkormányzati feladatellátásnak, amely keretében a mezőőri, a közterület-felügyeleti, a hivatásos halőri, az önkormányzati természetvédelmi őri és az erdészeti szakszemélyzetre vonatkozó törvényekben előírt feladatok ellátásához szükséges ismereteket megfelelő – moduláris felépítésű – képzési rendszerben egy személy is elsajátíthatja.

Az önkormányzati rendszet vizionált perspektívája tehát nem kevesebb, mint hogy a jövőben megszűnnek az önállóan egyre kevésbé működőképessé és fenntartható ágazati szakterületek, és integrált formában élnek túl, illetve fejlődnek.

Az önkormányzati rendészeti képzésnek úgy kell változnia, hogy ezeket az igényeket kielégítse, vagyis például az NKE Rendészettudományi Karán is lépést kell tartani az e célokat támogató folyamatokkal. Kiváló lehetőségként jelent meg a szakirányú felsőfokú végzettséggel nem rendelkező közterület-felügyelők számára 2022-ben a településbiztonsági menedzser szakirányú, felsőfokú, posztgraduális szakképzés, amely mindössze egy év alatt teszi lehetővé, hogy a képzést elvégzők szakirányú felsőfokú végzettséget szerezzenek, amely érdemi analógiaként kezelhető a szakirányú rendőri átképző rendszerrel (Településbiztonsági menedzser szakirányú továbbképzési szak 2025). Feltétlenül szükséges ezen túl megreformálni az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) rendszeréből kikerült közterület-felügyeleti alapképzést is, amelynek moduláris felépítéssel, legfeljebb hat hónap alatt megszerezhető szakmákként kell részévé tenni az egyéb, törvényben biztosított ágazati szakfeladatok ellátásához szükséges kiegészítő ismeretek elsajátításának lehetőségét is. A legtöbb településen a megfelelő szakember-utánpótlást hatékonyan biztosítaná, ha három hónap alatt a közterület-felügyelői alpfeladatok ellátásához szükséges képzést a rendészeti feladatok ellátására alkalmazott köztisztviselő megszerezné, ezt követően opcionális elemeket, például mezőőri modult, hivatásos halőri modult, önkormányzati természetvédelmi őri modult stb. is megszerezhetne egyazon képzés keretében, ugyanazon képzőhelyen és akár ugyanazon vizsga keretében.

A megfelelő képzési és utánpótlási rendszer kialakításán túl elengedhetetlen, hogy arról is szót ejtsünk, hogy ma csak a tehetősebb önkormányzatok privilégiuma a rendészeti feladatokat ellátó személy(ek) foglalkoztatása, ezért megfelelő módszertani ajánlásokkal, különböző ösztönző mechanizmusokkal minél szélesebb körben meg kell ismertetni a kistélepülések vezetéseivel a társulásban történő önkéntes feladatvállalás lehetőségét ezen a területen is.

Ennek a vízióknak az eredményeként tehát akár 5–10 éven belül érdemi átalakulás mehetne végbe a jelenlegi önkormányzati rendészeti szervezetrendszerben, ami a kezdetekben szinte

bizonyosan munkaerő-kiáramlást eredményezne az ágazatból, ám ezt követően éppen ez az egyszerűbbé vált új működési forma biztosíthatna ahhoz megfelelő alapot, hogy az *önkormányzati rendészet*ről már ne csak mint gyűjtőfogalomról, hanem mint önálló jogállással bíró szervezetről, és az *önkormányzati rendésztről* mint a mezőéri, halóri stb. feladatokat is ellátó közterület-felügyelő helyett mint e funkciókat egységesen megjelenítő, önálló individuumként, önálló jogi entitásként beszéljünk. Nem állítunk tehát kevesebbet, mint hogy a jelenleg biztosított törvényi keretek között, alulról építkező átalakulás végeredményeként elérhető, hogy már csupán jogtechnikai kérdéssé váljon a közterület-felügyelet/közterület-felügyelő átnevezése „önkormányzati rendészetté” és „önkormányzati rendésszé”, amely és aki képes és alkalmas egy személyben ellátni mindazon feladatokat, amelyeket ma a közterület-felügyelőn kívül kilenc különböző jogállású ágazati szereplő végez. A társulási együttműködést kiváltó feladatellátási megállapodáson alapuló szervezetek működtetése pedig minden korábbinál nagyobb lendületet adhatna az önkormányzati rendészetek létrehozásának ott is, ahol ez idáig ez elképzelhetetlen volt. A vízióink tehát az egyes ágazati önkormányzati rendészeti szakfeladatokat integráltan, egy személyben ellátó – komplementer (CHRISTIAN 2023) – önkormányzati rendészet és ennek decentralizáltan – de akár több település összefogásával – működő szervezeteiben foglalkoztatott önkormányzati rendészek létrehozása, aminek eléréséhez 90%-ban csak a jelenlegi működési forma szabályozási változtatások nélkül történő reformjára, 10%-ban pedig jogtechnikai változtatásokra, vagyis az átnevezésre és az ágazati szakfeladatok egy törvénybe emelésére volna szükség. Képzeld el, hogy tíz év múlva eljutunk idáig, és a jelenben tegyük fel magunknak a kérdést, hogy kell önkormányzati rendőrség. Szerintünk nem, mert nem az számít, hogy hívjuk.

Felhasznált irodalom

- A fegyveres biztonsági őrsegről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról szóló 1997. évi CLIX. törvény
- A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény
- A közterület-felügyeletről szóló 1999. évi LXIII. törvény
- A Magyar Köztársaság Alkotmánya 1949. évi XX. törvény
- A mezei őrszolgálat megalakításához, fenntartásához és működéséhez nyújtandó állami hozzájárulás igénybevételeinek rendjéről és feltételeiről szóló 64/2009 (V. 22.) FVM–PM együttes rendelet
- Az Önkormányzat elnyert pályázatait – 2021* (2021). Online: <https://paty.hu/palyazatok/palyazatok-2021>
- BACSÁRDI József (2020): *Az önkormányzati rendészet külföldön, illetve perspektívái hazánkban*. Doktori értekezés. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Doktori Iskola. Online: <https://doi.org/10.15774/PPKE.JAK.2020.001>
- BACSÁRDI József – CHRISTIAN László (2017): Hol tart jelenleg az önkormányzati rendészet? In CHRISTIAN László (szerk.): *Rendészetudományi kutatások. Az NKE Rendészetelméleti Kutatóműhely tanulmánykötete*. Budapest: Dialóg Campus, 27–38. Online: https://real.mtak.hu/117116/1/CL_Hol-tart-jelenlegazonkormanyzatirendeszet.pdf
- BACSÁRDI József et al. (2022): Fejlesztések és fejlesztési víziók az önkormányzati rendészet területén. Biztonságos Település alprojekt. *Magyar Rendészet*, 22(4), 119–138. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2022.4.7>

- BUDAVÁRI Árpád (2022): Absztrakt rendőrség. Jan Terpstra, Nicholas R. Fyfe és Renze Salet: The Abstract Police: A conceptual exploration of unintended changes of police organisations című tanulmányának ismertetése. *Belügyi Szemle*, 70(5), 1089–1100. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.5.12>
- CHRISTIÁN László (2020): A helyi önkormányzatok felelőssége a települések közbiztonságának megteremtésében. *Magyar Rendészet*, 20(3), 55–78. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.4>
- CHRISTIÁN László (2022): *Komplementer rendészet*. Budapest: Ludovika.
- CHRISTIÁN László (2023): Közigazgatási és komplementer rendészet. *Magyar Rendészet*, 23(3), 227–231. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.3.20>
- CHRISTIÁN László – BUDAVÁRI Árpád – LIPPAI Zsolt (2022): A helyi rendészet és a településbiztonság új trendjei itthon és külföldön. *Glossa Iuridica*, 8(4), 175–191. Online: https://ajk.kre.hu/images/doc2021/glossa/2021VIII4/christian_laszlo_budavari_arpad_lippai_zsolt_a_helyi_rendeszet_es_a_telepulesbiztonsag_uj_trendjei_itthon_es_kulfoldon.pdf
- FARKAS Johanna – MALKÓCS Tamás (2022): A rendőri pálya vonzóvá tételének lehetőségei. *Belügyi Szemle*, 70(3. ksz.), 99–123. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.SPEC.3.6>
- KORINEK László (2024): Önkormányzati rendőrség? *Belügyi Szemle*, 72(5), 805–814. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2024.v72.i5.pp805-814>
- LAKI Ildikó – SZABÓ Tamás szerk. (2019): *Kényszerpályák és lehetőségek. A községi igazgatás és feladatellátás dimenziói napjainkban*. Budapest: Homo Oecologicus Alapítvány – Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége.
- LIPPAI Zsolt (2024): *Újrarendelt szerepek a biztonság megteremtésében*. PhD-disszertáció. Nemzeti Községi Egyetem Rendésztudományi Doktori Iskola. Online: <https://doi.org/10.17625/NKE.2024.036>
- LIPPAI Zsolt (2025): Újrarendelt szerepek a biztonság megteremtésében, PhD-kutatási jelentés. *Magyar Rendészet*, 25(2), 163–174. Online: <https://doi.org/10.32577/MR.2025.2.11>
- LIPPAI Zsolt – CHRISTIÁN László (2023): Újrarendelt biztonság, kutatási jelentés. *Belügyi Szemle*, 71(1), 53–76. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.1.3>
- LIPPAI Zsolt – KARDOS Pál (2021): Bűnmegelőzés és hazafiság. Interjú Túrós András ny. r. altábornaggyal, az Országos Polgárőr Szövetség elnökével. *Magyar Rendészet*, 21(4), 29–35. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.4.1>
- Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény
- Páty Község Önkormányzata Képviselő-testületének 8/2015 (VII. 8.) önkormányzati rendelete a mezei őrszolgálat létesítéséről és működéséről
- Településbiztonsági menedzser szakirányú továbbképzési szak (2025). Online: <https://rtk.uni-nke.hu/oktatas/szakiranyu-tovabbkepzesi-szak/telepulesbiztonsagi-menedzser-szakiranyu-tovabbkepzesi-szak>
- Törzskönyvi nyilvántartás adatai 2004. január 1-től (2025). Online: https://www.allamkincstar.gov.hu/Koltsegvetes/Torzskonyvi_nyilvantartas/ktorzs#nameSearch
- VÍGVÁRI András (2003): *Költségmegtérítési technikák az önkormányzati társulásoknál*. ÖNkorPress. Online: <https://töosz.hu/uploads/dokumentumok-kiadvanyok/koltsegmegtartasitechnikak.pdf>
- ZONGOR Gábor (2010): *A helyi önkormányzatok szervezete és működése. Háttéranyag önkormányzati képviselők számára*. Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége. Online: <https://xn--tosz-5qa.hu/uploads/dokumentumok-kiadvanyok/helyi%C3%B6nkorm%C3%A1nyzatokszervezete.pdf>

Szemelvények az egykori Magyarország vidéki városai boltőrségének működéséből

Snippets From the Operation of Shopkeepers in the Rural Towns of Former Hungary

ERNYES Mihály,¹ LIPPAI Zsolt²

Bevezetés: Az olvasó rálátást nyer a vagyonvédelmi tevékenységhez kötődő magán- vagy önkormányzati szervezésű és fenntartású boltőrség tevékenységére. Pillanatképet adva a biztonság mint közös küldetésünk megteremtése egyik speciális, korabeli szervének mindennapjairól.

Célkitűzés: A tanulmány elkészítésének célja Magyarország vidéki városaiban a 19. századtól a 20. század második negyedéig működő boltőrség sokak által csak kevésbé ismert történetének és működésének vizsgálata.

Módszertan: A tanulmány szerzői gyakorló rendészeti szakemberként elemzik egyes magyarországi városok boltőrsége működésével kapcsolatban fellelhető tanulmányokat, levéltári és a korabeli sajtóban megjelent forrásokat, betekintést adva a századfordulós Magyarország vagyon- és rendvédelmi szervezeteinek napjainkra már feledésbe merült működésébe.

Eredmények: A tanulmány szerzői a magánbiztonság átfogó tudományos kutatásához kívánnak hozzájárulni, felismerve annak tényét, hogy a kutatott téma a rendőri működés folyamatosan időszerű kérdése, ugyanis a rendőrség működésében az elmúlt évtizedek számos, addig nem tapasztalt helyzetet eredményeztek. A feladatok és elvárások mennyiségi és minőségi átalakulása a biztonság megteremtésének és fenntartásának állami és nem állami szereplői közötti kapcsolat átértékelését is szükségessé teszi. A cik ezen tevékenység tanulmányozásához nyújt segítséget.

Kulcsszavak: Magyarország, boltőr, boltőrség, magánbiztonság, közbiztonság.

¹ Dr., ny. r. dandártábornok, c. főiskolai docens, e-mail: ermi_uiroda@freemail.hu

² Dr., PhD., r. alezredes, egyetemi adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendésztudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, e-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu

Introduction: The reader will gain an insight into the activities of private or municipally organised and maintained shopkeepers linked to their property protection activities. It gives a snapshot of the daily life of one of the specialised, contemporary agencies of the time, which is responsible for creating security as our common mission.

Methods: The aim of the study is to examine the little known history and operation of the shopkeeping in the rural towns of Hungary until the second quarter of the 19th and 20th centuries.

Results: The authors of the study, as practising law enforcement experts, analyse studies, archival and contemporary press sources on the operation of the shop guards of some Hungarian towns, providing an insight into the now forgotten operation of the property and law enforcement organisations of turn-of-the-century Hungary.

Conclusion: The authors of the paper wish to contribute to a comprehensive scientific research on private security, recognising that the topic under study is a topical issue in the ongoing operation of the police, as the past decades have brought about a number of unprecedented situations in the operation of the police. The quantitative and qualitative transformation of tasks and expectations also calls for a reassessment of the relationship between state and non-state actors in the creation and maintenance of security. This study will help to explore this activity.

Keywords: Hungary, shop guard, shopwatch, private security, public security

Bevezetés

Zsoldos Ignác akadémikus és jogtudós (megjegyezve, hogy 1837. szeptember 7-én a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották) (KOI 2013) a közigazgatással és rendszertel magyar nyelven először érdemben foglalkozó *Néhány szó a honi közbátorságról* (ZSOLDOS 1838: 1–3) című művének első részében a „vétkezés előre megakadályozásáról” fogalmazott meg gondolatokat. A bűnmegelőzésről írva tartotta szükségesnek a külső és belső egységre felosztható rendőrség felállítását, amelyek közül a belső rendőrség az, amely a városok és egyéb helységek belső „közbátorságára” felügyel, és amelyet a helyi lakosokra lehet bízni (BACSÁRDI–CHRISTIAN–SALLAI 2018: 33–34). A polgárok önálló cselekvésre, kezdeményezésre felhatalmazása – hogy ne csak a közigazgatás intézkedésére várjanak – a végrehajtók reagáló szerepéből a proaktív, problémát megoldó szerepbe jutását célozza, tehát a lakossággal és más társadalmi intézményekkel együtt a biztonság mint termék megteremtését keresik (GOTTLIEB–KRÖZSEL–PRESTEL 1998: 117).

Azonban a polgár kezébe adott felhatalmazás önálló cselekvésre, kezdeményezésre nemcsak lehetőséget, de felelőséget is rejt magában, ami életre hívta az egyén biztonsági tudatosságának fejlesztésére vonatkozó igényt. Ezen belül pedig a magánbiztonsági szektor elsődleges szerepét, az állami szféra tehermentesítését, a hatékony bűnmegelőzés fontosságának felismerését. Kimondhatjuk tehát, hogy mindez – a közrend, a közbiztonság

az állampolgárok biztonságérzetének alakulása szempontjából – a magánbiztonsági szektor számára megnyíló komoly piaci lehetőség, amely azzal arányos és igen komoly felelősséggel párosul (CHRISTIÁN 2014: 85–91).

Nem volt ez másként Magyarországon sem, ahol a 18. század utolsó évtizedétől a 20. század harmadik évtizedéig terjedő időszakban a (magán)boltórzés korántsem volt ismeretlen – azonban a tudományos gondolkodás látókörét ez idáig elkerülő – fogalom Budapesten és a vidéki településeken sem. Mindazzal együtt, hogy a témakör vizsgálatakor a bőségesnek egyáltalán nem tekinthető – általunk előtalált, a jövőbeni kutatások alapját képezhető – levéltári és szakirodalmi források és a korabeli sajtó által a teljesség igénye nélkül közreadottak álltak rendelkezésünkre.

Jelen tanulmányunkban a korabeli Magyarország egyes, vidéki városaiban tevékenykedő boltórségek mikrotörténeti jellegű működését vizsgáljuk meg.

Vidéki boltórségek

A boltórséget³ a boltok, raktárak, üzletek zárása után, az azok őrzését teljesítő egyének csoportja, a boltőrök közössége, testülete, valamint a hozzájuk kapcsolódó szervezetek és szabályozások alkotják.

A boltőrök, boltórségek alapvetően a kereskedőkhöz, a kereskedelemhez, utóbbinak kisebb egységeihez, területeihez kötődtek. Működtek rendőrségi szerveződésként, önkormányzatok kebelében, tűzoltóság szervezetében és egyletekként, valamint vállalkozásokként egyaránt. Finanszírozásukat boltok, raktárak, üzletek, lakóházak tulajdonosaitól, üzemeltetőitől beszedett járulékok, esetenként önkormányzati támogatások biztosították. Működésük előírásait formájuknak megfelelően szolgálati szabályokban, alapszabályokban rögzítették, amelyek általában felsőbb jóváhagyásra kötelezettek voltak.

Magyarországon 1880-ban 12 879 település volt (Népszámlálás 1871: 13, 33), amelyek között a két tucatot éppen meghaladják azok, ahol kitapinthatóan működött boltórség vagy terveztek boltórség felállítását. Ezek a települések: Buda-Pest-Budapest, Baja, Bajsa, Beregszász, Eger, Esztergom, Érsekújvár, Hódmezővásárhely, Kassa, Kecskemét, Keszthely, Kolozsvár, Marosvásárhely, Máramarossziget, Miskolc, Nyíregyháza, Nyitra, Pápa, Pécs, Sepsiszentgyörgy, Szatmár, Szeged, Szekszárd, Szentés, Székesfehérvár, Székely-Udvarhely, Temesvár, Torda.

Tanulmányunk további részében néhány egykori és jelenlegi magyar város boltórségét fogjuk – a tanulmány terjedelmi korlátaira tekintettel a teljesség igénye nélkül – a kor-szellem hiteles megidézésével elemezni.

³ Tanulmányunk a korabeli Magyarország vidéki városaiban létrejött boltórségek tevékenysége bemutatásakor a fel-
lelt forrásokban egykoron megjelölt területi, földrajzi elhelyezkedést és elnevezést veszi alapul. Írásunk – annak
eredeti célkitűzésén kívül – az előtalált források elemzésén túl az anyag terjedelmi korlátaira tekintettel nem vette
gócra az egyes területek társadalomtörténeti hátterét, annak bemutatását.

Baja, Bajsa, Beregszász

Baja 1873-tól törvényhatósági joggal felruházott szabad királyi város boltőrsége egy trafikbetörés (*Somogyi Hírlap* 1909) és egy verekedés (*Az Újság* 1913) kapcsán szerepel az újságokban. Előbbiben arra utaltak, hogy a betörők a boltőr elhaladta után mentek be az üzletbe, utóbbiban pedig éjjeli harc volt a boltőrökkel (azzal együtt, hogy a cikkben a városban működő vagyonőrökről esik szó).

A Bácska szívében fekvő topolyai járáshoz tartozó közel 4000 lakosú Bajsa községben 1886 nyarán a korabeli újságok szerint – igaz, ugyanazt az esetet adták közre – a szolgálatot teljesítő boltőr tetten érte a vegyeskereskedésbe behatolni akaró rablókat. A gonosztevők rálöttek a boltőrrre, aminek következtében ő súlyosan megsérült; ekkor érkezett a helyszínre két községi éjjeliőr, kiknek észrevételekor a támadók elmenekültek (*Nemzet* 1886; *Pesti Hírlap* 1886).

Bereg vármegye hetilapjának rendőri hírei között 1890 tavaszán jelent meg, hogy Beregszász rendezett tanácsú város egyik üzletének a kirakatából nyolc pár cipőt eltulajdonító tolvajt az éjjeli boltőr elkapta és átadta a rendőrségnek (*Bereg* 1890).

Eger

Eger rendezett tanácsú város, Heves Vármegye székhelye, közbiztonsági állapotainak felemlítésekor, 1887 tavaszán a helyi újságban egy véleményét beküldő javasolta, hogy budapesti mintára a település is alakítson boltőrséget. A kiváltó okot pedig a közelmúlt boltbetörései jelentették, amelyeket a gyarlón és szegényesen felszerelt városi rendőrség megakadályozni ugyan nem volt képes, de a főcinkosokat felderítette és elfogta (*Eger* 1887). Három évvel később a piactéri betörések kapcsán, illetőleg az utóbbi időben elszaporodott boltbetörések okán ismét olvasható volt, hogy a kereskedők, jól felfogott érdekeiket szem előtt tartva, a már annyiszor emlegetett boltőrséget felállítanák. Tudvalévő, hogy az egész város területén cirkálni köteles, csekély számú rendőröktől alig kívánható, hogy éjnek idején, egyes hasonló esetek figyelmüket ki ne kerüljék. „Míg ellenben ha a felállított boltőrök a rendőrséggel együttesen őrködnének a boltok fölött, ily esetek többé aligha fordulnának elő” (*Eger* 1890). 1904 őszén, az egri főutcán már cirkált boltőr (*Hevesvármegyei Hírlap* 1904).

1916 őszén arról olvashattak az egri polgárok, hogy tűzoltó figyelő őrök és éjjeliőrök, boltőr segítségével fogtak el betörőt (*Egri Újság* 1916).

1917. október 13-án betörések elleni óvintézkedésekről nyilatkozott a város rendőrkapitánya, hangsúlyozva, hogy a kereskedőkhöz kívánt szólni. Hogy csak három boltőr volt, annak „az egri kereskedővilág az oka, mert átallott egypár koronával hozzájárulni a boltok őrzéséhez pedig, hogy megőrizzük a belvárosi kereskedéseket, legalábbis hat boltört kell még beállítani.” A rendőrkapitány úgy hitte, hogy a kereskedők saját, jól felfogott érdekükben kérni fogják további boltőrök alkalmazását (*Egri Újság* 1917a).

Az egri boltőröket sem kerülte el a bírálathoz. Az 1917. november 26-án reggelre történt üzletbetöréshez fűződően az elkövetés helyéhez közel lakó tanú elmondta, hogy éjjel

11 órakor történt hazaérkezésekor a kérdéses üzlettel szembeni padon a boltőrök az igazak álmát aludták (*Egri Ujság* 1917b).

Mintegy fél évvel később a húsipactéren történt betörés során 600 korona kárt okoztak a tolvajok. A rövid cikk negyedik mondata szerint „[a]z esetnél az a legérdekesebb, hogy a húsipactéren külön boltőrök vigyáznak éjjel” (*Egri Ujság* 1918).

1922 decemberében ismét javasolták a kereskedőknek a boltőrök szaporítását, egyben figyelmeztetve őket arra, hogy üzleteikben zárás után ne tartsanak pénzt. A felhívás alapját egy meghíusult betörés adta. December 6-án éjjel 11 órakor a boltőrök megzavarták az egyik termény- és bankbizományos cég irodájában tevékenykedő betörőket, akik már a páncélszekrény egyik zárját megfúrták, a másikat viszont még nem tudták. A boltőrök milliós értéket mentettek meg (*Egri Népujság* 1922a).

Az előbbi cikkhez kapcsolódón négy boltőr által december 9-én aláírt levél érkezett az *Egri Népujsághoz*. A szerkesztőség által közzétett levélben foglaltak szerint nem lehet szaporítani a boltőröket, mert a kereskedőktől és iparosoktól beszedett összegből nem telik többre négy boltőrnél.

„38 kereskedő és iparos nem járul hozzá a fizetésünkhöz, bár közöttük van pár milliomos, több háztulajdonos és több jómódú üzlettulajdonos, de olyan nincsen egy sem, aki a havi 2000 hozzájárulást megérezné. [...] mi nem kerülhetjük el, de ha tehetnénk, sem kerülnénk el az ő üzletüket a szomszédja üzlete miatt, aki fizet.”

Nem nevezték meg a nem fizetőket, de felsorolták az őrzött területeket (*Egri Népujság* 1922b).

1925. február 25-én éjjel a húsospiacon lepték meg a betörőket, akik ezért nem tudtak semmit sem elvinni. Az eredményesen fellépő boltőrök már több alkalommal is hiúsítottak meg tolvajlásokat (*Egri Népujság* 1925).

Esztergom

Esztergom rendezett tanácsú, szabad királyi városban, Esztergom vármegye székhelyén 1879 végén bizonyosan voltak boltőrök, mivel a helyi újság cikkében arról esett szó, hogy a boltőrök hanyagsága miatt történt betörés. A lap értesülése szerint „a boltőrök úgy vannak felfogadva, hogy reggelig kell körjárateikat folytatni, és ha ez nem úgy lenne”, az illető előjáróság szigorú vizsgálatot végez (*Esztergom és Vidéke* 1879a). Néhány nappal később viszont hatékonyan lépett fel a boltőr a farkasnak vélt kutyával szemben (*Esztergom és Vidéke* 1879b).

Az Esztergomi Önkéntes Tűzoltóegylet 1882. június 10-én tartott gyűlésen tárgyalta az 1851-ben alapított Esztergomi Kereskedelmi Társulat határozatát, amelynek alapján a boltórságot átadták a Tűzoltó Egyesületnek. Az átvétel megerősítését tanúsítja a két boltőr fizetése hiányzó részének felvétele a Tűzoltó Egyesület költségvetésébe. A boltőrzési díjból fejenként havi 12 forint esik, a havi fizetésük pedig, szintén fejenként, havi 18 forint. Ez hat-hat forint különbözetet jelent (*Esztergom és Vidéke* 1882).

Az 1886-ban előterjesztett, a számadatokat nehezen követhető módon jegyző, titkári jelentés szerint a Tűzoltó Egyesületnek a boltörzési díjból 288 forint bevétele származott, a kiadások között pedig 72 forint szerepel mint egy boltór bére. Utóbbi 1889-ben szintén 72 forintot jelöl, a bevétel viszont 290 forint. Ez így négy boltór hat-hat forint illetménykülönbözötét jelent (Esztergom és Vidéke 1886; Esztergom és Vidéke 1889).

Az Esztergomi Kereskedelmi Társulat 1896. augusztus 22-i ülésén tárgyalta a tűzoltóság azon átiratát, amelyben kérdezik, hogy a társulat hajlandó volna-e a boltóri órjاراتokat az egyesített város egész területére kiterjeszteni. A felvetés alapján elhatározták, hogy a város kereskedőit megkérdezik, hajlandók-e a boltörök fenntartásához a kikötött díjjal hozzájárulni (Esztergom és Vidéke 1896a).

A következő hónap 24-én másodízben foglalkoztak a Tűzoltó Egyesület javaslatával. A megújítás folytán az éjjeli boltörök tűzrendészeti szolgálatokat is teljesítenének. A cikk közli a Kereskedelmi Társulat felhívását, amelyet kiküldtek a város kereskedőihöz. Az elképzelés szerint a négy boltór mellé felvennének még négyet, vagyis összesen nyolc éjjeli boltórt alkalmaznának. Szolgálatukat párosával teljesítenék, négyen éjfél előtt, négyen pedig éjfél után. Elsőben kötelességük az üzletek ajtóinak, ablakainak ellenőrzése, hogy be vannak-e zárva, másodjában pedig a kereskedők vagyónának tűzveszélytől is megóvása (Esztergom és Vidéke 1896b).

A későbbiekben ritkábbá váltak a boltörökről szóló hírek. 1897 őszén, a Tűzoltó Egyesület választmányi ülésén elhangzott, hogy a boltörök számát négyről ötre, az ideiglenes örök havi díját öt forintról hatra emelték. Titkári javaslatként szerepelt ellenőrző órák beállítása is (Esztergom és Vidéke 1897).

Az 1921. esztendő kezdetén újívi gratulációk megváltása címén a helybeli boltörök részére az egyik ismert bútorkereskedő 50 koronát adott át az Esztergom és Vidéke szerkesztőségében. Két évvel később a „Tűzoltó Egylet főparancsnoksága azon kéressel fordul a nyílt üzlettel bíró kereskedők és iparosokhoz, hogy a boltörzési díjakról szóló nyugtákat, amelyeket a napokban fognak bemutatni, elfogadni és beváltani szíveskedjenek.” Az ok pedig az volt, hogy az egyesület fenntartásához anyagi eszközökre is szükség van (Esztergom és Vidéke 1921; Esztergom és Vidéke 1923).

Hódmezővásárhely

Az 1873 óta törvényhatósági joggal felruházott város, Hódmezővásárhely rendelkezett ugyan boltörökkel, róluk azonban az újságok mindössze néhány tudósításban adtak hírt. 1905 áprilisában betörési álhírről írtak a helyi lapok. Történt, hogy az egyik borbélyüzlet nyitva hagyott ajtaját a boltór bezárta, majd értesítette a tulajdonost. A boltórt betörőnek nézték a szomszédok, s egyikük azonnal a rendőrségre futott segítségért. A kiérkező rendőr konstataulta, hogy bűncselekmény nem történt (Vásárhelyi Híradó 1905).

Néhány hét szünetet követően 1905 nyarán újra betörők jártak a város főterén és a főutcáján is. Az egyik nagykereskedő üzletéből 180 koronát kitevő aprópénzt vittek el, miután álkulcs használatával behatoltak a helyiségbe. A környéken folyamatos volt a boltóri jelenlét és a rendőri cirkálás is, ám gyanús körülményt senki sem észlelt (Hódmezővásárhely 1905).

Kassa

Kassa törvényhatósági joggal felruházott szabad királyi város, Abaúj-Torna vármegye székhelye boltöreinek történetéről Kerekes György tollából származtatva újságcikksorozatban is jelentek meg adatok (*Felsőmagyarország* 1913a; *Felsőmagyarország* 1913b).

A kassai kereskedők 1814-ben – mivel az utóbbi évben háromszor törtek be üzletekbe – négy éjjeliőrt rendeltek, s e célra 400 forintot szavaztak meg. A következő évben az örök számára 100 forint értékben juhászbundákat és felszerelést vásároltak. 1817-ben arról tanácskoztak, hogy négy vagy hat bolti őrt tartsanak. A négy bolti őrt 1822-ben néhányan kevesellték, de a többség nem akart többet. A boltörség folyamatosan szerepelt a kiadások között 30–50 forint tétellel. 1850-ben a boltörség inspekciós szobájának berendezésére 10 forintot folyósítottak. Díványbevonásra 7 forint 45 krajcárt, két sípra 2 forint 5 krajcárt, négy alabárdra és egy nagy szekrényre 22 forintot, asztali vászontakaróra 38 krajcárt. 1856-ban a Mariantsik nevű személyt grémiumi írnoknak nevezték 60 forint évi honoráriummal. 1864-ben a boltörség részére Mariantsiknak 40 és 100 forintot adtak. 1865. január 15-én kijelentették, hogy nem fizetnek többet, hanem felkérlik a várost, hogy hozza rendbe a boltörség ügyét, és tartsa fenn e hasznos intézményt (*Felsőmagyarország* 1913a; *Felsőmagyarország* 1913b; *Felvidéki Újság* 1940).

Az 1880-as évek elején megtörtént a kereskedelmi testület átszervezése, amelynek kapcsán az új grémiumnak okmányokat és tárgyakat is átadtak. Ezek jelentős része irattárba helyezést követően a kassai Rákóczi Múzeumba került, így a boltőrök könyvei is. 1886-ban a kapitányi hivatal a boltbérekből visszautalt közel 1000 forint megtakarított összeget. Belőle, kevésbé bőkezűen, 20 forintot a boltőröknek, 40 forintot az 1878-ban alakult rendőr önszegélyző egyletnek adtak (*Felsőmagyarország* 1913c; *Felsőmagyarország* 1913d).

1883 őszen durva támadásokról szereztek tudomást a város lakói. November 6-án reggel öt órakor a székesegyház közelében munkába igyekvő kiszolgálónővel kezdett erőszakoskodni egy katona; az asszony segélykiáltásaira egy boltőr sietett a helyszínre, akivel a támadó dulakodni kezdett. A boltőr sípolására társa is az erőszakoskodás helyére érkezett, s ketten ártalmatlanná tették a brutális támadót, majd a városházára kísérték (*Felvidéki Közlöny* 1883).

A századfordulón a Kereskedők Egylete által fenntartott és a főkapitány hatósága alatt álló boltőrök száma nyolc fő volt. Ők éjszaka teljesítették szolgálatot négy kerületben (ENDRÖDY 1898: 38).

1937-ből származik még olyan újságcikk, amely a kassai boltörséget említette. Nyitráról jelentették, hogy a Kassai Éjjeliőr- és Boltörség Vállalat nagytapolcsányi alkalmazottját letartóztatták, mert rendszeresen fosztogatásokat követett el. Rendelkezett az őrzése alá vont házak kulcsaival, így feltűnés nélkül hatolhatott be tolvajlásainak helyszíneire. Az előző évben szintén történt hasonló eset Nyitrán. Akkor a boltőr sorozatos betöréseket követett el, amely tetteiért a bíróság fogházbüntetéssel sújtotta (*Prágai Magyar Hírlap* 1937).

Kecskemét

A Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei Kecskemét törvényhatósági joggal felruházott város boltőrségéről 1872-től jelentek meg tudósítások, amelyek bűnesetek boltőrök általi megakadályozásáról, veszélyek elhárításáról és olyan betörésekről szóltak, amelyek idején boltőri szolgálatteljesítés is volt a környéken. Egy cikkszáró mondat szerint „[é]rdekes tudni, hogy a bolt a piac kellő közepén van, s a boltőr által őriztetik. Huszonötöt kellene az ilyen boltőr illető részére vezetni!” (*Kecskemét* 1874). A kapcsolódó kíméletesebb kérdés pedig így hangzott: „Hát a boltőrök hol aludták csendes éjjeliálmukat?” (*Kecskeméti Lapok* 1874).

1891. október 18-án a kecskeméti kereskedők, előzetes meghívást követően, értekezletet tartottak a városháza tanácstermében annak megvitatására, hogy a téli időszakban hogyan védjék boltjaikat. A város főkapitánya előterjesztette, hogy a rendőrség nem elegendő létszáma nem teszi lehetővé külön őrszemek felállítását a piactéri üzletek őrzésére. Ezért kívánatos lenne, hogy a kereskedők maguk is gondoskodjanak kellő számú fogadott őr felállításáról. A régi kereskedőtestület tartott boltőröket, akiknek a díját arra a célra létesített alapból fedezték. Miután a társulatnak még több mint 3000 forint tőkéje van, megállapodtak abban, hogy gondoskodnak saját boltőrökről, egyben felkérik a polgármestert, hogy adjon egy városi rendőrt a felügyelet gyakorlására. Az ügyben történő eljárás végett bizottságot küldtek ki (*Kecskemét és Vidéke* 1891).

Keszthely

A községekről szóló 1886. évi XXII. törvénycikk óta nagyközség, korábban mezőváros, Keszthely képviselő-testületének 1904. március 12-én megtartott rendkívüli közgyűlésén napirendre került az a kérvény, amelyben megfogalmazták, hogy a boltőrök fizetéséhez a község járuljon hozzá. A közgyűlésen a kereskedők részéről beadott kérelemre elhatározták, hogy a boltőrök fizetéséhez a város méltányos arányban hozzájárul (*Balatonvidék* 1904; *Zalamegye* 1904).

1907-ben a tűzoltó-egyesület fejlesztése került napirendre. Ehhez új szabályrendelet alkotása volt szükséges, amelyben rögzíteni kellett, hogy a tűzoltószervezet magját hathét kiképzett, úgynevezett hivatásos tűzoltó jelenti, akik különböző városi feladatokat is teljesítenek. Például lehetnek boltőrök is (*Balatonvidék* 1907). Az elhatározás tetet is öltött, amit reprezentál a következő év nyarán történt támadás is, ugyanis 1908. augusztus 2-án éjjel Kovács János önkéntes tűzoltóőr-parancsnok boltőri szolgálatának teljesítése közben egy duhajkodó társaságot felszólított, hogy az üzletek redőnyeit ne zörgesse. Garázdálkodásukat nem hagyták abba, majd az ismételt felszólításra válaszul a csapat egyik tagja revolvert rántott elő, és rálőtt a gyanútlan boltőrrre. Szerencsére a golyó célt tévesztett; Kovács János azonnal jelentést tett a csendőrségen. A nyomozás során reggelre megállapították, hogy a tettes egy akadémiai polgár volt, akiről a csendőrség tájékoztatta a Keszthelyi Gazdasági Akadémia igazgatóságát, ahol bizonyára példás szigorral ítélték meg a könnyelműen lövöldöző fiatalember felett (*Balatonvidék* 1908).

Kolozsvár

Kolozsvár törvényhatósági joggal felruházott szabad királyi város, Kolozs vármegye székhelyén boltőrségének létrehozása 1863-ban történt meg, az 1830-ban alakult Kolozsvári Kereskedő Társaság közgyűlésén. A finanszírozást a boltiőr-alapba befolyt összegekből fedezték (MUZSNAI ÜRMÖSSY 1898: 94).

A város boltőrségéről szóló csekély mennyiségű hírekben olvashattak az érdeklődők eredményes veszélyelhárításokról és büntettek megakadályozásáról is. A dicséző mondatokon túl, sikertelenség esetén meglehetősen kíméletlen minősítések láttak napvilágot. 1892 tavaszán már azt is vizionálta egy cikkíró, hogy „[m]a holnap megérjük, hogy betörnek a tanácsházba, ellopják a polgármestert, ellopják a főkapitányt. A rendőrséget meg az alvó boltőröket csak azért nem lopják el, mert oly fedezetre okvetlen szükség van, melynek csendes nyugalma alatt békésen lehet betörni és lopni.” Május 17-én ugyanis kifosztottak egy egész utcasort. Büntett helyszínévé vált többek között egy nagyobb fűszerüzlet, egy mészárszék és a szódagyár is. „Az ismeretlen tetteseknek a rendőrség nyomában van. Ezt a nyomot azzal az ismeretes furkós bottal üti” (*Ellenzék* 1892).

A testület szervezetére vonatkozóan a *Kolozsvár* 1897. február 5-én megjelent számában olvasható pár sor, amely szerint a kereskedők méltatlankodtak a rendőrségnek és a boltőröknek a sorozatos betörések felderítése kapcsán mutatkozó tehetetlensége miatt. Egyúttal felajánlották, hogy „a policzia rendelkezésére bocsátják azt a pénzüsszeget, amelyet most a boltőrökre fecsérelnek.” A rendőrség nem reflektált sem az ajánlatra, sem a betörőkre (*Kolozsvár* 1897).

1904 nyarán, szintén betöréses lopás okán merült fel a boltőrök tevékenysége. A Főtér 18. szám alatti ékszerboltba történt behatolást követően a tolvajok nagy mennyiségű ékszert loptak el. A rendőrségi nyomozás nem hozott gyors eredményt, sőt, a következő napra a bűncselekmény elkövetésének idején szolgálatban lévő boltőrök sem kerültek elő. „Ezek a lábas jószágok valahol az igazak álmát aludták a betörés alatt.” A hatósággal semmilyen összeköttetésben nem álló boltőrök felfogadására az üzlettulajdonosok álltak össze. A 7-8 forint havi bérüket fedezték, munkájukat ellenőrizték. A boltőrök felelőséggel a kereskedők felé tartoztak. A bolttulajdonosok az előállt helyzet miatt azzal is foglalkoztak, hogy a boltőrök rendes hatósági közegek legyenek (*Ellenzék* 1904).

A trianoni békediktátumot követően az *Uj Kelet* lap néhány soros tudósításokból álló cikksorozatban kísérté figyelemmel a kolozsvári boltőrséget. A város kereskedői a gyakori betörések miatt 1921 áprilisában elhatározták, hogy üzleteik védelmére fegyverrel felszerelt boltőrséget szerveznek. Az elképzelést a városi rendőrség támogatta. A tervet megghiúsítani látszott egy másik javaslat, amely szerint őrző- és biztonsági vállalatot kell létesíteni. Egy hét elteltével viszont már arról írtak, hogy engedélyezték a fegyveres boltőrséget, így a rendőrprefektúra által kiadott engedély alapján a legrövidebb időn belül megkezdik az új őrség szervezését. Május 17-én közölték, hogy a nemrég megalakult boltőrség megkezdte működését. A 16 boltőr a rendőrség és a Kereskedők Tanácsa felügyelete alatt végzi munkáját. Figyelmük csak azokra az üzletekre terjed ki, amelyek tulajdonosai a boltőrség fenntartásához anyagilag hozzájárulnak (*Uj Kelet* 1921a; *Uj Kelet* 1921b; *Uj Kelet* 1921c; *Uj Kelet* 1921d).

Tavasszal az *Ellenzék* arról tájékoztatta olvasóit, hogy az egy hónapja működő boltőrség költségeinek fedezése akadozik. A cikk szerzője szerint a fenntartás vagy túl nagy terhet ró az érintettekre, vagy, mivel megszűntek az üzletbetörések, talán a kereskedők már nem félnek azoktól. Tény, hogy vállalt kötelezettségeiket nem akarják teljesíteni. A Kereskedők Tanácsa bevonásával az Iparkamara helyiségében tartott értekezleten szükségesnek találták a boltőrség fenntartását, ezért felhívták a kereskedőket, hogy teljesítsék a boltőrség fenntartására vállalt kötelezettségeiket (*Ellenzék* 1921).

Marosvásárhely

Marosvásárhely törvényhatósági joggal felruházott szabad királyi városban volt boltőrség, azonban annak létét adathiány miatt csupán alig lehet érinteni. Amikor a *Székelly Lapok* 1899. április 23-án ismeretlen tettes által a Kossuth utcában elkövetett betörésről tudósított, csupán annyit jegyzett meg: „Pedig hát vannak boltőrök, van rendőri őrzés” (*Székelly Lapok* 1899).

Az 1857-ben alakult Marosvásárhelyi Kereskedő Társulat 1921. május 8-i közgyűlése elvetette a boltőrség szervezését, rámutatva arra, hogy a boltőrség működtetése többletkiadást jelent a kereskedőknek. Ők maradnak a rendőrség és a biztosítás mellett (SEBESTYÉN 2011: 90).

Miskolc

Az 1907. évi LI. törvénycikk első paragrafusának rendelkezése szerint Miskolc 1871 óta rendezett tanácsú város, 1909. január 1-jén pedig törvényhatósági joggal felruházott várossá alakult. A trianoni békeszerződés után Borsod, Gömör és Kishont közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegye székhelye lett. A boltőrség 1874 elején került a városi közgyűlés napirendjére, amikor a betörések és a tolvajlások miatt elhangzott interpellációra válaszul utasították a tanácsot katonai őrzés iránti igénybevitelére, valamint a kereskedők felhívására azért, hogy a más városokban szokásos éjjeli boltőrök intézményének behozatalát tegyék meg (*Borsod-Miskolci Értesítő* 1874).

A boltőrök felállításának konkrét kezdeményezésére két év elteltével került sor, miután a kereskedők okultak a többször is ismétlődött betöréseken. 104 forintot írt alá 120 kereskedő, havonkénti fizetés kötelezettsége mellett. „Ennek már régen meg kellett volna történni, Pest és Bécs csak nagy városok s mindkettőben ezrekre megy a rendőrök száma, és még is tartanak a bolt tulajdonosok örököt, miután ennek ellátását képtelenség a városi rendőröktől követelni” (*Borsod-Miskolci Értesítő* 1876; *Miskolc* 1876). Az év utolsó napján megjelent *Gyöngyös* pedig arról adott hírt, hogy a napirenden lévő boltbetörések megakadályozására most kezdenek a boltőrök felfogadásáról gondolkozni. „Ejnye, miskolciak, de hátra vannak!” (*Gyöngyös* 1876).

Csaknem másfél év elteltével a boltőrök felállításának idejét ismét megemlégtették, célozva a rendőrség figyelmét. Ámbár úgy értesültek, hogy már a rendőrkapitány megtette az intézkedéseket, s e célból összehívta a választmányt (*Borsod-Miskolci Értesítő* 1878).

Effektíve a miskolci boltörség talán utolsó nyilvános említése mintegy évtized múltán történt azzal, hogy „[a] boltörök intézménye egymásután vallja a kudarcot. Különben nem is lenne a boltör igazi boltör, ha álmos nem lenne” (*Borsod-Miskolci Értesítő* 1887).

Nyíregyháza

Nyíregyháza rendezett tanácsú város, az 1876-os megyerendezés (1876. évi XXXIII. tc.) során Szabolcs vármegye székhelye lett az addig e címet viselő Nagykálló helyett. Egy évtized elteltével üzletbetörések kapcsán vetődött fel a boltörség kérdése „rendörségünk csekély létszáma, még csekélyebb fizetése mellett, vagyonzbiztonságról szó sem lehet nálunk. E fogyatékos állapotban azonban maguk a bolt tulajdonosok segíthetnének legcélszerűbben az által, ha boltöröket alkalmaznának” (*Nyírvidek* 1886).

Egy újabb évtized elteltével a Nyíregyházi Kereskedők Társulata napirendre tűzte a boltörség szervezését, amelyet megelőzött a város időben első rendőrfőkapitányának a tárgyban küldött átíratára (*Nyírvidek* 1897a).

1897 nyarán már a döntésről szóló hír került a közönség elé. A helybeli kereskedők társulata hónapokon keresztül fáradozott a boltörség létesítésén. E végből felhívta a város középső részein elhelyezkedő üzletek tulajdonosait, hogy nyilatkozzanak, hajlandók-e évi két forinttal a költségekhez hozzájárulni. A megkeresett 89 bolttulajdonos közül 62-en jelentették, hogy fizetik a hozzájárulást. Közöttük többségben voltak az iparosok és a kis üzlettel bírók, míg az előkelő boltok tulajdonosai, akiknek az üzletei a legforgalmasabb helyeken voltak, tagadólag válaszoltak.

„Ily körülmények közt a kereskedők társulata nem találja méltányosnak, hogy a kevésbé tehetősek anyagi áldozata árán létesíttessék a boltörség, míg a vagyonosabbak attól a csekélyévi hozzájárulástól vonakodnak; ez okból a míg e vonakodás meg nem szűnik, a boltörség szervezésének eszméjétől eláll” (*Nyírvidek* 1897b).

Pápa

A Veszprém vármegyei rendezett tanácsú város Pápa boltörségéről a korabeli, főleg a helyi sajtóban – amelyet négy lap is képviselt – jelentek meg olyan írások, amelyek rámutattak a boltörök létére, tevékenységére, érzékeltetve azt, hogy a boltörintézmény folyamatosan figyelemmel kísérhető. Ez megmutatkozott az anyakönyvi hírekben is oly formában, hogy ha egy boltör családi helyzetében – halálozás, házasságkötés, születés – változás állt be, azt is közzétették. Az érdeklődők a pápai boltörökről szóló írást már 1874-ben találhattak az egyik helyi lap hasábjain. A bolttulajdonos segítségével betörő tolvajt fogott el a szolgálatot teljesítő boltör. Igaz, az újságíró nem mulasztott el egy maliciózus megjegyzést, amikor a tolvaj elfogását eredményező boltöri magatartást említette: „hanem a boltör fölébredvén, és zajt csapván, a szomszéd Kunt Mihály segélyével, de már az utcán futtában, elfogott” (*Pápai Lapok* 1874a).

1874. május 2-án Pápa város képviselő-testületének közgyűlésén a kereskedelmi testület kérelme alapján megadták a boltőrök évdíjának 50 forintról 120 forintra emelését (*Pápai Lapok* 1874b).

1877. nyár közepén arról olvashattak, hogy a boltőrök sípjeleire senki sem jelent meg a féktelenül mulatozó legények csendesítésére. „A boltőrök hasztalan adtak jelt sípjaiikkal, senki sem jelent meg, hogy a garázdálkodókat rendre utasította volna, míg végre a veszedők a csapszékből kiutasítottván, eloszoltak” (*Pápai Lapok* 1877).

1879 végén a kereskedők értekezlete a boltőrségre vonatkozó rendszabályt továbbra is fenntartandónak tekintette. A díj kivetésére, az örök alkalmazására és ellenőrzésére a rendőrkapitány elnöklete alatt hattagú választmányt küldtek ki (*Pápai Lapok* 1880).

1881 végén a város tanácsa arról intézkedett, hogy a vagyonsbiztonság érdekében a boltőrök létszámát a téli hónapokban jelentékeny számmal szaporítsák. Feladatuk végrehajtásában felváltva, egész éjjel talpon legyenek, körjáratot tartsanak, s minden előforduló rendtelenségről a rendőrséget értesítsék (*Pápai Lapok* 1881).

1888 nyarán az éjjeli őrség létszámát két boltőrrel felemelték (*Pápai Hírlap* 1888).

Az 1892 júliusában életbe lépett városi tűzrendészeti szabályrendelet tűzjelzésről szóló fejezetében rögzítette, hogy tűzvészjelzésnek tekintendő a boltőrök által kürttel és dobszóval adott riadó is (*Pápai Lapok* 1892). Ugyanezen év szeptember 3-án, majd a következő év december 30-án a város képviselő-testülete határozott a város alkalmazásában állók illetményeiről. A polgármester évi fizetése volt 1400 forint és 300 forint lakbér-hozzájárulás, a rendőrkapitányé 1000 forint és 200 forint lakbér. Egy rendőr évi 270 forintot húzott, a négy boltőr pedig egyenként 30 forintot (*Pápai Lapok* 1894).

A boltőri illetmény fizetési osztályba nem sorozott alkalmazottként 1912. január 1-jétől évi 60 korona lett, a város új szervezeti szabályrendeletének értelmében. Akkor a főkapitány a VIII. fizetési osztályban évi 4000 korona fizetést és 910 korona lakáspénzt, egy rendőr évi 280 korona fizetést kapott (*Pápai Lapok* 1911).

1902 februárjában a város felhívta a szabóiparosok figyelmét arra, hogy a pápai boltőrség részére négy köpeny szükséges. „Akik a ruhadarab elkészítésére hajlandók, ajánlataikat három napon belül tegyék meg!” (*Pápai Lapok* 1902).

Az egyik helyi újság kétszer egy mondatot arra is áldozott, hogy közreadja a rendőrök és boltőrök egymáshoz viszonyulásáról szóló megnyilvánulásokat. „Az hírlík, hogy a rendőröknek csak a boltőrök tisztelegnek.” Továbbá: „Az hírlík, hogy a rendőrök az éjjeli boltőröket félvállról nézik” (*Pápai Közlöny* 1906a; *Pápai Közlöny* 1906b).

Kis Ernő 1907-ben az éjjeli őrség történetének bemutatásakor kitért a boltőrségre is, megjegyezve, hogy az a rendőrséggel és a tűzoltósággal együtt gyermekkorát élő intézmény az ősi bakteri tisztséghez képest (*Pápai Hírlap* 1907).

1914 nyarán Pápán megjelentek egy vagyonzőrő vállalat olyan képviselői, akik szolgáltatásaikhoz ügyfeleket toboroztak. Az egyenruhás, kardot viselő emberek felkeresték az üzlettulajdonosokat, és tájékoztatták őket a cég tevékenységéről, díjairól, felelősségéről. Július 22-én 34 belvárosi kereskedő és iparos, akik már évtizedek óta boltőri testületet tartottak fenn, a Lloyd helyiségében értekezletre gyűltek össze. A témához öten szólnak hozzá, mindegyikük kijelentve, hogy a jelenlegi boltőrintézmény működésével elégedettek, s a jövőben is azt tartják fenn. Egyébként is az új vállalat nagyobb terhet róna a kereskedőkre, aminek ellenértékét egyáltalán nem látják. A megjelentek a működő

boltörtestület fenntartásáról hoztak határozatot. Azt is kimondták, hogy a boltörök számát kettővel szaporítják (*Pápai Hírlap* 1914; *Pápai Lapok* 1914).

1915. január 17-én, vasárnap délután öt órakor boltörügyben, a városháza nagytermében tartottak ülést a pápai üzlettulajdonosok. A kibocsátott meghívóban olvasható volt, hogy „az eddigi boltörrendszert továbbra is fenntartjuk s az az állítás, mintha a boltörség megszűnt volna, a valóságnak nem felel meg” (*Pápai Hírlap* 1915a).

Egy rövid közlemény arról is napvilágot látott, hogy a városban megjelent éjjeli őrző és biztonsági vállalat segélykérelmet terjesztett be a tanács elé. A tanács döntést még nem hozott, és felhívta a boltörség vezetőségét, hogy tegyenek nyilatkozatot arra vonatkozóan, hogy a boltőri intézmény fenntartása vagy megszüntetése volna-e célszerű (*Pápai Közöny* 1915a).

Rövid idő múlva a kereskedők gyűlésén egyhangúan kimondták, hogy a boltörintézményt, amely a múltban jól bevált, továbbra is fenntartják. Kimondták továbbá, hogy felkérlik a városi tanácsot, hogy a boltörség céljaira addig nyújtott 250 korona segélyt 500 koronára emelje fel. Az újból alakult egyesület elnökévé a város rendőrkapitányát választották meg, és az intézmény finansziális kérdéseinek megoldására 14 tagú bizottságot delegáltak (*Pápai Közöny* 1915b).

A város tanácsa 1915. január végén helyt adott a kereskedők kérelmének, és 1916-tól kezdődően az addigi 250 korona támogatást évi 500 koronára felemelte. Ugyanakkor az éjjeli őrző és biztonsági vállalat tulajdonosának – aki az iparigazolványt már 1914 augusztusában megkapta – segély iránti kérelmét elutasította. A *Pápa és Vidéke* meg is jegyezte, hogy „a zombori vállalat [...] egyenruhás embereivel és kitűnő rendőralkutyaikkal őrizteti mindazt, amit őrizetére bíznak. A mi kereskedőink úgy látszik a régi Dárdás és Kürtös bácsikban jobban megbíznak, mint a sokkal modernebb, de még ismeretlen intézményben” (*Pápa és Vidéke* 1914; *Pápa és Vidéke* 1915a; *Pápai Közöny* 1915c).

1916 elején már ismertté vált, hogy „az évtizedek óta működő boltörintézmény tudvalevőleg megszűnt, s ennek pótlására Szűcs Mihály nyug. csendőrrészvezető szemesély- és vagyonbiztonság őrzésére egy vállalatot létesített, melyre a városi tanács az iparigazolványt már ki is szolgáltatta.” A város tanácsa arról is döntött, hogy a boltörségnek megszavazott segélyt két egyenlő részben az újonnan alapított cég vezetőjének utalja ki (*Pápai Lapok* 1916).

A pápai boltörség megszűnésének oka nem tárul fel a korabeli híradásokban, ámbar bizonyosan szerephez jutott a városban fiókot nyitott zombori őrző és biztonsági vállalat, amelynek tevékenységéről pozitív hangvételű cikkek is megjelentek. Például az 1915 februárjában elszaporodott baromfi- és egyéb lopások elkövetőinek felderítésében „az őrző- és biztonsági vállalat ellenőre, Lupusz nevű rendőralkutya kalauzolásával megállapította, hogy a baromfilopásokat két 14 éves gyerek követte el, míg a pincebetörést két legényember” (*Pápa és Vidéke* 1915b). Összel

„a zombori éjjeli őrző- és biztonsági vállalat [...] rendőralkutyaja ismét újabb tanújelét adta kitűnő szimatjának. [...] részben csak azért említettük meg Lupusz újabb sikerét, hogy a vállalat életrealitáságra felhívjuk azoknak a figyelmét, akiknél még akad valami ellopni való. Polgárörségünk úgy sincs” (*Pápa és Vidéke* 1915c).

1915. november végén még esett szó a pápai boltőrökről annak kapcsán, hogy a város kellős közepén lévő trafikba történt betörést a boltőrök vették észre hajnali három órakor. A nyomozás során arra is fény derült, hogy a betörők már akkor megkezdték behatolásukat a boltba, amikor a moziból a közönség nagy csoportokban távozott. Utóbbiak azt hitték, hogy a vasredőnyhöz kulcsaikat próbálgatók a köteles ellenőrzésüket teljesítő boltőrök. A csendőrség és a rendőrség együttes nyomozással hamar elfogta a két tettest, akik több településen is követtek el betöréseket (*Pápai Hírlap* 1915b).

Pécs

Pécs törvényhatósági joggal felruházott szabad királyi városban, Baranya vármegye székhelyén 1867. augusztus 2-án jelent meg a boltőrség intézménye, mégpedig akkor, amikor a főkapitány jelentette Veszélyi Nándor (Veszélyi N. Ferenc) városi lakos, bizományos és hirdetőiroda-tulajdonos folyamodványát. A kérelmező a számára már engedélyezett hordárintézet mellé kívánta felállítani a boltőrséget. Mivel a tervezetben és a bemutatott utasításban foglaltak az előírásoknak megfeleltek, a kitűzött célok pedig a törvényekkel és a rendszabályokkal harmonizáltak, az engedélyt megadták. A város tanácsa feltételként szabta, hogy a boltőrök által biztosíték fejében leteendő pénzüsségeket, miután leadták a kapitányi hivatalba, a pécsi takarékpénztárban helyezték el, ahol kamatoznak. A pénzügyi aktus bizonylatait pedig meg kell őrizni, azaz a könyveket kellő őrizet mellett el kell tenni. A boltőrség a kapitányi hivatal főfelügyelete alá tartozik (*Pécs Város Tanácsának iratai* 1690–1868; *Pécsi Lapok* 1867a).

A hordárintézmény 1867. július elején kezdte meg működését 10 veres főveges, vitorlavászon zubbonyos taggal. Akkor már az is ismertté vált, hogy a tulajdonos az éji őrködést is elvállalja, természetesen illő díjért (*Pécsi Lapok* 1867b).

Pécs szabad királyi város törvényszéke 1867. augusztus 30-án megtartott ülésén arról is döntött, hogy „nyom nélkül eltűnt Veszély N. Ferencz a pécsi hordár-intézet tulajdonosa által visszahagyott összes ingóságai készpénzfizetés mellett nyilvános árverésen 1867-dik évi szeptember hó 13-dik napján reggeli 9 órakor az eltűntnek lakásán el fognak adatni” (*Pécsi Lapok* 1867c).

1867. év végén arról cikkeznek még, hogy hordárintézeti örök is járnak éjszaka a városban, sőt egyikük igen találóan intézkedett boltbetörőkkel szemben, ámbar a későbbi hallgatás a boltőrség rövid életű működésére utal (*Pécsi Lapok* 1867d; *Pécsi Lapok* 1867e).

A boltőrség intézménye 1882 tavaszán újjáéledt. Május 10-én a Pécsi Kereskedelmi és Ipartársulatnak boltőrség felállítására iránti kérelme a város tanácsának véleményes jelentésével került a közgyűlés elé, ahol engedélyezték. A város rendkívül hosszú kiterjedése és a bányatelepi viszonyok miatt a rendőrség a megkívánható prevenciónak – hogy a kereskedők és iparosok teljesen megnyugodhassanak – a legjobb törekvés mellett sem felelhet meg. A vakmerő betörőkkel szemben eddig mindenütt „az őnségelyjelzés szervezett boltőrség intézménye a legcélszerűbbnek bizonyult.” Ezért három őrből és egy felügyelőből álló boltőrség szervezése elhatározott. Az összes költséget az érdekelteknek kell viselniük, a végleges szervezésre szabályrendeletet alkotnak. Utasították a tanácsot,

hogy az ideiglenes boltőrség fizetését, fegyverzetét, az ellenőrző órákat és egyéb szükségleteket fedező kiadásokat a házipénztárból előlegezze meg. A boltőrség pedig a közrendészeti bizottsági meghallgatás után lépjen a rendőrséggel kellő kapcsolatba (*Pécs Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 1872–1950*). A sajtóban megjelent tudósítás szerint a négy emberből álló boltőrségből két ór a Budai-külváros Fő utca végén lévő keresztől a Szigeti-külvároson lévő Heindlhoffer szappanos üzletéig járna föl s alá, a harmadik ór pedig Weiler N. János irodájától a siklósi és irlalmasok utcáján át, a Kis és Széchenyi téren körül járna éjjeli 10 órától kivirradtig. A boltőrök el lennének látva szuronyos fegyverrel, forgópisztollyal és sípval, ezeken kívül ellenőrző órával. Az engedélyező rendkívüli közgyűlésen történekről olvasható volt még, hogy „[e] nem hallgathatjuk itt Bolgár Kálmán biz. tag felszólalását, ki a boltőrség felállításából a város közbiztonsági helyzetének nagy alásüllyedését látja s ezen intézményt a lehető legszomorúbb szegénységi bizonyítványnak tekinti.” A közbiztonság kétségbeejtő állapota miatt indítványozta, hogy rögtön fogjanak hozzá a rendőrség új és radikális szervezéséhez (*Pécsi Figyelő 1882a; Pécsi Figyelő 1882b*).

Az ideiglenesen szervezett boltőrség 1882. május 15-én hétfőn kezdte meg működését. A rákövetkező éjjel gaztettek az egyik kereskedésbe akartak betörni, de gonosz munkájukat valószínűleg a boltőrök zavarhatták meg, így cselekményük kísérlet maradt (*Pécsi Figyelő 1882c*). A nyár folyamán is történtek boltbetörések, betöréskísérletek, és a marasztaló közlések mellett hangzott el panasz a boltőrök részéről. Ugyanis voltak lakók, raktár- és üzlettulajdonosok, aki könnyelműen tárva-nyitva hagyták kapuikat. E panasz igen alapos, mert ilyen nagy könnyelműség folytán „nem ritkán a legnagyobb betöréses tolvajságok történnek meg, amelyeknek a legpontosabb őrzékek sem vehetik elejét. Hisszük, hogy a rendőrség figyelembe veszi a boltőrség panaszát, s azonnal fog intézkedni, nehogy késő legyen, mint eső után a köpönyeg!” (*Pécsi Figyelő 1882d; Pécsi Figyelő 1882e*). A figyelemfelhívást követően pár napon belül éjszaka találtak nyitva hagyott ablakú fűszerkereskedést és nyitott nyílászáróval hentesüzletet is. „Ily nagy könnyelműség mellett nem négy boltőr, hanem egy armádia sem örködhetik sikerrel.” Olyan eset is előfordult, hogy a boltőrök a nyitva hagyott kapun keresztül bementek az épület udvarára, ott órát csöngettek, egyéb módon lármáztak, mégis csak nagysokára sikerült egy lakót felkelteni, aki bezárta a kaput. Az udvari raktárban egyébként nagy mennyiségű értékes árut tároltak (*Pécsi Figyelő 1882f*).

Nem volt felhőtlen a rendőrség és a boltőrség kapcsolata. Különösen a nyár végén felmerült viszálykodások miatt a boltőrség tanyája kikerült a városház épületéből. A boltőrök ideiglenes elhelyezést nyertek, s mindaddig nem lesz végleges helyük, amíg „maga a boltőrségi intézmény nem állandósíttatik. – Hiába – két dudás egy csárdában nem fér meg!” (*Pécsi Figyelő 1882g*).

1882 októberében arról adtak hírt, hogy a belügyminisztériumból hamarosan megérkezik a jóváhagyott boltőrségi szabályzat, amelynek részletei nem váltak ismertté. November 1-jén a Pécsi Kereskedelmi és Ipartársulat a város polgármesterének elnöklete alatt tartott ülést. „A boltőrség mikénti szervezésére nézve abban állapodott meg a társulat, hogy mint Budapesten, Miskolczon, Aradon, Temesváron, Debreczenben stb. úgy itt Pécsen is a boltőrség költségeit kizárólag a különös éjjeli őrzés alá vett üzlethelyiségek tulajdonosai viseljék.” Az újságíró szerint a kereskedők szívesen viselik a csekély költséget a biztonságért, amelyet a boltőrség nyújt. Azt is elfogadták, hogy a téli hónapokban

nyolc, nyáron pedig négy-öt ember látja el az őrségi szolgálatot (*Pécsi Figyelő* 1882h; *Pécsi Figyelő* 1882i).

1883 első napjaiban shakespeare-i mondat adott címrészt a *Pécsi Figyelő*-ben: „Lenni vagy nem lenni” ez most a kérdés a pécsi boltőrségre nézve. A testület szervezői bíztak abban, hogy azok, akiknek érdekében létrehozták azt, nem fognak visszariadni a költségek viselésétől. A bolttulajdonosok jelentős része azonban megtagadta a fizetést azzal az indokkal, hogy ők a boltőrség felállításáról mit sem tudtak. A kereskedelmi és ipartársulat az érintettek újrakérdezéséről döntött, annak elbírálása végett, hogy fenn lehet-e tartani a boltőrséget. Az adott válaszok alapján, az 1883. évre biztosítottnak látták a boltőrség működésének fedezetét, ezért két boltőr alkalmazását mindenképpen fenntartották. A boltőrök szolgálati és fegyelmi tekintetben a városi kapitányságnak voltak alárendelve, s felettük a közvetlen felügyeletet egy főbiztos gyakorolta. Egyértelmű, hogy a nem fizetők boltjait, házait is ellenőrzik a boltőrök, ámbar az újságokban olvasható volt, hogy „Biz ez nem tisztességes eljárás: előnyöket élvezni s a fizetést másokra hagyni!” (*Pécsi Figyelő* 1883a; *Pécsi Figyelő* 1883b).

1883-ban is történtek betörések, többek között az alispán házába is. A nyár végén már azt is lehetett olvasni, hogy „Kár volt beszüntetni az éjjeli polgári ruhában czirkáló őrszolgálatot, ez vetett véget az előbb uralkodó tolvaj-grasszálásnak is, ennek az ismét létesítése járna legtöbb eredménnyel, a miért is felhívjuk rá a rendőrség figyelmét s óhajtjuk a közbiztonság érdekében” (*Pécsi Figyelő* 1883c; *Pécsi Figyelő* 1883d). Ősztől már ironikus hangvételű bírálatok születtek. Az egyik alkalommal ellopott „írományokat szerte szórva a réten találták meg, mely körülmény Mihaszna Andrásék szerint biztosan nyomra vezet. Üthetik a nyomát! A boltőrség el van keseredve s legújabbban karjukon hordozott övjelvény helyett gyászfatyolt hordanak” (*Pécsi Figyelő* 1883e).

1884. március 2-án a tornacsarnokban szintén a polgármester elnöklete alatt tartotta közgyűlését a Pécsi Kereskedelmi és Ipartársulat. A jelentésben elhangzott, hogy „[a] boltőrség, kellő kiadási fedezet hiányában, megszüntettetett” (*Pécsi Figyelő* 1884).

A második alkalommal Pécsen csaknem két éven át élt testület, működésében magán hordozta a boltőrségin intézmény minden nyűgét, baját, és napvilágra kerültek a másutt feltűnt, kapcsolódó problémák is, amelyekről a sajtó részletesen tájékoztatót. A későbbiekben a boltőrintézmény nem került sem a város önkormányzatának, sem a kereskedőinek, sem pedig a közönségének érdeklődési körébe.

Sepsi-Szent-György/Sepsiszentgyörgy

Sepsi-Szent-György/Sepsiszentgyörgy rendezett tanácsú város, az 1876-os megyerendezést (1876. évi XXXIII. tc.) követően Háromszék megye székhelyének kereskedői az önkéntes tűzoltóságához csatlakozón, illetőleg azon belül kívánt boltőrséget szervezni. A Sepsi-Szentgyörgyi Önkéntes Tűzoltó Egylet 1883. évi tevékenységéről szóló jelentés szerint a bizalomnak szép jelét tanúsította, hogy a helybeli kereskedőtársulat az egylethez fordult boltőrség-felállítási szándékával. Kérték, hogy az egylet őrsége bizonyos díjért teljesítsen boltőri szolgálatot is. A tűzoltóegylet parancsnoksága komoly tanácskozást követően hozott határozatában kimondta, hogy megengedi a boltőrségi feladatok teljesítését,

miszerint a fizetéses őrök a boltőrséget elvállalják. Feltétel, hogy a kereskedőtársulat az őrségnek, egy őrséget 20 krajcárral számítva, fizetést ad, és az őrséget esőköpennyel, kellő gyertyával ellátja. A parancsnokság fenntartja a jogot arra, hogy a fizetéses őrökkel kötött szerződéseket hozzá beterjesszék jóváhagyás végett, illetőleg az engedélyt bármikor visszavonhassa (*Székely Nemzet* 1884). A tűzoltó-egyesület 25 éves fennállásának alkalmából tartott előadáson elhangzott, hogy a kellő számú fizetett tűzőrséget anyagi hiányok miatt 1882-ig nem sikerült biztosítani. Addig az éjjeliőrséget a tagok felváltva teljesítették minden éjjel négy taggal. 1882-ben a parancsnokság beállított négy fizetéses éjjeliőrt, akik két-két fővel teljesítik az őrszolgálatot, a parancsnokság pedig felváltva végzi az őrségvizsgálatot. Ezáltal a város nincs felügyelet, figyelő szem nélkül; boltőrségről nem esett szó (*Székely Nemzet* 1901).

Szatmárnémeti

Szatmárnémeti törvényhatósági joggal felruházott szabad királyi városban a helyi boltőrökről először talán 1905 tavaszán jelent meg hírlapi tudósítás, amely szerint a törvényhatóság március 13-án délután három órakor kezdődött rendes havi közgyűlésén szakbizottsági javaslat alapján vette napirendre a témát. A boltőri állásokat betöltő volt rendőrök azt kérelmezték, hogy addigi juttatásaikat, amely évi 480 korona fizetés és 60 korona lakbér, továbbra is folyósítsák számukra. A közgyűlés a kérelemben foglaltak teljesítését elfogadta, de hangsúlyozta, hogy a járandóságot ruha- és csizmapénz nélkül folyósítják. E hír arra enged következtetni, hogy a boltőrséget a város tartotta fenn, és bizonyosan szerepet játszott a csendőrség bevonása a rendvédelmi teendők teljesítésébe (*Szamos* 1905).

Boltőr korábban is volt a városban. A Szaszárán Pál elhunytát közlétező gyászjelentésben ugyanis azt írták, hogy a település egyik közismert alakja, aki a 80. életévében halt meg, két évtizeden át éjjeli boltőrként ügyelt a kereskedők Deák téri üzleteire. Kitértek arra is, hogy az 1848–1849-es szabadságharcban honvédként szolgált hazáját (*Szamos* 1906). A *Székely Nép* Bem tábornok életmentőjeként említette a negyvennyolcas honvéd altisztet, aki hosszú évek óta mint boltőr tengette életét. A piski ütközetben a tábornokot ellenséges golyó találta el. „Amint Szaszárán Pál tizedes észrevette, hogy Bem megsebesült, hozzá rohant és vitte el a csatatérről. Menekülés közben magát a bátor életmentőt is több golyó érte a lábán és a hátán.” A győztes csata után Bem tábornok szép és értékes gyémántgyűrűvel ajándékozta meg életmentőjét. A boltőr, bár szegénységben élt, és sokan tettek ajánlatot gyűrűjének megvételére, attól nem vált meg, és hozzátartozóinak is meghagyta, hogy a „vére árán szerzett gyűrűt megbecsüljék és soha el ne adják” (*Székely Nép* 1906).

1911-ben a Szatmárnémeti Kereskedelmi Társulat közgyűlésén a boltőrök bérére 1200 koronát hagytak jóvá; ez finanszírozásváltásra utal (*Szamos* 1911).

1917 őszén, egymás utáni két betörés apropóján pedig arról olvashattak, hogy „[a] Szatmári Kereskedelmi Társulat ugyanis eddig egyetlen boltőrt tartott, egy Hunyadi nevűt, akinek az lett volna a kötelessége, hogy a szatmári üzletek éjszakai biztonságára vigyázzon.” A tudósítást megelőző éjszaka találkoztak a boltőrrel, aki elmondta, hogy ő a szolgálata alatt, reggel négy óráig, gyanús jelet nem észlelt. Viszont egy boltőr csak egy

boltőr, ami okát adta annak is, hogy a szatmári kereskedők a városházán tartott gyűlésükön elhatározzák, négyre emelik fel a boltőrök számát. Felkeresték a rendőrfőkapitányt, aki támogatásáról biztosította a kereskedőket. A rendőrséget újjá kell szervezni, s annak befejezéséig mindenképpen jó a boltőri létszámemelés. A boltőrök tevékenységét ellenőriztetni fogja, és felkéri a katonai rendőrség parancsnokát, hogy éjszakánként rendeljen ki cirkáló katonai őrzásokat. A parancsnok erre ígéretet is tett (*Szamos* 1917).

A trianoni békediktátumot követő időszakban még megjelent néhány olyan újságcikk, amelyekben a helyi boltőrökről esett szó, azonban azok a korábbiaknál sokkal marginálisabbak voltak.

Szeged

Szeged szabad királyi város boltőrségéről csupán halvány nyomok lelhetők fel a korabeli sajtóban. 1865 tavaszán üzletbetörések kapcsán olvashattak az érdeklődők arról, hogy a főtéri boltőröket a kereskedők tartják fenn. Sikereségük megkérdőjelezhető volt (*Szegedi Híradó* 1865). Mintegy másfél év elteltével jelezték, hogy vannak a piacon egyes kereskedők, akik a boltőrök alkalmazásától idegenkednek, mert az néhány forintba is kerülne (*Szegedi Híradó* 1866).

A nagy árvíz évének decemberében egyéni tragédiáról tudósítottak. December 16-án éjjel a Laub-féle szatócsbolt védelmét ellátó 30 éves boltőr a hideg éjszakának áldozatul esett. „Rossz gúnyával volt ellátva s megfagyott. Egy éjjeli őrzés rátalált, de már nem tudott rajta segíteni” (*Szegedi Híradó* 1879).

Szekszárd

Szekszárd rendezett tanácsú város boltőre egy éjjeli támadás áldozataként szerepelt a hírek között. A megtörtént két szurkálás egyike során olyan súlyos sérüléseket szenvedett, hogy kórházba kellett szállítani (*Tolnamegyei Közlöny* 1907).

Szentes

Szentes rendezett tanácsú város egyetlen boltőre is csupán azért került a helyi újság oldalára, mert csalódtak benne, mivel a piacon, ahol szolgálatát teljesítette, négy üzletbe törtek be (*Alföldi Ellenzék* 1905a; *Alföldi Ellenzék* 1905b).

Székesfehérvár

Székesfehérvár törvényhatósági joggal felruházott szabad királyi város, Fejér vármegye székhelye boltőrségének létszám- és szervezeti kérdései 1905-ben kerültek a közönség elé, bár már 1895-ben is felvetette egy újságcikk szerzője, hogy „[s]okkal üdvösebb volna

beszüntetni a boltőröket, s a kereskedők által e célra fizetett összeget a rendőrség szaporítására fordítani” (*Székesfehérvár és Vidéke* 1895).

1905-ben kisebb betörések arra indították a helyi kereskedőket, hogy az éjjeli boltőrökre vonatkozóan újabb szabályrendeletet készítsenek, valamint a boltőrök számát emeljék. A tárgyban a városházán tartottak értekezletet a főkapitány elnökle mellett. Arra az elhatározásra jutottak, hogy a rendőrbiztosokkal kerületenként összeíratták a kereskedők neveit, majd azután hoznak intézkedéseket. Utóbbiak megtételére bizottságot választottak, amelynek elnöke a főkapitány lett. A Székesfehérvári Kereskedelmi Társulat november 16-án tartott választmányi ülésén arról döntött, hogy a társulat által fenntartott boltőri intézményt megszünteti, mivel a boltőri díjak be nem folyása következtében a társulat erején felül ráfizetett ezen intézményre. Egyidejűleg egy másik közlemény arról számolt be, hogy „[az] eddigi nagyon gyarló boltőrintézményt a rendőrség vette kezébe és december 1-től kezdve új boltőröket szerződött. [...] Egyelőre hat boltőr lesz alkalmazva, akiknek fizetése havi 50 korona. A boltőröktől megkívánatik, hogy katonaviselt emberek legyenek” (*Székesfehérvár és Vidéke* 1905a; *Székesfehérvár és Vidéke* 1905b; *Székesfehérvár és Vidéke* 1905c).

Az 1885 és 1910 közötti időszakban megjelent, a székesfehérvári boltőrintézményre vonatkozó, helybeli íráások többségében dehonesztáló jellegűek voltak, eredményes működésről csekély mennyiségben számoltak be.

Székely-Udvarhely/Székelyudvarhely

Székely-Udvarhely/Székelyudvarhely rendezett tanácsú város 1880. október 17-én tartott rendkívüli közgyűlésén alkotott negyedkapitányi szabályrendeletében (Negyedkapitányi Szabályrendelet 1897) rögzítették a város négy negyedre osztását és azt, hogy minden negyedben a negyed lakossága a városi rendőrkapitányság segédkezésére három évre szólon negyedkapitányt és egy őrt választ. A negyedkapitányok évi 20 forint fizetést, az örök évi 24 forint fizetést és természetben lakást, vagy évi hat forint lakkért húztak. Jövedelmük fedezetét biztosította a város minden családfőjétől beszedett évi 30 krajcár. A boltok, árucarnokok, közraktárak, gyárak, hivatalos helyek bérlői és az iparosok kötelesek voltak a díjat befizetni. A díjfizetés alól felmentést a középületek, az iskolák és a templomok kaptak. Az öröket ellátták a rendőrközegek sípjának hangjától különböző hangú síppal és őrdárdával. A negyedkapitány és a melléje rendelt őr köteles volt saját negyedében a személy- és vagyonbiztonságra, valamint a közcsendre és -rendre felügyelni, s ha személyes közbejöttük és fellépésük elégtelen volt, a rendőrkapitányságnál jelentést tenni, rendkívüli sürgős esetekben a rendőrszolgák segítségét is igénybe venni.

„Az őr mindezekén kívül köteles volt a saját negyed területében nyárban estéli 10 órától reggeli 2 óráig és télen estéli 10 órától reggeli 5 óráig a rendes órákat szokott módon érthetően és magyar nyelven a negyedéhez tartozó minden utcában több helyen kikiáltani.”

A kikiáltások alkalmával köteles volt felügyelni arra, hogy az „utczára nyíló boltok ajtói s ablakai be vannak-e rendesen zárva, s vájjon nincs-e valahol tolvajlásra, avagy gyújtásra

előkészület.” Ilyenek észlelése esetén intézkedni köteles, ha szükséges, segítséget hívhat (Negyedkapitányi Szabályrendelet 1897). A szabályrendeletben foglaltak boltéri feladatkört, tevékenységi kötelességet is megfogalmaztak, ami azt jelenti, hogy a város lakói fenn tartottak boltőrséget is.

Befejezés

Zsoldos Ignác *Néhány szó a' honi közbátorságról* című művében a bűnmegelőzésről, szigorú büntetésekről, közbátorsági kártalanítási alapról és egy „mértékletességi társaság” (ZSOLDOS 1838: 100) létrehozásáról is írva elsőként mondja ki, hogy rendőrség nélkül nem lehet rend az országban. Az országos hatáskörű magyar rendőrség szervezetét érintően a rendészettudományról szóló írásos anyaggal elsőként Karvasy Ágoston *A politikai tudományok rendszeresen előadva* (KARVASY 1845: 90) című, 1845-ben írt művében találkozhatunk, ezt követően néhány év múlva Szemere Bertalan belügyminiszter Hajnik Pálra bízta az 1848–49-es forradalom és szabadságharc miatt kísérleti fázisában megrekedt országos rendőrség létrehozását. Nem sokkal később, 1873-ban a Pest–Buda–Óbuda egyesítéséről szóló törvénnyel jön létre az állami rendőrség első megjelenési formájaként a Fővárosi Rendőrség, ezt követően még nyolc évet kellett várni 1881. április 11-ig, amikor a Parlament elfogadta az első állami rendőrség jogszabályi alapjait lefektető, a Fővárosi Rendőrségről szóló 1881. évi XXI. törvénycikket. E törvény már pontosan rögzítette a rendőrség szervezetét és személyi állományának összetételét: a főkapitány által vezetett szervezet tiszttekből, gyalogos- és lovas rendőrökből és szolgákból állt (LIPPAI 2022: 723–724).

A Fővárosi Rendőrség kiemelt szerepe mellett nem szabad megfeledkezni azonban arról sem, hogy ezekben az évtizedekben intézményesültek a korabeli rendvédelem meghatározó testületei. Ekkor jött létre például a Magyar Királyi Pénzügyőrség (1867), a Magyar Királyi Koronaőrség (1871), illetve a Magyar Királyi Csendőrség (1881) is. A korszak rendvédelmi berendezkedésére jellemző, hogy a rendvédelmi feladatok integrált formában jelentek meg, ez azonban – a manapság jellemző felfogással ellentétben – nem kizárólagosságot, hanem az egyes szervek feladatok mentén történő szoros együttműködését jelentette (PARÁDI 2007: 72). A legfontosabb testületek mellett a Magyar Királyság rendvédelmi szerveihez tartoztak az úgynevezett testőrségek, a büntetés-végrehajtás több lépcsőben – végül 1906-ban – intézményesült szerve, illetve a Képviselőházi Őrség is (megjegyezve: a testület megszüntetésére hivatalosan, *de jure*, soha nem került sor, eredeti rendeltetésének megfelelő működése a Képviselőház és az őrség feloszlásával *de facto* azonban mégis megszűnt), vagyis a korszak végére mintegy kilenc rendvédelmi/rendfenntartó feladatot ellátó testület működött hazánkban (NAGY–LIPPAI 2021: 42).

A korszak méltán ismert és elismert testületeinek említése mellett kijelenthetjük, hogy a rendészettel, így a biztonságunk megteremtésének állami szereplőivel – kiemelten a rendőrségi szervezet tevékenységével – sokan és sokféleképpen foglalkoztak és foglalkoznak. A rendészettudomány kutatói közül viszont csak igen kevesen irányították figyelmüket a biztonság megteremtésének nem állami szereplőire, a rendészet speciális szerveire, „perifériáira”, valamint a hagyományosnak is nevezhető rendészeti felfogástól eltérő módszerek alkalmazására. Az állami és nem állami szereplők közös munkavégzése, közös

biztonságunk megteremtésének és fenntartásának egymást kiegészítő hatású, tehermentesítő tevékenysége, az egyes szerepek újragondolásának lehetősége pedig szintén kevésbé kutatott terület. Amíg a Fekete Gyula által már 1889-ben megalkotott magánbiztonsági diszciplína szerint „a magánbiztonsági rendészet a polgárok élete és egészsége, vagyonuk s becsületök védelmében áll” (FEKETE 1889), addig a rendelkezésünkre álló információk szerint ilyen szerkezetben és szempontrendszerrel még nem készült tudományos munka az egyes magyar városok boltőrségeinek működéséről.

Összegzésként, ahogyan azt tanulmányunkban is bizonyítottuk, a boltőrség egy szerényen meghúzódo testület volt, amely a rendvédelem-rendészet történetében inkább epizódszerű, mintsem meghatározó jelenlétű volt. Létezése azonban minden bizonnyal hozzájárult a rendfenntartás, a veszélyelhárítás eredményességéhez, akkor is, ha gyakran rajta köszörülték nyelvüket a rendőrségi tudósítók.

Dokumentarista szemléletű írásunkban ezért bepillantást igyekeztünk nyújtani a rendészet történetének egy, talán sokak által csak kevésbé ismert szeletébe, azzal a reménnyel, hogy az általunk közreadottak megfelelő alapot nyújtanak a téma megismeréséhez, illetőleg a jövőbeni mélyebb kutatás(ok) végzéséhez.

Felhasznált irodalom

- IV.1003. Pécs Város Tanácsának iratai 1690–1868. 816/1867. jkv.
- IV.1402. Pécs Város Törvényhatósági Bizottságának iratai 1872–1950. 58/1882. jkv.
- Alföldi Ellenzék*, 1905a 04. 15. (74), 2.; 1905b 04. 16. (75), 3.
- Az Ujság*, 1913. 11. 25. (279), 14.
- BACSAÁRDI József – CHRISTIÁN László – SALLAI János (2018): A mezei rendőrségtől a mezei őrszolgálatig. *Magyar Rendészet*, 18(4), 31–47. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.2>
- Balatonvidék*, 1904. 03. 13. (11), 4.; 1907. 09. 29. (39), 2.; 1908. 11. 08. (45), 5.
- Bereg*, 1890. 03. 23. (12), 3.
- Borsod-Miskolci Értesítő*, 1874. 01. 15. (3), 3.; 1876. 12. 28. (52), 3.; 1878. 11. 21. (47), 3.; 1887. 03. 31. (13), 3.
- CHRISTIÁN László szerk. (2014): *A magánbiztonság elméleti alapjai*. Budapest: Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar. Online: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/100410/526.pdf>
- Eger*, 1887. 03. 23. (12), 94.; 1890. 04. 29. (17), 136.
- Egri Népujság*, 1922a 12. 05. (277), 3.; 1922b 12. 12. (282), 3.; 1925. 02. 26. (46), 3.
- Egri Ujság*, 1916. 12. 15. (346), 3.; 1917a. 10. 14. (250), 3.; 1917b 11. 27. (286), 2.; 1918. 03. 12. (59), 3.
- Ellenzék*, 1892. 05. 18. (113), 451.; 1904. 08. 24. (191), 5.; 1921. 05. 31. (111), 6.
- ENDRŐDY Géza (1898): *Magyarország rendőrsége az államosítás előtt*. Gyula: Dobay János.
- Esztergom és Vidéke*, 1879a 12. 07. (55), 5.; 1879b 12. 18. (58), 3.; 1882. 06. 18. (49), 3.; 1886. 04. 08. (28), 2.; 1889. 07. 18. (57), 1.; 1896a 08. 23. (68), 3.; 1896b 09. 27. (78), 2.; 1897. 11. 18. (92), 3.; 1921. 01. 01. (1), 2.; 1923. 12. 20. (100), 2.
- FEKETE Gyula (1889): A rendészeti igazgatás és a centralisatio. *Magyar Közigazgatás*, 7(37), 1–2.
- Felsőmagyarország*, 1913a 03. 04. (52), 1.; 1913b 04. 09. (82), 2.; 1913c 04. 12. (85), 2.; 1913d 04. 19. (91), 3.
- Felvidéki Közlöny*, 1883. 11. 07., 2.
- Felvidéki Ujság*, 1940. 04. 20. (90), 8.

- GOTTLIEB, Gerhard – KRÖZSEL Károly – PRESTEL, Bernhard (1998): *A magyar rendőrség reformja. Eljárás, módszerek, eredmények*. Holzkirchen: Felix Verlag.
- Gyöngyös, 1876. 12. 31. (53), 3.
- Hevesvármegyei Hírlap*, 1904. 11. 17. (92), 3.
- Hódmezővásárhely*, 1905. 06. 09. (69), 3.
- KARVASY Ágoston (1845): *A politikai tudományok rendszeresen előadva*. Győrött: Streibig Klára betűivel.
Online: <https://econhist.lib.uni-corvinus.hu/87/>
- Kecskemét és Vidéke*, 1891. 10. 22. (43), 5.
- Kecskemét*, 1874. 12. 06. (49), 4.
- Kecskeméti Lapok*, 1874. 12. 06. (49), 3.
- KOI Gyula (2013): *Évszázadok megszgyjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája. Zsoldos Ignác (1803–1885), Récsi Emil (1822–1864), Concha Győző (1846–1933), Magyary Zoltán (1888–1945)*. Budapest: Nemzeti Köszolgálati Egyetem.
- Kolozsvár*, 1897. 02. 05. (28), 3.
- LIPPAI Zsolt (2022): A rendőrtiszthelyettes-képzés múltja és jelen. *Belügyi Szemle*, 70(4), 721–737. Online: <http://doi.org/10.38146/BSZ.2022.4.5>
- Miskolc*, 1876. 12. 28. (104), 3.
- MUZSNAI ÜRMÖSSY Lajos (1898): *Kolozsvár kereskedelme és ipara története*. Torda: Harmath J.
- NAGY Tamás – LIPPAI Zsolt (2021): Politikai és egyéb csatározások a Képviseelőházban – a Képviseelőházi Őrség megalakulása és szerepe. *Magyar Rendészet*, 21(1), 41–52. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.1.3>
- Nemzet*, 1886. 07. 03. (1379), 3.
- Népszámlálás. A Magyar Korona országaiban az 1870. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei* (1871). Pest: Statisztikai Hivatal.
- Nyírvidék*, 1886. 07. 18. (29), 6.; 1897a. 04. 04. (14), 4.; 1897b. 06. 13. (24), 4.
- Pápa és Vidéke*, 1914. 08. 16. (33), 6.; 1915a. 01. 31. (5), 7.; 1915b. 02. 21. (8), 7.; 1915c. 10. 24. (43), 6.
- Pápai Hírlap*, 1888. 06. 03. (4), 6.; 1907. 01. 12. (2), 2–3.; 1914. 07. 25. (30), 5.; 1915a. 01. 16. (3), 3.; 1915b. 11. 27. (48), 2.
- Pápai Közlöny*, 1906a. 10. 7. (40), 4.; 1906b. 11. 25. (47), 4.; 1915a. 01. 17. (3), 3.; 1915b. 01. 24. (4), 3.; 1915c. 01. 31. (5), 3.
- Pápai Lapok*, 1874a. 05. 10. (2), 21.; 1874b. 05. 24. (4), 40.; 1877. 07. 01. (26), 105.; 1880. 01. 01. (1), 3.; 1881. 12. 11. (53), 215.; 1892. 07. 10. (28), 114.; 1894. 01. 21. (3), 10.; 1911. 07. 09. (28), 1–2.; 1902. 02. 23. (8), 5.; 1914. 07. 26. (30), 5.; 1916. 02. 06. (6), 2.
- PARÁDI József (2007): Integrált rendvédelem a polgári magyar államban 1867–1945. In HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Határőrség és rendőrség az integrált rendvédelemben” című tudományos konferenciáról*. Pécs, 71–79.
- Pécsi Figyelő*, 1882a. 05. 06. (18), 3.; 1882b. 05. 13. (19), 3.; 1882c. 05. 20. (20), 3.; 1882d. 06. 24. (25), 3.; 1882e. 07. 15. (28), 32.; 1882f. 07. 22. (29), 3.; 1882g. 09. 02. (35), 3.; 1882h. 10. 07. (40), 3.; 1882i. 11. 04. (44), 2.; 1883a. 01. 06. (1), 3.; 1883b. 01. 27. (4), 3.; 1883c. 02. 17. (7), 7.; 1883d. 08. 25. (34), 3.; 1883e. 09. 29. (39), 3.; 1884. 03. 08. (10), 3.
- Pécsi Lapok*, 1867a. 06. 06. (20), 79.; 1867b. 07. 14. (31), 124.; 1867c. 09. 08. (47), 188.; 1867d. 12. 22. (77), 307.; 1867e. 12. 26. (78), 312.
- Pesti Hírlap*, 1886. 07. 04. (183), 7.
- Prágai Magyar Hírlap*, 1937. 05. 16. 111(4257), 10.

- SEBESTYÉN Mihály összeáll. (2011): *Időtár III. Marosvásárbely történeti kronológiája 1919–1944*. Marosvásárhely: Mentor.
- Somogyi Hírlap*, 1909. 07. 11. (181), 2–3.
- Szamos*, 1905. 03. 16. (22), 2.; 1906. 10. 04. (79), 3.; 1911. 06. 20. (138), 4.; 1917. 10. 20. (250), 2.
- Szegedi Híradó*, 1865. 04. 30. (35), 2.; 1866. 11. 29. (95), 2.; 1879. 12. 17. (220), 2.
- Székely Lapok*, 1899. 04. 23. (33), 3.
- Székely Nemzet*, 1884. 02. 17. (27), 1.; 1901. 06. 03. (82), 1.
- Székely Nép*, 1906. 10. 10. (67), 3.
- Székesfehérvár és Vidéke*, 1895. 01. 15. (7), 3.; 1905a 11. 02. (130), 2.; 1905b 11. 04. (131), 5.; 1905c 11. 18. (137), 5.
- Tolnamegyei Közlöny*, 1907. 03. 07. (10), 5.
- Uj Kelet*, 1921a 04. 20. (86), 5.; 1921b 04. 22. (88), 8.; 1921c 04. 29. (93), 3.; 1921d 05. 17. (105), 5.
- Vásárhelyi Híradó*, 1905. 04. 27. (101), 3.
- Zalamegye*, 1904. 03. 20. (12), 4.
- ZSOLDOS Ignác (1838): *Néhány szó a' honi közbátorságról*. Pest: Trattner–Károlyi.

Alkalmazott jogszabályok

1876. évi XXXIII. törvénycikk némely törvényhatóság területének szabályozásáról és az ezzel kapcsolatos intézkedésekről
- Székely-Udvarhely rendezett tanácsú város negyedkapitányi szabályrendelete (1897). In *Székely-Udvarhely rendezett tanácsú város szabályrendeletei 1875–1896*. Székely-Udvarhelyt, 163–164.
1907. évi LI. törvénycikk Miskolcz rendezett tanácsú városnak törvényhatósági joggal felruházásáról

Az első Szlovák Köztársaság rendészeti szervei (1939–1945)

Law Enforcement Agencies of the First Slovak Republic (1939–1945)

FEKETE Csaba¹

Bevezetés: Az első Szlovák Köztársaság létrejötte meghatározó volt Közép-Európa történetében. Rendészeti szerveinek kialakulása szorosan összefüggött az állam létrejöttének körülményeivel, a csehszlovák állam szétesésével, a náci Németország befolyásával.

Cél: A tanulmány célja, hogy bemutassa az első szlovák állam fennállásának rövid időszakában – az 1939 és 1945 között – működő rendészeti feladatokat ellátó szervezetek létrejöttének körülményeit, valamint a különböző, többségében csak cseh és szlovák nyelvű forrásokban fellelhető ismeretek feldolgozásával mutassa be azok felépítését, funkcióját, működését és feladatrendszerét.

Módszer: A szerző a magyar és szlovák nyelvű szakirodalom, a Szlovák Köztársaság Rendőrségének Múzeuma által kezelt források, a Szlovák Nemzeti Emlékezet Intézet által kiadott monográfiák, valamint korabeli szlovák jogszabályok elemzésének módszerével végezte kutatását.

Eredmények: A kutatás eredménye az első szlovák állam létrejöttének politikai, biztonsági és ideológiai aspektusainak együttes vizsgálatával átfogó képet ad a korszakról. Megmutatja, hogyan hatottak egymásra a belső politikai erők és a külső német nyomás, továbbá milyen hatása volt a rendészeti szervezetek létrehozására, majd működésére. Az Állambiztonsági Központ és a Hlinka Gárda bemutatása rávilágít a paramilitáris szervezetek politikai funkcióira.

Konklúzió: Az alapkutatás jellegű tanulmány képezheti további kutatások kiindulópontját, és hozzájárulhat a régió történetének diskurzusához, valamint felhasználható az egyetemi kurzusokon. Az Állambiztonsági Központ és a Hlinka Gárda működésének elemzése segít megérteni a totalitárius rendszerek

¹ Mesteroktató, r. dandártábornok, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendésztudományi Kar Rendészeti Kiképzési és Nevelési Intézet, e-mail: fekete.csaba2@uni-nke.hu

terjedését Közép-Európában, és hozzájárul a rendészeti szervek történelmi felelősségének feltárásához.

Kulcsszavak: első Szlovák Köztársaság, Állambiztonsági Központ, Hlinka Gárda

Introduction: The establishment of the First Slovak Republic was a defining moment in the history of Central Europe. The formation of its law enforcement agencies was closely linked to the circumstances surrounding the creation of the state, the breakup of Czechoslovakia, and the influence of Nazi Germany.

Objective: The aim of this study is to present the circumstances surrounding the establishment of law enforcement organisations operating during the brief period of the first Slovak state's existence, between 1939 and 1945, and to describe their structure, function, operation, and tasks.

Method: The author conducted his research using Hungarian and Slovak-language literature, sources managed by the Museum of the Police Force of the Slovak Republic, monographs published by the Slovak National Memory Institute, and contemporary Slovak legislation.

Results: By examining the political, security, and ideological aspects of the establishment of the first Slovak state, the research provides a comprehensive picture of the period. It shows how internal political forces and external German pressure influenced each other, as well as the impact this had on the creation and subsequent operation of law enforcement organisations. The presentation of the State Security Headquarters and the Hlinka Guard highlights the political functions of paramilitary organisations.

Conclusion: This basic research study can serve as a starting point for further research and contribute to the discourse on the history of the region, as well as being used in university courses. The analysis of the activities of the State Security Headquarters and the Hlinka Guard helps to understand the spread of totalitarian systems in Central Europe and contributes to the exploration of the historical responsibility of law enforcement agencies.

Keywords: first Slovak Republic, State Security Headquarters, Hlinka Guard

Bevezetés

Az első Szlovák Köztársaság léte egy rövid, de meghatározó korszak Közép-Európa történetében. A függetlenségét 1939. március 14-én kikiáltó Szlovákiát – az Egyesült Államok kivételével – 26 ország és a nagyhatalmak, valamint a Vatikán hivatalosan is elismerte, de valójában az ország a náci Németország diplomáciai, gazdasági, politikai befolyása alatt állt. A frissen létrejött Szlovák Köztársaság maga kezdte felállítani saját államszervezetét, amelynek létrehozásához, és ahhoz, hogy azok hatásköre véglegessé váljon, időre volt szüksége. Ebben az ellentmondásos időszakban építette ki saját rendészeti apparátusát is.

Ez magában foglalta a politikai rendőrséget, a csendőrséget, a városi rendőrséget és a paramilitáris szervezeteket.

Az első Szlovák Köztársaság létrejöttéhez vezető út

Mielőtt a bevezetőben felsorolt rendészeti szervek bemutatására sor kerülne, indokolt röviden áttekinteni a két világháború között Csehszlovákiában lezajlott politikai és társadalmi folyamatokat, amelyek területi integritásának megbomlásához, az első Szlovák Köztársaság létrejöttéhez vezettek.

Csehszlovákia az első világháború végén az Osztrák–Magyar Monarchia feldarabolását követően a csehek és szlovákok közös államaként jött létre 1918. október 28-án. A két nemzet ezt megelőzően soha nem élt közös államban. Az 1920-as csehszlovák alkotmány „az új államot a csehszlovák nemzet államaként fogalmazta meg, csakhogy ilyen nem létezett” (HAMBERGER 2009: 238). Valójában egy többnemzetiségű, mesterségesen létrehozott államalakulat volt, amit az 1921-ben megtartott népszámlálás adatai is megerősítettek. Kormányai viszont az állam csehszlovák nemzeti jellegének megerősítését tűzték ki célul. Gazdaságilag jó helyzetből indult, mert megörökölte az Osztrák–Magyar Monarchia iparának 70%-át.

Két évtizeden keresztül változatlan, centralizált államszervezettel, parlamentáris köztársaságként működött, haladó elveken és eszméken alapuló alkotmánnyal. „Ez az alkotmány azonban magában foglalt egy etnikai tisztogatásként is értelmezhető nemzetpolitikai doktrínát, a csehszlovákizmus eszméjét. A csehszlovákizmus doktrínáját mindenekelőtt a szlovákok nemzeti tudatának átformálására, mai fogalom szerint elnemzeti-ellenítésére használták” (HAMBERGER 2009: 238).

Csehszlovákiában a megalakulásától kezdve a csehek és szlovákok viszonyrendszerében állandó, megoldatlan kérdésként jelentkezett a szlovákok autonómiára való törekvése, ami folyamatos feszültséget keltett a két nemzet között.

Ennek kiindulópontját a Masaryk által 1918. május 31-én aláírt pittsburghi memorandum jelentette.² Az egyezményben rögzítettek ellenére Szlovákia nem kapta meg az ígért autonómiát, sőt „a cseh politikai elit határozottan tagadta a szlovák nemzet önálló mivoltát” (HAMBERGER 2009: 238).

Prága attól tartott, hogy amennyiben autonómiát biztosít Szlovákiának, azt a szudétánémeteknek³ is meg kell adnia, ami pedig a német területek azonnali elszakadásához vezetne (SIMON 2021). Ekkoriban a német nemzetiség jelentős számot képviselt az új csehszlovák államban. Az 1921-es népszámlálás során 3,2 millióan vallották

² Az USA-ban élő Szlovák Liga és a Cseh Nemzeti Egyesület tagjai rögzítették elsőként 1915. október 23-án a clevelandi egyezményben, majd 1918. május 31-én a pittsburghi egyezményben a jövőbeni államisággal kapcsolatos alapvető kérdéseket, a cseh és szlovák nemzet egyesülését, a szlovákok részére teljes nemzeti autonómia ígérését. A csehszlovák állam megalapozásának fontos dokumentuma volt a két egyezmény.

³ A történelmi cseh országrészekben belül lakó németek (Csehország, Morvaország, Szilézia). Eredetileg nem volt közös megnevezésük, csupán az észak-morvaországi területeken élő német lakosságot nevezték szudétánémeteknek. A megnevezés fokozatosan általánosabb érvényt kapott, és a Csehországban élő németek összességére kezdték alkalmazni.

magukat németnek. Közel 1,1 millióval többen, mint Szlovákia területén csehszlováknak (HAMBERGER 2009).

Szlovákia autonómiáját a szlovák politikusok egy része is elutasította, mert attól féltek, hogy az a magyarok számbeli túlsúlyához vezethet, és Szlovákia ismét Magyarország részévé válhat. Nem volt tehát egységes az álláspont az autonómia kérdésében Szlovákián belül.

A két világháború között éles volt a nemzetiségi kérdés Csehszlovákiában. A kormányoknak két évtized alatt nem sikerült megtalálni azt a belső állami modellt, amely az országban élő nemzetiségek igényeit figyelembe tudta volna venni (SIMON 2021).

A legnagyobb veszélyt Csehszlovákia egységére a szudétánémetek elszakadási törekvései jelentették. A nagy gazdasági válság következményei ezt csak erősítették. Az általuk lakott területeken folyó korábbi ipari termelés jelentősen visszaesett, nőtt a munkanélküliség, a nyomor, a kilátástalanság, erősödött viszont köreikben az elégedetlenség és a hitleri propaganda.

A nagy gazdasági válság Csehszlovákiában csak később, 1933-ra érte el mélypontját, ami azt jelentette, hogy a válságból történt kilábalásra is később, csak 1936-ban került sor. A munkanélküliség, a szegénység, a reménytelenség szociális és nemzetiségi feszültségekhez vezetett, különösen a szudétánémet vidéken (SIMON 2021).

A gazdasági válságból viszonylag gyorsan kilábaló Németország gazdaságilag és katonailag is megerősödött, rövid idő alatt Franciaország fölé nőtt. Az 1933-ban hatalomra került Adolf Hitler birodalmi elképzeléseibe nem illeszkedett a versailles-i rendszer fenntartása, sőt az anchluss követően expanziós törekvései között Csehszlovákia felszámolása egyértelművé vált, viszont ebben a szudétánémet-kérdés felhasználása hosszú időn át nem játszott szerepet.

„Az első csehszlovák köztársaságot (1918–1938) a német és a magyar kisebbség (a német és magyar állammal összhangban) nem fogadta el saját államának, mivel a korábban uralkodó nemzet pozíciójából a nemzetiségi kisebbség pozíciójába csúszott le” (HAMBERGER 2009: 240).

A csehszlovák kormány 1937-ben megpróbálkozott a német nemzetiségi követelések rendezésével, de sikertelenül. A Konrad Henlein által vezetett Szudétánémet Párt (SdP) elégtelennek találta az ígéretek, és az eredmények is lassan jöttek. Henlein 1937 végén felajánlotta pártja szolgálatát Hitlernek, az anchluss követően pedig felszólította a csehszlovákiai németeket az azonnali politikai egység megteremtésére. Az ott élő németek egyre gyakrabban beszéltek egy második anchlussról, amely a szudétánémet területek Németországhoz csatolásának lehetőségét jelentette. Ez teljes mértékben illeszkedett Hitler birodalmi elképzeléseibe (SIMON 2021).

A Milan Hodža vezette csehszlovák kormány rövid időn belül felismerte, hogy a szudétánémet-kérdés a német beavatkozás alapjául szolgálhat, és válaszul bejelentette az úgynevezett nemzetiségi státútum megalkotásának szándékát.

A státútumrendelet tervezete Csehszlovákia területén biztosította az országban élő valamennyi nemzetiség egyenlőségét, arányos részesedésüket a közhivatalokból, a kisebbségi költségvetésből. Biztosították volna a kisebbségek teljes körű oktatási és kulturális autonómiáját. További engedményt jelentett volna az új nyelvtörvény. A hivatalos csehszlovák államnyelv mellett az ország azon részeiben, ahol a nemzetiségek többségben voltak, ott a nyelvük hivatalos nyelvvé vált volna. A kormány elfogadta a törvényjavaslatot,

de a német nemzetiség elutasító választ adott, ezért az nem került a Nemzetgyűlés elé. A statútumtörvény tárgyalásával elsősorban a veszélyt jelentő németkérdést akarták rendezni, a magyarkérdés szóba sem került. Hodža a statútum második tervezetét viszont már átadta az Egyesült Magyar Pártnak (EMP) is, de az EMP-től is elutasító választ kapott. Az EMP képviselői attól tartottak, ha elfogadják a javaslatot, a szudétanémetek által kiharcolt engedmények a magyar közösségre nem fognak vonatkozni. A második koncepció is teljesen kudarcba fulladt, amelyet követett egy harmadik, majd egy negyedik. Az utóbbi teljesen elfogadta a német követeléseket, tiltotta viszont a nemzetiszocialista világnézet szabad gyakorlását, a területi autonómia megadása helyett az etnikai elvek alapján kialakított megyék autonómiáját helyezte kilátásba. Prága a német diplomácia tudatos lépéseinek közrehatásával – a náci érzelmű Henlein nyílt színváltását, a szudétanémetek lázadási kísérleteit és az SdP betiltását követően – nem volt képes a nemzetiségi kérdések tárgyalások útján való rendezésének lehetőségét az országon belül tartani. Európa Hitler azon véleményét fogadta el, hogy amennyiben a csehszlovák nemzetiségi politika nem változik, az Európa biztonságát veszélyezteti. Feszült politikai helyzet alakult ki, a megoldás mindinkább diplomáciai síkra terelődött, előtérbe került a határrevízió gondolata (SIMON 2021).

Adolf Hitler Chamberlain angol kormányfővel folytatott tárgyalásai során a béke megőrzésének egyetlen lehetséges útját abban látta, ha Csehszlovákia a németek lakta területeket átadja Németországnak. A birodalmi kancellár javaslatára az 1938. szeptember 29-re Münchenbe összehívott konferencián a négy hatalom (német, angol, francia, olasz) képviselői Csehszlovákia német többségű területeinek Németország számára történő átadásáról döntött.⁴ Ez a döntés az első Csehszlovák Köztársaság bukását jelentette. Október 5-én Edvard Beneš lemondott a köztársasági elnöki tisztségéről.

Lemondásának másnapján, Jozef Tiso kezdeményezésére összehívták Zsolnára a szlovák politikai elitet, ahol megfogalmazták a Szlovák Nemzet Manifesztumát és megszületett a zsolnai egyezmény,⁵ ezzel kész helyzet elé állítva a csehszlovák kormányt. Ettől az időponttól a szlovák politikai életben Hlinka Szlovák Néppártja (HSLs) játszotta a meghatározó szerepet, élén Jozef Tisóval. A zsolnai találkozón Tiso felhatalmazást kapott az autonóm kormány megalakítására, és október 7-étől annak vezetője lett. Tiso és a szlovák politikai vezetők többsége, de még az elcsatolt felvidéki magyarok politikai eliteje sem kívánta Csehszlovákia megszűnését, az autonómiát tartották reális elérhető célnak (BOROS 2015). 1938. október 11-én Kárpátalja is autonómiát kapott.

A Csehszlovák Köztársaság megszűnt, a neve Cseh–Szlovák Köztársaságra változott. Az alig féléves fennállása alatt csak a pénzügy, a had- és külügy maradt közös, Szlovákia a belügyeit önállóan intézte.

Az autonóm Szlovákia politikájában a korábbi demokratikus elemeket ezután rohamléptekben váltották fel a totalitárius rendszer elemei. Megjelent az antiszemitizmus és a csehellenesség. Az 1938. decemberi választásokat követően elkezdődött a totális állam

⁴ A müncheni egyezményt 1938. szeptember 29-én írta alá a Német Birodalom, az Egyesült Királyság, Franciaország és az Olasz Királyság.

⁵ Hlinka Szlovák Néppártja és az Agrárpárt szlovák képviselői kötötték a zsolnai tanácskozáson, amelyben deklarálták Szlovákia azonnali autonómiáját.

kiépítése, „a rezsim belső ellenségeinek (a zsidóknak, liberálisoknak, cseheknek, kommunistáknak) az üldözése” (SIMON 2021). A HSLS a szlovákosításra irányuló egyre erősebb ideológiai kampányt indított, amely leginkább a cseheket és zsidókat érintette, akik fontos pénzügyi források felett rendelkeztek, és vezető pozíciókat töltöttek be. A zsidókat nem tartották szlovákoknak, mert többségük magyarul vagy németül beszélt, valamint – szemben a nacionalista, klerikális, konzervatív HSLS-szel – a liberális, baloldali politika képviselői voltak (NIŽŇANSKÝ–NEŠŤAKOVÁ 2019). A HSLS ebben a kampányban próbálta megnyerni a szlovák lakosságot, és igazolni annak tényét, hogy a zsidók és csehek vagyónát kisajátítsa (ROGOVYJ 2010).

Tiso kormánya az első bécsi döntést is a Szlovákiában maradt magyaroknak és zsidóknak akarta felróni. Utasítást adott a belügyi szerveknek, hogy – az antiszemita – Hlinka Gárda (HG) bevonásával a vagyontalan zsidó családokat gyűjtsék össze és szállítsák a Magyarországnak átadandó területekre. A cseh nemzetiség tagjait a HG radikálisabb csoportjai üzték el Szlovákiából.

Az első szlovák állam nemcsak antiszemita, de erősen sovinizta politikát is folytatott, amelyet a többi nemzetiségi kisebbség is megsínylett. Ennek célpontjában elsősorban az a 77 ezer cseh állt, akit a „nem meghonosodott” nemzetiségek közé soroltak (BALOGH 2009).

A szlovák vezetésben egyre erősebbé vált a Szlovákia önállóságát, függetlenségét, Csehországtól történő elszakadást követelő radikális vonal.⁶ Vojtech Tuka 1939. február 12-én személyesen kérte Hitler segítségét Szlovákia függetlenségének megteremtésében (BOROS 2015). Törekvéseiket a prágai kormány a hadsereg segítségével igyekezett megakadályozni,⁷ Emil Hácha csehszlovák elnök Tisót leváltotta, helyette Karol Sidor lett az új szlovák kormányfő. A Hlinka Gárda vezetőinek többségét letartóztatták. Sidor elutasította a németek Szlovákia függetlenségének kikiáltására irányuló kérését.

Néhány nappal később azonban – 1939. március 12-én – német nyomásra a prágai kormány beszüntette az akciót.

A következő nap Hitler Berlinbe hívta az akkor közbiztonsági tisztséget nem viselő Tisót, és egyes források szerint nyomást gyakorolt rá, hogy a szlovákok váljanak el a csehektől, illetve azt a hamisnak nevezett információt közölte vele, hogy Magyarország meg fogja támadni Szlovákiát, amivel szemben Németország csak akkor tud védelmet nyújtani Szlovákiának, ha önállóvá válik (SIMON 2015). Más források szerint viszont a Führer megzsarolta Tisót: vagy önállóvá válik Szlovákia, vagy a lengyelek és magyarok zsákmánya lesz.

Tiso március 14-re még Berlinből összehívta a szlovák országgyűlést, amely kimondta a független Szlovák Köztársaság megalakulását, de annak szuverenitása erősen megkérdőjelezhető. Emil Hácha kénytelen volt elfogadni Csehország németek általi megszállását és azt, hogy Cseh–Morva Protektorátusként a Német Birodalom részévé válik.

A szlovák országgyűlés 1939. július 21-én elfogadta az új állam alkotmányát, és kimondta, hogy az első Szlovák Köztársaság élén a választott elnök állt, amely tisztséget Jozef Tiso töltötte be (BOROS 2015).

⁶ A radikális vonal képviselői: Vojtech Tuka, Alexander Mach és a Hlinka Gárda vezetői.

⁷ 1939. március 9-én a hadsereg megszállta Szlovákia stratégiai pontjait.

Az első Szlovák Köztársaság elnöke, Jozef Tiso

Jozef Tiso az első Szlovák Köztársaság létrehozásának egyik kulcsfigurája volt. A Trencsén megyei Nagybiccsén született 1887. október 13-án. Vallásos környezetben nevelkedett, és rendkívüli nyelvtelenségnek tartották. Az anyanyelvén kívül magyarul, németül és latinul tanult.

Bende Imre nyitrai püspök támogatásával a bécsi Pázmáneumban szerezte teológiai diplomáját, majd 1911-ben szentelték pappá.

A csehszlovák állam megalakulását követően papként kapcsolódott be a politikai életbe. Agilitásával, publikációs és szónoki képességével, előrelátásával jónéhány fontos politikai személyiség felfigyelt rá. Többek között Andrej Hlinka,⁸ a Szlovák Néppárt elnöke, aki rábízta a párt szervezeti alapjainak kiépítését Nyitrán és környékén. A két világháború között a párt vezető személyiségévé vált.

Már az 1920-as évek elején Hlinka egyik lehetséges utódjaként emlegették, bár ekkor még az egyházon belül is rendkívül sikeres volt a munkássága. Hlinka atyával egyetértésben töretlenül dolgozott a szlovák autonómia megvalósításáért.

Az 1925-ben megtartott választásokon – mint a HSLS egyik legtekintélyesebb politikusát – a prágai Nemzetgyűlés képviselőjévé választották, majd 1927-ben miniszteri kinevezést⁹ kapott. Miniszterként is részt vett Szlovákia politikai életében, kitartóan dolgozott az országrész autonómiájáért, de nem adta fel egyházi szolgálatát sem.

A kormányból való távozása után is megőrizte vezető pozícióját a pártban, állásfoglalásai és gondolatai pedig egyre inkább meghatározták a HSLS által követett irányvonalat. 1930 januárjában a párt alelnökévé választották, ahol továbbra is energikusan és dinamikusan dolgozott Hlinka mellett.

Hlinka halála után¹⁰ a párt, majd az autonóm szlovák kormány elnöke lett. Előbbi titulus megszerzésével a Hlinka Gárda,¹¹ míg az utóbbival a hadsereg főparancsnoki tisztét is ő viselte. Tiso kezében jelentős hatalom koncentrálódott, politikai hatalma folyamatosan nőtt, és ezt a hatalmát az autoriter diktatórikus, tekintélyuralmi rendszer kiépítésére használta fel.

Sem Tiso, sem a kormánya nem titkolta a „zsidókérdésben” vallott nézeteit. A zsidóellenesség már az első Csehszlovák Köztársaság idején jelen volt a szlovák társadalomban, különösen a falusi konzervatív lakosság körében. Úgy vélték, hogy a zsidók kizsákmányolják a szlovák népet, és aktív segítői voltak az első világháború utáni magyarosításnak. A sok radikalizálódott szlováktól – főként fiataloktól – gyakran hangoztak el a következő gyűlölködő jelszavak: „Szlovákia a szlovákoknak, Palesztina a zsidóknak, zsidók ki, csehek ki” – „Slovensko Slovákom, Palestína Židákóm, Židia von, Česi von” (SOKOLVIČ 2009).

⁸ Római katolikus szlovák pap. A nagy tekintélyű rózsahegy-i plébános a Csehszlovák Köztársaság legbefolyásosabb közszereplőinek egyike, a második világháború előtti időszak egyik legjelentősebb szélsőségesen nacionalista szlovák politikusa. 1918 decemberében hozzászólt a Szlovák Néppárt újjászervezéséhez. Döntő szerepet játszott Josef Tiso politikai pályájának elindításában.

⁹ 1927. január 15-étől 1929. október 8-ig egészségügyi és testnevelésügyi miniszter.

¹⁰ 1938. augusztus 16.

¹¹ Hlinka Néppártjának radikális, fasisztoid fegyveres szervezete.

Az új rendszer számára legfőbb rossz a zsidó, a liberális és a szabadkőműves befolyás volt (SIMON 2021).

Tiso már az autonómia első heteiben – az első bécsi döntést követően – parancsot adott a helyhatóságoknak, hogy nagyszámú nincstelen zsidót telepítsenek át a Magyarországnak visszaadandó területekre. Egy 1939 januárjában elhangzott nyilatkozatában a zsidókérdésben a *numerus clausus* elvét képviselte. Ebben kimondta, hogy a zsidóknak csak annyi befolyást hagynak Szlovákiában, amennyi Szlovákia összlakosságához mérten számarányuknak megfelel (NIŽŇANSKÝ–NEŠŤAKOVÁ 2019). Tiso már az autonómia első heteiben – az első bécsi döntést követően – parancsot adott a helyhatóságoknak, hogy nagyszámú nincstelen zsidót telepítsenek át a Magyarországnak visszaadandó területekre. Kormányja 1939-től folyamatosan fosztotta meg a zsidókat jogaiktól, vagyonuktól és szabadságuktól. Az üldöztetésük miatt közel 5000 szlovákiai zsidó menekült Magyarországra. 1938. november 4-én és november 5-én mintegy 7500 zsidót telepítettek át a bécsi döntés által érintett területekre.

1942 márciusában megkezdődött a szlovákiai zsidóság lengyelországi táborokba hurcolása. Ekkor mintegy 58 ezer zsidót deportáltak.

Tiso személye máig megosztja a szlovák társadalmat, egy válságokkal, tragédiákkal terhes időszakban állt országa élén, a hatalomban betöltött pozíciója révén pedig emberek millióinak sorsát befolyásolta. Karaktere tele van ellentmondásokkal, amivel több különböző történeti vagy publicisztikai életrajz, tanulmánykötet, cikk foglalkozott (G. KOVÁCS – KAMENEC 1997).

A Tiso iránti érdeklődést nem annyira politikusi vagy emberi voltának rendkívülisége váltotta ki, mint inkább a következő tények: egy római katolikus papról van szó, aki öt és fél éven át a második világháború időszakában töltötte be a szlovák állam elnöki tisztét, annak „vezérévé” lett, a háború után pedig halálra ítélték és kivégezték (G. KOVÁCS – KAMENEC 1997).

Állambiztonsági Központ (Ústredňa štátnej bezpečnosti)

Csehszlovákia centralista politikájának erős befolyása miatt a szlovák államigazgatás egészére a cseh tisztviselők túlsúlya volt jellemző. Már Szlovákia megalakulásakor sem volt a területén elegendő értelmiségi és hivatalnok, ezért tömegesen érkeztek oda a cseh területekről hivatalnokok, pedagógusok, vasutasok, katonák és rendőrök. Ahogy az államigazgatás más szegmenseiben, úgy a rendőrség egységeiben is a csehek voltak többségben (SIMON 2021).

Az első Szlovák Köztársaság létrejöttével nyolc minisztérium, közöttük a belügyminisztérium kezdte meg azonnal működését, többségében cseh hivatalnokokkal. Elindult az államapparátus felépítése. Az volt a cél, hogy az állami hivatalokat szlovákokkal töltsék fel. Az államigazgatási szervezet azonban a kezdetektől a német kormányzati, gazdasági és katonai szervek, a német nagykövetség, valamint tanácsadóinak, az úgynevezett beráteknek a befolyása, felügyelete alatt állt, tehát nem volt teljesen független.

A rezsim tisztviselői tisztában voltak azzal, hogy amennyiben a rendszer ellenzőit (németeket, magyarokat, zsidókat, cseheket) „csitítani” akarják, akkor egy hatékony

biztonsági apparátust is ki kell építeni (BAKA 2010). A Gestapo szlovák variánsának is nevezett Állambiztonsági Központ (Ústredňa štátnej bezpečnosti, ÚŠB) felállításáról¹² 1939 őszén született döntés, amelyet a belügyminisztérium 4. osztályának és a pozsonyi rendőrségi igazgatóság hírszerzési osztályának egyesítésével hoztak létre. Működését 1940. január 1-jén pozsonyi központtal kezdte meg. Hatásköre Szlovákia teljes területére kiterjedt.¹³ Az ÚŠB-nek voltak kirendeltségei a rendőrség eperjesi igazgatóságán és Zólyomban. Ezek felállítása nem volt szisztematikus, inkább eseti jellegű (ŠEVČIK 2020). Az állam teljes hatalmi-elnyomó apparátusa, minden állami szerv – a rendőrség, a csendőrség, a járási hivatal, a községi jegyző – az ÚŠB felügyelete alatt állt, köteles volt részére közvetlenül jelenteni. Szorosan kapcsolódott a német megszálló hatalomhoz, és nem volt független a politikai rendszertől.

Az 1939. december 13-án megjelent 314/1939. számú kormányrendelet az állami rendőrség működésében jelentős változást eredményezett. Ez a rendelet szűkítette feladatkörét, a hagyományos rendőri feladatok továbbra is megmaradtak, de a politikai természetű ügyek, az államrend elleni tevékenységek, az ideológiai és nemzetiségi megfigyelések, valamint a belső ellenállás kezelése az ÚŠB hatáskörébe került. Politikai ügyekben az ÚŠB utasításait kellett követni. Az átalakulás következtében jelentős személyi változások történtek a rendőrség vezetésében, mind az egyenruhás, mind pedig a civil ruhás rendőri egységeknél. A cseheknek el kellett hagyni a szlovákiai közszolgálatot. Az alapvető cél az volt, hogy szlovákokkal töltsék fel a rendőri apparátust.

A csehek távozása után jelentős káderhiány mutatkozott a tapasztalt, képzett, lojális rendőrökből. Ezt a hiányt a nyugdíjas rendőrök reaktiválásával, a csendőriskolák újoncnak toborzásával és a Hlinka Gárda soraiából toborzott képzetlen önkéntesekkel próbálták pótolni (BAKA 2010).

Az ÚŠB 1939 és 1945 között a Szlovák Köztársaság legmagasabb szintű rendőri hivatala volt, amelynek az első vezetőjévé Jozef Mišiket nevezték ki. Az ÚŠB mély kapcsolatokat ápolt a náci katonai és rendőri szervekkel, a német tanácsadók pedig gyakorlatilag ellenőrizték és irányították az ÚŠB elöljáróinak tevékenységét.

A felállítását követően, különösen a kezdeti időszakban bizonyos mértékig követte az első csehszlovák köztársaság rendőri adminisztrációjának hagyományait. Létrehozásakor a személyi állományával együtt átvette a rendőrség hírszerzési és politikai osztályának feladatait, illetve új feladatul kapta a rendőri-védelmi hírszerzést, a Gestapóval a szlovák ellenállási mozgalom elfojtását és a politikai rendőrség ellátásának funkcióját is. A belügyminisztérium részeként jogi értelmében nem volt rendőri szerv, viszont rendőri hatalmat gyakorolt. Hatáskörébe tartoztak az állambiztonsági kérdésekben, az államvédelmi törvény rendelkezéseiben, a rendőrségi ügyekben való döntések. Hírszerző szolgálata figyelemmel kísérte a kommunisták illegális tevékenységét, a demokratikus ellenzék közösségét, a zsidóság és más kisebbségek tevékenységét, a sajtót, a gazdasági ügyeket, a külföldön tartózkodó szlovákokról készült jelentéseket. Az első csehszlovák köztársaság időszakának rendőrsége lényegében a szlovák elnyomó apparátus részévé vált.

¹² Az ÚŠB felállításáról az 51/1936. Coll. z. a. n. számú kormányrendelet döntött. (Még az első köztársaság jogi szabályozása.)

¹³ A szlovák belügyminiszter 152/1942. számú rendelete II. fejezet.

Antikommunista osztálya a Gestapo kegyetlen és kíméletlen kihallgatási módszereit alkalmazta, amelyet később felváltott egy céltudatos, erőszak alkalmazásával párosuló kínzás. Mindezt a teljes nyilvánosság előtt tették a céllal, hogy megfélemlítsék mindazokat, akik együttműködnek az ellenállókkal.

Az ÚŠB a megalakulásától kezdve egészen 1944 szeptemberéig a belügyminisztérium egyik főosztályaként funkcionált, majd a szlovák nemzeti felkelés létrejöttével az ahhoz kapcsolódó események hatására került a honvédelmi minisztérium szervezetébe.

Egy mindössze 123 fővel működő egység volt, amelyből 40 fő hivatalnokként és irodai alkalmazottként dolgozott, a fennmaradó létszámot az operatív nyomozók alkották. Az eperjesi kirendeltsége 13 fővel, a zólyomi pedig 5 fővel működött. Állambiztonsági és hírszerzési kérdésekben a rendőrség, a csendőrség, a megyei és járási hivatalok, a jegyzők is az ÚŠB alárendeltségében működtek.

Szervezete sem feladatait, sem vezetőit tekintve nem volt stabil. A vezetői rövid időt töltöttek pozíciójukban. 1940 és 1944 között hat alkalommal változott az ÚŠB vezetőjének személye. Tagjainak és vezetőinek lojalitása gyakorta ingadozott, sőt hiányzott, nem működött együtt a rezsim vezetőivel, mert szervezetét többségében még olyan személyek alkották, akik a demokratikus Csehszlovákia rendőrségéből érkeztek. Tevékenységének megkezdése után bő egy évvel, 1941 végén a szervezet feladatainak bővülése belső strukturális átalakításhoz vezetett.

A központi főosztály öt osztályra tagolódott, amelyből az 1. osztályt az előjáró hivatali szervezete alkotta, míg a 2. osztály hírszerzési tevékenységet folytatott. Utóbbi tevékenységi köre más államok, de különösen Magyarország hírszerző tevékenységének elhárítására összpontosított.

A 3. osztály a nemzetiségekkel foglalkozott, kezdetben két alosztályból állt, majd később kiegészült egy harmadik alosztállyal, amely a kommunista szervezetek működését ellenőrizte (ŠEVČIK 2020).

A 4. osztály a folyóiratok nyilvántartását és cenzúráját végezte, az 5. osztály pedig adminisztratív, jogi feladatokat látott el, és felelt a vízumok kiadásáért, valamint a kishatárforgalom felügyeletéért.

Az 1941 és 1942 fordulóján bekövetkezett szervezeti változások után a 3. osztályon belüli alosztályok megszűntek, majd ezek a kommunista szervezetek ellenőrzését végrehajtó önálló osztállyá léptek elő, míg a folyóiratok cenzúrája, felügyelete a 6. osztály feladataiba integrálódott.¹⁴

A főosztályvezetők nagyfokú önállósággal dolgoztak. Az operatív nyomozók által feldolgozott egyes ügyeket a főosztályvezető terjesztette jóváhagyásra az ÚŠB-t vezető főosztályvezető elé. Alkalmanként, egyedi ügyekben Alexander Mach belügyminiszter közvetlenül is kért tájékoztatást az alkalmazottaktól.

Az ÚŠB bizalmi személyekből álló hálózatot működtetett. Alkalmazásukra az operatív nyomozók javaslata alapján került sor, igénybevetelükről a végső döntést a főosztály vezetője hozta meg. Beszervezésük többféle módon történhetett: vagy anyagi jutalom, vagy őrizetből szabadulás ígéretével, illetve eltekintettek egy büntető feljelentés megtételétől,

¹⁴ Rozvrh práce pre rok 1942. Prezídium vnútra v Bratislave-Ústredna štátnej bezpečnosti Bratislava, dňa 2. januára 1942.

de voltak, akik önként tettek jelentést az ÚŠB hatáskörébe tartozó esetről, és hajlandók voltak együttműködni. A bizalmi személyeket a leggyakrabban a 2. Hírszerző Osztály és a kommunista szervezetek ellenőrzését végző osztály foglalkoztatta. Az együttműködésről nem írtak alá semmilyen kötelezettségvállalást, és a zsidó származású együttműködők kivételével az ÚŠB nem vezetett róluk nyilvántartást sem. Jelentéseiket szóban vagy írásban tették meg, azokat iktatták és az ügyek aktaiban helyezték el. Tevékenységükért anyagi elismerésben részesülhettek, amely elérhette a 200 koronát.

Német jelenlét

A németeknek az volt a szándékuk, hogy létrehozzanak Szlovákiában egy új, kizárólag különleges tevékenységre épülő rendészeti-biztonsági rendszert. Ezzel saját fasiszta érdekeik következetesebb érvényesítését kívánták biztosítani. A Szlovák Köztársaság a Német Birodalom szövetségese volt, amellyel 1939. március 23-án védelmi szerződést kötött. Így tudta a Német Birodalom a legnagyobb befolyást gyakorolni a szlovák politikára az élet minden területén. A Német Birodalommal való együttműködéssel kapcsolatban azonban nem volt egységes a szlovák politika álláspontja. Hlinka Szlovák Néppártjának Jozef Tiso vezette mérsékeltebb szárnya arra törekedett, hogy minimalizálja a német beavatkozást az új állam működésébe. Ezzel szemben a Vojtech Tuka mögött felsorakozó radikálisabb csoport a német nemzetiszocializmus mellett tette le voksát, és meggyőződéssel vallotta, hogy Szlovákiának a német Gestapóhoz hasonló rendőrségre van szüksége. Kezdeményezésére érkezett egy német misszió Szlovákiába, hogy egy ilyen iroda létrehozásában segítkezzen. Az SS birodalmi vezetője 1939 júniusában jelentette be, hogy döntése alapján Pozsonyban tanácsadó testületként német rendőri misszió fog működni. A misszió a hónap végén meg is érkezett dr. Helmut Tanzmann kormánytanácsadó vezetésével. Tanzmann feladata a szlovák rendőrség tanulmányozása, a kapcsolattartás és segítségnyújtás volt a bűnös politikai tevékenység elleni küzdelemben. A misszió egy hónap múlva kudarcba fulladt, amit Tuka a belügyminisztérium tisztviselőinek szabotázsával magyarázott. Még 1939 szeptemberében Tuka Heinrich Himmlernél, a Reich SS-vezetőjénél kezdeményezte egy újabb német misszió Szlovákiába küldését. Ezt követően érkezett Szlovákiába Josef Vogt bűnügyi igazgató Günter Pütz és Franz Goltz kíséretében. Kémkedésről, hazaárulásról, belbiztonságról tartott előadásaiak sikeresek voltak, mint elődjéé, de a szlovák belügyi tisztviselők tartózkodó magatartása megmaradt. Az ÚŠB megalakulása után a németek befejezettnek tekintették a rendőri misszió küldetését, és 1940 februárjától már csak Goltz mint összekötő maradt Pozsonyban, 1942-től pedig rendőr attasénak nevezték ki (ŠEVČIK 2020).

Mint minden ekkor funkcionáló állami szervben, így az ÚŠB-n belül is német tanácsadók ellenőrizték vezetőjének tevékenységét. Az együttműködést azonban nehezítette, hogy az ÚŠB-n belül kevesen beszélték a német nyelvet. A szlovák rendőrség és a Gestapo közötti együttműködésben fontos szerepet töltött be a Gestapo brnói szervezete. Szemináriumot szervezett Brnóban az ÚŠB tagjainak, illetve Bécsben, ahol megosztották velük tapasztalataikat. Mint arról korábban szó volt, különösen a kommunistaellenes osztály módszereiben jelentek meg először azok a kegyetlen módszerek, amelyek a német Gestapo

tapasztalatain alapultak, és azok a teljes szervezetben jellemzővé váltak, továbbá a Gestapo két tagja is részt vett a szlovák kommunisták tevékenységének meghiúsításában.

Az ÚŠB célja 1944-ben a szlovák nemzeti felkelésben részt vevő katonák és csendőrök büntetőeljárás alá vonása volt. Hetente tartottak razziákat Szlovákia-szerte. Ennek tevékeny részese volt az igazságszolgáltatás, amely keményen korlátozta a politikai ellenfelek személyes szabadságát. Illaván gyűjtőtábort hoztak létre, ahol bírósági döntés nélkül tarthattak fogva polgárokat határozatlan ideig, egyszerűen elég volt egy rendőrségi határozat, amellyel szemben nem volt helye jogorvoslatnak, és halasztó hatálya sem volt (ŠEVČIK 2020).

A németek befolyása a szlovák nemzeti felkelés kitörését követően tovább erősödött a rendőrség szervein belül. Ezután Otto Koslowski az Einsatzkommando 13. parancsnokaként érkezett Pozsonyba. Az irányítása alatt az SS tagjai nagyszabású razziákat hajtottak végre a zsidók ellen, és letartóztatták az ÚŠB zsidó informátorait, egyben előkészítették a Gestapo érkezésének feltételeit, amely irodákat hozott létre Pozsonyban. Ezt követően az ÚŠB köteles volt minden razziát jóváhagyni a Gestapóval, amely saját erőivel is részt vett ezekben a razziákban. Németország a hivatalos együttműködés mellett saját hírszerző szolgálatai útján is folytatott illegális hírszerző tevékenységet Szlovákiában.

A németek szlovák rendőrségre gyakorolt befolyása az első Szlovák Köztársaság fennállása alatt változó intenzitással, de fennmaradt. Ez annak függvényében változott, hogy Hlinka Szlovák Néppártjának mérsékelt vagy radikális szárnya között az erőviszonyok hogyan alakultak (ŠEVČIK 2020).

Hlinka Gárda

A közös csehszlovák állam fennállása alatt a Szlovákia autonómiájáért folytatott harcban a legfontosabb szerepet az Andrej Hlinka vezette Szlovák Néppárt (HSLŠ) játszotta.

Az 1930-as évek elején a párton belül két csoport jött létre. Egy, a Jozef Tiso köré tömörülő, az autonómiaharcot parlamenti eszközökkel és demokratikus módszerekkel elképzelő, a pártvezetés idősebb tagjait és a katolikus papokat tömörítő mérsékelt csoportosulás. Velük szemben pedig egy kisebb csoportot alkottak az Alexander Mach, Vojtech Tuka és Karol Sidor vezette fiatal nemzedéket képviselő, a politikai életben az autonómiáért folytatott küzdelmek során radikális irányvonalat, fellépést képviselő tagok. A HSLŠ forradalmi stílusú retorikájának eredményeként folyamatosan emelkedett a párt ezen radikális szárnyához csatlakozó fiatalok száma, akik elégedetlenek voltak a prágai kormányban a szlovák autonómia kérdésében tett lépéseivel (SOKOLOVIČ 2009).

A Hlinka Gárda (HG) létrejötté, az 1938-ban bekövetkezett megalakulása nem egyetlen személy vagy szűk csoport döntésének eredménye, hanem a szlovák autonómia kérdésének megoldási folyamatában érlelődött ki (SOKOLOVIČ 2009). A szlovák függetlenség kikiáltásáig inkább önkéntes szervezetként, egyesületként működött, befolyása azonban folyamatosan nőtt, mondhatni, korlátlan jogkörök összpontosultak a kezében. A szlovák rezsim védelmezőjeként jelent meg, és próbálta átvenni az állam fegyveres szerveinek funkcióját. Helyzete a rendszeren belül sosem volt egyértelmű, mindig vitatott volt. Tevékenysége gyakran ütközött az állami szervek és a haderő érdekeivel (SOKOLOVIČ 2009).

A HG fasiszta, antidemokratikus elemekkel rendelkező, antiszemita, anticseh jellegű félkatonai fegyveres szervezet volt, amely a náci modellek átvételére helyezte a hangsúlyt. Zsidók, csehek, magyarok és baloldali szervezetek ellen tevékenykedett. Felhatalmazást kapott a közéletbe való beavatkozásra és annak ellenőrzésére. Sokak számára 1938 és 1945 között a szlovákiai rezsim szimbólumává vált. Csak szlovák nemzetiségű állampolgárok válhattak a HG tagjaivá, zsidók számára teljesen kizárt volt ennek lehetősége (PRIBIŠ 2021). A tagfelvétel további feltételeként határozták meg az erkölcsös, büntetlen előéletet, a kifogástalan egészségi állapotot és a rendezett családi életet. Nem lehetett a gárda tagja az sem, aki 1938. október 6. előtt a szlovák autonómiaötkvésekkel szemben végzett valamilyen tevékenységet. A szigorú tagsági feltételek ellenére mégis több „illetéktelen személy” tudott tagsági viszonyt létesíteni, mert a HG számos parancsnoka felületesen végezte feladatait a tagfelvételek során. Így tudtak taggá válni kommunisták, akik időnként a zsidóellenes akciók legbuzgóbb végrehajtói voltak (SOKOLOVIČ 2009).

A szervezet a német SA mintájára épült fel, azok felügyelete alatt állt (SOKOLOVIČ 2009). A HG-t a szlovák állam belső ellenségeivel szemben elnyomó szervként alkalmazták. Részt vett a zsidók deportálásában, készenléti osztagai pedig 1944–1945-ben a német nácikkal együtt a helyi lakosság kivégzésében, meggyilkolásában.

Megalakulásától nyíltan kritizálta a prágai kormányt és hirdette: „Slovensko Slovákom” (SOKOLOVIČ 2009), vagyis Szlovákia a szlovákoké, amit igyekezett alkalmazni a közéletben is a HSLS helyi szervei révén.

Első hivatalos csoportjai 1938 júliusában illegálisan jöttek létre Nagyszombatban, Pozsonyban és Nyitrán. A megyei és járási szervezetei 1938 ősztől kezdtek formálódni, miután azt az autonóm Szlovákia létrejötte után kormányrendeletben¹⁵ legalizálták. Abban az időben a HG tevékenysége a HSLS eszméinek népszerűsítésére irányult és a pártba agitált.

Az autonómia kikiáltása után a párt radikális szárnyát képviselő híveinek gyűjtőhelye volt, olyan jelenség, amely jelentősen befolyásolta az életet Szlovákiában. Társadalmi szerepét jelentősen megerősítette az 1938-ban kiadott 15. számú kormányrendelet, amely az addig működő összes félkatonai szervezetet feloszlatta, és csak a HG-t ismerte el egyetlen katonai és rendészeti szervezetként. 1938 végén már a társadalmi és politikai élet számos területén jelen volt, és az összes hatóság, biztonsi szerv munkájában részt vett.

Egyes történészek véleménye szerint a félkatonai szervezet létrehozása a Rodobrana (RD)¹⁶ mozgalom újjáélesztésére tett kísérlet volt, amelyet 1929-ig a HSLS radikális szárnyához tartozó Vojtech Tuka vezetett. A HSLS radikális szárnyának képviselői felhasználták a rodobranai hagyományokat az új fasisztoid szervezet felépítésénél. Az autonómia kikiáltását követően legaktívabb szervezője Karol Murgaš volt. Murgaš a németek szerint a szervezet meghatározó vezetője volt, akit kivételesen rátermettnek, okosnak és energikusnak láttak.

¹⁵ A szlovák kormány 1939. évi 220. számú kormányrendelete.

¹⁶ A Szlovák Néppárt félkatonai szervezete, amely 1923 és 1927 között létezett. A szervezet – amelynek nevét nemzetvédelemnek lehet fordítani – a Hlinka Gárda elődje volt. Feloszlását követően a tagjai más pártszervezetekben tevékenykedtek. Edvard Beneš 16/1945. szám alatt kiadott rendelete alapján a tagsága 5–20 évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntethető, súlyosabb esetben pedig életfogytig tartó szabadságvesztés is kiszabható volt a tagokkal szemben.

A HG főparancsnok-helyettesi pozícióját ugyan Alexander Mach töltötte be, de ő elfoglaltságai miatt nem tudta ellátni ezt a feladatát teljes mértékben. Miután ebben az időszakban az egyik legelfoglaltabb közéleti személy volt, nem maradt ideje a szervezeti utasítások, irányelvek megalkotásában való közreműködésre. A szervezési feladatok jórészt Murgašra hárultak.

A szervezeti hierarchia csúcán a Főparancsnokság állt, amelyet három előjáró és hét osztály alkotott. A főparancsnokságnak külön előjárója volt, amely a főparancsnok mögött a második legmagasabb beosztású vezetői szint a gárda szervezetében. Ezt a pozíciót Ján Dafčík tartalékos százados töltötte be, míg a másik két beosztást Murgaš és Alexander Mach foglalta el. A hierarchikus szervezeti felépítésben a Főparancsnokság közvetlen alárendeltségében működtek a regionális parancsnokságok, a regionális parancsnokságok alatt pedig a járási, városi, körzeti és helyi parancsnokságok. Számos feladatot a helyi parancsnokokra bízta, így többek között az új tagok felvételét is. Ez egyfajta könnyelműséget jelentett a gárda szervezésében, a legfelsőbb szintről, a főparancsnokságról ezt nem koordinálták.

A Hlinka Gárda a párt egyik hatalmi eszközévé vált, és elitjén keresztül jelentős erőt tudott felmutatni, amelyben a németek is megbíztak (HRUBOŇ–IGAZ 2020). Több mint százezres tagsággal rendelkezett, akik a nemzeti érdekek őrének tartották magukat, és gyakorlatilag az élet minden területén beavatkoztak. Nem titkolt szándékuk volt, hogy a teljes államigazgatást ellenőrzésük alá vonják, a saját embereik révén pedig megszilárdítsák befolyásukat a biztonsági erők szervezetében. Erőteljesen törekedtek a megreformált csendőrségben belül a tisztai pozíciók betöltésére (HRUBOŇ–IGAZ 2020).

Az első bécsi döntés, amely Szlovákia területéből Trianonban elcsatolt területeket juttatott vissza Magyarországnak, a szlovák kormány számára ürügyként szolgált ahhoz, hogy az ország déli területeinek elvesztésért a zsidókat megbüntesse. Azzal vádolták őket, hogy elvesztették az ország déli részét. Több városban zsidóellenes tüntetések voltak, zsidókat támadtak meg, vagyonukat semmisítették meg, erőszakos cselekményeket követtek el zsidók ellen. Úgy tűnt, mintha ebbe a rendőrség is beleegyezett volna, mert a rendőrök eltűntek az utcákról. 1938. november 5-re virradóra a szegény zsidó családokat, teljes zsidó családokat autóbuszokkal, teherautókkal deportáltak a bécsi döntőbíróóság által meghatározott területeken túlra. A gazdagabb, félmillió korona feletti vagyonnal rendelkező zsidók deportálására később került sor azért, hogy Szlovákia gazdasági érdekei ne sérüljenek. Lakásaikat, üzlethelyiségeiket lepecsételték, betétkönyveiket elkobozták. Mindez a HG tagjainak lelkes közreműködésével történt.

Az autonómia első napjaiban elkezdődött a cseh alkalmazottak elbocsátása is a munkahelyeikről. Ők Szlovákia elhagyására kényszerültek (SOKOLOVIČ 2009).

A HG a csendőrséggel közösen Pavol Teplanský¹⁷ miniszter parancsára házkutatásokat hajtott végre az ország teljes területén a tőke kiáramlásának megakadályozása érdekében. Ellenőrzéseket végeztek az utakon, a vasútállomásokon és az államhatáron. Fokozott figyelmet fordítottak arra, hogy ezek a távozók sem értéktárgyat, sem jelentősebb összeget ne vigyenek el az országból. A csehek, zsidókat át kellett kutatniuk, és

¹⁷ Az első autonóm kormányban 1938. október 7. és december 1. között mezőgazdasági, kereskedelmi, közmunkaügyi és pénzügyminiszter volt.

nyugta ellenében minden értéktárgyat el kellett venni, el kellett kobozni tőlük. Legfeljebb 500 korona készpénzt vihettek magukkal. A lefoglalt pénzeknek a gárda helyi vagy járási központjainak számláira kellett kerülni, ahonnan külön utakon áramlottak tovább. Gyakran a HG Főparancsnokságához (SOKOLOVIČ 2009).

Gyakori volt az, hogy a gárda tagjai nem a hatóságok felhatalmazása alapján és felügyeletével, hatáskörüket túllépve látták el feladataikat.

A gárdisták a lefoglalt, elkobzott értéktárgyakból, pénzből sokat saját maguk számára tartottak meg oly módon, hogy arról semmilyen elismervényt vagy feljegyzést nem készítettek. Emiatt a kerületi hatóságok utasításokat adtak ki minden csendőrsnek és a jegyzőknek, hogy a HG tagjai a hatóságok távollétében nem végezhetnek személy- és járműátvizsgálás.

A gárda tagjai részt vettek a cseh állampolgárok kiutasításában is. A csehek eltávolításakor embertelen, antidemokratikus módszereket alkalmaztak, levéltitkot sértettek, beavatkoztak a vállalkozások működésébe.

Szlovákia önállóvá válását követően a cseh hivatalnokok eltávolításával az egyik legnagyobb létszámhiány a csendőrségnél keletkezett. Belügyminiszteri rendelet azonban lehetővé tette, hogy a csendőrség létszámát ideiglenesen a HG azon tagjaiból fel lehet tölteni, akik katonai kiképzésben már részesültek és büntetlen előéletűek. Ez a döntés megoldhatta volna a csendőrség létszámproblémáit, viszont a gárda tagjai a csendőrség engedélye nélkül számos olyan intézkedést hajtottak végre, amely a csendőrség, a rendőrség körében is felháborodást keltett. Házkutatásokat végeztek, lefoglaltak, őrizetbe vettek olyan személyeket, akiket a szlovák állam ellenségének vélték.

A HG Főparancsnoksága ugyan többször nyilatkozta, hogy hasonló esetekben a legszigorúbban járnak el tagjaikkal szemben, a gyakorlatban semmi sem változott.

Számos hatalommal visszaélés, vesztegetés, erőszakos zsarolás jelent meg zsidókkal és más állampolgárokkal szemben, amelyre érzékenyen reagált mind a társadalom, mind pedig a HG tagságának többsége. A sötét elemek egyre inkább felülkerekedtek a szervezetben. A korrupció elhatalmasodott, amikor a HG-t megbízták a zsidóellenes törvények végrehajtásának felügyeletével.

Az erőszakos, korrupció viselkedés elengedhetlenné tette a szervezet megtisztítását. A HG Főparancsnoksága arról döntött, hogy a szervezetben meg kell válni azoktól a tagoktól, akikből hiányzik a keresztény, nemzeti szellem, továbbá azoktól, akik nem az autonómia ügyének szolgálatáért, hanem személyes érdekből, kapzsiságból és tekintélyük erősítése okán csatlakoztak a gárdához.

Karol Sidor főparancsnok utasítására 1939. február 3-án le is állították az új tagok felvételét. A gárdatagoknak a birtokukban lévő fegyvereket le kellett adniuk. Ez hozott némi minőségi változást, de továbbra is maradtak a tagságra méltatlan gárdisták a szervezetben, sőt vezető pozíciókat töltöttek be.

A HG a rezsime fennállása alatt nem tudott erős szervezetté válni, a társadalom részéről nem volt meg a támogatottsága.

1945-ben szűnt meg a szlovák nemzeti felkelés kitörése után. Tagjai részben külföldre távoztak, főként Németországba, Csehországba és Ausztriába. Otthon maradásuk esetén polgári jogaik elvesztésével, vagyonelkobzással, börtönbüntetéssel, rosszabb esetben halálbüntetéssel kellett volna szembenézniük. A tisztakat bíróság elé állították. Néhányukat

hazaárulás vádjával kivégezték, többüket megszegyenítve, kopaszra borotválva, meztláb állították ki a városuk főterére, a hátukra táblát tettek, amelyen a „nemzet árulója” felirat volt (SOKOLOVIČ 2009).

Összefoglaló

A csehek és szlovákok államaként 1918 októberében létrejött Csehszlovákia két évtized utáni megszűnése részben belpolitikai, részben külpolitikai okokra vezethető vissza. A szlovákok legfőbb követelése, a pittsburghi egyezményben rögzített autonómia biztosítása elmaradt, a nemzetiiségi problémák megoldatlanok maradtak, az ebből adódó cseh–szlovák nézeteltérés végigkísérte az első köztársaság húsz esztendejét. A müncheni egyezmény aláírása után Csehszlovákia az elszenvedett területi veszteségeket követően megszűnt, létrejött a független Szlovákia, amely csak formálisan volt független, valójában német protektorátusként működött. Az államigazgatásban mindenhol jelen voltak a német tanácsadók, a beráterek, akik lényegében diktálták a végrehajtást az állam működésének minden területén.

Ebben a Csehszlovákiában vált meghatározó szlovák politikussá Jozef Tiso, aki a szlovák autonómiáért folytatott harcban az első szlovák állam létrehozásának kulcsszereplője volt, és ekkor vált meghatározó politikai erővé a HSLS. Tiso köztársasági elnökként már az autonómia első napjaiban megkezdte a demokrácia teljes felszámolását, és egy klerofasiszta, a szlovák identitást hangsúlyozó, a kisebbségek jogait korlátozó nacionalista propagandával párosuló totalitárius rendszer kiépítését.

Szlovákia önállóvá válását követően a belügyminisztérium is a beráterek jelenlétében kezdte meg működését, amelynek szervei a Harmadik Birodalom, valamint a szlovák fasiszta vezetés politikai céljainak megfelelően tevékenykedtek, működötek.

A németek célja, az SS mintájára, saját érdekeik érvényesítésére egy különleges rendőrségi-biztonsági szervezet létrehozása volt. Tiso mérsékelni akarata ugyan a német befolyást, viszont a vele szemben radikális nézeteket valló Tuka azt az álláspontot képviselte, hogy Szlovákiának szüksége van egy, a Gestapóhoz hasonló rendőri szervezetre. Így jött létre az az Állambiztonság Központ, a két vidéki – zólyomi és eperjesi – kirendeltséggel, amely a Szlovák Köztársaság legmagasabb szintű rendőri hivatala volt 1939 és 1945 között. Tiso rezsimjének politikai rendőrségeként tevékenykedett, meglehetősen instabil módon. 1940 és 1944 között hat vezetője volt, feladatainak bővülése pedig strukturális átalakításokat eredményezett. Tagjainak és vezetőinek lojalitása gyakorta ingadozott, sőt hiányzott. Nem működtek együtt a rezsim vezetőivel, mert szervezetét olyan személyek alkották, akik a demokratikus Csehszlovákia rendőrségéből érkeztek.

Az egypártrendszer hatalmi eszközeként formálódott és jött létre a HG a német SA mintájára, fasiszta, antiszemita félkatonai fegyveres szervezetként, amely a náci modellek átvételére helyezte a hangsúlyt. Részt vett a zsidók deportálásában, a csehek, magyarok és kommunisták üldözésében. Többen személyes érdekből, kapzsiságból csatlakoztak a Hlinka Gárdához. Bár kormányrendelet legalizálta a működését, a belső szervezetség és irányításának hiánya gyakorta megmutatkozott a működésében. Tagjainak jellemzően erőszakos, korrupt magatartása belső feszültséget okozott a Gárdán belül, és

felháborította a szlovák polgárokat is. Fennállása alatt sem megerősödni, sem társadalmi támogatottságot kivívni magának nem tudott.

Fontos megjegyezni, hogy ezek a szervezetek feladataikat a háborús rezsim keretében végezték, és céljuk a hatalom, valamint a lakosság feletti ellenőrzés megszilárdítása volt. Tevékenységük tragikus következményekhez vezetett, és mély nyomot hagyott a szlovák társadalomban. Az eredmény: a politikai üldözés, a demokratikus értékek megsemmisítése, a holokauszt végrehajtásában részvétel, közel 75 000 zsidó deportálása. A háború utáni igazságszolgáltatás csak részben tudta feloldani ezt a traumatikus örökséget, amely máig hatással van a szlovák történelem szemléletére és a kollektív emlékezetre.

Ezek a szervezetek a második világháború végén Szlovákia megszűnésével együtt spontán módon tűntek el, tagjaik közül sokan külföldre menekültek, mások háborús bűnösökként álltak bíróság elé.

Az ÚŠB és a HG az önkény eszköze volt, a németektől kegyetlen, embertelen módszereket vett át és alkalmazott a rendszer ellenségeinek tartott polgáraival szemben.

A független szlovák állam megteremtéséhez hozzájárulni nem tudtak, viszont az ország történelmének egyik legsötétebb időszakát hozták el.

Tisót sem politikusként, sem emberként nem lehet felmenteni a szlovákiai holokauszthoz fűződő felelőssége alól. Jogi, politikai és erkölcsi felelőssége nyilvánvaló. A kormányfői tisztség viselőjeként 1939 októberéig jóváhagyta, aláírta az összes zsidóellenes kormányrendeletet, később elnökként jóváhagyta a parlament által elfogadott antiszemita törvényeket, köztük a zsidók kitelepítéséről szóló törvényt.

A történelem furcsa forgása, hogy Szlovákia Csehszlovákia részeként a győztesek oldalán került ki a második világháborúból. Az elkövetett bűnökért személyesen csak Josef Tiso és néhány egykori HSLS-béli párttársa bűnhődött.

Felhasznált irodalom

- BAKA, Igor (2010): *Politický systém a režim Slovenskej Republiky v rokoch 1939–1940*. Bratislava: Vojenský Historický Ústav. Online: <https://www.vhu.sk/data/files/320.pdf>
- BALOGH Gábor (2009): Szlovákia a nácizmus szolgálatában. *Nagy Magyarország*, 1(3), 40–47.
- BOROS Árpád (2015): Az első szlovák államról. *Joghistoria*, 20(1), 9–13. Online: https://majt.webtmp.elte.hu/Tanszkek/Majt/TDK/doc/joghistoria_201510.pdf
- G. KOVÁCS László – KAMENEC, Ivan (1997): *Jozef Tiso*. Dunaszerdahely: Nap. Online: <https://mek.oszk.hu/03900/03949/>
- HAMBERGER Judit (2009): A „kulturált” etnikai tisztogatás példái. A kitelepítés cseh módszerétől az asszimiláció szlovák módszeréig. In JUHÁSZ József – KRAUSZ Tamás (szerk.): *Az új nemzetállamok és az etnikai tisztogatások Kelet-Európában 1989 után*. Kelet Európai Tanulmányok 4. Budapest: L'Harmattan–ELTE BTK Kelet-Európa Története Tanszék, 237–253. Online: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/43381>
- HRUBOŇ, Anton – IGAZ, Tomáš (2020): K Históriai žandárstva počas nemeckej okupácie Slovenska. In *Slovensko v roku 1945*. Banská Bystrica: Múzeum Slovenského národného povstania, 383–393.

- NIŽŇANSKÝ, Eduard – NEŠŤÁKOVÁ, Denisa (2019): Az antiszemitizmus politikája Szlovákiában és a Svéd Királyság intervenciói 1942–1944/45 között a szlovákiai zsidók érdekében. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 21(1), 91–114. Online: https://epa.oszk.hu/00000/00033/00079/pdf/EPA00033_forum_2019_01_091-114.pdf
- PRIBIŠ, Slavomír (2021): Nedemokratikost režimu slovenského štátu 1939–1945 a organizácií Hlinková Garda, Hlinková mládež. *ACTA Theologica et Religionistica*, 1, 133–139. Online: <https://www.unipo.sk/public/media/17379/ATeR%202021-1.pdf>
- ROGOVYJ, Jevgen (2010): Sociálno-ekonomické aspekty procesu slovakizácie v rokoch 1938–1941. In SOKOLOVIČ, Peter (szerk.): *Život v Slovenskej republike Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov IX*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 36–45. Online: https://www.upn.gov.sk/publikacie_web/zbornik-zivot-v-SR-1939-45.pdf
- ŠEVČIK, Jozef (2020): *Ústredňa štátnej bezpečnosti – spravodajská služba Slovenskej republiky 1939–1945*. Asociácia Bývalých Spravodajských Dôstojníkov.
- SIMON Attila (2021): Szlovákia története 1918–1945. In *Szlovákia története 1918–1945*. Komárom: Selye János Egyetem Tanárképző Kar.
- SOKOLOVIČ, Peter (2009): *Hlinkova Garda 1938–1945*. Bratislava: Ústav Pamäti Národa. Online: https://www.upn.gov.sk/publikacie_web/hlinkova-garda.pdf

Examination of the Organisational Culture of the Disaster Management On-duty Staff and Its Effect on the Psychological State of the Staff

Mónika BALOGH,¹ Ferenc VARGA²

Introduction: No scientific research has been conducted so far among the staff of the County Operations Management Department under the County Police Department of the National Directorate General of Disaster Management of the Ministry of the Interior, but their work is of paramount importance in protecting citizens. The focus of this study is to examine the correlations between the culture of the organisation and the psychological state of the staff.

Aims: In our comprehensive research, we set the goal of learning about the organisational culture of the county police department and its impact on the general condition of the subordinate staff (motivation, conflict management, physical symptoms).

Methods: The research was conducted using the method of written questioning and a questionnaire in addition to the literature review. The data collection took place between 19 September and 5 December 2024, using Google Forms. A total of 347 people completed the questionnaire nationwide, 84% of the total personnel at that time. The questionnaire examined the relationships between Quinn's competing values organisational culture model and motivation, conflict management and physical symptoms in several dimensions. The data obtained were processed with the IBM SPSS Statistics 25 programme, using descriptive and statistical analyses designed to explore relationships selected in accordance with the rules of research methodology.

Results: The organisation under study strongly emphasises rule-following and regulation-based operating methods, which makes the dominance of hierarchical culture likely. The respondents did not perceive the different culture

¹ PhD student, Ludovika University of Public Service, Doctoral School of Law Enforcement, e-mail: balogh.monika@matrixcbs.hu

² Fire Brigadier General, Ludovika University of Public Service, Institute of Disaster Management, Head of the Institute, Associate Professor, e-mail: Varga.Ferenc2@uni-nke.hu

types as sharply distinct dimensions, but as a unified organisational culture. The most marked difference between the types of organisational culture is in the level of motivation, while the dimensions of conflict management are less sensitive to cultural characteristics. The difference between the groups in terms of extrinsic–intrinsic motivation was significant [$F(4;342) = 3.51$; $p = 0.008$]. The highest average score was achieved by those working in a team culture ($M = 3.69$; $SD = 1.20$), while the motivation of those belonging to a hierarchy culture was lower ($M = 3.18$; $SD = 1.37$). Organisational culture is closely related to psychosomatic and physiological strain. There was a significant difference between the groups on the overall scale of physical complaints [$F(4;61.12) = 3.52$; $p = 0.012$]. The most favourable value was shown by those working in a team culture ($M = 4.80$; $SD = 5.53$), while the highest value was measured in the adhocracy-type organisation ($M = 11.08$; $SD = 11.34$).

Conclusion: The organisational culture of the county police department under study is characterised by the dominance of hierarchical and task-oriented values, while the dimensions of innovative (adhocracy) and market or corporate culture are present at a lower level. It was found that the hierarchical and rule-based organisational structure can reduce the intrinsic motivation of employees but does not necessarily directly increase the level of stress or conflict. The team-oriented culture, on the other hand, showed the most favourable motivational pattern, which supports the positive psychological effects of a cooperative and supportive organisational environment. The on-duty staff of the disaster management department not only serves the organisation and citizens as professional law enforcement staff but also gives citizens a sense of security 24 hours a day, to which their complete physical, spiritual and mental health is just as important as an acceptable organisational culture for the entire staff.

Keywords: disaster management on-call service, organisational culture, motivation, conflict management, physical symptoms

Introduction

Organisations with a hierarchical structure operate differently from market-based companies in many respects, but it is important to note that in both chains there are people through whom the system works, who carry out the declared tasks. Managing this human factor is a particularly difficult task in the life of an organisation operating along subordinate–superior relationships, but it requires even greater attention, taking into account the continuous, dynamic changes that characterise our society.

The organisational structure of the National Directorate General of Disaster Management of the Ministry of the Interior (hereinafter: BM OKF) clearly reflects its scope of activity, the given organisational units were established according to the tasks to be performed, within which the work processes are typically organised into inspectorates and departments. The focus of this study is the personnel performing the national main

duty service of disaster management. In connection with the performance of operational management tasks, Decree 49/2011 (XII. 20.) of the Ministry of the Interior on the Service Regulations of the Staff of Professional Disaster Management Bodies and Civil Protection Organisations, as an interpretative provision, Section 2.r) defines the concept of on-call service as follows:

“A news-on-call, on-call, and main on-call service established to receive reports of fires, damage, and other extraordinary events and to take the necessary measures, to ensure constant contact with cooperating bodies, to notify bodies and persons authorised and obligated to take action, and to inform managers – in a shift service schedule – operating continuously without interruption.”

In our country, a Call Receiving Centre has been established in Miskolc and Szombathely, where call handlers (operators) receive calls coming through the emergency numbers (free-dial numbers 104, 105, 107, 112 that provide access to emergency services), pre-filter, process and forward them to the necessary direction, as an organisational unit established to perform general police tasks [Government Decree 361/2013 (X. 11.) on the Competence and Tasks of the Body Receiving Emergency Calls and on the Detailed Rules for the Performance of Its Tasks, para. 1 section 4, 7]. Depending on the nature of the emergency call, the organisational emergency units provided by the disaster management, ambulance services and the police participate in taking further measures, ensuring the prompt and professional handling of the caller's emergency call.

In all counties (and in the capital), the Disaster Management Directorates (a total of 19 county and 1 capital directorate are located in the organisational structure of the Ministry of the Interior) and the County Main Emergency Departments operate as territorial bodies. These departments operate the County Main Emergency Department, the Disaster Management Operations Service and the Operations Management Department of the Directorate, and coordinate and manage the on-duty activities of the given local body.

Organisation and organisational culture

Since the on-call staff is a unit of the BM OKF organisation, the specific features of the bureaucratic organisational culture characteristic of organisations with a hierarchical structure can be found in this organisational unit as well. Organisations are “systems made up of people and objects that pursue a permanent goal and have a formal structure and expedient rules. Another important characteristic of an organisation is that its members join it voluntarily, can leave it freely, and that organisational and individual goals may differ from each other” (DOBÁK-ANTAL 2016: 483).

The group that makes up an organisation can provide the following advantages for the organisation as a whole:

- the group has more knowledge and information together than each member individually
- problem-solving is possible from multiple perspectives

- better understanding of decisions, because the group participates in making decisions
- acceptance of participation is greater, if the group members have participated in the problem-solving process, they feel greater responsibility for implementing decisions

In addition to the advantages, Bakacsi (2015) also drew attention to the disadvantages, which he saw in the following: uncertain responsibility, conformity, group pressure, individual dominance, social hanging out, winning an argument or problem solving.

Organisational culture is a system of shared values, beliefs and habits, which, in interaction with the formal structure, form behavioural norms. The culture of an organisation has a significant impact on the functioning of the organisation and its effectiveness. According to Kotter–Heskett (1992), a strong organisational culture is a fundamental characteristic of high-performing organisations. A strong organisational culture is one in which the prevailing norms are widely accepted by the organisation's members. Denison (1990) attributed several positive effects to a strong culture, such as a high degree of identification with the organisation's goals, increased motivation, the development of learning competencies and the goal-directing role of shared values.

We distinguish different types of organisational culture created by the organisation, for example, mechanical and organic according to Slevin and Covin, power, task, role and personality culture according to Handy's grouping, clan or supportive culture according to Quinn's model, adhocracy or innovation-oriented, open culture, company or goal-oriented, rational culture and hierarchy or rule-oriented, bureaucratic culture (KISS–CSILLAG 2014).

Organisational culture plays a decisive role in both the organisation's innovation processes and the behaviour of its employees. Organisational culture creates a system of norms that can, on the one hand, orient employees towards innovative, creative behaviour and on the other hand, inhibit the development of new ideas. When can we say that an organisation's culture is innovation-friendly? If it supports risk-taking, encourages knowledge sharing, democratic decision-making, recognises creativity, does not stigmatise mistakes, and is open to change. Organisational culture is largely a system created and maintained by top managers, who determine the organisation's values, strategy, communication and expectations that appear as behavioural norms in everyday operations. A good leader is able to build a culture that supports creative thinking, cooperation, continuous learning and initiative (SZCZEPAŃSKA-WOSZCZYŃSKA 2015).

Characteristics of a bureaucratic organisation

Law enforcement agencies are part of public administration, which means that we consider them bureaucratic organisations. What characterises the bureaucratic model?

- its management is centralised
- precise and strict division of labour
- elaborated rules down to the smallest detail

- there is a sharp separation between managers and subordinates
- the relationship between managers and subordinates is impersonal (KLEIN 2021)

Kovács (2009) lists the following as the characteristic features of law enforcement culture: professionalism, command-and-control leadership based on a top-down, hierarchical system, conflict avoidance, suppression of criticism, preference for stability over flexible operation, strong control and formalisation. Pirger already emphasised in his 2015 study that innovativeness would be essential in the modern environment. An empirical research was conducted among the professional staff in Győr-Moson-Sopron county (printed questionnaires were filled out by the respondents between May and June 2014), in which 700 professionals participated, involving four law enforcement agencies (police, disaster management, penitentiary and National Tax and Customs Office). In terms of disaster management, the Győr-Moson-Sopron County Disaster Management Directorate and its branches (Sopron, Mosonmagyaróvár, Kapuvár, Győr and Csorna) participated in the survey. The most important finding of the study is that there is a difference between the perceived and desired cultural values, of which the level of managerial empathy, the social sensitivity of the manager, the issue of reward and the degree of willingness to innovate are highlighted.

Resistance to innovation impairs both the flexibility and efficiency of the organisation. The adoption of new technological trends is slow, modern protocols are rejected, the “this is how we are used to” operation strongly dominates, and managerial resistance to changes can be observed. Organisations lack regular feedback, joint post-evaluations, and the experiences of events are not incorporated into future operations. In addition to identifying the problems, the authors also outline solution proposals, in which the organisation of joint trainings and education programmes plays an important role, as well as the strengthening of informal relationships and the development of a common digital information system, which could also shape the organisational culture. Developing organisational culture is a basic condition for effective disaster management operations (ABDEEN et al. 2021).

The psychosomatic impact of organisational culture on staff members

The first encounter of law enforcement personnel with psychology occurs during the aptitude test, the compliance with which is a condition for the establishment of a service relationship. Para. 2 section 1 of Decree 45/2020 (XII. 16.) of the Ministry of the Interior on the Aptitude Testing of Professional Staff and Law Enforcement Administrative Staff Employed by Certain Law Enforcement Agencies under the Supervision of the Minister of the Interior defines aptitude test as follows:

“An examination of a member of the professional staff, an applicant for the professional staff, and an applicant to a law enforcement educational institution, the purpose of which

is to determine whether the person examined meets the general aptitude requirements for professional service or the specific requirements for the duties to be performed in the given service position, and whether he or she is suitable for performing activities involving increased workload and stress.”

The law already stipulates that the candidate must be able to bear increased workload as a basic condition for suitability. The competency test is also part of the suitability test, in which the psychological suitability test is part of the regulation prescribes a suitability test, focusing on basic competence, management competence and leadership competence. The health, psychological and physical suitability category requirements that all professional staff members must meet are referred to as minimum requirements by the law. The suitability test is carried out by a law enforcement psychologist.

The service relationship of members of the professional staff is regulated in detail by Act XLII of 2015 on the Service Relationship of Professional Staff of Law Enforcement Agencies, which covers professional members of all law enforcement organisations and other designated organisations, such as the Parliamentary Guard, foreign law enforcement bodies and antiterrorism bodies. In addition to the basic principles of the service relationship, the act also discusses in detail, among other things, the subjects of the service relationship, its specific nature, its content, modification, termination, classification and promotion, the system of salary, benefits, expense reimbursements, discounts and subsidies. Psychological suitability appears in several points in the law. One of the general conditions for advancement within the system is the existence of health, physical and psychological fitness. Only those who have the professional and law enforcement knowledge and leadership competencies necessary for a leadership position and whose health and psychological condition also make them fit to perform their leadership duties can enter a leadership position.

Understanding the psychological characteristics of law enforcement personnel is essential for the effective functioning of such organisations. The challenges of the work environment, which include constant stress, unpredictability and decisions that often affect human lives, require special mental strength and adaptability from employees. The psychological characteristics of law enforcement personnel are shaped by many factors. These characteristics include stress management skills, decision-making strategies, empathy, communication skills, leadership skills and teamwork. In addition, the unique psychological characteristics of law enforcement personnel are also influenced by the job title, length of service, individual experiences and working conditions:

“In order to perform law enforcement work effectively and sustainably, it is also essential for someone to have the psychological characteristics that enable him to maintain his physical and mental health despite the increased psychological strain caused by the work he does” (MALÉT-SZABÓ 2020).

The mental health and well-being of law enforcement officers is of paramount importance. Continuous stress, trauma and pressure at work can lead to serious long-term mental health problems, such as burnout, post-traumatic stress disorder (PTSD), sleep disorders,

and alcohol and drug addiction. Therefore, law enforcement agencies should place a high emphasis on maintaining mental health, managing stress and improving well-being at work. As Farkas (2018) puts it,

“supplementing the knowledge of public servants with psychological knowledge can help them understand the dynamic processes taking place in the organisation, which can lead to more efficient operation of the organisation. In the course of performing their duties, public servants make decisions – in some cases, they can exercise public authority and apply coercion – that can affect not only the life of the individual, but also the lives of smaller and larger communities in society. Their tasks are diverse, their decisions can be far-reaching, so their social responsibility is exercised at a higher level than average, therefore mastering the fundamental laws of human behaviour becomes particularly important for their professional development” (FARKAS 2018: 13).

Presentation of partial results of an empirical study

Study conditions

The research was carried out among the on-duty staff of the disaster management using the method of written questioning and a questionnaire. An online questionnaire containing 37 questions was sent to all county directorates and the capital directorate using Google Forms, which was completed by 347 people between 15 September 2024 and 5 December 2024, with nationwide coverage, 84% of the total on-duty staff at that time.

Hypothesis, objective, methodology

According to one of the assumptions of our research, the organisational culture of the county police department is strongly service- and task-oriented, which has a negative impact on the general condition of the subordinate staff (stress tolerance, conflict management, well-being, motivation). Our research goal was to get to know the culture and norms of the county police department as an organisational unit, based on the opinions of the staff who make up the organisation. Furthermore, our goal was to explore the connections between organisational culture and the general condition of the staff, looking for correlations that can be developed for both the staff and the organisation through organisational development. The questionnaire examined the connections between Quinn's competing values organisational culture model and motivation, stress, conflict management, burnout, organisational workload and emotional exhaustion in several dimensions. The comprehensive model developed by Quinn and his colleagues can be used in both competency testing and culture testing. The model is based on the fundamental recognition that people in general and leaders in particular often have to meet conflicting goals and expectations. These pairs of opposites were placed along two axes, one axis showing flexibility and control, the other axis showing inward and outward pairs of opposites. From this, the four leadership models and the corresponding organisational and corporate

cultures emerge. Below the four organisational cultures identified is presented, each with three characteristic values (KLEIN–KLEIN 2020: 732–735):

1. Team culture (supportive model)
 - respect for people
 - cultivation of workplace communities (togetherness)
 - commitment to the company, loyalty
2. Adhocracy (innovation-oriented model)
 - innovation, creativity
 - connection with the environment (integration)
 - appreciation of environmental and natural values
3. Company culture (goal-oriented model)
 - planning ahead
 - resource management
 - performance orientation
4. Hierarchy culture (rule-oriented model)
 - regulation, formalisation
 - communication
 - organisation, control

The questionnaire contains 36 statements, for which the respondent had to indicate the extent to which he or she agreed or disagreed on a scale from 1 to 5 (1 means: “I completely disagree”, 5 means: “I completely agree”). The results obtained were summarised based on an evaluation key, which resulted in the respondent achieving the highest score among the four cultures based on the values provided.

The data obtained during the survey were processed using the IBM SPSS Statistics 25 programme. One-sample t-test, one-way analysis of variance (ANOVA) and repeated measures ANOVA were used to test the hypothesis, Levene’s test was used to test the homogeneity of variance, and Greenhouse–Geisser correction was used in case of violation of sphericity. Post hoc comparisons were performed using the Bonferroni and Games–Howell procedures. Paired sample t-test was used to test the differences between paired variables.

Sample presentation

The total number of respondents was 347, 97.7% of whom were men (N = 339), and only 2.3% were women (N = 8). In terms of age distribution (diagram x), the highest proportion of the respondents was between 45–59 years old (56.2%, N = 195). 33.7% of the respondents were between 35–44 years old, while 7.2% were between 25–34 years old. Only 6 people (1.7%) were between 18–24 years old and 4 people were over 60 years old, accounting for a total of 1.2% of the sample.

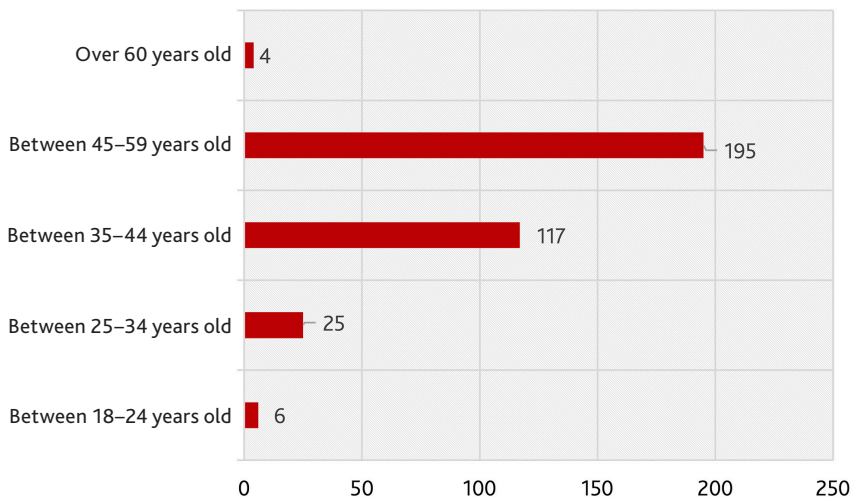

Figure 1: Distribution of firefighters participating in the survey (N = 347)
 Source: compiled by the authors

In terms of generation, we can state that more than half of the on-call staff of the disaster management department belong to Generation X (56.2%), followed by Generation Y (33.7%). The number of Generation Z and Boomers in this job is not typical.

In terms of educational qualifications, it can be said that more than half of the respondents have a college or university degree (56.5%, N = 196). 36.6% (N = 127) hold this job with a high school diploma, while 6.9% (N = 24) hold a vocational high school diploma.

The number of years spent at the organisational unit is shown in Figure 2.

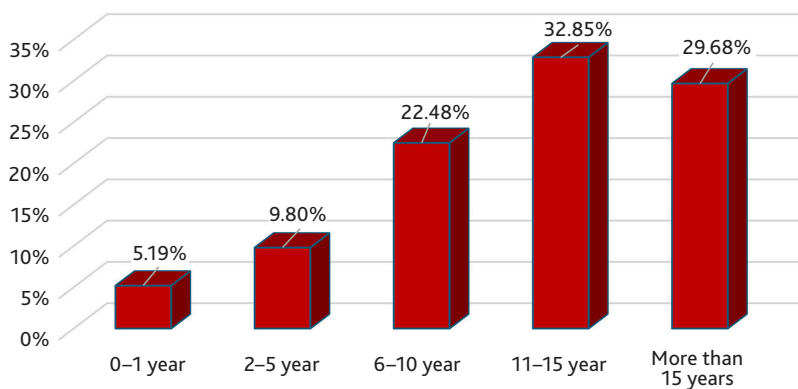

Figure 2: Distribution of answers to the question “How many years have you been working on the Board of Directors?” (N = 347)
 Source: compiled by the authors

The majority of respondents have more than ten years of service behind them (32.85%, $N = 114$), and the number of those who have worked on call for more than 15 years is outstanding (29.68%, $N = 103$). 22.48% of those who completed the questionnaire (78 people) have served in this organisational unit for between 6 and 10 years. Only 34 people (5.19%) started working in this position in the past year, and 9.8% of respondents (18 people) stated that they had been working here for between 2 and 5 years.

Partial results of the organisational culture study

In the research, we examined the extent to which the organisational culture of the county police department can be considered service- and task-oriented, and how this type of culture can affect the general psychological state of the subordinate staff. As a starting point, we analysed the perceptions regarding the everyday operation of the organisational unit (Figure 3).

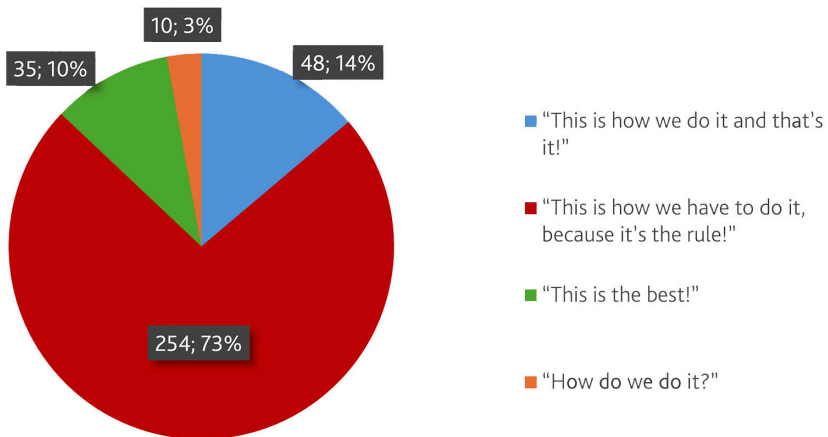

Figure 3: Distribution of responses to the question "Which sentence is most characteristic of the daily operations of your organisational unit?" ($N = 347$)

Source: compiled by the authors

When asked "Which sentence is most characteristic of the daily operations of your organisational unit?", 73.2% (254 people) of the respondents chose the alternative "This is how we have to do it, because it's the rule!", while 13.8% (48 people) chose "This is how we do it and that's it!", 10.1% (35 people) chose "This is the best!" and only 2.9% (10 people) chose "How do we do it?". The distribution of the answers was therefore extremely asymmetric, which was also confirmed by the Kolmogorov–Smirnov test assuming a uniform distribution as the null hypothesis ($Z = 10.003$; $p < 0.001$). This suggests that the organisation strongly follows the rules and regulations, which makes the dominance of the hierarchical culture likely.

The relationships between organisational culture types (team, adhocratic, corporate and hierarchical culture) were examined using Pearson's correlation coefficient. The results showed an extremely strong, positive correlation between the variables: the coefficients fell in the range of $r = 0.74\text{--}0.79$ ($p < 0.001$ in all cases). This suggests that the respondents did not perceive the different culture types as sharply distinct dimensions, but as a unified organisational culture.

Table 1: Correlation matrix of variables measuring each culture dimension

	Team culture	Adhocracy	Company culture	Hierarchy culture
Team culture	1.000	0.770	0.789	0.765
		(< 0.001)	(< 0.001)	(< 0.001)
Adhocracy		1.000	0.746	0.763
			(< 0.001)	(< 0.001)
Company culture			1.000	0.758
				(< 0.001)
Hierarchy culture				1.000

Source: compiled by the authors

From a content perspective, the expected opposite relationship in Quinn's competing values model (e.g. Team \leftrightarrow Hierarchy, Adhocracy \leftrightarrow Corporate culture) did not prevail. The high concordance between the culture types indicates that the work and management style in the examined organisation takes place within a unified, regulated and hierarchical framework, which led to the homogeneity of the culture perception. Overall, the correlation matrix shows that the culture variables are not empirically separated from each other but rather form a coherent cultural construct. Based on Quinn's organisational culture questionnaire, we classified the respondents according to what they consider the organisation's culture to be most like. Based on the results, half of the respondents (173 people, 50%) believe that hierarchical culture is the most characteristic of the organisation, while nearly every fifth respondent considers team culture to be characteristic (65 people, 19%). Fewer people described the organisation as an adhocracy (24 people; 7%), and the least people viewed their organisation as a company culture (14 people; 4%). Based on the evaluations of 71 people (20%), several cultures are characteristic of the county police department under study.

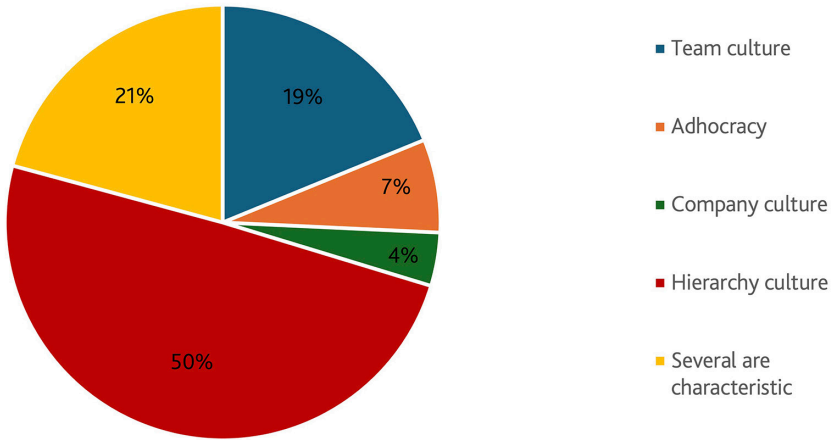

Figure 4: Assessment of organisational culture according to Quinn's categories (N = 347)
 Source: compiled by the authors

To compare the mean values of the four organisational culture types (team, adhocracy, firm, and hierarchy culture), we performed a repeated measures analysis of variance (RM-ANOVA) based on Quinn's competing values model. The analysis showed a significant main effect between culture types, $F(2.97, 1028.21) = 106.81, p < .001, \eta^2_p = .236$, indicating a larger than medium effect size. This means that there is a statistically significant difference between the different dimensions of organisational culture.

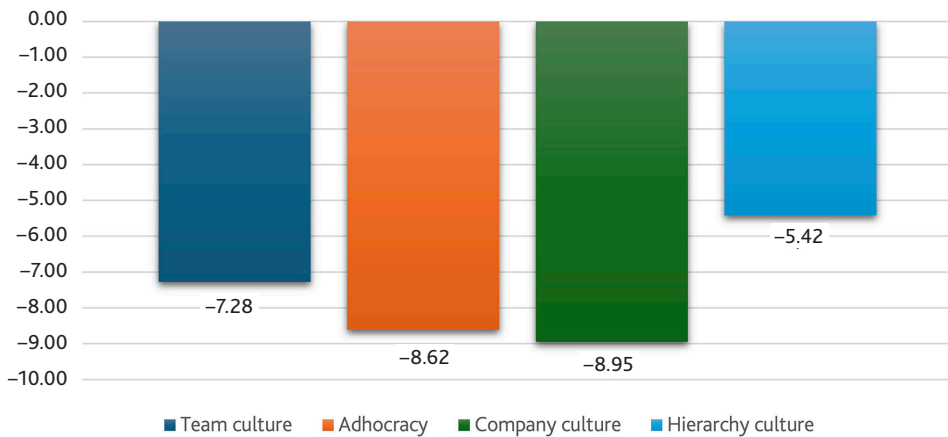

Figure 5: Average value of individual dimensions of organisational culture (N = 347)
 Source: compiled by the authors

Based on descriptive statistics, hierarchy culture ($M = -5.42$; $SD = 5.65$) had the highest value (i.e. the least negative), while company culture ($M = -8.95$; $SD = 6.01$) and adhocracy ($M = -8.62$; $SD = 5.55$) had the lowest mean scores. Team culture ($M = -7.28$; $SD = 6.45$) had the mean score in between.

According to pairwise comparisons with Bonferroni correction, hierarchy culture was significantly different from all three other culture types ($p < 0.001$ in all cases). Furthermore, the mean score of team culture was significantly higher than the values of adhocracy ($p < 0.001$) and company culture ($p < 0.001$); however, there was no significant difference between adhocracy and company culture ($p = 0.819$).

These results indicate that the organisational culture of the examined county police department is characterised by the dominance of hierarchical and task-oriented values, while the dimensions of innovative (adhocracy) and market or company culture are present at a lower level. Team orientation is relatively stronger, but still weaker than hierarchical organisational logic. This pattern is consistent with the hypothesis that organisational operation is more service-, task- and rule-oriented, which, according to later analyses, may have an adverse effect on the psychological well-being and motivation of the staff.

Partial results of the study of the relationship between motivation, conflict management and organisational culture

A one-way analysis of variance (ANOVA) was used to examine whether differences in the dimensions of motivation and conflict management were associated with different cultural orientations among respondents classified by organisational culture type. Based on the Levene test, homogeneity of variances was achieved for most variables ($p > 0.05$), except for workplace stress [$F(4;342) = 4.32$; $p = 0.002$], so the Welch correction was applied for this variable.

Table 2: Evolution of the motivation and conflict management scales as a function of perceived organisational culture

Scale	Organisational culture	N	M	SD	Levene (F, df1, df2, p)	ANOVA (F, df1, df2, p)
Extrinsic–intrinsic motivation	Several are characteristic	71	2.82	1.64	1.996	3.509
	Team culture	65	3.69	1.20	4.000	4.000
	Adhocracy	24	3.00	1.35	342	342
	Company culture	14	3.43	1.65	0.095	0.008
	Hierarchy culture	173	3.18	1.37		

	Several are characteristic	71	5.58	2.54	0.871	1.144
	Team culture	65	5.62	2.82	4.000	4.000
Conflict management – competitive	Adhocracy	24	5.75	2.72	342	342
	Company culture	14	6.00	2.00	0.481	0.335
	Hierarchy culture	173	5.08	2.57		
Scale	Organisational culture	N	M	SD	Levene (F, df1, df2, p)	ANOVA (F, df1, df2, p)
	Several are characteristic	71	6.66	1.59	0.413	0.530
	Team culture	65	6.83	1.50	4.000	4.000
Conflict management – problem solver	Adhocracy	24	6.75	1.65	342	342
	Company culture	14	6.14	1.79	0.799	0.714
	Hierarchy culture	173	6.68	1.68		
	Several are characteristic	71	6.93	1.98	0.761	2.353
	Team culture	65	7.80	1.96	4.000	4.000
Conflict management – compromise seeker	Adhocracy	24	6.88	1.85	342	342
	Company culture	14	7.14	2.32	0.551	0.054
	Hierarchy culture	173	7.46	1.81		
	Several are characteristic	71	5.42	1.89	1.003	1.689
	Team culture	65	4.94	2.08	4.000	4.000
Conflict management – avoidant	Adhocracy	24	5.92	1.72	342	342
	Company culture	14	5.36	1.39	0.406	0.152
	Hierarchy culture	173	5.60	2.02		
	Several are characteristic	71	5.41	1.85	1.402	0.922
	Team culture	65	4.82	2.29	4.000	4.000
Conflict management – adaptive	Adhocracy	24	4.71	2.49	342	342
	Company culture	14	5.36	2.02	0.233	0.451
	Hierarchy culture	173	5.19	2.22		

Source: compiled by the authors

The difference between the groups regarding extrinziK–intrinsic motivation was significant [$F(4;342) = 3.51$; $p = 0.008$]. The highest mean score was achieved by those working in a team culture ($M = 3.69$; $SD = 1.20$), while the motivation of those belonging to a hierarchy culture was lower ($M = 3.18$; $SD = 1.37$). This suggests that a team-oriented, collaborative environment has a more favourable effect on intrinsic motivation, while a rule-based, hierarchical structure is more characterised by extrinziK motivation. Adhocracy and company culture showed intermediate values ($M = 3.00$ – 3.43), which suggests that in innovative but less stable environments, the direction of motivation may fluctuate.

No statistically significant difference ($p > 0.05$) was found for any of the conflict management styles, although descriptive statistics show slight patterns. The competitive

style was lowest in the hierarchical culture ($M = 5.08$; $SD = 2.57$), while it was slightly higher in the corporate culture ($M = 6.00$; $SD = 2.00$), which may indicate that competition is more accepted in market-oriented organisations than in hierarchical structures.

There was also no significant difference in problem-solving and compromise-seeking conflict management styles ($p = 0.714$; $p = 0.054$, respectively), but those working in team cultures achieved slightly higher scores ($M = 6.83$; $SD = 1.50$; $M = 7.80$; $SD = 1.96$, respectively), which may indicate a stronger commitment to group cooperation and joint decision-making. In the case of hierarchy cultures, these values were slightly lower ($M = 6.68$; $SD = 1.68$; $M = 7.46$; $SD = 1.81$, respectively), which may indicate a limited willingness to compromise as determined by the formal rule system.

There was no significant difference in the dimensions of avoidant and adaptive conflict management ($p = 0.152$; $p = 0.451$, respectively), although according to the descriptive values, employees in adhocracy cultures use an avoidant strategy more often ($M = 5.92$; $SD = 1.72$), which may reflect the avoidant coping tendencies of the uncertain, changeable organisational environment.

The results show that the most marked difference between the types of organisational culture is in the level of motivation, while the dimensions of conflict management are less sensitive to cultural characteristics. This confirms the part of the hypothesis that hierarchical and rule-based organisational structures can reduce employees' intrinsic motivation, but do not necessarily directly increase the level of stress or conflict. Team-oriented cultures, on the other hand, showed the most favourable motivational pattern, which supports the positive psychological effects of a cooperative and supportive organisational environment.

Partial results of the study of the relationship between physical complaints and organisational culture

The overall scale of physical complaints and the analysis of the subscales formed from it by factor analysis examined whether there were differences in the appearance of somatic symptoms among employees belonging to different organisational cultures. Based on the one-way analysis of variance (ANOVA), significant differences were found in several dimensions, which supports the relationship between organisational culture and physical and mental strain.

Table 3: Development of the main and subscales of physical complaints as a function of perceived organisational culture

Scale	Organisational culture	N	M	SD	Levene (F, df1, df2, p)	ANOVA (F, df1, df2, p)
-------	------------------------	---	---	----	-------------------------	------------------------

Physical complaints	Several are characteristic	71	8.80	12.48	6.943	3.522
	Team culture	65	4.80	5.53	4.000	4.000
	Adhocracy	24	11.08	11.34	342	61.118
	Company culture	14	7.36	9.12	0.000	0.012
	Hierarchy culture	173	7.50	9.32		
Scale	Organisational culture	N	M	SD	Levene (F, df1, df2, p)	ANOVA (F, df1, df2, p)
Physical complaint – Psychosomatic	Several are characteristic	71	0.22	1.32	9.946	5.049
	Team culture	65	-0.28	0.36	4.000	4.000
	Adhocracy	24	0.31	1.20	342	59.877
	Company culture	14	0.00	0.96	0.000	0.001
	Hierarchy culture	173	-0.03	0.93		
Physical complaint – Musculoskeletal	Several are characteristic	71	0.04	1.07	2.702	1.794
	Team culture	65	-0.22	0.77	4.000	4.000
	Adhocracy	24	0.31	1.09	342	60.969
	Company culture	14	-0.07	0.97	0.030	0.142
	Hierarchy culture	173	0.03	0.90		
Physical complaint – Cardiovascular symptoms	Several are characteristic	71	0.35	0.54	3.134	1.902
	Team culture	65	0.24	0.33	4.000	4.000
	Adhocracy	24	0.51	0.49	342	62.606
	Company culture	14	0.23	0.36	0.015	0.121
	Hierarchy culture	173	0.30	0.44		
Physical complaint – Stomach and intestinal symptoms	Several are characteristic	71	0.30	0.51	4.571	2.603
	Team culture	65	0.15	0.23	4.000	4.000
	Adhocracy	24	0.33	0.46	342	61.541
	Company culture	14	0.29	0.35	0.001	0.044
	Hierarchy culture	173	0.25	0.39		
Physical complaint – Muscle and joint symptoms	Several are characteristic	71	0.44	0.56	8.762	3.749
	Team culture	65	0.25	0.26	4.000	4.000
	Adhocracy	24	0.52	0.54	342	61.285
	Company culture	14	0.31	0.43	0.000	0.009
	Hierarchy culture	173	0.39	0.46		

Physical complaint – Sleep problems	Several are characteristic	71	0.42	0.59	3.157	1.256
	Team culture	65	0.24	0.42	4.000	4.000
	Adhocracy	24	0.42	0.55	342	61.531
	Company culture	14	0.29	0.47	0.014	0.297
	Hierarchy culture	173	0.32	0.48		
Physical complaint – Sexual problems	Several are characteristic	71	0.25	0.52	7.163	3.296
	Team culture	65	0.09	0.26	4.000	4.000
	Adhocracy	24	0.38	0.56	342	60.07
	Company culture	14	0.32	0.72	0.000	0.017
	Hierarchy culture	173	0.23	0.47		
Physical complaint – Addictions	Several are characteristic	71	0.30	0.54	11.740	3.385
	Team culture	65	0.06	0.24	4.000	4.000
	Adhocracy	24	0.27	0.51	342	62.025
	Company culture	14	0.14	0.31	0.000	0.014
	Hierarchy culture	173	0.15	0.38		
Physical complaint – General symptoms	Several are characteristic	71	0.36	0.51	4.892	2.834
	Team culture	65	0.20	0.30	4.000	4.000
	Adhocracy	24	0.50	0.56	342	60.282
	Company culture	14	0.39	0.50	0.001	0.032
	Hierarchy culture	173	0.31	0.41		

Source: compiled by the authors

There was a significant difference between the groups on the overall scale of physical complaints [$F(4;61,12) = 3.52$; $p = 0.012$]. The most favourable value was shown by those working in the team culture ($M = 4.80$; $SD = 5.53$), while the highest value was measured in the adhocracy-type organisation ($M = 11.08$; $SD = 11.34$). The hierarchical culture ($M = 7.50$; $SD = 9.32$) and the company culture ($M = 7.36$; $SD = 9.12$) showed intermediate values, suggesting that flexible or highly structured work environments both increase the frequency of physical complaints, while a supportive, team-oriented organisational climate has a protective effect.

Among the scales created by factor analysis, the differences were also significant in case of the psychosomatic factor [$F(4;59,88) = 5.05$; $p = 0.001$]. Team culture also showed the lowest mean value here ($M = -0.28$; $SD = 0.36$), while adhocracy ($M = 0.31$; $SD = 1.20$) and company culture ($M = 0.00$; $SD = 0.96$) represented higher values. This pattern indicates that a stable, cooperative workplace environment reduces the psychological appearance of physical stress symptoms, while more unstable, innovation-oriented operation is associated with increased psychosomatic burden.

In case of musculoskeletal complaints, the ANOVA result [$F(4;342) = 2.70$; $p = 0.030$] showed a weak but significant difference, the highest value occurred in the adhocracy group ($M = 0.31$; $SD = 1.09$), while team culture employees reported fewer such

symptoms ($M = -0.22$; $SD = 0.77$). This suggests that the continuous need for adaptation and change in work rhythm in the innovative environment may cause increased physical strain.

Based on the thematic breakdown of physical complaints, several specific areas also showed significant differences. Gastrointestinal symptoms [$F(4;61.54) = 2.60$; $p = 0.044$], musculoskeletal symptoms [$F(4;61.29) = 3.75$; $p = 0.009$], sexual problems [$F(4;60.07) = 3.30$; $p = 0.017$], addictions [$F(4;62.03) = 3.39$; $p = 0.014$] and general symptoms [$F(4;60.28) = 2.83$; $p = 0.032$] all indicated significant differences. In these cases, team culture was the most favourable (lowest means), while adhocracy and company culture showed the highest values. Hierarchical culture remained in an intermediate position, but its values approached the unfavourable range in almost all dimensions of physical symptoms. This pattern also reflects the physical–physiological consequences of task- and rule-oriented functioning, which can be interpreted as the combined effect of persistent stress, lack of exercise and a low sense of control.

No significant differences were found in the case of cardiovascular symptoms ($p = 0.121$) and sleep problems ($p = 0.297$), suggesting that these symptoms appear more as a general stress reaction than as a specific effect of the culture type.

Summary

As a leader of an organisation, it is necessary to constantly monitor the world around us, to look for cause-and-effect relationships, good and better solutions. In order to stay afloat in this rapidly developing world, it is essential to develop ourselves, as well as the skills of employees and subordinates (such as problem recognition, efficiency, time management, stress tolerance, etc.), which should be part of strategic management. Organisations with a hierarchical structure are organisational formats where the individual levels – in a well-defined hierarchy – are in a management and supervisory relationship with each other. The essence of this arrangement is that it clarifies decision-making processes, the division of responsibility and power, and work processes. The advantage of hierarchical organisations is that responsibility and management can be distributed clearly and effectively. Clarity and systematisation can help in efficient operation and the achievement of goals. However, they may have the disadvantage that communication is often slow and cumbersome, and bureaucracy and formality may hinder flexibility and quick decision-making. The results presented in this study overall support the hypothesis that the organisational culture of the county police department is predominantly hierarchical, rule- and task-oriented. This type of culture has a moderately negative impact on employee motivation, while causing less marked differences in stress and conflict management styles. Compared to team-oriented and collaborative organisational forms, the hierarchical structure supports less internal commitment, independent initiative and creative problem solving, which may lead to a decrease in the organisation's adaptability and psychological flexibility in the long term. Overall, the results of physical complaints confirm that organisational culture is closely related to psychosomatic and physiological strain. Hierarchical and adhocratic modes of operation are associated with a higher

incidence of stress-related physical symptoms, while team culture appears as a stabilising and health-protective factor.

The emergency response service is a vital element of every nation's disaster management system. It is essential that this organisational unit has a prepared, reliable and efficient staff who can respond quickly and effectively during emergencies and extraordinary events, contributing with their work to the rapid elimination of damage events, minimising their consequences, and participating in saving human lives by reacting in time, making appropriate decisions, and initiating the necessary and justified intervention chain for the elimination of the given event. Staff members working in this field not only provide citizens with a sense of security 24 hours a day but also serve the organisation and citizens as professional law enforcement personnel. Therefore, it deserves special attention to what extent the staff members reflect the characteristics of the organisational culture in their own general and psychosocial states, and possibly in physical and emotional symptoms.

References

- ABDEEN, F. N. – FERNANDO, T. – KULATUNGA, U. – HETTIGE, S. – ARJUNA RANASINGHE, K. D. (2021): Challenges in Multi-agency Collaboration in Disaster Management: A Sri Lankan Perspective. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 62, 1–12. Online: <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2021.102399>
- BAKACSI, Gyula (2015): *A szervezeti magatartás alapjai* [Fundamentals of Organisational Behaviour]. Budapest: Aula Kiadó.
- CUMMINGS, Thomas G. – WORLEY, Christopher G. (1993): *Organization Development and Change*. Minneapolis: West Publishing Company.
- DENISON, Daniel R. (1990): *Corporate Culture and Organizational Effectiveness*. New York: John Wiley & Sons.
- DOBÁK, Miklós – ANTAL, Zsuzsanna (2016): *Vezetés és szervezés. Szervezetek kialakítása és működtetése* [Leadership and Organisation. Establishing and Operating Organisations]. Budapest: Akadémiai Kiadó. Online: <https://doi.org/10.1556/9789630598262>
- FARKAS, Johanna (2018): Pszichológia és közszolgálat [Psychology and Public Service]. In HALLER, József – FARKAS, Johanna (eds.): *Pszichológia a közszolgálatban I* [Psychology in Public Service I]. Budapest: Dialóg Campus, 13–22.
- KISS, Csaba – CSILLAG, Sára (2014): *Szervezeti kultúra* [Organisational Culture]. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- KLEIN, Balázs – KLEIN, Sándor (2020): *A szervezet lelke* [The Soul of an Organisation]. Budapest: Edge 2000 Kiadó.
- KLEIN, Sándor (2021): *Vezetés- és szerveztpsychológia* [Leadership and Organisational Psychology]. Budapest: Edge 2000 Kiadó.
- KOTTER, John P. - HESKETT, James L. (1992): *Corporate Culture and Performance*. New York: The Free Press.

- KOVÁCS, Gábor (2009): A rendészeti szervek szervezeti kultúrájának összetevői és sajátosságai, a téma feldolgozása a Rendőrtiszti Főiskola vezetélméleti oktatásában [Components and Characteristics of the Organisational Culture of Law Enforcement Agencies, Treatment of the Topic in Leadership Theory Education at the Police College]. In GAÁL, Gyula – HAUTZINGER, Zoltán (eds.): *Tanulmányok „A rendészet kultúrája – kulturált rendészet” című tudományos konferenciáról* [Studies on the Scientific Conference Entitled “The Culture of Policing – Cultured Policing”]. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények X. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja, 223–234.
- MALÉT-SZABÓ, Erika (2020): A rendvédők pszichológiája [The Psychology of Law Enforcement Officers]. In HALLER, József (ed.): *Rendészeti pszichológia* [Law Enforcement Psychology]. Budapest: Dialóg Campus, 185–242.
- PIRGER, Tamás (2015): A rendvédelmi szervek szervezeti kultúrájának aktuális kérdései [Current Issues in the Organisational Culture of Law Enforcement Agencies]. *Magyar Rendészet*, 15(3), 95–105. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/3696>
- SZCZEPAŃSKA-WOSZCZYNA, Katarzyna (2015): Leadership and Organizational Culture as the Normative Influence of Top Management on Employee’s Behaviour in the Innovation Process. *Procedia Economics and Finance*, 34, 396–402. Online: [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01646-9](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01646-9)

Legal sources

- 49/2011. (XII. 20.) BM rendelet a hivatásos katasztrófavédelmi szervek állományának, valamint a polgári védelmi szervezetek Szolgálati Szabályzatáról [Decree 49/2011 (XII. 20.) of the Ministry of the Interior on the Service Regulations of the Staff of Professional Disaster Management Bodies and Civil Protection Organisations]
- 361/2013. (X. 11.) Korm. rendelet a segélyhívásokat fogadó szerv hatásköréről, feladatairól, továbbá feladatai ellátásának részletes szabályairól [Government Decree 361/2013 (X. 11.) on the Competence and Tasks of the Body Receiving Emergency Calls and on the Detailed Rules for the Performance of Its Tasks]
2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról [Act XLII of 2015 on the Service Relationship of Professional Staff of Law Enforcement Agencies]
- 45/2020. (XII. 16.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alatt álló egyes rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél foglalkoztatott hivatásos állomány és rendvédelmi igazgatási alkalmazotti állomány alkalmasságvizsgálatáról [Decree 45/2020 (XII. 16.) of the Ministry of the Interior on the Aptitude Testing of Professional Staff and Law Enforcement Administrative Staff Employed by Certain Law Enforcement Agencies under the Supervision of the Minister of the Interior]

A generatív mesterséges intelligencia (GenAI) alkalmazása a rendészeti kutatásokban

Application of Generative Artificial Intelligence (GenAI) in Law Enforcement Research

ERDÉLYI Katalin¹

Bevezetés: A generatív mesterséges intelligencia (GenAI) a 21. század egyik legjelentősebb technológiai innovációja. Bár rendészeti célú alkalmazása jelenleg még korai fázisban van, hosszú távú stratégiai eszközzé válhat a rendészeti kutatásokban.

Célkitűzések: A tanulmány célja a GenAI-technológiák hazai adaptációjának elősegítése a rendészeti szektorban. Ennek keretében feltárja a GenAI-alapú kutatások hatékony megvalósításához szükséges legfontosabb technológiai összetevők – mint tanítóadatok, kontextusablak-méret, prompt-stratégia, hallucináció és validáció – sajátosságait. Emellett kitér a GenAI felelős alkalmazásának kérdéseire, a tudományos megbízhatóság szempontjaira és a kutatói szerepek átalakulására. A technológiai potenciált friss, nemzetközi rendészeti kutatási példák révén szemlélteti.

Módszertan: A tanulmány 2016–2025 közötti időszakból származó, több mint 40 tudományos és szakpolitikai dokumentum áttekintésén alapul, többnyelvű keresési stratégiát alkalmazva.

Eredmények: A kutatás során azonosítottuk a generatív mesterséges intelligencia felhasználhatóságát és megbízhatóságát meghatározó alapvető technológiai összetevőket. A GenAI rendészeti célú alkalmazása már megjelent a gyakorlatban, de a nemzetközi példák jellemzően pilotprojektekhez kötődnek, és inkább technológiai kuriózumként, mintsem rutinszerű használati eszközként jelennek meg. A nemzetközi esettanulmányok a GenAI olyan innovatív alkalmazásait mutatják be, amelyekben e technológiát pszichológiai

¹ Tanársegéd, Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem Pénzügyi és Számviteli Kar; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: katalin@irasszakerto.hu

mintázatok – például manipulációs stratégiák, fenyegető vagy kényszerítő kommunikációs formák – azonosítására, érvelési struktúrák feltárására, valamint digitális nyomozati dokumentumok gyors feldolgozására alkalmazták.

Konklúzió: A GenAI-technológia valódi potenciálja akkor bontakozhat ki, ha a felhasználók megfelelő szintű ismeretekkel rendelkeznek a működéséről, és képesek azt tudatosan, szabályozott keretek között alkalmazni. A GenAI tudományos munkába történő sikeres integrációja megköveteli a módszertani szemléletváltást, valamint a kutatói szerepkörök kiterjesztését olyan irányokba, ahol a kutató egyszerre működik technológiai eszközhasználóként, kritikai validátorként és etikai döntéshozóként. Ez a megközelítés biztosítja, hogy a GenAI által generált eredmények tudományosan megalapozottak, etikailag elfogadhatók és módszertanilag ellenőrizhetők maradjanak.

Kulcsszavak: generatív mesterséges intelligencia, GenAI, rendészeti kutatás, prompt, hallucináció

Introduction: Generative Artificial Intelligence (GenAI) represents one of the most significant technological innovations of the 21st century. While its application in law enforcement is still in its early stages, it has the potential to become a long-term strategic tool in law enforcement research.

Objectives: This study aims to facilitate the domestic adoption of GenAI technologies in the law enforcement sector. It explores the key technological components necessary for the effective implementation of GenAI-based research, including training data, context window size, prompt strategies, hallucination risks, and validation processes. Additionally, it addresses the responsible application of GenAI, considerations of scientific reliability, and the transformation of researchers' roles. The technological potential is illustrated through recent international law enforcement research examples.

Methodology: The study is based on a targeted review of over 40 scientific and policy documents from the period 2016–2025, employing a multilingual search strategy.

Results: The research identified the core technological components that determine the usability and reliability of generative artificial intelligence. The application of GenAI in law enforcement has already emerged in practice, but international examples are typically linked to pilot projects and are regarded more as technological curiosities than routine tools. International case studies showcase innovative GenAI applications, such as identifying psychological patterns – e.g. manipulative strategies, threatening or coercive communication forms – uncovering argumentation structures, and rapidly processing digital investigative documents.

Conclusion: The true potential of GenAI can unfold when users possess adequate knowledge of its functioning and are capable of applying it consciously within regulated frameworks. The successful integration of GenAI into scientific work requires a methodological paradigm shift and an expansion

of researchers' roles in directions where the researcher simultaneously functions as a technological tool user, critical validator, and ethical decision-maker. This approach ensures that results generated by GenAI remain scientifically grounded, ethically acceptable, and methodologically verifiable.

Keywords: generative artificial intelligence, GenAI, law enforcement research, prompt, hallucination

Bevezetés

„Az új technológia önmagában se nem jó, se nem gonosz. Minden azon áll vagy bukik, hogy az emberek hogyan használják.”
(BODNÁR 2022: 19)

A generatív mesterséges intelligencia (GenAI)² megjelenése új korszakot nyitott a tudományos kutatásban, radikálisan átalakítva az ember és gép közötti tudásmegosztás és együttműködés formáit. A ChatGPT 2022. novemberi debütálása – amely a digitális technológiák történetének egyik leggyorsabb felhasználói adaptációját eredményezte – katalizátorként hatott az egész GenAI-szektor fejlődésére. 2025 augusztusára már több mint 230 generatív mesterségesintelligencia-alapú rendszer vált nyilvánosan elérhetővé, általános célú és szakterület-specifikus megoldásokkal egyaránt (Artificial Analysis 2025). Ez a sokszínűség jól mutatja, hogy a GenAI túllépett eredeti tartalom-generálási funkcióján, és egyre szervezettebb részévé válik az üzleti, oktatási és tudományos ökoszisztémáknak.

A technológia fejlődése a korai nyelvtani ellenőrző eszközöktől az olyan nagy nyelvi modellekig vezetett, amelyek már képesek nemcsak szövegek automatikus generálására és értelmezésére, hanem komplex adatstruktúrák feldolgozására, statisztikai és szemantikai mintázatok azonosítására, többnyelvű szövegtörzsek összehasonlító elemzésére, valamint az eredmények interaktív vizualizációjára (RAFFEL et al. 2020). E rendszerek tudományos integrációja mélyreható metodológiai átrendeződést kíván, amely újradefiniálja az értelmezés, adatfeldolgozás és érvelés hagyományos kereteit. Ezzel párhuzamosan új megvilágításba kerülnek a kutatói szerepek, az elemzési módszerek, valamint az etikai felelősség kérdései is. A GenAI integrációja szükségessé teszi a *human-in-the-loop* (HITL)³ és *human-over-the-loop* (HOTL)⁴ megközelítések következetes alkalmazását, amelyekben az emberi döntéshozó aktívan részt vesz a folyamatban, illetve végső felügyeleti és validációs szerepet tölt be.

² A generatív modellek családja, amely mélytanulási architektúrákon alapul, és képes új, eredeti tartalmak (szöveg, kép, hang, videó) előállítására meglévő minták alapján. Ide tartoznak például a nagy nyelvi modellek (LLM) és a diffúziós alapú képgenerátorok.

³ *Human-in-the-loop* (HITL): az ember aktívan részt vesz az AI működésében. Bővebben lásd később.

⁴ *Human-over-the-loop* (HOTL): az ember csak szükség esetén avatkozik be az AI működésébe. Bővebben lásd később.

A rendészeti kutatásokban ez a transzformáció különösen jelentős. A GenAI támogató szerepet tölthet be olyan feladatokban, mint a bűnözési mintázatok feltárása, a nyomozati dokumentumok gyors és pontos feldolgozása, a közbiztonsági kockázatok előrejelzése, valamint a prevenció stratégiák kidolgozása (NIKOLAKOPOULOS et al. 2024). Bár az elmúlt években egyre több rendvédelmi szerv kezdett kísérletezni vagy pilotprogramokat indítani a GenAI-technológiák alkalmazásával, ezek használata jelenleg még túlnyomórészt kísérleti vagy elméleti szinten zajlik.

Jelen tanulmány célja, hogy feltárja a GenAI-alapú kutatások hatékony megvalósításához szükséges technológiai, módszertani és etikai kereteket, valamint nemzetközi példákon keresztül bemutassa a technológia rendészeti alkalmazhatóságát és korlátait.

Módszertan

A generatív mesterséges intelligencia rendészeti kutatásokban való alkalmazásának vizsgálata olyan interdiszciplináris megközelítést igényel, amely ötvözi a technológiai, kriminológiai, jogelméleti és etikai perspektívákat. A témakör újdonsága és a szakirodalom gyors bővülése miatt a munka szisztematikus szakirodalmi áttekintésen alapult, amely során célzott keresési stratégiát alkalmaztunk. A következőkben részletezzük a kutatási kérdéseket, a kutatás során alkalmazott módszertani kereteket és a szakirodalom-feldolgozás folyamatát.

Kutatási kérdések

1. Melyek a GenAI-technológia azon alapvető műszaki komponensei, amelyek meghatározzák felhasználhatóságát és megbízhatóságát a rendészeti kutatásokban?
2. Milyen gyakorlati alkalmazási példák léteznek már nemzetközi szinten a GenAI rendészeti felhasználására, és ezek milyen tanulságokat hordoznak?
3. Milyen módszertani, etikai és biztonsági kihívásokat vet fel a GenAI rendészeti kutatásokba történő integrálása?
4. Milyen kompetenciák és validációs mechanizmusok szükségesek a GenAI felelős és tudományosan megalapozott alkalmazásához?

A forráskiválasztás szempontjai

A kutatás 2024. szeptember és 2025. augusztus között zajlott, a következő tudományos adatbázisokat felhasználva: Scopus, Web of Science, Google Scholar, valamint tematikus repozitóriumok (arXiv, SSRN, SocArXiv). A keresés angol nyelvű kulcsszavakkal történt: *generative AI* OR *GenAI* OR *large language model* OR *LLM* kombinálva a *law enforcement* OR *policing* OR *criminal justice* OR *forensic* kifejezésekkel.

A generatív mesterséges intelligencia rendészeti alkalmazásainak technológiai, módszertani és etikai szempontból történő vizsgálata érdekében több mint 40 dokumentumot tekintettem át. A forrásválogatás az alábbi kritériumok mentén zajlott:

- Az elemzésbe bevont szakirodalom túlnyomó része a 2020–2025 közötti időszakból származik, tükrözve a transzformeralapú modellek érett fázisát és gyakorlati alkalmazásait. Az áttekintés kiegészült néhány korábbi, technológiai alaplúnak tekinthető publikációval is, amelyek a generatív modellek fejlődéstörténetéhez és architektúráis alapjaihoz nyújtanak kontextust.
- Előnyben részesítettük a lektorált (*peer-reviewed*) tudományos közleményeket, különös tekintettel a nemzetközi folyóiratokban és konferenciákon megjelent publikációkra. Emellett az elemzésbe bevontunk technikai jelentéseket és szabályozási irányelveket is, amennyiben azok technológiai relevanciával és módszertani megalapozottsággal bírtak.
- A válogatás során külön hangsúlyt kaptak azok a források, amelyek a GenAI alkalmazásának etikai és jogi vonatkozásait tárgyalják, ideértve az adatvédelem, az elszámoltathatóság, valamint az emberi felügyelet kérdésköreit.
- Nem válogattam be a kizárólag elméleti, spekulatív jellegű munkákat.

A tanulmányban szereplő eredeti ábrák magyar fordítása és grafikai adaptálása a tartalmi hűség megőrzésével, a forrásmegjelölés következetes betartásával történt.

Technológiai háttér és működés

A GenAI olyan gépi tanulási rendszerek gyűjtőneve, amelyek képesek emberihez hasonló tartalmak (szövegek, képek, videók) előállítására. Ezek a rendszerek különböző mélytanulási architektúrára épülnek, amelyek közül az egyik legjelentősebb a Google kutatói által 2017-ben az *Attention Is All You Need* című tanulmányban bemutatott transzformer⁵ architektúra (VASWANI et al. 2017). Ez a forradalminak minősülő, figyelemmechanizmuson alapuló architektúra tette lehetővé az olyan modellek fejlesztését, mint a Google BERT és az OpenAI GPT-sorozata, amelynek legismertebb alkalmazása a ChatGPT (RADFORD et al. 2018).

A GenAI elsődleges feladata, hogy emberi nyelven megfogalmazott utasításokra válaszolva új tartalmakat generáljon. Képességei a tanult minták felismerésén és alkalmazásán alapulnak, nem értelmet, nem gondolkodik, hanem statisztikai alapon találhatja, mi lenne a legvalószínűbb válasz vagy szövegfolytatás. A nyelvi modellek, mint a ChatGPT szavak közötti statisztikai és szemantikai összefüggéseket azonosítanak, míg a képgeneráló rendszerek, mint a DALL-E vagy a MidJourney vizuális elemeket és stílusjegyeket kombinálnak szöveges utasítások alapján.

A GenAI teljesítményét és megbízhatóságát számos tényező határozza meg, például a tanítóadatok minősége és mennyisége, a kontextusablak mérete (PRESS–SMITH–LEWIS

⁵ Egy speciális mesterséges neuronhálózat-architektúra, amely lehetővé teszi, hogy a modell kontextusérzékeny válaszokat generáljon.

2022), a promptstratégia tudatossága, valamint a hallucinációk elkerülését célzó technikák és validációs eljárások. A következőkben ezeket mutatom be röviden.

Tanítóadatok

A generatív mesterségesintelligencia-rendszerek a tényleges használat előtt átesnek egy felkészítő lépésen, az előtanításon, így még a használatuk előtt rendelkeznek általános nyelvi tudással. Az előtanítás hatalmas, strukturált vagy félig strukturált adathalmazokon történik, ez az adatkörpusz teszi lehetővé a modellek számára, hogy felismerjék a nyelvi mintázatokat, szabályszerűségeket és összefüggéseket, és új, korábban még nem látott bemenetekre is releváns válaszokat vagy előrejelzéseket adjanak (RADFORD et al. 2018). A tanító adathalmazok jellemzően olyan nyilvános forrásokból származnak, mint például a több milliárd weboldal szöveges tartalmát havonta összegyűjtő CommonCrawl webarchívum (Common Crawl Foundation [é. n.]; OpenAI 2019), az emberek által ténylegesen olvasott, OpenAI által összeállított WebTex, az angol Wikipédia, különféle könyvkörpuszok és egyéb szabadon hozzáférhető adatbázisok. A gyártók gyakran emelik ki, hogy modelljeik terabájtnyi szövegen vagy milliárdnyi mintán tanultak, ezzel is erősítve a technológia megbízhatóságába vetett bizalmat.

Kontextusablak

A nyelvi modellek hatékony alkalmazásához különösen fontos a kontextusablak méretének figyelembevétele. A kontextusablak mérete egy technikai korlát, amely meghatározza, hogy mennyi információt tud a rendszer egyszerre feldolgozni, értelmezni, és ennek függvényében tartalmilag koherens, összefüggő és releváns szöveget előállítani (PRESS–SMITH–LEWIS 2022). A kontextusablak nagysága modellspecifikus, a mérete tokenekben meghatározott. A természetes nyelvfeldolgozásban a token egy szövegdarab, például egy szó, írásjel vagy karakter, amely a modell működése során különálló egységként kezel. A magyar nyelv agglutináló jellege miatt egyetlen magyar szó akár 3-4 tokent is eredményezhet.⁶ A kontextusablak nemcsak a felhasználói inputot, hanem a modell választát is magában foglalja, így a teljes párbeszéd tokenmennyisége határozza meg, mennyi információval tud a rendszer egy adott pillanatban dolgozni (SENNRICH–HADDOW–BIRCH 2016). Ha a feldolgozandó szöveg hossza meghaladja a modell által kezelhető kontextusablak méretét, az a bemenet egy részének ignorálását eredményezheti, így előfordulhat, hogy a szövegösszefüggés elveszik, a válaszok logikailag szétesnek, az értelmezés pontatlanná vagy félrevezetővé válik.

⁶ Ennek az az oka, hogy a modellek által használt tokenizáló algoritmusok nem mindig egyeznek meg az emberi szóhatárokkal. A toldalékokat külön szóként értelmezhetik, pl. „megszóltítottalak” → akár 4 token: „meg” + „szólit” + „ott” + „alak”.

Promptstratégia

A GenAI egy rendkívül fejlett mintafelismerő rendszer, amely pontosan követi az utasításokat. Mivel ezek a modellek a korábbi szövegek mintázatai alapján számítják ki, hogy egy adott szó után melyik kifejezés következik a legnagyobb valószínűséggel, pontatlan vagy többértelmű utasítások esetén több lehetőséget kell mérlegelniük, ami növeli a hibás válasz esélyét. Ezért a hatékony kommunikáció kulcsa a precíz fogalmazás, amely csökkenti a találgatás szükségességét, és növeli az eredmény pontosságát.

Azt a szöveges bemenetet – legyen az kérdés, felszólítás vagy kérdés –, amelyet az ember a modellnek ad egy válasz vagy művelet előállításához, *promptnak* nevezzük. Bár a *promptnak* jelenleg nincs szabványa, a szakmai gyakorlat kialakított egy strukturált megközelítést. Eszerint a hatékony *prompt* a következő képlettel írható le:

[Szerep] + [Cél/Feladat/Utasítás] + [Kontextus/Példák] + [Elvárt válaszformátum]

A *Szerep* meghatározza az AI személyiségét, nézőpontját, amit például így adhatunk meg: *Most jogász vagy; Most ötletgenerátor vagy; Most technikai asszisztens vagy*. Ha a GenAI-nak tudatosan meghatározott szerepet adunk, az nem csupán a felhasználói szándék pontosítását jelenti, hanem technológiai szinten is aktiválja a modell belső súlyozási mechanizmusait, előhívja a releváns tudásmintákat, és lehetővé teszi a kontextusérzékeny válaszgenerálást. A *prompt* képletének *Cél/Feladat/Utasítás* eleme által adjuk ki a konkrét, közvetlen parancsot arra, hogy az AI-modell milyen műveletet hajtson végre. Fontos, hogy legyen világos, célorientált, egyértelmű és konkrét. Formája felszólító vagy kérdő, egyszerűbb vagy összetettebb mondat lehet, például *Írj egy összefoglalót* vagy *Hasonlítsd össze a két szöveg érvrendszerét és értékeld kritikai szempontból*. A képlet *Kontextus/Példák* része háttér-információkat és mintákat nyújt a GenAI számára, ami segíti, hogy válaszát megfelelő stílusban, mélységben és tartalmi irányban generálja. A kontextus megadása elősegíti a releváns szavak és fogalmak kiemelését. A jól megválasztott példák tovább finomítják a kérdés értelmezését, mivel a modell ezek alapján tanulja meg, milyen típusú válaszra számíthatunk. Különösen komplex feladatok esetén a példák megadása jelentősen növeli a válaszok pontosságát és konzisztenciáját. Az *Elvárt válaszformátum* meghatározásával igazíthatjuk a tartalmat a kívánt formára. Egyértelmű formátum a lista, a táblázat, a bekezdés, a *bekezdés* szó megadásával például az AI számára egyértelművé válik, hogy a választ folyó szöveggént, összefüggő gondolatmenetben, olvasmányosan kérjük.

Fontos kerülni a felesleges részletekkel való túlterhelést, mivel az elvonhatja a figyelmet a lényegi kéréstől, és csökkentheti a válasz hatékonyságát. Az 1. ábra két példája segít megérteni, milyen típusú kérdés vagy utasítás működik jól a GenAI számára.

 Hatékony prompt	Túlterhelt prompt
<p><i>Most egy banki kockázatkezelő vagy. Írj egy bekezdést arról, hogyan segíthet a generatív mesterséges intelligencia a pénzügyi családok korai felismerésében, különös tekintettel a tranzakciós minták automatikus elemzésére és a gyanús viselkedések előrejelzésére.</i></p>	<p><i>Légy szíves, írj egy bekezdést arról, hogy a mesterséges intelligencia hogyan tudna segíteni a családok felderítésében. Egyre több olyan esetünk van, ahol a gyanúsítottak több banknál is számlát nyitnak, és nehéz nyomon követni a pénzmozgásokat. A kollégák szerint az MI segíthetne a minták felismerésében, de nem világos, hogy ez mennyire megbízható. A múlt hónapban például egy ügyben több ezer tranzakciót kellett manuálisan átnézni, ami rengeteg időt vett igénybe. Jó lenne, ha az MI nemcsak jelezné a gyanús mozgásokat, hanem javaslatot is tenne arra, hogy melyik ügyet érdemes előre venni. Szerinted ez lehetséges?</i></p>

1. ábra: Hatékony és túlterhelt prompt

Forrás: a szerző szerkesztése

Hallucináció

A generatív mesterséges intelligencia alkalmazása során az egyik legnagyobb aggodalomra okot adó jelenség a *hallucináció*, vagyis amikor a modell meggyőzően hangzó, de valótlan vagy félrevezető információt állít elő. Rendészeti alkalmazásokban a hallucináció kritikus kockázatmenedzsment-kérdés, mivel a téves információ súlyos jogi következményekkel járhat.

A hallucinációt a szakirodalom *intrinzik* és *extrinzik* típusokra osztja. A fogalom tudományos alapját többek között MAYNEZ et al. (2020) fektette le az absztrakt szöveg-összefoglalás megbízhatóságát vizsgáló tanulmányában.

Az *intrinzik hallucináció* a forrásszöveggel ellentétes állításokat jelent, azaz a modell nemcsak kitalál valamit, hanem helytelenül értelmez vagy torzít. Ilyen például, ha egy GenAI-modell egy bírósági jegyzőkönyv alapján összefoglalást készít, és azt állítja, hogy „a vádlott beismerte a bűncselekményt”, miközben a forrásszövegben az szerepel, hogy „a vádlott tagadta a vádat”.

Az *extrinzik hallucináció* olyan információt tartalmaz, amely nem ellenőrizhető a forrásdokumentumból (MAYNEZ et al. 2020), például amikor a modell külső adatokat talál ki, vagy nem létező hivatkozásokat generál.

A GenAI-fejlesztések célja a hallucinációk detektálása és csökkentése validációs mechanizmusok bevezetésével. Az egyik ígéretes megközelítés a *retrieval-augmented generation* (RAG), amely külső tudásbázisokhoz köti a modellt, ezzel csökkentve a ténybeli tévedések (faktrahibák) előfordulását. A modell először lekérdez releváns információkat az adatbázisokból (*retrieval*), majd ezeket felhasználva generálja a választ. Aktív kutatási terület az olyan önellenőrző mechanizmusok (*self-checking mechanisms*) fejlesztése is,

amelyek képesek felismerni, ha a generált tartalom megbízhatósága kérdéses. Ilyen például a *SelfCheckGPT NLI* módszer, amely természetes nyelvi következtetésen alapuló konzisztencia-ellenőrzést alkalmaz (HUYNH 2023), azaz megvizsgálja, hogy egy állítás ellentmond-e, következik-e, vagy független-e egy másik állítástól. A *SelfCheckGPT NLI* módszer több alternatív válasz összehasonlításával képes felismerni, ha a generált tartalom nem konzisztens, vagy nem megbízható (MANAKUL–LIUSIE–GALES 2023).

A hallucinációk napjainkban is e rendszerek egyik legkomolyabb kihívását jelentik. A fejlesztő vállalatok 2023 és 2025 között 12,8 milliárd dollárt fektettek kifejezetten a hallucinációs problémák megoldására (EHTESHAM 2025). Ennek hatására a hallucinációs index az elmúlt öt évben jelentősen csökkent: az összes modell hallucinációs átlaga 35%-ról 8,2%-ra, míg a legjobb modelleké 15%-ról 0,7%-ra esett vissza. Ugyanakkor például jogi szövegek esetén a sajátos nyelvi és fogalmi komplexitás miatt még a legmegbízhatóbb modellek esetében is 6,4% és 18,7% közötti hallucinációs arányt mértek 2025 áprilisában.

Egyes iparági előrejelzések szerint 2030-ra a GenAI-programok az általános ismeretek terén elérhetik a 0,03%-os hallucinációs indexet, az egészségügy és jog területén pedig a 0,1%-ot (RAYNER et al. 2016). Ezek a predikciók azonban óvatosan kezelendők, mivel a hallucinációs metrikák erősen feladatspecifikusak és doménfüggők.

GenAI a kutatásban: lehetőségek és kihívások

Az adatfeldolgozás gyorsítása

Kutatási szempontból a GenAI-rendszerek egyik legnagyobb előnye, hogy jelentős mértékben gyorsítják az adatfeldolgozást. A GPT-típusú modellek például másodpercenként több ezer token feldolgozására képesek, így egy 10 000 szavas tudományos cikk elemzése kevesebb mint egy percet vesz igénybe, messze meghaladva az emberi olvasási sebességet (200–300 szó/perc) (RAYNER et al. 2016). A GenAI-rendszerek párhuzamos feldolgozási képessége révén több, eltérő forrásból származó szöveg egyidejű összevetésére is alkalmazsak, ami különösen hasznos az irodalomkutatások és összehasonlító vizsgálatok során. Az irodalomkutatás terén kiemelkedő hatékonysággal azonosítják a releváns publikációkat, összefoglalják azok tartalmát, és tematikus struktúrába rendezik az információkat, ezáltal csökkentik a kutatók információs túlterhelését. A modellek fáradhatatlan működése biztosítja, hogy ez a folyamat nagy mennyiségű adat esetén is fenntartható és megbízható maradjon (OpenAI 2024).

A kutatási folyamatok újragondolása

Másrészt a GenAI-rendszerek alapjaiban alakítják át a kutatási folyamatok szerkezetét. Az információgyűjtés, irodalomfeldolgozás, adatértelmezés és hipotézisalkotás egymásra épülő szakaszaiból álló, hagyományosan lineáris kutatási modell egy dinamikus, iteratív és párhuzamosan zajló rendszerré szerveződik, amelyben a GenAI révén a kutatók már

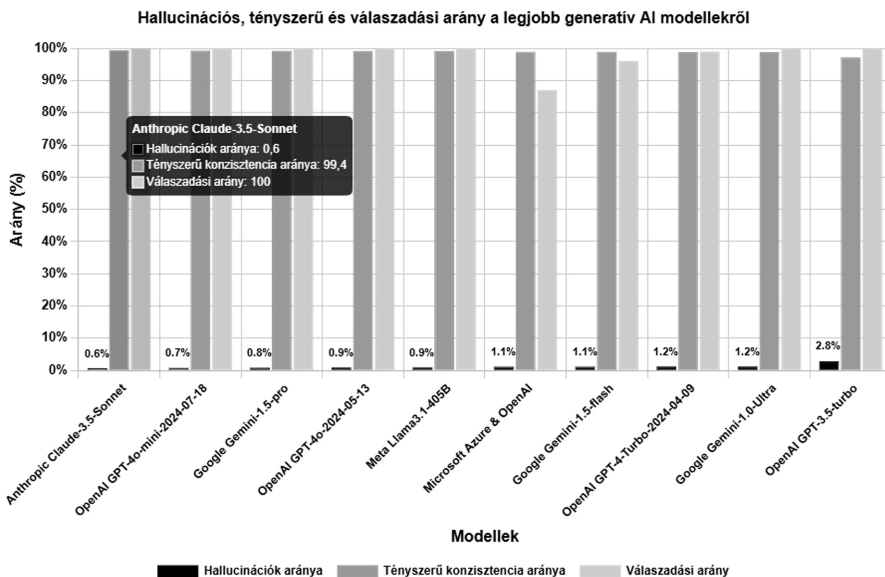
a kezdeti fázisban képesek előzetes elemzéseket végezni, gyorsan tesztelni hipotéziseket, majd az eredmények alapján azonnal módosítani a kutatási irányt, a módszereket, sőt akár a célokat is. Ez a fajta rugalmasság azt kívánja meg, hogy a tudományos gondolkodás alkalmazkodjon a technológia által nyitott új lehetőségekhez. A kutatói tevékenység kiegészül egyfajta kurátori feladatkörrel, a kutatónak szelektálnia kell az információk között, értelmeznie kell az AI által generált mintázatokat, döntéseket kell hoznia arról, hogy mely eredmények érdemelnek további vizsgálatot, emellett felelősséget kell vállalnia az etikai szempontokért, az adatforrások megbízhatóságáért és az értelmezés következményeiért is (LI–WU 2025). A kutató az AI-rendszerek révén nemcsak technológiai eszközöket használ, hanem aktívan alakítja a tudományos diskurzust azáltal, hogy irányt szab az AI által feltárt lehetőségeknek. Mindezek alapján a GenAI integrálása a tudományos kutatásba technológiai előrelépésként értelmezhető.

Validálás és eredmények ellenőrzése

A GenAI-rendszerek rohamos fejlődése és széles körű alkalmazása szükségessé teszi mind a technológia önálló teljesítményének, mind pedig a vele végzett tudományos kutatások eredményeinek szigorú validálását. Mivel ezek a modellek gyakran nyílt végű, kreatív válaszokat generálnak, a hagyományos metrikák, például az egyszerű pontosság, nem elegendő mérőszámok. Az értékelés során kombinálni kell az automatikus, algoritmusokkal számított mutatókat⁷ az emberi értékítéletet tükröző szubjektív szempontokkal.⁸ A GenAI-technológia megbízhatóságának növekedését jól tükrözik a *Vectara hallucinációs ranglista* adatai (lásd 2. ábra), miszerint a legjobban teljesítő GenAI-rendszerek esetében a hallucinációs arány mára 2% alá csökkent, a tényhelyességi arány meghaladja a 98%-ot, míg a válaszadási arány eléri a 100%-ot (Vectara 2025). Ez azt jelenti, hogy ezek a modellek szinte teljes pontossággal képesek összefoglalni a forrásdokumentumokat, minden feladatra válaszolnak, és alig térnek el az eredeti tartalomtól.

⁷ Például a BLEU (*bilingual evaluation understudy*), ami a gépi fordítások minőségét méri, vagy a generált szöveg és a referencia közötti jelentésbeli egyezést mérő BERTScore.

⁸ Mint koherencia (a szöveg belső logikája), tényszerűség (igazságtartalom), ártalmatlanság (biztonságosság), hasznosság (gyakorlati érték).

2. ábra: A Vectara hallucinációs ranglistája a generatív AI-modellek megbízhatóságát három kulcsmutató alapján értékeli: hallucinációs arány, tényyszerű konzisztencia és válaszadási arány

Forrás: a szerző szerkesztése a Vectara 2025 alapján

A generatív mesterséges intelligencia tudományos publikálásban betöltött szerepének egyik figyelemre méltó példája a norvég Iris startup fejlesztése. A vállalat olyan mesterséges intelligencián alapuló rendszert hozott létre, amelyet kifejezetten tudományos szövegek feldolgozására, tartalmi elemzésére és összefoglalására optimalizáltak. Az Iris célja, hogy a kutatók munkáját támogassa az információk gyorsabb áttekintésével, a releváns tartalmak kiemelésével és az összefüggések feltárásával, ezáltal hatékonyabbá téve az irodalomkutatást és a tudományos kommunikációt (RAMIREZ-CAMARA 2024).

Amikor a GenAI kutatási eszközként szerepel, az előállított kutatási eredmények validálása külön eljárást igényel. Ebben az esetben nem a GenAI teljesítményét, hanem az általa támogatott kutatási folyamat kimenetét kell ellenőrizni. A GenAI által adott kutatási eredmények megbízhatóságának értékelése több szempont alapján történik. Az például, hogy a különböző emberi értékelők/annotátorok mennyire egyformán értelmezik vagy kategorizálják ugyanazt a szöveget, a Cohen-féle kappa mutatóval mérhető (COHEN 1960). Ez különösen fontos olyan szubjektív értelmezést igénylő feladatok esetén, mint a szöveges tartalmak minősítése vagy címkézése. A szakirodalmi konzisztencia is fontos tényező, azaz annak mérése, hogy az újonnan kapott adatok mennyire állnak összhangban a korábbi kutatásokkal, illetve milyen mértékben támasztják alá vagy kérdőjelezik meg a meglévő elméleteket. A szakirodalmi konzisztencia nemcsak a tudományos hitelességet növeli, hanem segít az eredmények értelmezésében és kontextusba helyezésében is.

Human-in-the-loop és *human-over-the-loop* megközelítések a rendészeti GenAI-alkalmazásokban

A GenAI rendészeti integrációjának egyik legkritikusabb biztosítója az emberi kontroll megfelelő szintű fenntartása, amellyel kapcsolatban a szakirodalom két alapvető megközelítést alkalmaz (MOSQUEIRA-REY et al. 2023):

1. *Human-in-the-loop* (HITL): Ez a modell azt jelenti, hogy az ember közvetlenül és aktívan részt vesz az AI-rendszer működésében, validálja, értelmezi, jóváhagyja, módosítja, kiegészíti vagy elutasítja a generált tartalmat. Rendészeti kontextusban ez azt jelenti, hogy például a GenAI által azonosított fenyegető kommunikációs mintázatot a rendőr vagy elemző szakértő minden esetben áttekinti, kontextualizálja és megerősíti, mielőtt az nyomozati döntés alapjává válna. A HITL-megközelítés különösen fontos olyan esetekben, ahol az AI-kimenet közvetlen intézkedéshez vagy jogi következményhez vezet.
2. *Human-over-the-loop* (HOTL): Ez a megközelítés az emberi felügyeletet rendszerszinten értelmezi. Az ember nem minden egyes kimenetet ellenőriz, hanem a rendszer egészének működését monitorozza, azonosítja a szisztematikus hibákat vagy torzításokat, és szükség esetén beavatkozik. Rendészeti környezetben ez jelentheti egy felügyeleti tisztviselő szerepét, aki rendszeres auditokat végez a GenAI-alapú elemzések minőségén és objektivitásán.

A két megközelítés kombinálása biztosítja, hogy a GenAI-rendszerek ne váljanak autonóm döntéshozókká olyan területeken, ahol az emberi felelősségvállalás és szakmai ítélőképesség elengedhetetlen. Ez összhangban áll az Európai Unió mesterséges intelligenciáról szóló rendeletének (AI Act) elvárásaival, amelyek a magas kockázatú alkalmazások esetében kötelezővé teszik az emberi felügyelet biztosítását (Európai Parlament és Tanács 2024).

Etikai és módszertani aggályok

A GenAI-programok népszerűsége ellenére a szövegeneráló eszközökre való növekvő támaszkodás az oktatásban és a tudományos publikálásban komoly etikai és módszertani aggályokat vet fel. Ezek közé tartozik az akadémiai integritás sérülésének veszélye, a plágium kockázata, valamint a kritikus gondolkodás és az eredeti tudományos érvelés háttérbe szorulása. Az ilyen problémák kezelése érdekében egyre több tudományos intézmény (Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar 2025) és rangos folyóirat (Elsevier 2025) vezet be mesterséges intelligenciára vonatkozó irányelveket. Ezek az ajánlások egyrészt ösztönzik a generatív AI-eszközökben rejlő lehetőségek feltárását és felelősségteljes alkalmazását, másrészt szigorúan tiltják, hogy a kutatók tudományos szövegek tartalmi részét – különösen az eredmények értelmezését vagy tudományos állításokat – generatív AI segítségével írassák meg. Az irányelvek többsége az írási folyamatra vonatkozik, nem terjed ki az AI-eszközök kutatási célú használatára, például adatelemzésre vagy következtetések levonására, ahogyan azt az *Elsevier* is hangsúlyozza szabályzatában.

Az Európai Unió mesterséges intelligenciáról szóló rendelete (AI Act) 2024. augusztus 1-jén lépett hatályba, és megkülönbözteti az általános célú mesterségesintelligencia-modelleket (GPAI) és azok különböző kockázati szintjeit. A rendészeti kontextusban használt GenAI-rendszerek kockázati besorolása az alkalmazás céljától és jellegétől függ: míg a kutatástámogatási célú irodalomfeldolgozás alacsony kockázatúnak minősülhet, addig a prediktív rendészeti döntéstámogatás vagy a gyanúsított profilalkotás magas kockázatú kategóriába sorolható (Európai Parlament és Tanács 2024: 6. cikk).

A tudományos publikálás kontextusában kritikus kérdés a szerzőség. A jelenlegi nemzetközi konszenzus szerint a mesterséges intelligencia nem lehet sem szerző, sem társszerző, mivel nem rendelkezik jogi felelősséggel és tudományos elszámoltathatósággal (Nature Portfolio 2023). A GenAI-t segédeszközként lehet használni (például szövegszerkesztésre, fordításra), de ezt transzparensen dokumentálni kell a módszertani részben vagy külön AI-használati nyilatkozatban. Ennek ellenére a GenAI által létrehozott szövegek tudományosan koherens érvrendszert képviselhetnek, különösen akkor, ha nagy mennyiségű tudományos szövegtörzsből tanulnak, ami további etikai dilemmákat vet fel a szellemi hozzájárulás definiálása terén.

Kiberbiztonsági és adatbiztonsági kockázatok

A GenAI rendészeti alkalmazása során figyelembe kell venni a technológia inherens biztonsági sebezhetőségeit, amelyek különösen fontosak a rendvédelmi szektorban.

A rosszindulatú *promptok* révén végrehajtható támadások lehetővé tehetik a támadók számára, hogy megkerüljék a modell biztonsági korlátait, vagy olyan válaszokat generáltassanak, amelyek veszélyeztetik az adatbiztonságot. Ezt a támadási formát a szakirodalom *prompt injectionnek* (parancsbeékelésnek) nevezi. Rendészeti környezetben ez azt jelentheti, hogy manipulált bemenetek révén a rendszer nyomozati információkat szivárogtathat ki, vagy félrevezető elemzéseket készíthet (PEREZ–RIBEIRO 2022).

Az adatkinyerési kockázat különösen jelentős, mivel a nagy nyelvi modellek tanítóadatai bizonyos körülmények között rekonstruálhatók célzott lekérdezésekkel. A tanítóadatoknak a modellből való visszafejtését nevezik *modellinverciónak*. Ha a modellt érzékeny rendészeti dokumentumokon finomhangolták, az személyes adatok, nyomozati részletek vagy tanúvédelmi információk kiszivárgását eredményezheti (CARLINI et al. 2021).

Hasonló problémát jelentenek a szándékosan perturbált, azaz apró mértékben módosított bemenetek, amelyeket a szakirodalom *adversarial* példának, azaz ellenséges mintának nevez. Ezek révén a modellek megtéveszthetők, így hibás kategorizálást vagy értékelést végezhetnek. Például rendészeti kontextusban egy gyanúsított kommunikáció fenyegető jellegét a rendszer nem ismeri fel apró szövegmódosítások esetén (ZOU et al. 2023).

Az adatvédelmi megfelelés szempontjából különösen releváns a GDPR 22. cikke, amely értelmében az egyének jogosultak arra, hogy ne vonatkozzék rájuk kizárólag automatizált döntéshozatalon alapuló határozat. A GenAI rendészeti felhasználásában ezért elengedhetetlen olyan mechanizmusok alkalmazása, amelyekben az emberi döntéshozó aktívan részt vesz a folyamatban, illetve végső felülvizsgáló és jóváhagyási szerepet tölt be (*human-in-the-loop, human-over-the-loop*).

Ezek a kockázatok indokolják, hogy a rendészeti GenAI-alkalmazások kifejezetten izolált, biztonságos környezetben, szigorú hozzáférés-ellenőrzéssel és folyamatos biztonsági auditálás mellett működjenek. A technológia előnyei csak akkor realizálhatók fenntartható módon, ha a biztonsági keretrendszer legalább olyan komoly figyelmet kap, mint maga a funkcionális fejlesztés.

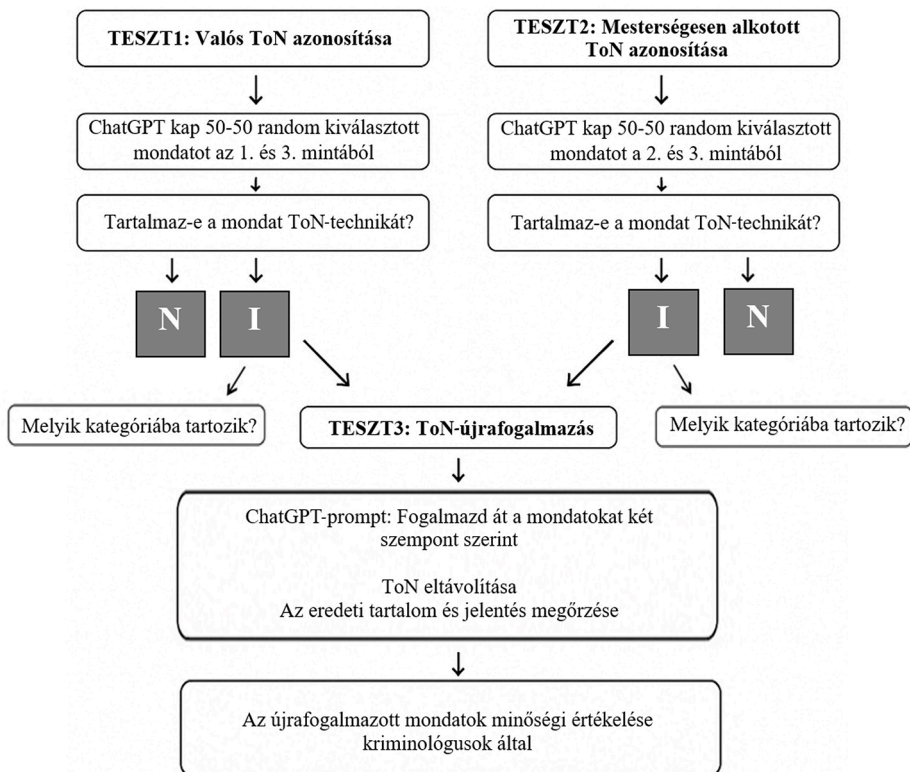
A GenAI gyakorlati alkalmazásai a rendészeti kutatásban

Gróf József, a technológiai világ aktualitásait közvetítő újságíró szerint „[a] tudományos kutatás a mesterséges intelligencia egyik legígéretesebb alkalmazási területévé, illetve egyúttal az egyik legmegosztóbbá is vált” (GRÓF 2025). Ennek fényében a következőkben olyan nemzetközi szakirodalmi példákat mutatok be, amelyek szemléltetik, hogyan alkalmazzák a generatív mesterséges intelligenciát különböző kutatók és intézmények tudományos vizsgálataik során.

A normaszegés nyelvi igazolásainak azonosítása: semlegesítési technikák (ToN) felismerése és újrafogalmazása GenAI-eszközzel

A generatív AI és a kriminológia: fenyegetés vagy ígéret? A semlegesítési technikák (ToN) azonosításában rejlő lehetőségek és buktatók feltárása című, 2025 áprilisában olasz szerzők által készített tanulmány azt vizsgálja, hogyan alkalmazható a generatív mesterséges intelligencia egy klasszikus kriminológiai elmélet, a *semlegesítési technikák (techniques of neutralization, ToN)* azonosítására és értelmezésére (PACCHIONI et al. 2025). Tipikus semlegesítési technika például a felelősség tagadása, amely lehetővé teszi az elkövető számára, hogy erkölcsileg igazoltnak érezze a viselkedését azzal, hogy a saját cselekedeteiért való felelősséget külső tényezőkre, például a társadalomra hárítja: nem én vagyok az, aki hibás, ha a társadalom nem hagyott volna magamra, sosem jutok idáig.

A kutatás célja az volt, hogy megvizsgálja, képes-e a GPT-4 felismerni és újrafogalmazni azokat a kognitív stratégiákat, amelyeket az elkövetők használnak viselkedésük igazolására. A kutatók az elkövetők lehetséges diskurzusainak szövegeit háromlépcsős promptstruktúrában vizsgálták: a *detektálási* szakaszban azt, hogy tartalmazott-e a mondat semlegesítési technikát, az *azonosítási* lépésben azt, hogy ha igen, melyik típust. A legösszetettebb *újrafogalmazási* lépésben a GenAI azt a feladatot kapta, hogy fogalmazza át úgy a mondatot, hogy a semlegesítési technika eltűnjön belőle, de a mondat tartalmi jelentése megmaradjon. Például, ha az elkövető eredeti mondata így hangzott: „Csak azért loptam, mert nem volt más választásom”, a mondat a GenAI által újrafogalmazva: „Loptam”. A semlegesítési technikák (ToN) GPT-4 általi feldolgozásának folyamatát a 3. ábra szemlélteti.

3. ábra: A semlegesítési technikák (ToN) GenAI általi feldolgozásának folyamata
 Forrás: PACCHIONI et al. 2025 tanulmányában szereplő vizuális modell saját fordítása és grafikai újraszerkesztése alapján készült

A kutatás rámutat, hogy a generatív mesterséges intelligencia magas pontossággal képes felismerni és újrafogalmazni a normaszegés nyelvi igazolásait, ami új utakat nyit a kriminalisztikai és társadalomtudományi elemzésekben, különösen az elkövetői narratívák megértésében, valamint a megelőzési és rehabilitációs stratégiák objektív vizsgálatában.

Bár az eredmények ígéretesek, a tanulmány korlátai is figyelmet érdemelnek. A kutatás nem tárja fel részletesen a modell esetleges kulturális torzításait: az olasz nyelvi kontextusban fejlesztett rendszer más nyelvi-kulturális közegben eltérő teljesítményt nyújthat. Kérdés az is, hogy a modell mennyire képes felismerni az implicit vagy kontextusfüggő semlegesítési technikákat, amelyek nem manifesztálódnak explicit nyelvi markerekként. A validációs folyamat is erősíthető lenne független, multidiszciplináris szakértői csoportok bevonásával, valamint nagyobb, heterogén mintán való teszteléssel. Etikai szempontból kritikus az is, hogy ilyen rendszereket csak kiegészítő eszközként, és sohasem önálló döntéshozatali alapként alkalmazzanak a büntetőeljáráásban.

GenAI-alapú érvelésfeltárás gyermekelhelyezéssel kapcsolatos bírósági ítéletekben

A gyermekelhelyezéssel kapcsolatos bírósági ítéletek nyelvi mintázatai nemcsak jogi, hanem társadalmi szempontból is kiemelkedően fontosak, hiszen közvetlen hatással vannak a családok életére, a gyermekek jólétére és a jogalkalmazás következetességére. Muñoz-Soro és munkatársai a spanyol Zaragozai Egyetemen 2024-ben vizsgálták a mesterséges intelligencia jogi szövegeken való alkalmazhatóságát. *A neurális hálózat alkalmazása a gyermekelhelyezéssel kapcsolatos bírósági ítéletekben szereplő kérelmek, döntések és érvek azonosítására* című tanulmányukban bemutatják, hogyan dolgoztak fel egy saját fejlesztésű, transzformátoralapú mesterségesintelligencia-moddellel több mint 3000 ítéletet. Modelljük célja az volt, hogy automatikusan azonosítsa a szülői kérelmek típusát (egyéni vagy közös elhelyezés), a bírósági döntéseket, valamint az ezeket alátámasztó érvelési mintákat, például a gyermek véleményére, a szülők anyagi helyzetére vagy az együttműködési készségre vonatkozó hivatkozásokat. A kutatás egyik lényeges eleme, hogy a mesterséges intelligencia teljesítményét összevetették az emberi annotátorok közötti egyetértéssel a kappa index (k) segítségével. Az emberi annotátorok közötti egyezés kappa értékei 0,33 és 0,73 között mozogtak, míg az AI-modell és az annotátorok közötti egyezés ennél magasabb volt: 0,57 és 0,80 között mozgott. A legjobb eredményeket a modell a gyermek véleményének ($k = 0,8005$), valamint a szülők rendelkezésére álló idő és anyagi eszközök ($k = 0,8063$) kategóriákban érte el. Ez azt jelzi, hogy a mesterséges intelligencia nemcsak gyorsan és hatékonyan képes feldolgozni komplex jogi szövegeket, hanem bizonyos esetekben még az emberi szövegértelmezés pontosságát is meghaladja.

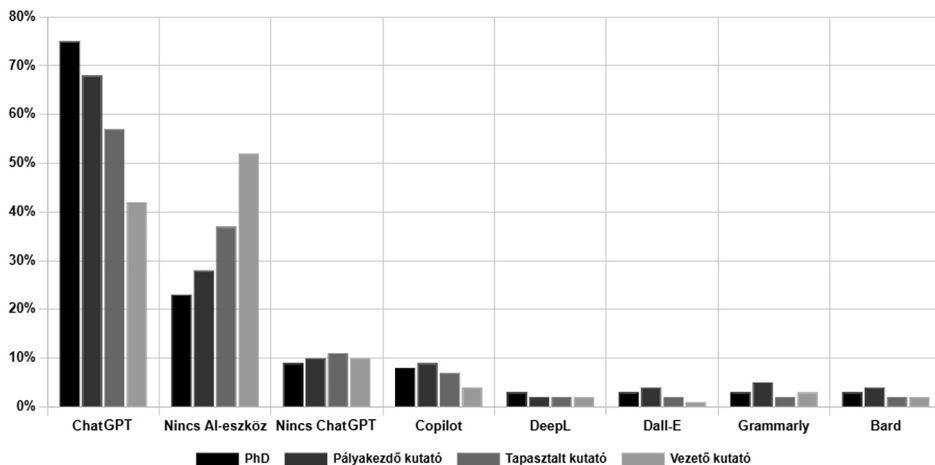
A tanulmány rámutat arra is, hogy Spanyolországban 2021-ben több mint 86 000 válás történt, és ezek 21,2%-a került bíróság elé, így a gyermekelhelyezési ügyek automatizált feldolgozása nem csupán technológiai, hanem társadalmi szinten is releváns. Ugyanakkor a kutatói álláspontok szerint a generatív mesterséges intelligencia jogi alkalmazása csak akkor tekinthető megbízhatónak, ha szigorú szakmai felügyelet mellett történik. Ez különösen igaz az olyan érzékeny területekre, mint a családjog, ahol az emberi ítélőképesség, az empátia és az egyedi élethelyzetek figyelembevétele nélkülözhetetlen (MUÑOZ-SORO et al. 2024).

A vizsgálat módszertani erénye a kappaindex-alapú validáció, de kritikaként fogalmazható meg az, hogy a tanulmány nem tér ki a *false positive* és *false negative* arányok bemutatására. Aggályos továbbá, hogy a rendszer tanítóadatai potenciálisan tartalmazhatják a bírói gyakorlatban meglévő implicit torzításokat (például nemi vagy szocioökonómiai alapú előítéleteket), amelyeket a modell reprodukálhat vagy erősíthet. A tanulmány nem vizsgálja, hogy az AI által azonosított érvelési minták megfelelnek-e az aktuális jogi standardoknak, vagy esetleg elavult, megkérdőjelezhető gyakorlatokat tükröznek. Kritikus kérdés továbbá az átláthatóság, a döntéshozók számára világosnak kell lennie, hogy az AI milyen logika alapján kategorizál, különben sérti a jogi procedurális követelményeket.

A GenAI belépése a kutatói műhelyekbe

A *Generatív mesterséges intelligencia (GenAI) a kutatási folyamatban – a kutatók gyakorlatának és felfogásának felmérése* című, dán intézmény által vezetett, nemzetközi mintán alapuló kutatás több mint 2500 egyetemi kutató bevonásával azt vizsgálta, hogyan alkalmazzák a generatív mesterséges intelligenciát a tudományos kutatásokban és munkafolyamatokban, különös tekintettel a szerepválasztásra, valamint az ezekhez kapcsolódó etikai megítélésre. A kérdőíves felmérés 32 különböző GenAI-használati esetet értékelt öt fő kutatási szakaszban: ötletgenerálás, kutatástervezés, adatgyűjtés, elemzés és publikálás. A válaszadók háromféle szerepben alkalmazták a mesterséges intelligenciát: mint megbízható háttérmunkást (munkalovat), mint nyelvi támogatót (asszisztenst), illetve mint a kutatási folyamatokat felgyorsító eszközt (gyorsítót).

A válaszadók többsége egyetértett abban, hogy a GenAI megfelelő alkalmazása jelentősen gyorsítja a kutatási folyamatokat, különösen a publikációs szakaszban, és segíti a nyelvi akadályok leküzdését, ami különösen fontos a nem angol anyanyelvű kutatók számára. A demográfiai adatok alapján a fiatalabb kutatók nyitottabban és aktívabban használják a GenAI-t, míg a nemek között nem mutatkozott jelentős különbség. A GenAI-eszközöket alkalmazó kutatók életkor szerinti százalékos megoszlása a 4. ábrán tekinthető meg.

4. ábra: A GenAI-eszközöket használó dán kutatók százalékos aránya kutatói életkor szerint

Forrás: a szerző szerkesztése ANDERSEN et al. 2025 alapján

A dán tanulmány hangsúlyozza, hogy a GenAI használata nem mentes az etikai dilemmáktól, és különösen fontos a tudatos szabályozás: a technológia nem helyettesítheti az emberi gondolkodást, hanem annak kiegészítőjeként kell működnie (ANDERSEN et al. 2025).

Társadalmi előítéletek öröklődése a GenAI-rendszerekben: az algoritmikus torzítás és a COMPAS-rendszer tanulságai

Az algoritmikus torzítás (*algorithmic bias*) olyan szisztematikus, visszatérő hiba, amely a mesterségesintelligencia-rendszerek működése során bizonyos csoportokkal szemben aránytalanul hátrányos vagy kedvező eredményeket produkál. Ez a jelenség általában három forrásból ered: 1. torzított vagy nem reprezentatív tanítóadatokból, 2. a modell-építés során alkalmazott implicit feltételezésekből, valamint 3. az alkalmazási kontextus strukturális egyenlőtlenségeiből (BAROCAS–SELBST 2016).

Az amerikai igazságszolgáltatásban alkalmazott COMPAS- (*Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions*) rendszer az algoritmikus torzítás emblemikus esete. A *ProPublica* 2016-os vizsgálata szerint a rendszer szisztematikusán 45%-kal nagyobb valószínűséggel sorolta a fekete vádlottakat magasabb kockázatú kategóriába, mint a fehéreket, azonos bűncselekmények esetén is, a fehér vádlottakat pedig 77%-kal nagyobb valószínűséggel minősítette alacsonyabb kockázatúnak (ANGWIN et al. 2016). Ez a torzítás nem a szoftver szándékos diszkriminációjából, hanem a történelmi adatokban megjelenő strukturális rasszizmus modell általi reprodukálásából fakadt, az afroamerikai közösségeket aránytalanul érintő rendőri igazoltatások és letartóztatások miatt ugyanis a tanítóadatok már eleve torzítottak voltak. A COMPAS-est alapjaiban kérdőjelezte meg azt az elképzelést, hogy az algoritmusok képesek teljesen semlegesen működni. Rámutatott arra, hogy a matematikai modellek nem mentesek az értékítéletektől, hiszen a pontosság önmagában nem garantálja az igazságosságot – egy modell lehet nagyon pontos, miközben mégis torz eredményeket produkál. Emellett világossá vált, hogy a transzparencia hiánya komoly akadályt jelent az elszámoltathatóság szempontjából, mivel a COMPAS-rendszer zárt forráskódja miatt nem volt lehetőség független szakértői ellenőrzésre.

A generatív modellek esetében a torzítás még komplexebb, mivel nemcsak döntést hoznak, hanem narratívákat, értelmezéseket és szövegeket generálnak (BENDER et al. 2021). Rendészeti kontextusban ez azt jelentheti, hogy egy GenAI-rendszer például egy kihallgatási jegyzőkönyv összefoglalása során árnyalatokban, implicit módon bizonyos etnikai vagy társadalmi csoportokkal szemben negatív nyelvi keretezést alkalmazhat, ami befolyásolhatja az ügyben eljárók ítéletalkotását (BAROCAS–SELBST 2016). A probléma kezelése megköveteli a tanítóadatok folyamatos *bias* auditálását, a *fairness* metrikák⁹ beépítését a modellértékelésbe (MEHRABI et al. 2021), a rendészeti alkalmazásokban a kötelező emberi felügyelet biztosítását, valamint a transzparens dokumentációt a modell döntéslogikájáról és korlátairól (RAJI et al. 2020).

⁹ A *fairness* olyan technikai kritérium, amely azt vizsgálja, hogy a modell különböző csoportokat (pl. nem, etnikum, életkor) azonos feltételekkel kezel-e, és nem hoz-e rendszerszintű hátrányos döntéseket bizonyos csoportokra nézve.

Konklúzió

A generatív mesterséges intelligencia tudományos célú alkalmazása egy olyan szemléletváltás kezdetét jelzi, amely alapjaiban alakítja át a kutatói munka módszertani kereteit és lehetőségeit. Ugyanakkor használata nem tekinthető magától értetődőnek: az ilyen rendszerek mögött komplex és a felhasználók számára gyakran nehezen átlátható technológiai struktúra húzódik meg. Eredményes alkalmazásuk tudatos kompetenciaépítést, módszertani felkészültséget és kritikus gondolkodást kíván. Csak ezek megléte mellett válhatnak olyan valódi erőforrásokká, amelyek képesek fokozni a kutatás hatékonyságát, mélységét és innovációs potenciálját.

A tanulmányban ismertetett nemzetközi esettanulmányok világosan rámutatnak arra, hogy a GenAI-eszközök már most kézzelfogható előnyöket kínálnak a tudományos gyakorlatban. A technológia fejlettsége lehetővé teszi célzott és eredményes alkalmazásukat, amit jól tükröz a hallucinációs ráták jelentős csökkenése. Ez a megbízhatóság és az alkalmazhatóság szempontjából számottevő előrelépés. A rendészeti kutatások területén különösen ígéretesnek mutatkozik a GenAI integrációja, feltéve, hogy azt szigorú szakmai kontroll, átlátható dokumentációs eljárások és tudatos prompttervezés kíséri. A kontextusablak korlátainak figyelembevétele, valamint a többszintű validálási mechanizmusok alkalmazása elengedhetetlen a hiteles és reprodukálható tudományos eredmények biztosításához.

A jövőbeli kutatások irányai lehetnek a magyar nyelvű rendészeti dokumentumok GenAI-alapú feldolgozásának pilotvizsgálata, a rendészeti szakemberek GenAI-felkészültségének és attitűdjének felmérése kérdőíves vizsgálattal, etikai keretrendszer kidolgozása a GenAI rendészeti alkalmazására magyar jogszabályi környezetben és longitudinális vizsgálatok a GenAI rendészeti adaptációjának hatékonyságáról és társadalmi elfogadottságáról.

A jövőben várhatóan még szorosabb kapcsolat alakul ki a GenAI-rendszerek és a kutatási folyamatok között. A technológia fejlődési pályája azt vetíti előre, hogy 2030-ra a hallucinációs hibák jelentős mértékben csökkenthetők lesznek, ami új távlatokat nyit a széles körű tudományos alkalmazás előtt. Ugyanakkor kritikusan kell értékelni az ilyen prediktív állításokat, mivel a hallucinációs metrikák erősen feladatspecifikusak, és a rendészeti terület komplexitása továbbra is jelentős kihívásokat fog jelenteni.

Összegzésként elmondható, hogy a GenAI nem univerzális megoldás, de nem is elutasítandó technológia. Sokkal inkább olyan eszköz, amely megfelelő szakmai háttérrel, etikai irányelvek mentén és világos módszertani keretek között alkalmazva képes érdemben hozzájárulni a tudományos megismerés elmélyítéséhez és a kutatási folyamatok hatékonyabbá tételéhez. Eredményes integrációja feltételezi a kutatói közösség nyitottságát a tanulásra, az interdiszciplináris együttműködések erősítését, valamint a felelős innovációs szemlélet következetes érvényesítését.

Felhasznált irodalom

- ANDERSEN, Jens Peter et al. (2025): *Generative AI in the Research Process – A Survey of Researchers’ Practices and Perceptions*. SocArXiv. Online: <https://doi.org/10.31235/osf.io/83whe>
- ANGWIN, Julia et al. (2016): Machine Bias: There’s Software Used Across the Country to Predict Future Criminals. And It’s Biased Against Blacks. *ProPublica*, 2016. május 23. Online: <https://www.propublica.org/article/machine-bias-risk-assessments-in-criminal-sentencing>
- Artificial Analysis (2025): *Independent Evaluations of AI Models and Providers*. Online: <https://artificial-analysis.ai>
- BAROCAS, Solon – SELBST, Andrew D. (2016): Big Data’s Disparate Impact. *California Law Review*, 104, 671–732. Online: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2477899>
- BENDER, Emily M. et al. (2021): On the Dangers of Stochastic Parrots: Can Language Models Be Too Big? *Proceedings of the 2021 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency*, 610–623. Online: <https://doi.org/10.1145/3442188.3445922>
- BODNÁR András Péter (2022): A digitális bizonyítékok megjelenése a büntetőeljárásban – különös tekintettel a szakértő igénybevételére. *Büntetőjogi Szemle*, (1), 19–29. Online: <https://szakikkadatbazis.hu/doc/6289137>
- CARLINI, Nicholas et al. (2021): Extracting Training Data from Large Language Models. *USENIX Security Symposium*. Online: <https://arxiv.org/abs/2012.07805>
- COHEN, Jacob (1960): A Coefficient of Agreement for Nominal Scales. *Educational and Psychological Measurement*, 20(1), 37–46. Online: <https://doi.org/10.1177/001316446002000104>
- Common Crawl Foundation [é. n.]: *Common Crawl*. Online: <https://commoncrawl.org>
- Elsevier (2025): *Generative AI Policies for Journals*. Online: <https://www.elsevier.com/about/policies-and-standards/generative-ai-policies-for-journals>
- EHTESHAM, HIRA (2025): AI Hallucination Report 2026: Which AI Hallucinates the Most? *All About AI*, 2025. december 4. Online: <https://www.allaboutai.com/resources/ai-statistics/ai-hallucinations/#low-hallucination-group>
- Európai Parlament és Tanács (2024): *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok megállapításáról, valamint egyes korábbi jogszabályok módosításáról*. Hivatalos Lap, L 2024/1689. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32024R1689>
- GRÓF József (2025): Hallucinációk az MI-kutatásban. *ITBusiness*, 2024. június 4. Online: <https://itbusiness.hu/technology/gadget/hallucinaciok-az-mi-kutasban>
- HUYNH, Daniel (2023): Automatic Hallucination Detection with SelfCheckGPT NLI. *Hugging Face*, 2023. november 27. Online: <https://huggingface.co/blog/dhuynh95/automatic-hallucination-detection>
- LI, Hui – WU, Xiaofeng (2025): The Use of Generative AI Tools in Academic Writing: A Systematic Review of Reseach Trends and Thematic Insights. *AI and Ethics*, 5, 5821–5840. Online: <https://doi.org/10.1007/s43681-025-00827-0>
- MANAKUL, Potsawee – LIUSIE, Adian – GALES, Mark J. F. (2023): SelfCheckGPT: Zero-Resource Black-Box Hallucination Detection for Generative Large Language Models. In BOUAMOR, Houda – PINO, Juan – BALI, Kalika (szerk.): *Proceedings of the 2023 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing*. Singapore: Association for Computational Linguistics, 9004–9017. Online: <https://doi.org/10.18653/v1/2023.emnlp-main.557>

- MAYNEZ, Joshua et al. (2020): On Faithfulness and Factuality in Abstractive Summarization. In JURAFSKY, Dan et al. (szerk.): *Proceedings of the 58th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*, Association for Computational Linguistics, 1906–1919. Online: <https://doi.org/10.18653/v1/2020.acl-main.173>
- MEHRABI, Ninareh et al. (2021): A Survey on Bias and Fairness in Machine Learning. *ACM Computing Surveys*, 54(6), 1–35. Online: <https://doi.org/10.1145/3457607>
- MOSQUEIRA-REY, Eduardo et al. (2023): Human-In-The-Loop Machine Learning: A State of the Art. *Artificial Intelligence Review*, 56(4), 3005–3054. Online: <https://doi.org/10.1007/s10462-022-10246-w>
- MUÑOZ-SORO, José Félix et al. (2024): A Neural Network to Identify Requests, Decisions, and Arguments in Court Rulings on Custody. *Artificial Intelligence and Law*, 33, 101–135. Online: <https://doi.org/10.1007/s10506-023-09380-9>
- Nature Portfolio (2023): Tools Such as ChatGPT Threaten Transparent Science; Here Are Our Ground Rules for Their Use. *Nature*, 613, 612. Online: <https://doi.org/10.1038/d41586-023-00191-1>
- NIKOLAKOPOULOS, Anastasios et al. (2024): Large Language Models in Modern Forensic Investigations: Harnessing the Power of Generative Artificial Intelligence in Crime Resolution and Suspect Identification. In *2024 5th International Conference on Computer Science and Technologies in Education (CSTE)*. 1–5. Online: <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/10654427>
- OpenAI (2019): *WebText Dataset*. Online: <https://github.com/openai/gpt-2>
- OpenAI (2024): *GPT-4 Technical Report: Performance Metrics and Computational Specifications*. OpenAI Technical Publications. Online: <https://arxiv.org/abs/2303.08774>
- PACCHIONI, Federico et al. (2025): Generative AI and Criminology: Threat or Promise? Exploring the Potential and Pitfalls of Identifying Techniques of Neutralization (Ton). *PLOS ONE*, 20(4), e0319793. Online: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0319793>
- PEREZ, Fábio – RIBEIRO, Ian (2022): Ignore Previous Prompt: Attack Techniques for Language Models. *arXiv preprint arXiv:2211.09527*. Online: <https://arxiv.org/abs/2211.09527>
- Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar (2025): *A mesterséges intelligencia használatára vonatkozó irányelvek*. Online: https://ktk.pte.hu/sites/ktk.pte.hu/files/uploads/szabalyzatok/mi-iranyelvek_pte-ktk.pdf
- PRESS, Ofir – SMITH, Noah A. – LEWIS, Mike (2022): Train Short, Test Long: Attention With Linear Biases Enables Input Length Extrapolation. *International Conference on Learning Representations (ICLR)*. Online: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2108.12409>
- RADFORD, Alec et al. (2018): *Improving Language Understanding by Generative Pre-Training*. OpenAI. Online: https://cdn.openai.com/research-covers/language-unsupervised/language_understanding_paper.pdf
- RAFFEL, Colin et al. (2020): Exploring the Limits of Transfer Learning with a Unified Text-to-Text Transformer. *Journal of Machine Learning Research*, 21(140), 1–67. Online: <https://arxiv.org/abs/1910.10683>
- RAJI, Inioluwa Deborah et al. (2020): Closing the AI Accountability Gap: Defining an End-To-End Framework for Internal Algorithmic Auditing. *Proceedings of the 2020 Conference on Fairness, Accountability, and Transparency*, 33–44. Online: <https://doi.org/10.1145/3351095.3372873>
- RAYNER, Keith et al. (2016): So Much to Read, so Little Time: How Do We Read, and Can Speed Reading Help? *Psychological Science in the Public Interest*, 17(1), 4–34. Online: <https://doi.org/10.1177/1529100615623267>
- RAMIREZ-CAMARA, Ellie (2024): Iris.ai Secured €7.64M to Optimize its AI Engine for Scientific Text Understanding. *Dataphoenix*, 2024. június 3. Online: <https://dataphoenix.info/iris-ai-secured-eu7-64m-to-optimize-its-ai-engine-for-scientific-text-understanding/>

- SENNRICH, Rico – HADDOW, Barry – BIRCH, Alexandra (2016): Neural Machine Translation of Rare Words With Subword Units. In *Proceedings of the 54th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics 1*. Berlin: Association for Computational Linguistics, 1715–1725. Online: <https://doi.org/10.18653/v1/P16-1162>
- VASWANI, Ashish et al. (2017): Attention is All You Need. *Advances in Neural Information Processing Systems*, 30. Online: <https://research.google/pubs/attention-is-all-you-need/>
- Vectara (2025): *Hallucination Leaderboard: Comparing LLM Performance at Producing Hallucinations when Summarizing Short Documents*. GitHub. <https://github.com/vectara/hallucination-leaderboard>
- ZOU, Andy et al. (2023): Universal and Transferable Adversarial Attacks on Aligned Language Models. *arXiv preprint arXiv:2307.15043*. Online: <https://arxiv.org/abs/2307.15043>

The Situation of Organised Crime and Possibilities for Combating It in the Western Balkans and Hungary

Péter NYESTE¹

Aim: The situation, state and danger of organised crime are fundamentally influenced by a country's geopolitical conditions and security environment. The direct connection to EU Member States of the Western Balkans fundamentally influences the threats, security risks and challenges facing EU Member States. The Balkan corridor, which runs through the Western Balkan countries, is a particularly important transit route and hub for Europe, where organised crime has traditionally been present alongside legal migration, tourism and trade.

Methodology: The study examines the situation of organised crime in the Balkan region and Hungary, as well as the special investigative tools used in law enforcement. In my research, I focused primarily on reviewing relevant international research, reports, threat assessments and studies. I also reviewed domestic and international legal materials related to the topic.

Findings: Based on this, I first review the most important findings and assessments regarding the threat posed by serious and organised crime in Europe. I make findings and assessments concerning the criminal situation in the Western Balkans, in particular Serbia. Organised crime continues to be a significant problem in the Western Balkan countries. In general, Serbia has adequate anti-corruption, crime prevention and organised crime policies, but the main challenge remains their implementation. Proving that crimes committed in the Western Balkans were committed by criminal organisations continues to be a major challenge. One possible reason for this is that anti-corruption measures are not fully implemented, the independence of the judiciary is not sufficiently guaranteed, and criminal organisations can exert significant influence on the state administration. It would be necessary to strengthen the units combating organised crime, provide them with more substantial financial and

¹ Associate Professor, Police Lieutenant Colonel, Ludovika University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, Department of Criminal Investigation, and Economic Crime Protection, e-mail: nyeste.peter@uni-nke.hu

technical assistance mechanisms, and support the fight against corruption to a greater extent, while reducing the political influence of organised crime.

Value: The article may contribute to the understanding of the current organised crime situation in the Balkan countries and Hungary, and monitoring its changes may be the topic of further articles.

Keywords: organised crime, Western Balkans, special investigative tools, Serbia

Introduction

The current situation and danger of organised crime are fundamentally influenced by the geopolitical conditions, security environment, status of the country in the European Union or outside it, and candidate status. The Western Balkans comprises six countries on the Balkan Peninsula: Albania, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, North Macedonia, Montenegro and Serbia. The Western Balkans is not a geographical term, but a political one that became widespread in 2003 in the vocabulary of EU enlargement policy (European Commission 2003). The region of the Western Balkans is organically connected to Europe, geographically surrounded by them. The region is a transit hub and a particularly important trade route.

The direct relationship of the Western Balkans with the EU Member States fundamentally influences the threats, security risks and challenges facing the EU Member States. The principle of free movement of persons, goods and capital within the EU also has a fundamental impact on the operation of organised crime groups, as they cooperate with each other at international level, thereby committing similar crimes in the territories of the Member States, supplemented by certain national and Member State specificities. The European Union develops five-year programmes (Tampere, The Hague and Stockholm), security strategies (Council of the European Union 2010) and sets long-term strategic goals for the Member States in the field of action against and prevention of organised crime. The strategic objectives formulated are broken down into operational steps in detail in the framework of action plans (Council of the European Union 1997).

The Internal Security Strategy adopted in 2010 set out challenges, principles and guidelines. The strategy identifies the following as the most pressing challenges for EU security, intelligence and law enforcement agencies in the coming years. According to the Internal Security Strategy, serious and organised crime takes many forms: human trafficking, drug and arms trafficking, money laundering, illegal transport and dumping of waste within and outside Europe, the sale of counterfeit or dangerous goods, terrorism, cybercrime and border security.

These organised criminal acts require coordinated European action. The main objectives set out in the European Union's Internal Security Strategy are: dismantling international criminal networks, preventing terrorism, radicalisation and recruitment, increasing the security of cyberspace for citizens and businesses, strengthening security through border management, and improving Europe's resilience to crises and disasters. In addition to EU documents, strategic plans and reports, Member States also prepare

internal security strategies and formulate measures, priority points and directions in line with EU expectations and taking into account geopolitical circumstances [Government Decree 1035/2012 (II. 21.)].

The third chapter of Hungary's National Security Strategy discusses the security threats and challenges affecting Hungary and the tasks to be carried out based on them. The document defines the following challenges, threats and dangers, which also serve as strategic intelligence objectives for the national security and law enforcement authorities of Hungary: traditional threats (collective defence cooperation), unstable regions, chemical, biological, radiological and nuclear capabilities of mass destruction, terrorism, cybersecurity, energy security, financial security, global, regional or Hungarian environmental, civilisational and health threats, natural and industrial disasters, organised crime, drug trafficking, migration, extremist groups (Ministry of Foreign Affairs of Hungary 2012: 9–18).

The threat situation of serious and organised crime in Europe

During my research, I primarily sought to process relevant international research, reports, threat assessments and studies. The domestic and international legal documents related to the topic were also reviewed.

Based on these, I first review the most important findings and projections regarding the threat situation of serious and organised crime in Europe. After that, I make findings and projections regarding the crime situation in the Western Balkans, in particular Serbia.

Europol, the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation, continuously identifies criminal threats to the EU based on criminal intelligence and prepares the Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) in four-year planning cycles, which is the starting point for the European Criminal Intelligence Model (ECIM).

In Europol's previous Serious and Organised Crime Threat Assessment in 2017, 5,000 organised crime groups were identified, compared to 3,600 identified in the 2013 assessment, which operate internationally and are being investigated and detected by law enforcement agencies. This significant increase in numbers is largely due to increased data sharing, which has strengthened the effectiveness of detections.

The current planning cycle covers the period 2022–2025, with the 2021 SOCTA findings (public version) as the starting point, which does not include data on identified organised crime groups. A public and a more extensive internal version of the threat assessment is being prepared. The current public assessment is also a more than 100-page summary, the sources of which are not only law enforcement authorities, EU bodies (e.g. Frontex, Eurojust), but also, for example, the European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), as well as non-EU partners and private sector partners.

The 2021 threat assessment is based on more than 4,000 questionnaires completed using a predefined methodology, making it the most comprehensive assessment of organised crime at EU level. 60% more data was processed in 2021 than in the previous measurement in 2017. The second step in the intelligence model is to define the crime priorities for the next four-year EU policy cycle. These are used to develop multi-annual strategic

plans, which are implemented by priority and annually adopted through Operational Action Plans (OAPs). These are prepared by representatives of the participating Member States, EU institutions and relevant agencies. The OAPs include joint actions between Member States and agencies, as well as stand-alone actions between agencies and Member States. The joint actions are implemented within the framework of the European Multi-disciplinary Platform against Criminal Threats (EMPACT).

The implementation of each Operational Action Plan is led by the ‘priority owner’ of the Member State taking the lead on the priority, and the implementation is monitored at Member State level by the Member State EMPACT coordinators. The annual reports submitted by the priority owners and the interim (annual) evaluations carried out by Europol provide the opportunity to amend/adjust the multi-annual strategic plans and, if necessary, the priorities. The Commission carries out an evaluation at the end of the policy cycle. The lessons learned from the evaluation serve as a basis for planning the next policy cycle.

The 2021 SOCTA assessment compares current organised crime to a hydra, which, like the hydra of the cnidarians family, can reshape the entire organisation by interfering with any part of its body. Criminal structures are now much more flexible and malleable, with 60% of organised crime groups involved in corruption and 80% using legal businesses to achieve illegal goals.

80% of an organisation’s criminal groups are involved in illegal drug trafficking, organised crime against property, excise tax fraud, online and other fraud, human trafficking and smuggling.

According to the threat assessment, individuals participating in criminal networks today no longer work for just one organisation or group, but perform illegal services and acts for multiple groups or clients in the so-called “crime as a service” model.

Only 40% of European organised crime groups operate in the traditional hierarchical structure, while 60% operate in a loose, flexible, network-based model. The network model is similar to legal businesses, where there are managers and “territorial representatives” who offer their services. The territorial leaders are surrounded by professionals such as brokers, document forgers, legal advisors, accountants, notaries, logisticians, but also law enforcement professionals, prosecutors, judges, who provide them with up-to-date information and provide the appropriate infrastructure. The role of operating such infrastructure services is increasingly valued by organised crime groups.

According to Europol, proactive law enforcement responses should focus on organised and serious crimes based on ad hoc cooperation and changing criminal groups, as well as on key individuals operating the infrastructure in these, and should detect and remove these individuals from criminal groups. This approach is of course not new, as the best practices against organised crime collected by the Hungarian Presidency of the Council of the European Union in 2011 included a description of the so-called Swedish criminal arboristic model. Based on the 2011 collection, the *Handbook of Organised Crime* (SÁRKÁNY 2013: 30–31) published by the Faculty of Law Enforcement of Ludovika University of Public Service (LUPS) already included the criminal arboristic model as a best practice.

The essence of this is the “pruning” model, which can achieve improvement in the organisation by removing certain parts, or, conversely, in the criminal model, the dissolution and liquidation of the organisation.

In 2024, Hungary held again the rotating presidency tasks, where priorities included among others, promoting the enlargement of the EU to the Western Balkans, where the inclusion of Serbia plays a key role in accelerating the accession process of the countries in the region. In connection with the fight against illegal migration, the former minister responsible for justice called for an overview of the connections between the refugee and security aspects of migration (Magyarország Kormánya 2023).

Assessment of the threat of serious and organised crime in Serbia

The fight against organised crime also plays an important role in Serbia, within the framework of which the Serbian serious and organised crime threat assessment was prepared for the second time based on the methodology developed by Europol. Although Serbia is not a member of the European Union, due to its geopolitical location (Balkan route) and candidate status, it actively participates in taking measures against European organised crime, one of the stages of which is the preparation of threat assessments. The first assessment was carried out in 2015, where 58 organised crime groups that met the SOCTA criteria were identified. In the assessment period (2017–2022), 53% fewer organised crime groups were identified, with 27 organised crime groups. 55% of the criminal groups are medium-sized, with approximately 10 people, and 26% are large-sized, i.e. with more than 12 people. The members of the groups are usually men, with an average age of 38 years, 80% of them are recidivists, 5% are women, with an average age of 33 years.

12% of organised crime group members are foreign nationals, with an average age of 43, and they generally perform organisational tasks.

There is a difference in the structure of the groups compared to the Europol SOCTA report, as their structure is more homogeneous, hierarchical, inflexible, and only a small number are cellular or network-like (flexible).

Organised crime groups operating in Serbia have traditionally been mainly involved in illegal drug trafficking, with 77% of them involved in illegal drug trafficking, which mainly comes from the following directions:

- Marijuana (from Albania)
- Heroin (from Afghanistan, Pakistan)
- Cocaine (from South America)

Due to its location, Serbia mainly serves as a transit route for drug trafficking.

Heroin trafficking remains the most widespread in Serbia. The country serves as a heroin transit hub connecting the East with the West and is the scene of activity for many organised crime groups. Serbia is a transit and destination country for cocaine trafficking. Serbian criminal groups cooperate with the Montenegrin criminal underworld in the cocaine trade in the region.

In the southern Great Plain region of Hungary (Bács-Kiskun, Csongrád-Csanád, Békés counties), the Hungarian entry point of heroin smuggling on the Balkan route, the presence of Serbian and Kosovo Albanian criminal gangs involved in drug smuggling is clearly visible. In addition, there are Hungarian groups of various levels of organisation, dealing with various types of crime. Smuggling of people, weapons and excise goods is very significant in the region (SZENDREI 2019).

Marijuana is the most commonly used illegal drug in Serbia, mainly due to its low price. It seems that there is no or only a very limited violence associated with the market. Marijuana usually passes through Albania, Kosovo, North Macedonia and Montenegro before arriving in Serbia, and from there it is usually transported to Western and Central European markets. A trend of indoor cultivation of marijuana can also be observed in many areas of Serbia.

Serbia remains a source, transit and destination country for victims of human trafficking. Serbian women and children are subject to sexual trafficking in neighbouring countries, including child marriage, while men are commonly trafficked for forced labour, mainly in the construction industry. Online sexual exploitation, especially of children, is common, and online-supported trafficking-related crimes have become increasingly common in Serbia, and have increased during and after the Covid-19 pandemic, as traffickers have transformed their methods of perpetration and shifted to online recruitment methods, such as social media platforms.

Counterfeit goods, especially textiles, are widespread in Serbia, which is both the source and destination of this market. The scale of the trade in counterfeit goods in the region indicates a high level of sophistication and collusion with logistics companies. However, its economic impact on the country remains limited. In terms of illicit trade in excise goods, Serbia is a major transit area for tobacco products, mainly smuggled from Asia and the Middle East. These usually arrive in the Balkans via Adriatic ports and are usually manufactured in the United Arab Emirates or China.

Human trafficking has been a long-standing problem in Serbia, as the country lies on the Balkan migration route. Tighter border controls with Croatia and Hungary have led to the emergence of new informal routes, leading through Serbia and Montenegro to Bosnia and Herzegovina (west) or from Serbia to Bulgaria and Romania (east). The victims of human trafficking in Serbia come primarily from Afghanistan, Pakistan, Bangladesh and Syria. The profile of the traffickers is that they are between 20 and 50 years old, and are predominantly (90%) male, 85% of whom are Serbian, but also include Pakistanis, Afghans, Bulgarians, Bosnians, North Macedonians, Albanians and Iraqis.

The estimated annual income of human smuggling in the Western Balkans was estimated by researchers at the Geneva-based Global Initiative Against Transnational Organized Crime Institute based on interviews with migrants, border officials, NGO workers, and analysed data. Their study estimates the amount paid to human smugglers along the Western Balkan migration route in 2020 at between 33.7 and 50.6 million euros (KEMP et al. 2021). Many believe that the Serbian migrant smuggling network thrives primarily due to widespread corruption, which is rarely investigated. In June 2020, the Balkan Investigative Reporting Network (BIRN) published a report that revealed that

some smugglers were in contact and collaborated with Serbian police and security forces (TÁRIK–DOBÓ 2022).

The recent increase in the number of illegal migrants in Serbia has led to an increase in human smuggling and the number of criminal groups involved in these activities. As a result, conflicts between human smuggling groups have intensified, and armed clashes have developed (for example, an armed shooting between migrant groups in Subotica in September 2023). Following the declassification of a classified report (National Information Centre 2023) by the Hungarian Constitution Protection Office (AH), it became known that the Hungarian secret services assume that human smuggling groups with Afghan roots in Serbia are in contact with Taliban terrorist organisations, a claim denied by the Serbian Prosecutor's Office (Szabad Magyar Szó 2023). If the AH's claim is confirmed, it will represent a very serious security deficit, which could also hinder Serbia's chances of joining the EU.

Hungary is a transit country for arms trafficking from the Western Balkans to Western Europe, and the illegal firearms market is typically dominated by Western European organised crime and terrorist groups. The illicit arms trade itself has only been included in the list of serious threats by the law enforcement and security organisations of the European Union in the last ten years. Europol, the organisation responsible for law enforcement cooperation in the EU, lists firearms among the so-called EMPACT priorities (Europol s. a.). The problem began to intensify in the early 2000s, when the Netherlands, France, Great Britain and Greece experienced an increase in crimes committed with firearms, and the amount of information on the accumulation of illegal weapon stocks coming to the attention of the authorities increased, along with the number of seizures. When examining the source of the weapons, it was concluded that a significant part of them originates from the former Yugoslav successor states and other Eastern European, post-socialist countries. The EU's official position on the illicit arms trade arising from organised crime is that it is a relatively narrow market that serves only as an additional source of income for criminal groups (GÁSPÁR 2019).

The illicit arms trade in the Western Balkans has decreased significantly in the past decade, largely due to international assistance and cooperation. Nevertheless, the threat posed by this activity remains significant, with experts estimating that there are 4 million illegal firearms in the Western Balkans. In May 2023, a 13-year-old schoolboy in Belgrade shot and killed 9 of his classmates and a security guard over real or perceived grievances, and two days later, a man opened fire on a schoolyard with a semi-automatic weapon, killing 10 people and injuring several others. In response to these incidents, the Serbian Government announced a weapons amnesty from 3 May to 30 June 2023, resulting in the surrender of 108,000 weapons; 82,000 firearms and 26,000 explosives were handed over by the public (Radio Free Europe – Radio Liberty 2023).

The above data indicate that the previous South Slavic wars did not pass without a trace, and a significant number of firearms, ammunition and explosives are available to criminals. According to expert estimates, there are 39 firearms per 100 inhabitants in Serbia (Small Arms Survey s. a.). Various trends can also be observed: for example, the re-equipment of deactivated firearms by exchanging parts and their illegal sale. In Serbia, a small gun on the illicit arms market costs 200–500 euros, while in Western Europe

it costs 1,000–3,000 euros. A hand grenade is available in Serbia for 5–20 euros, while in Western Europe it costs 50–200 euros. This creates a significant illegal demand for weapons for criminal groups.

Special investigative tools in Serbia and Hungary

The effectiveness of proactive action against organised crime is enhanced by special intelligence capabilities, which are made possible by the tasks assigned to the police under the Police Act and by special investigative tools regulated by the Criminal Procedure Act. These intrusive measures began to spread in the European Union in the 1990s in response to the rise of organised crime and the spread of terrorist acts. Below, I will briefly review the special investigative measures used in Serbia and Hungary.

The Serbian Criminal Procedure Code (Refworld 2019), as the basic legislation regulating the issue of special evidentiary procedures, recognises six special evidentiary procedures. They are as follows: secret communications surveillance, secret monitoring and recording, simulated operations, computer data searches, controlled delivery and undercover investigator (MATIJAŠEVIĆ–ZARUBICA 2020).

According to Škulić,

“special evidentiary procedures are frequently identified as special evidentiary, or investigative techniques, and they represent certain evidence gathering methods which are atypical in character, and are therefore only applied in relation to certain criminal acts, which are, on the one hand, quite grave, i.e. serious, both in the factual sense relative to the consequences they produce in a general sense relating to life, and with respect to criminal law, regarding the punishment stipulated for them, while, on the other hand, due to some of their phenomenological characteristics, and psychological and other traits of the perpetrators, such acts are very difficult to reveal, explain and prove through the application of the usual, or regular evidentiary methods” (ŠKULIĆ 2007).

According to Article 161 of the Criminal Procedure Code, special evidentiary procedures may be authorised according to the person for whom there is reasonable suspicion that they committed a criminal act for which these special evidentiary procedures may be authorised, while there is no other way to gather the evidence for criminal prosecution, or its gathering would be quite difficult. Special evidentiary procedures may also be exceptionally authorised towards a person for whom there is reasonable suspicion that they are preparing any one of the criminal acts for which these evidentiary operations may be authorised, while the circumstances of the case indicate that the criminal act in question could not be revealed, prevented or proved to exist in any other way, or doing so would result in excessive difficulties or great danger.

According to Article 162 of the Criminal Procedure Code, special evidentiary procedures may be authorised for the criminal acts assigned by a special law to the public prosecution of specific competence, or the criminal acts itemised in the Code not assigned to the public prosecution of specific competence and for prevention and obstruction of the

presentation of evidence if related to any of the criminal acts referred to above for which special evidentiary procedures may be authorised.

The concept of special investigative procedures in Serbia is in line with the European Union Recommendation, which defines special investigative techniques as techniques used by competent authorities in criminal investigations for the purpose of detecting and investigating serious crimes and suspects, with the aim of gathering information in a manner that does not deter the target persons. As the name suggests, special investigative techniques are proactive investigative methods that enable the investigator to detect, establish or rule out suspicion (Council of Europe Committee of Ministers 2005).

In Hungary the special investigative means in criminal proceedings are those related to the detection and proof of criminal offenses, which are carried out without the knowledge of the person concerned. Techniques whose existence presupposes a suspicion of a criminal offense can only be used in criminal proceedings.

The Hungarian concept compatible with the Criminal Asset Recovery Project in Serbia of the Council of Europe, according to SIMs are those means or techniques used to gather evidence and/or intelligence and information in such a way (covertly) that they do not alert those being investigated. Invariably their deployment will involve a breach of the right to a private life, which will have to be justified by those carrying out/authorising the operation (Council of Europe Office in Belgrade 2013).

The Special investigative measures regulated in the Criminal Procedure Act are as follows:

Not subject to judicial authorisation: Informant, surveillance, disinformation, trap, information gathering covertly and replacement of the victim or other person.

Prosecutor's authorisation: Covert investigations, controlled deliveries, pseudo purchase, plea/investigative bargaining, monitoring of payment transactions, monitoring with consent (victim).

Judge's authorisation: Interception of communications, interception of post, wiretapping, secret search, remote searches and bugging.

Hungarian and Serbian special investigative regulations are similar; however, the domestic regulations regulate specific investigative actions in more detail. In addition to special investigative tools for criminal proceedings, Serbian security services can also take preventive and security measures, which are regulated in detail by their laws.

Global situation of organised crime, including Serbia

The Global Organized Crime Index (Global Initiative Against Transnational Organized Crime s. a.) has been produced regularly for 10 years by the Geneva-based Global Initiative Against Transnational Organized Crime Institute, which assesses the scope and complexity of transnational organised crime in the 193 UN Member States and the resilience to criminal threats. The institute has more than 400 experts. It is a multidimensional tool that assesses the level of crime and the resilience to organised crime in 193 countries along three main pillars: crime markets, offenders and resilience. The crime scores of the countries are composed of the average of ten crime markets and five types

of criminal actors (mafia-type organisations, criminal groups, state-sponsored groups, foreign actors, private sector). The resilience scores are created by calculating the average of 12 resilience indicators.

These indicators represent the political, legal, economic and social spheres of society, which together can provide a holistic and effective response to organised crime. The expanded lens of the 2023 Index assesses 15 crime categories and five types of criminal actors, providing a more comprehensive picture of the global functioning of organised crime.

The 2023 Global Organized Crime Index shows a continued increase in organised crime worldwide, with 83% of the world's population living in high-crime conditions. The average crime index is 5.03 on a scale of 10, and the average country resilience to organised crime is 4.81. The world's countries' resilience to organised crime has decreased from 79% to 62% compared to 2019, a significant decline.

The European average for crime is 4.74 points on a scale of 10, and the average for resilience is 6.27 points. Serbia's crime score is 6.22, which is the second highest in Europe after Belarus. However, Serbia's resilience against organised crime is 4.96, which puts it ahead of Hungary's 4.88. According to the assessment, the presence of criminal groups embedded in and infiltrated by the state administration is prominent, with a score of 8 on a scale of 10, which can be considered a very high value. Criminal networks based on looser ties are rated 7, but the presence of hierarchical, closed criminal groups with mafia-style features also received a score of 6.

Assessment of the United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) analysis of the Western Balkan countries

The findings of the UNODC report (United Nations Office on Drugs and Crime 2020) are based on statistical data, which provides an analytical framework for measuring and assessing the organised crime situation in the Western Balkans. The report examined six countries: Albania, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, North Macedonia, Serbia and Kosovo. The framework uses a holistic approach, collecting data from public authorities, analysing court judgments, and conducting interviews with experts, victims and convicted offenders.

Unlike the data analysed earlier in my study, the report does not examine organised crime as a whole, as a subsystem of crime, but rather its criminal law perception and the functioning of criminal organisations in the given countries.

The report focused on 14 crime types, based on a MACRO framework, which are the main forms of organised crime in the Western Balkans. 12% of all offenders committed their crimes within a criminal organisation, according to conviction data.

Between 2013 and 2017, 800–1,400 criminal proceedings were initiated annually in the 14 crime categories and 500–800 people were convicted annually for committing crimes within a criminal organisation. The low number of prosecutions and convictions indicates that the countries concerned still have a long way to go in the fight against organised crime.

According to the report, 4 main types of crimes are included in the scope of the committing behaviours of organised criminal groups in the Western Balkans: illegal drug trafficking, human trafficking, human smuggling and illicit arms trafficking. In the latter category of crimes, arms trafficking mainly takes place between the Western Balkan countries, but due to the previously indicated low purchase price, illegal trade also takes place in European Union countries. Based on the data of court judgments, out of the 4 types of crimes, drug trafficking accounts for 51%, human smuggling for 36%, human trafficking for 10%, and arms trafficking for 3%. Based on the total number of crimes of the above types committed, court data show that 5%, 17%, 29% and 1% of these were committed by criminal organisations.

The difficulty of proving crimes committed by criminal organisations is illustrated by the fact that, in case of human trafficking, for example, only 17% of cases involved a criminal organisation. Although it is quite difficult to imagine how, for example, an illegal migrant can reach the Western Balkans from Africa without the help of criminal organisations to illegally cross several intermediate countries (in return for an appropriate payment).

In Hungary, the development of the number of registered perpetrators committing crimes in a criminal organisation also indicates similar difficulties in proving.

Based on Act LXXV of 1999 regulating the fight against organised crime, 32 criminal acts can be classified as organised crime, which accounts for 5–7% of all crimes, with a damage value of 10–16 billion forints (ISTVANOVSZKI 2021). In 2017, out of 1,000 registered criminals, 0.1–4.3 people committed the crime in a criminal organisation (327 people = 3% in 2017).

Results and their assessment

Organised crime remains a significant problem in the Western Balkans. In its 2018 report on Serbia [2018/2146(INI)], the European Parliament urged Serbia to step up its reform efforts in the area of the rule of law, in particular to ensure the independence and overall efficiency of the judiciary. The 2022 report [2022/2204(INI)] also found that the legislation on the judiciary continues to leave room for undue influence by the executive branch over the work of the judiciary. Serbia has made progress in implementing the Law on the Organisation and Jurisdiction of Government Authorities for the Suppression of Organised Crime, Terrorism and Corruption. An Anti-Corruption Office has been established and an anti-corruption strategy has been adopted, but several corruption cases involving government officials have not been adequately investigated. The Serbian Criminal Procedure Code and the laws governing national security services regulate special intelligence and investigative activities in detail, in line with international recommendations.

In general, Serbia has adequate anti-corruption, crime prevention and organised crime policies, but the main challenge remains their implementation. Preventive mechanisms have not yet been fully implemented, and this process may be hampered by the lack of judicial and law enforcement capacity. Some progress has been made in the fight against organised crime groups by establishing anti-corruption organisations and introducing

control mechanisms, but the lack of capacity and corruption remain common in the Western Balkan countries. The number of criminal proceedings against criminal organisations is low, and even then, the region is characterised by the arrest of mainly low-level participants in organised crime. Typical are the classic mafia-like organised crime groups and the 4 main organised crime categories: illegal drug trafficking, human smuggling, human trafficking and illicit arms trafficking, as well as the crimes related to these, which continue to pose a serious criminal threat in the Western Balkan countries and through Serbia to our country, as well as in the EU Member States.

Conclusions, recommendations

The study showed that proving the involvement of criminal organisations in crimes committed in the Western Balkans continues to cause significant difficulties. One possible reason for this is that anti-corruption measures are not fully implemented, the independence of the judiciary is not sufficiently ensured, and criminal organisations can exert significant influence on state administration. Disinformation is also significant in Serbia, for example in relation to Ukraine, which is also recorded in the EU parliamentary report. It would be necessary to strengthen the units against organised crime, provide them with more material and technical assistance mechanisms, and support the fight against corruption to a greater extent, and reduce the political influence of organised crime.

In the Western Balkans, the EU is making its largest financial investments in Serbia, given its EU candidate status since 2014.

The European Union has initiated several actions in the field of combating organised crime in the region (EMPACT priorities). The European Commission has developed an EU Action Plan for the Western Balkans and, through the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA), the EU is supporting reforms in this enlargement region with financial and technical assistance.

At the same time, accession negotiations with Serbia can only continue if Serbia joins the EU sanctions against Russia and makes significant progress on EU-related reforms, as the EU accession process is primarily based on the candidate country's genuine willingness to adhere to EU values and principles.

References

- Council of Europe (2013): *Criminal Assets Recovery Project in Serbia (CAR)*. Final Narrative Report. Online: <https://rm.coe.int/criminal-assets-recovery-car-final-report-en/168078292f>
- Europol (s. a.): *Illicit Firearms Trafficking*. Online: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas/illicit-firearms-trafficking>

- GÁSPÁR, Miklós (2019): A balkáni szervezett bűnözés és hatásai – az illegális lőfegyver kereskedelem [Organised Crime in the Balkans and Its Effects – The Illicit Trade in Firearms]. In SZENDREI, Ferenc (ed.): *A nemzetközi és honos szervezett bűnözés története, XX. századi fejlődése és várható trendjei* [The History of International and Domestic Organised Crime, Its Development in the 20th Century, and Expected Trends]. Budapest: Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 127–150.
- Global Initiative Against Transnational Organized Crime (s. a.): *Global Organized Crime Index*. Online: <https://globalinitiative.net/initiatives/ocindex/>
- ISTVANOVSKI, László (2021): *Globalizált bűnözés* [Globalised Crime]. Esztergom: Little Fox Kiadó.
- KEMP, Walter – AMERHAUSER, Kristina – SCATURRO, Ruggero (2021): *Spot Prices. Analyzing Flows of People, Drugs and Money in the Western Balkans*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. Online: <https://globalinitiative.net/analysis/western-balkans-crime-hotspots-3/>
- Magyarország Kormánya (2023): Varga Judit: jól halad a 2024-es magyar uniós elnökség előkészítése [Judit Varga: Preparations for Hungary's EU Presidency in 2024 are progressing well]. *Kormany.hu*, 24 May 2023. Online: <https://kormany.hu/hirek/varga-judit-jol-halad-a-2024-es-magyar-unios-elnokseg-elokszitese>
- MATIJAŠEVIĆ, Jelena – ZARUBICA, Sara (2020): Vrste i uslovi primene posebnih dokaznih radnji i preventivno-bezbednosnih mera službi bezbednosti [The Types and Conditions for the Application of Special Evidentiary Procedures and Preventive Security Measures Employed by Security Agencies]. *Pravo – Teorija i Praksa*, 37(4), 26–41. Online: <https://doi.org/10.5937/ptp2004026M>
- National Information Centre (2023): *Nemzetbiztonsági tájékoztató. A szerb–magyar határtérségben tapasztalható illegális migráció nemzetbiztonsági vetülete* [National Security Briefing. The National Security Implications of Illegal Migration in the Serbian–Hungarian Border Region]. Online: https://www.parlament.hu/documents/d/nemzetbiztonsagi-bizottsag/nb_tajekoztato_megszuntett_min
- Radio Free Europe – Radio Liberty (2023): Serbs Hand in more than 100,000 Illegal Weapons in Amnesty after Mass Shootings. *Radio Free Europe – Radio Liberty*, 2 July 2023. Online: <https://www.rferl.org/a/serbia-illegal-weapons-amnesty-mass-shootings/32485201.html>
- Refworld (2019): *Serbia: Criminal Procedure Code*. Online: <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/2006/en/98184>
- SÁRKÁNY, István ed. (2013): *A szervezett bűnözés kézikönyve* [The Handbook of Organised Crime]. Online: https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Kezikonyv_szervezett_bunoozees_NKE_2013.pdf
- Small Arms Survey (s. a.): *Global Firearms Holdings*. Online: <https://www.smallarmssurvey.org/database/global-firearms-holdings>
- ŠKULIĆ, Milan (2007): *Krivično procesno pravo* [Criminal Procedural Law]. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i JP Službeni glasnik.
- Szabad Magyar Szó (2023): Nincs bizonyíték a magyar titkosszerológiai jelentés állításaira, hogy az embercsempészeket a tálibok irányítják [There Is No Evidence to Support the Claims Made in the Hungarian Secret Service Report that Human Traffickers Are Controlled by the Taliban]. *Szabad Magyar Szó*, 16 November 2023. Online: <https://szmsz.press/2023/11/16/nincs-bizonyitek-a-magyar-titkosszerológiai-jelentes-allitasaira-hogy-az-embercsempeszeket-a-talibok-iranyitjak/>
- SZENDREI, Ferenc (2019): A magyarországi szervezett bűnözés a 2000-es évektől napjainkig [Organised Crime in Hungary from the 2000s to the Present Day]. In SZENDREI, Ferenc (ed.): *A nemzetközi és honos szervezett bűnözés története, XX. századi fejlődése és várható trendjei* [The History of International and Domestic Organised Crime, Its Development in the 20th Century, and Expected Trends]. Budapest: Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 251–280.

- TÁRIK, Meszár – DOBÓ, Géza (2022): Embercsempészek Magyarország déli határánál: szervezett bűnözés, trendek és módszerek [Human Traffickers on Hungary's Southern Border: Organised Crime, Trends and Methods]. *Horizont*, 22, 1–10. Online: https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2022/09/20220919_HORIZONT_2022_22_tarik_meszar_dobo_geza_embercsempeszek_magyarorszag_deli_hataranal_szervezett_bunozes_trendek_es_modszerek.pdf
- United Nations Office on Drugs and Crime (2020): *Measuring Organized Crime in the Western Balkans*. Online: <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/OC/Measuring-OC-in-WB.pdf>

Legal sources

- 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról [Government Decree 1035/2012 (II. 21.) on Hungary's National Security Strategy]. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2012-1035-30-22>
- Council of Europe Committee of Ministers (2005): Recommendation Rec(2005)10 of the Committee of Ministers to Member States on “Special Investigation Techniques” in Relation to Serious Crimes Including Acts of Terrorism. Online: https://www.coe.int/t/dg1/legalcooperation/economiccrime/organisedcrime/rec_2005_10.pdf
- Council of the European Union (1997): Action Plan to Combat Organised Crime. *Official Journal of the European Communities*, OJ C 251, 15 August 1997. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51997XG0815>
- Council of the European Union (2010): *Draft Internal Security Strategy for the European Union: “Towards a European Security Model”* (5842/2/10 REV 2). Online: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5842-2010-REV-2/en/pdf>
- European Commission (2003): *EU – Western Balkans Summit Declaration, Thessaloniki, 21 June 2003*. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/pres_03_163
- European Parliament (2018): *European Parliament Report on Serbia*. 2018/2146(INI).
- European Parliament (2022): *European Parliament Report on Serbia*. 2022/2204(INI).
- Ministry of Foreign Affairs of Hungary (2012): *Hungary's National Security Strategy 2012*. Online: <https://2010-2014.kormany.hu/download/4/32/b0000/National%20Security%20Strategy.pdf>

Recenzió Korinek László *Az út nullától egyig* című művéről

BARNA Balázs¹

A mű témája és célja

Korinek László tanulmánya a magyar rendszerváltozás utáni korszak egyik legösszetettebb erkölcsi és jogi problémáját vizsgálja, az eredeti tőkefelhalmozás és a jogállamiság viszonyát. A szerző egy klasszikus, ironikus, mégis mélyen igaz mondással indít – „csak az első milliómról ne kérdezzenek, a többit meg tudom magyarázni” –, amely rögtön kijelöli a vizsgálat központi kérdését: milyen erkölcsi és jogi áldozatok árán születik meg egy új gazdasági rend? A tanulmány alapvető kérdése, hogy miként kezelhető az a feszültség, amely az egyéni haszonelv és a közösségi igazságosság elvei között húzódik.

Korinek nem csupán a pénzügyi vagy jogi eszközrendszert elemzi, hanem a társadalom erkölcsi állapotát is. Az „út nullától egyig” metaforája egyszerre írja le a gazdasági önállósodás folyamatát és az erkölcsi fejlődés kihívását. Az első lépés – a semmiből valamit teremteni – a legnehezebb, hiszen ekkor ütköznek leginkább a régi és az új értékrendek. A szerző így fogalmaz: „bármilyen paradoxon, a nullától egyig terjedő távolság hosszabb, mint az egytől kettőig” (KORINEK 2021: 278). A kijelentésben sűrűsödik a tanulmány filozófiai üzenete: a kezdet nehézsége nem pusztán gazdasági természetű, hanem mélyen erkölcsi és társadalmi is.

A mű célja kettős. Egyrészt történeti és kriminológiai szempontból rekonstruálni a magyar gazdasági és jogi átmenet folyamatát, másrészt feltárni annak erkölcsi következményeit. A szerző rámutat, hogy a jogrendszer csak akkor maradhat legitim, ha képes szinkronban maradni a társadalom igazságérzetével. A haszonelvű, pragmatikus jogalkotás hosszú távon aláássa a normákba vetett bizalmat, ezért a jogállam stabilitása az értékek következetes képviselésén múlik. Korinek mindvégig arra keresi a választ, hogyan őrizhető meg a jog és az erkölcs egysége egy olyan korszakban, amelyben a pénzügyi racionalitás és a morális rend gyakran szembekerül egymással.

A tanulmány aktualitása vitathatatlan. Nem csupán történeti visszatekintés, hanem figyelemztetés is. Az igazságosság és a jogbiztonság elvei minden társadalmi berendezkedés alapját képezik, és ha ezek megrendülnek, az egész politikai közösség morális tartása veszélybe kerül.

¹ Bv. százados, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: barna.balazs@stud.uni-nke.hu

A mű szerkezete

Korinek tanulmánya szigorúan logikus, jól tagolt szerkezetet követ. Négy fő részre bontható. Elméleti bevezetésre, a pénzmosás szabályozásának elemzésére, a vagyonosodási és vagyonvisszaszerzési eljárások bemutatására, valamint az adóamnesztia intézményének kritikájára. A szerző lépésről lépésre halad, a történeti kontextusból kiindulva eljut a kortárs jogalkalmazási problémákig, miközben minden szakaszban fenntartja az etikai perspektívát.

A bevezetés az „első millió” szimbolikáját bontja ki: a társadalom általában elnéző az első gazdasági siker iránt, még ha az kétes forrásból származik is. A tolerancia azonban hosszú távon veszélyes, mert relativizálja a jogsértést. Korinek ezt a morális paradoxont úgy írja le, mint az igazságosság és a hatékonyság dilemmáját. A gazdasági növekedés érdekében hozott „ideiglenes” erkölcsi engedmények végül rendszerszintű normává válhatnak.

A második szerkezeti egység a pénzmosás kriminalizálását tárgyalja. A szerző bemutatja, hogy Magyarországon a pénzmosás bűncselekménnyé nyilvánítása 1994-ben történt meg, kévsé a nemzetközi trendekhez képest. Rámutat arra, hogy a pénzmosás tényállása – ellentétben a közhiedelemmel – nem a bűnös úton szerzett vagyon gazdaságba áramlását bünteti, hanem annak elfedését, titkolását, így a bűncselekmény bizonyítása a szándék, a célzat megállapításán múlik. A szerző szerint ez dogmatikai és morális szempontból is problematikus, mert a törvény nem tesz különbséget az aktív bűnös és a jóhiszemű felhasználó között.

A harmadik szakasz a vagyonosodási vizsgálatokat és a vagyonvisszaszerzési eljárásokat ismerteti. Ezek az intézmények az állam kísérletei voltak a kétes eredetű vagyonok felderítésére és visszaszerzésére. Korinek bemutatja, hogy a vagyonosodási vizsgálat során az adóhatóság a bizonyítási terhet az adózóra hárította, amivel megsértette a jogállami alapelveket, ugyanakkor hozzájárult a rejtett jövedelmek feltárásához. A vagyonvisszaszerzési eljárások esetében a szerző kiemeli, hogy bár ezek célja a bűnözés gazdasági alapjainak meggyengítése, a gyakorlatban inkább az állami bevételszerzést szolgálták, nem pedig a sértettek kártalanítását.

A negyedik egység, a tanulmány csúcspontja, az adóamnesztia kritikája. Korinek az adóamnesztiát és a Stabilitás Megtakarítási Számlát az igazságosság elveinek elárulásaként értékeli. „Az adóamnesztia valójában intézményesített pénzmosás” – írja (KORINEK 2021: 284). Ezzel arra utal, hogy az állam jogi eszközökkel tette lehetővé a kétes eredetű vagyonok legalizálását, miközben a jogegyenlőség és a jogbiztonság elveit megsértette.

Korinek gondolatmenete így fokozatosan halad a konkrétumoktól az elvontabb szint felé. A jogi intézmények működésének bemutatása után visszakanyarodik az alapvető erkölcsi kérdéshez, hogy mi tartja fenn a jogrendbe vetett bizalmat.

Tartalmi összefoglalás és elemzés

A tanulmány egyik legnagyobb erőssége, hogy a rendszerváltás utáni magyar valóságot nem elszigetelt jelenségként, hanem globális folyamatok részeként kezeli. A pénzmosás elleni szabályozás késlekedését a nemzetközi jogfejlődés tükrében értelmezi, és rámutat arra, hogy

a magyar állam egyszerre akart megfelelni a nemzetközi elvárásoknak és a belpolitikai realitásoknak. Az erkölcsi kérdés így jogtechnikai problémává szelídült. Ahelyett, hogy a vagyon eredetét vizsgálta volna, a jog csupán a „leplezési célzat” bizonyítására szorítkozott.

Korinek elemzése különösen értékes abban, hogy a jogi megoldásokat nem elszigetelten, hanem az igazságosság társadalmi dimenzióiban értelmezi. A szerző szerint a pénzmosás kriminalizálása önmagában kevés. A társadalomnak is el kell fogadnia, hogy a tisztességtelen úton szerzett vagyon nem élvezhet jogi védelmet, ez a gondolat a tanulmány egyik központi tézise. A jog nem pótolhatja az erkölcsöt, csupán akkor működik hatékonyan, ha az igazságérzettel összhangban marad.

A vagyonosodási és vagyonvisszaszerzési eljárások elemzésében a szerző különösen árnyalt képet ad. Elismeri, hogy ezek az intézmények szükségesek, mert az államnak reagálnia kellett a gyors gazdasági átrendeződésből fakadó vagyonaránytalanságokra. Ugyanakkor figyelmeztet: a jogeszközök alkalmazása során az állam hajlamos volt átlépni a határait, és a kontroll eszközévé vált a társadalom felett. A vagyonvizsgálatok bizalmatlanságot keltettek, a vagyonvisszaszerzési eljárások pedig sokszor politikai eszközzé silányultak.

A tanulmány zárófejezete, az adóamnesztia kritikája, szinte kiáltvány a jog és erkölcs egysége mellett. Korinek világosan kimondja: „Az adóamnesztia-törvények több alaptörvényi követelményt is sértenek (jogegyenlőség, jogbiztonság stb.)” (KORINEK 2021: 285). Az állam ezzel a lépéssel nemcsak jogi, hanem morális legitimitását is kockára tette. Az adóamnesztia üzenete ugyanis az, hogy a törvények megszegése megéri, hiszen később „rendezhető” a múlt. A szerző számára ez a jogrend legnagyobb kudarca, amikor az állam maga ad feloldozást a jogsértés alól.

A recenzió tézise

Korinek tanulmánya több mint jogi elemzés. Morális tükör, amelyben a rendszerváltás utáni Magyarország társadalma néz szembe önmagával. A szerző gondolatmenetének ereje abban rejlik, hogy nem kínál könnyű feloldást. Nem ítélkezik, hanem diagnosztizál. A gazdasági fejlődés és az erkölcsi rend közötti feszültség örök, de kezelhető, ha a jog a közjó és az igazságosság elveit tartja szem előtt.

A tanulmány különösen hasznos abban, hogy a jogi szabályozás etikai dimenzióját hangsúlyozza. A pénzmosás, a vagyonvisszaszerzés vagy az adóamnesztia nem pusztán jogtechnikai kérdés, hanem az állam erkölcsi önazonosságának próbája. Korinek a kriminológiai elemzést filozófiai mélységgel egészíti ki, így munkája egyszerre jogtudományi, morális és társadalomelméleti értékű.

A mű legfőbb tanulsága, hogy az igazságosság következetes érvényesítése nem korlátozza, hanem erősíti a jogállamot. A „nullától egyig” vezető út tehát nemcsak a gazdasági felemelkedés metaforája, hanem a morális önreflexióé is – annak felismerése, hogy a fejlődés csak akkor hiteles, ha erkölcsi alapokon nyugszik.

Pozitívumok és negatívumok

A tanulmány legnagyobb erénye a gondolati koherencia és a tudományos igényesség. Korinek írása példamutatóan egyensúlyoz a jogi precizitás és az etikai érzékenység között. Világosan megfogalmazott tézisei nem csupán a kriminológiai szakmának, hanem a társadalomtudomány egészének is értékesek. Külön kiemelendő a történeti szemlélet. A szerző úgy elemzi a rendszerváltás utáni folyamatokat, hogy közben a jogfejlődés nemzetközi összefüggéseit is bemutatja.

Negatívumként annyi róható fel, hogy a tanulmány főként elméleti síkon mozog, kevés empirikus vagy statisztikai adattal támasztja alá állításait. A társadalmi reakciók vagy bírósági gyakorlat részletesebb ismertetése tovább mélyíthette volna az érvelést. Ennek ellenére a mű nem veszít súlyából, hiszen célja nem az adatok gyűjtése, hanem az értékek és elvek rendszerezése.

Kinek ajánlható a tanulmány?

Korinek László tanulmánya mindazoknak ajánlható, akik a jog, a kriminológia és az erkölcs kapcsolatát vizsgálják. Hasznos olvasmány jogászok, rendészeti szakemberek, gazdasági bűnözés ellen küzdő hatósági dolgozók számára, de ugyanúgy ajánlható filozófusoknak és társadalomkutatóknak is. A mű külön értéke, hogy a magyar rendszerváltás tapasztalatait nemcsak történeti példaként, hanem univerzális erkölcsi tanulságként tárja az olvasó elé.

A tanulmány üzenete ma is érvényes. A jogállam akkor marad életképes, ha normái nemcsak betarthatók, hanem erkölcsileg is elfogadhatók. A „nullától egyig” vezető út minden korszakban megismétlődik – de hogy meddig tart, az mindig azon múlik, mennyire marad hű az ember a saját értékeihez.

Összegzés

Korinek László munkája a magyar jogi és kriminológiai gondolkodás egyik legigényesebb reflexiója a társadalmi igazságosság és a gazdasági realitás konfliktusáról. Műve nemcsak elemzés, hanem figyelmeztetés is. A jog akkor tölti be valódi szerepét, ha képes megőrizni erkölcsi tartását a változó világban.

Felhasznált irodalom

KORINEK László (2021): Az út nullától egyig. In BARABÁS A. Tünde – CHRISTIÁN László (szerk.): *Ünnepi tanulmányok a 75 éves Németh Zsolt tiszteletére*. Budapest: Ludovika, 277–286. Online: https://doi.org/10.36250/00978_26

Recenzió Terje Aven *Kockázati koncepciók – történeti fejlődési tendenciák napjainkig* című művéről

BÁCS Zoltán György¹

Bevezetés

Az utóbbi időszakban egyre több rendészeti témájú kutatás foglalkozik kockázatokkal, ezek jellemzőinek feltérképezésével, vagy azzal, hogy miként lehet a kockázatokat kezelni, bekövetkezésüket megelőzni, vagy hatásukat csökkenteni. Az érdeklődés középpontjában főként az áll, hogy a rendészet a rendelkezésére álló véges erőforrásokat igyekszik a lehető leghatékonyabban felhasználni, ami különösen érinti a rendvédelmi szervezeteket, az ott dolgozókat, a rendelkezésükre álló eszközöket és ezek alkalmazási módszereit is.

Hogy megértsük a kockázatok természetét még a rendészetspecifikus dolgok előtt, vagy még inkább ezek mellett, szükséges tájékozódni a kockázatkezelés tudományos alapjait illetően. Jelen tanulmány az olvasó figyelmébe ajánlja ezt az alaposan megírt cikket, amely a kockázattudomány létrejöttével, a kockázatkezelés előtt álló legfontosabb kihívásokkal és az erre adott válaszokkal foglalkozik. Másként megfogalmazva a recenzió megírásával arra keresem a választ, hogy miért ezt a cikket olvassa el valaki, mielőtt kockázatkezeléssel tervez foglalkozni.

A tanulmány főbb gondolatai

Terje Aven, a stavangeri egyetem professzorának cikke (AVEN 2012: 33–44) a kockázat koncepcionális fejlődésének jelentős időszakában született. A kockázat mint jelenség meghatározása önmagában az élettevékenységgel természetes módon együtt járó folyamat, amelyet számos területen alkalmazhatunk. A kockázat tudatos felmérése, értékelése és a válaszadás útjának, módjának, eszközeinek, illetve az ezt követő lehetséges

¹ Dr. Univ. (történelemtudomány), PhD (hadtudomány), a Nemzeti Közszoigalati Egyetem nemzetközi rektorhelyettesének szakreferense, e-mail: bacs.zoltan.gyorgy@uni-nke.hu

következményeknek a felmérése az egyéni és a csoportos közösségi lét magasabb fejlettségi fokán megjelenő folyamatos tevékenység.

A norvég tudós 2012-ben írt tanulmányának célja átfogó képet adni a kockázat mint jelenség meghatározásának történelmi fejlődéséről, bemutatva az elmúlt évszázadok során létrejött legfontosabb és a 21. századi elméletekre is ható tendenciáit (AVEN 2012: 33).

A dolgozat alapvetően azok számára lehet érdekes, akik a kockázat jelenségét tudományos igényességgel, valamilyen szakma kontextusába helyezve a gyakorlati alkalmazás céljával vizsgálják. A szerző ötvözi a deduktív gondolkodást a filozofikus megközelítéssel, kronologikusan tekinti át a kockázattudomány fejlődését az egyes, a kockázattal foglalkozó jelentős gondolkodók művein keresztül. A tanulmány komplex és elgondolkodtató, az adott időszak egyik legkiemelkedőbb kockázati tárgyú műve. Több, korábban nem, vagy nem kellően vizsgált újdonságot is tartalmaz, amelyet ajánlok tanulmányozásra a rendszertudomány kutatói számára. Ezek közül a legjelentősebbnek az időtényezőt tekintem mint a kockázatelemzés egyik kulcsfontosságú összetevőjét.

A cikk főbb fejezetei

A kockázatkezelés mint tevékenység óhatatlanul a jövőbe tekint, és annak gyakran még nem élesen előre látható eseményeit próbálja megjósolni és a károk elkerüléséhez vagy csökkentéséhez szükséges eljárásokat kidolgozni. Mellette feltétlenül megemlítendő az egyes tudományági területeken jelentkező kockázati meghatározás lehetséges hálózati jellegére tett közvetett utalás. A tanulmány sajnos nem foglalkozik a hálózatok szerepével behatóbban, pedig ez a kockázatkezelés fejlődése szempontjából rendkívül fontos iránynak tekinthető, feltárása, kutatása ezért kiemelkedő. Aven tanulmánycikke öt nagyobb részből áll.

Az első részben szinte mérnöki pontossággal vezet végig a kockázat mint koncepció meghatározásának fejlődési útján egy új szempontrendszer alapján, amelynek lényege a veszélyek új besorolási rendszere. Ezzel a módszerrel vizsgálja a kockázatoknak sok száz év alatt keletkezett koncepcionális változásait, eljutva a szűk értelemben vett fogalomvalószínűség-alapú meghatározástól a következményeket és a bizonytalanságot is figyelembe vevő, szélesebben értelmezett definícióig (AVEN 2012: 34–35).

Aki elidőzött már a kockázatok meghatározására szolgáló általános és szakterület-specifikus definíciók bőségében, a definíciók indokait, erősségeit és gyengeségeit vizsgáló könyvtári tudományos mű között, bizonyosan nagyra fogja értékelni Aven professzor taxonómikus hozzájárulását, ami jelentősen megkönnyíti az eligazodást. Itt nem pusztán a kockázat mint koncepció történeti kialakulásának lépéseiről van szó, amelyekre szintén vállalkozik a tanulmány attól az ókori görög felismeréstől kezdődően, ami a döntések és következmények közötti összefüggést veszi észre, egészen az utóbbi néhány évtized eredményeiig bezárólag, amikor a kockázatkezelés tudománnyá érett. A történeti áttekintést egy érdekes etimológiai elemzés erősíti meg, amelyben a kockázat szó megjelenését ismerteti a szerző a kora középkorig visszatekintve különböző nyelvekben.

Az egyes kockázati fogalom meghatározások a valószínűségen, a véletlenen vagy a várható eredményeken alapulnak, mások a nemkívánatos eseményekre vagy veszélyekre,

megint mások a bizonytalanságokra koncentrálnak. Egyesek a kockázatot szubjektív módon és tudáson, ismereteken alapuló módon, ezek útján leírható dolgoknak tekintik, mások a kockázatnak az értékelőktől független, létezéselméleti státuszt tulajdonítanak, vagy akár isteni beavatkozást látnak a kockázatok bekövetkezésében (AVEN 2012: 35).

Az időtényező korábbi említése egyáltalán nem volt véletlen. Egyrészt adódik a $v=s/t$ fizikai törvényszerűségből, ahol a „v” a sebességet jelöli (*velocitas*), amelynek kiszámítása az út („s”, *spatium*) és az idő („t”, *tempus*) hányadosa. Az említés másik oka, hogy Aven a művében itt fontos helyen említi az időtényezőt mint a kockázatra jelentős befolyást gyakorló tényezőt. Aven szerint az időtényező megjelenése a kockázat koncepcionális fejlődésének egyik bizonyítéka. A szerző nagyon bölcsen fogalmazza meg hipotézisében, hogy nem célszerű élesen elválasztani a kockázatot és annak mérhetőségét, hiszen Abraham de Moivre *A véletlen méréséről* című, 1711-ben napvilágot látott munkája óta nemcsak a kockázat meghatározása, de a kockázat elemzésének tudománya is óriási fejlődésen ment át (MOIVRE 1711).

Az időtényező vizsgálata a kockázati események bekövetkezésekor megkerülhetetlen mozzanat, vagy másként megközelítve úgy is, hogy egy előre meghatározott időintervallumon belül hány alkalommal következik be a nem kívánt kockázati esemény. Ez lesz a bekövetkezés valószínűsége, amely szintén kulcsfontosságú kérdés a kockázatok meghatározásakor. Az idő ráadásul a kockázati környezet folyamatos változására is utal, ami a kockázatkezelés tevékenysége előtt álló egyik legnagyobb kihívás, amelyet minduntalan visszaigazolnak a rendészet területéről származó példák.

A dolgozat második részében az egyszerű történelmi fejlődést meghaladva a mindenkori szakmai és tudományos tendenciákkal összefüggésben elemzi a szerző a kockázat fogalmi meghatározását (AVEN 2012: 36–37). Felállít egy kilencfokozatú tematikus osztályozási rendszert, majd ebbe sorolja be az egyes fogalmakat a bennük szereplő megközelítések és ezek tartalmi elemei szerint. Az osztályozási rendszer így például a várható érték, a valószínűség, a bizonytalanság és a következmények elemeit is vizsgálja, hogy feltárja ezek logikai alapját és a felismerésükhöz vezető történeti fejlődést. Az osztályozási rendszer alkalmazási célja kettős: egyrészt világos különbséget tenni a kockázat fogalma és annak mérési/leírási módjai között, másrészt megmutatni, mennyiben illeszkednek e definíciók a mindennapi nyelvhasználathoz és a gyakorlati kockázatkezelési igényekhez. Az elemzés eredménye, hogy a szűken valószínűségi alapú megközelítések korlátozottak, míg a következményekkel és bizonytalanságokkal dolgozó definíciók átfogóbb és a gyakorlatban is alkalmazhatóbb keretet kínálnak.

Újdonság, hogy Aven beszél a kockázat kommunikációjáról is (AVEN 2012: 34), ami a nemzetközi szabvány által leírt kockázatkezelés egyik fontos eleme (MSZ ISO 2018). Ugyanakkor sajnálatos módon nem vizsgálja a kockázat mint jelenség mindenkori definíciójának összefüggését a különböző kultúrák és vallások tekintetében, amely kérdéskör megvilágítása további kutatásokra vár. Ebből a szempontból a kommunikáció szerepe ismét csak meghatározó.

A harmadik részben adott többszempontú értékelés a korábbi kockázatelemletekről tudományos kontextusba helyezi az időtényező alkalmazásának szükségszerűségét. Felteszi a kérdést: „vajon meddig mondhatjuk, hogy a kockázat a helyes irányba halad?” (AVEN 2012: 36–37). Azonnal felmerül a kérdés: mit nevezünk, mit nevezünk helyes

iránynak? Azt, amiről úgy gondoltuk, hogy a vizsgált eseményre vonatkozó kockázatot a továbbiakban meghatározza? Ebben az esetben a kockázatmegjelenítés kissé kinyilatkoztatásszerű, ami *ab ovo* ellentmond annak, hogy a kockázatok az idő múlásával változhatnak. Egyáltalán, létezik-e „helyes” irány? Úgy gondolom, Avennek megint igaza van, hiszen az időtényezővel összefüggésben vizsgált kockázat – a korábban is említett számos szempont és tényező miatt – változékony.

Aven két előfeltételt állít fel. Az egyik szerint a kockázatot úgy kell meghatározni, hogy elkülönítjük magát a jelenséget annak kezelésétől, ami csak a megismerést és a megfelelő erőforrást és eljárást kiválasztva következhet (AVEN 2012: 34). Ennek oka az, hogy korábbi elméletek ezt a megkülönböztetést nem alkalmazták. Ugyanakkor engem ez a megkülönböztetés sajátos módon emlékeztet az általam az adatot az információtól megkülönböztető eltérésre, arra, hogy az adat akkor válik információvá, amikor ahhoz egy minősítő körülmény is járul (BÁCS 2023). Aven esetében is a megkülönböztetés immiens, magától értetődő.

A második előfeltétel szerint a kockázatot úgy kell meghatározni, hogy abba bele legyen foglalva a kockázat érzékelése is (AVEN 2012: 35). Ebben az érzékelésben benne van a személyes hozzáállás, például félelem a lehetséges eseményektől, azok következményeitől, a bizonytalanságtól, de ezeket a személyes tényezőket ki kell zárni, amikor a kockázat meghatározását a tudomány területén alkalmazzuk. Amennyiben a kockázat érzékelésébe beleértjük a kockázatok elfogadhatóságát, ami jellemzően alacsony kockázati szinteken történik meg, az megerősíti ennek az előfeltételnek a helyességét, mivel nem tartalmazza az első előfeltétel szerinti kockázatkezelést.

Ebben a részben jelenik meg számomra a ki nem mondott esély a kockázatok jellegzetességeinek hálózati alapú vizsgálatára is.

A negyedik részben Aven, hivatkozva saját korábbi műveire és más szerzőkre, valamint a második részben végigvitt történeti és trendelemzésre, a kockázatok meghatározásának alkalmazása szempontjából számos lehetséges területet említ. Ezek között a leglátványosabb elkülönítés a természettudományok közé, illetve a társadalomtudományok közé sorolható tudományterületek között van. A paletta elég sokszínű: a statisztikai elemzéstől a toxikológián, az epidemiológián, a valószínűség-alapú kockázatelemzésen, a gazdasági kockázaton, a pszichológiai kockázaton (!) át a társadalomelméleti kockázatig tartja alkalmazhatónak azok meghatározását. Vele szemben – ahogy Aven is írja – Althaus a kockázat szempontjából megkülönbözteti a matematikai és logikai, a tudományos és orvosi, társadalmi tudományágakat, mint például az antropológiát, a szociológiát, a gazdaságot, a jogot, a pszichológiát és a lingvisztikát (ALTHAUS 2005; AVEN 2012: 35). Althaus ezek mellé sorolja a történettudományt és a művészeteket, a vallást és a filozófiát (ALTHAUS 2005: 568). Elmélete minden tudományág esetében eltérő módon szemléli a kockázatot. Ez a sajátos, szétagolt megközelítés az, ami Althaus elméletét vitathatóvá, túlhaladottá és Aven kritikájának célpontjává teszi.

Az ötödik rész a következtetéseké, amelyben a szerző gyakorlatilag összefoglalja az egyes korábbi részekben megfogalmazott érveit, beigazoltnak jelöli meg az általa a bevezetésben felállított hipotézist (AVEN 2012: 39). Ez a rész teszi Aven tanulmányát a kockázat mint folyamat vizsgálatához szükséges egyik elméleti alpművé, további kutatások számára pedig olyan gyakorlati és módszertani segédeszközzé, amelynek jelentősége

messze túlmutat megírásának időpontján. Aven tanulmányának elemzése és további fejlesztése az időtényező és a kockázati jellegzetességek lehetséges hálózati összefüggéseinek figyelembevételével további jelentős állomása lehet a kockázatkutatásnak.

Összegzés

Terje Aven munkája nem csupán a kockázat fogalmának történeti és elméleti fejlődését tárja fel, hanem arra is rávilágít, hogy a kockázatkezelés a jövőben egyre inkább interdiszciplináris és dinamikus területként jelenik meg. A koncepció történeti áttekintése, az időtényező kiemelése és a fogalmi rendszerezés egyaránt hozzájárul ahhoz, hogy a kockázattudomány világosabb kereteket nyújtson a gyakorlati alkalmazások számára. A recenzió alapján egyértelművé válik, hogy Aven írása alapvető tájékozási pont mindazok számára, akik a rendészetben, a társadalomtudományokban vagy más szakterületeken a kockázatok természetét és kezelésének lehetőségeit kívánják vizsgálni. A tanulmány jelentősége abban rejlik, hogy nemcsak tudományos alapmű, hanem ösztönző kiindulópont is a jövőbeni kutatásokhoz, különösen a hálózati összefüggések és az időbeli dimenziók mélyebb vizsgálata terén.

Végezetül köszönetemet fejezem ki Csaba Zágonnak a recenzió elkészítéséhez nyújtott értékes segítségéért.

Felhasznált irodalom

- ALTHAUS, Catherine E. (2005): A Disciplinary Perspective on the Epistemological Status of Risk. *Risk Analysis*, 25(3), 567–588. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.2005.00625.x>
- AVEN, Terje (2012): The Risk Concept – Historical and Recent Development Trends. *Reliability Engineering & System Safety*, 99, 33–44. Online: <https://doi.org/10.1016/j.ress.2011.11.006>
- BÁCS Zoltán György (2023): Gondolatok az információ szerepéről – más, egyéni szemszögből. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 11(3), 83–92. Online: <https://doi.org/10.32561/nasz.2023.3.6>
- MOIVRE, Abraham (1711): *De mensura sortis, seu, de probabilitate eventuum in ludis a casu fortuito pendentibus*. London: Clements. Online: <https://doi.org/10.1098/rstl.1710.0018>
- MSZ ISO (2018): *Kockázatkezelés* (No. MSZ ISO 31000:2018).

Recenzió: *Az utolsó szolgálat – A rendőrség hőseinek történetei*

Review: *The Last Service – Stories of Police Heroes*

Budavári Árpád¹

Cél: A tanulmány célja a Nemzeti Védelmi Szolgálat által szerkesztett *Az utolsó szolgálat* című kötet elemzése, amely tíz hősi halált halt rendőr életútján keresztül tárja fel a magyar rendőrség hivatásának erkölcsi és szervezeti dimenzióit. A recenzió vizsgálja, miként válik az emlékezés a rendőri identitás, morál és közösségi kultúra építőelemévé.

Módszertan: A kutatás kvalitatív tartalomelemzésre épül, amely a kötet tíz fejezetének narratíváit a szervezeti kultúra és az emlékezetelmélet keretében értelmezi. A vizsgálat nemzetközi szakirodalmi forrásokra támaszkodva helyezi kontextusba a rendőri hősiesség társadalmi konstrukcióját.

Megállapítások: A hősi halottak történetei a rendszerváltás utáni rendszertörténet lenyomatai: a fegyveres rablások, a határőrség integrációja és a terrorellenes műveletek mind a rendőri hivatás változó, de állandóan kockázatos természetét tükrözik. A megemlékezések erősítik a bajtársi kohéziót, csökkentik a szervezeti cinizmust, és morális példát kínálnak a fiatal rendőrök számára.

Érték: A kötet – és annak tudományos feldolgozása – hozzájárul a magyar rendőrség intézményi emlékezetének ápolásához és identitásának megerősítéséhez. A hősi emlékezet nemcsak gyász, hanem a rendőri kultúra önfenntartó ereje: a múlt hősei által a jelen rendőrei is értelmet, erkölcsi irányt és közösségi büszkeséget nyernek hivatásukhoz.

Kulcsszavak: könyvismertetés, szervezeti kultúra, rendészettörténet, hősök a rendőrségen

¹ Bűnügyi rendőrfőkapitány-helyettes, Fejér Vármegyei Rendőr-főkapitányság; adjunktus és címzetes egyetemi docens, Dunaújvárosi Egyetem.

Objective: The aim of the study is to analyse the volume *The Last Service* edited by the National Protective Service, which explores the moral and organisational dimensions of the Hungarian police profession through the lives of ten police officers who died heroically. The review examines how remembrance becomes a building block of police identity, morality, and community culture.

Methodology: The research is based on qualitative content analysis, which interprets the narratives of the volume's ten chapters within the framework of organisational culture and memory theory. The study contextualises the social construction of police heroism by drawing on international literature sources.

Findings: The stories of the heroic dead are imprints of the history of policing after the change of regime: armed robberies, the integration of the border guard, and anti-terrorist operations all reflect the changing but constantly risky nature of the police profession. Commemorations strengthen comradesly cohesion, reduce organisational cynicism, and offer a moral example for young police officers.

Value: The volume – and its scholarly processing – contributes to the cultivation of the institutional memory of the Hungarian police and the strengthening of its identity. Heroic memory is not only mourning, but also the self-sustaining force of police culture: through the heroes of the past, police officers of the present also gain meaning, moral direction, and community pride for their profession.

Keywords: book review, organisational culture, police history, heroes in the police

A kötet bemutatása

Az utolsó szolgálat – A rendőrség hőseinek történetei címmel 2025-ben jelent meg egy hiánypótló kiadvány, amely a rendszerváltás utáni magyar rendőrség tíz hősi halált halt tagjának állít emléket. A könyvet a Nemzeti Védelmi Szolgálat (NVSZ) munkatársai és az elesett hősök egykori kollégái – köztük rendőrök és ügyészek – írták, és Rizmann Anikó Krisztina szerkesztette. Bár ők nem professzionális portréírók, a rendőri hivatás szellemiségét és értékeit mélyen ismerő szakemberek, akiknek elfogultsága és őszinte tisztelete érezhető is a sorok között. A kötet előszavát Tomin Szilvia, az NVSZ főigazgatója jegyzi, aki hangsúlyozza az emlékezés fontosságát: kevesen tudják, milyen személyes sorok és tragédiák húzódnak meg a márványba véssett nevek mögött, ezért a könyv célja, hogy e történetek ne merüljenek feledésbe. A zárszóban dr. Pintér Sándor belügyminiszter fájdalommal vegyes büszkeséggel emlékezik meg minden egyes hősi halotról, és kifejezi reményét, hogy „a közeljövőben nem kell újabb fejezettel kiegészíteni a kötetet”. Ez a gondolat – miszerint soha többé ne történjen hasonló tragédia – méltó lezárása a könyvnek, és rámutat a kiadvány morális küldetésére.

Felépítés és tartalom – tíz hős története

A könyv tíz fejezetben mutatja be tíz hősi halált halt rendőr életét és utolsó szolgálatát. Minden fejezet egy-egy portré és történet, amelyet az elhunyt egykori kollégája, barátja írt meg. A fejezetek stílusa változatos – van, amelyik narratív, a kronologikus eseményleírásra fókuszál, mások inkább személyes hangvételű visszaemlékezések, riportszerű dokumentációk. Minden szerző más szempontból emlékezik: van, aki a bajtársi viszonyt, van, aki a családi háttért emeli ki. Mégis, a változó stílusok ellenére közös a mindenk feletti tisztelet a felidézett hősök és a rendőri hivatás iránt. A szerzők nem félnek kimutatni érzelmeiket sem – ahogy az előszó is megjegyzi, e tragédiákat nem lehet érzelmek nélkül megélni. A moralizáló vagy elfogult hang hol megjelenik, hol visszafogottabb, de ez teljesen érthető és emberi ebben a kontextusban. A kötet így egyszerre dokumentumértékű és megrendítő olvasmány.

Az emlékezések azonban nem csupán a végzetes események krónikái: a szerzők felkuttatták a tragédiák hiteles dokumentumait, megszólaltatták a családtagokat és kollégákat, így az írások az elhunyt rendőrök teljes életútját, szakmai pályafutását és az egyenruhán túli embert is bemutatják. Mivel a rendőri lét szerves része az önfeláldozó hivatást támogató család és a magánélet, a történetekben apró epizódok villannak fel a hősök otthoni életéből is, emberközelivé téve az emlékművekről ismert neveket. Az olvasó nemcsak az utolsó szolgálatok körülményeit ismeri meg, hanem azt is, hogy kik voltak ők – milyen kollégák, barátok, szülők, férjek.

A tíz hős és történetük röviden

Ósz Zsigmond 1991-ben, közvetlenül a rendszerváltás után, Győrben szolgálva vesztette életét. Fegyveres rablótámadás érte a vízműnél egy készpénzszállítás során; Ósz főörzsőrmester fegyveres pénzkísérőként bátran szembeszállt a támadóval, és a lövöldözésben súlyos sérülést szenvedett, amelybe később belehalt. Halála a fiatal magyar rendőrség első ilyen veszteségei közé tartozott.

Máté András 1992-ben Vácott egy autótolvajjal szembeni intézkedés során esett el. A 29 éves nyomozó éppen civil ruhás járőrözést végzett a városi vásártéren, amikor tetten ért két menekülő gépkocsitolvajt. Üldözőbe vette őket, és dulakodás közben a 17 éves elkövető halálosan megszurta. Máté András közismert és kedvelt fiatal rendőr volt szülővárosában, halála megrázta a helyi közösséget.

Kiss Tamás 2001-ben, mindössze 21 évesen hunyt el szolgálat közben. A fiatal őrmester a Pest megyei Valkó körzeti megbízottjaként egy éjszakai közúti ellenőrzésnél próbált megállítani egy járművet. A gépkocsi vezetője azonban nem állt meg: nagy sebességgel elgázolta Kiss Tamást, aki a szakszerű orvosi ellátás ellenére életét vesztette.

Borsos József 2003-ban, negyvenévesen áldozta életét a hivatásának. Borsos rendőr százados az ORFK Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság nyomozójaként egy veszélyes bűnöző elfogásán dolgozott kollégáival. Egy fegyveres összetűzés során – amikor egy keregett sorozatgyilkost próbáltak elfogni – több lövés érte. Halálos sebet kapott, de utolsó

erejével még viszonzotta a tüzet és ártalmatlanná tette a támadót, ezzel megmentve kolléganője életét. Az ő története a bátorság és a lélekjelenlét példája.

Borbély Zoltán 2008-ban Komárom-Esztergom megyében, éjjeli járőrszolgálat közben halt meg. Az akkor 38 éves rendőr hadnagy egy családi veszekedéshez riasztva vonult ki egy kisvárosi házhoz, fiatal járőrtársával. Amit rutinesetnek hittek, tragédiába fordult: a zavart elkövető váratlanul tüzet nyitott rájuk, és Borbély Zoltánt fejlődés érte. A helyszínen életét veszítette.

Radovic Dusan 2010-ben Budapesten, a VIII. kerületben halt hősi halált. A 30 éves rendőr zászlós egy ittas és kábítószeres állapotban menekülő ámokfutó autóst próbált megállítani a Keleti pályaudvarnál, amikor az halálra gázolta.

Kenéz Imre 2012-ben a Csongrád megyei rendőrség kötelékében szolgálva hunyt el. A 34 éves motoros járőr Apátfalvánál egy őrjöngő ámokfutó megfékezésére indult kollégájával. A menekülő elkövető egy nagy teljesítményű Hummer terepjárával szándékosan elütötte Kenéz Imrét szolgálat közben. A fiatal rendőrtiszt a helyszínen olyan súlyosan megsérült, hogy hiába küzdöttek érte – a mentőhelikopter fedélzetén életét veszítette.

Pálvölgyi Péter 2016-ban a Győr-Moson-Sopron megyei Böny községben esett el szolgálat közben. A 46 éves rendőr alezredes, a Nemzeti Nyomozó Iroda tapasztalt nyomozója egy szélsőséges nézeteiről ismert fegyvergyűjtő, Gy. I. elfogására indult összehangolt műveletben. Az elkövető azonban váratlanul gépkarabéllyal tüzet nyitott a házkutatás során, és Pálvölgyi Pétert fejlődés érte. Kollégái hiába próbálták menteni – életét veszítette.

Baumann Péter egy 2023-ban történt tragédia során veszítette életét. A mindössze 29 éves rendőr főtörzsőrmester a budapesti XI. kerületi rendőrkapitányság járőrvezetője volt. 2023 januárjában egy átlagosnak tűnő lakossági bejelentéshez – egy zavarodott elméjű személy randalírozott egy társasházban – riasztották. Baumann Péter és kolléganője a helyszínre érve előbb lefegyverezték, majd hosszasan próbálták megnyugtatni a férfit, aki azonban – kihasználva a lépcsőházi világítás lekapcsolódását – visszaszerezte a tőle elvett kést, szíven szúrta Baumann Pétert, két társát pedig megsebezte.

Kónya Gábor Lajos 2023 szeptemberében, művelet közben hunyt el. A 34 éves rendőr főhadnagy a Terrorelhárítási Központ (TEK) műveleti egységében szolgált. Egy fegyveres, robbanóanyaggal rendelkező bűnöző elfogására indultak, amikor az elbarikádozott elkövető robbanást idézett elő az épületben, épp akkor, amikor Kónya Gábor behatolt az ajtón. A detonáció következtében Kónya Gábor Lajos halálos sérüléseket szenvedett.

A múlt hősei, a jelen tanítói

A könyv talán legfontosabb üzenete, hogy a távoli vagy közeli múlt hősei a jelen rendőreit is megszólítják. Mind a tíz történet felveti a kérdést: mire tanítanak minket ezek a hősök? Az első és legkézenfekvőbb tanulság, hogy a hősiesség soha nem öncélú választás eredménye. Egyik rendőr sem azért indult el arra a bizonyos utolsó szolgálatra, hogy hőssé váljon – mindannyian a napi feladataikat teljesítve, a szolgálat végeztével haza akartak térni szeretteikhez. Ősz Zsigmond például munkába indulás előtt még azt mondta otthon, hogy siet haza, mert a műszak után cipőt kell vennie a fiának. Baumann Péter is a barátjánőjével tervezte másnapra a közös programot. Ezek a hétköznapi mozzanatok hangsúlyossá

válnak a visszaemlékezésekben: azt jelzik, hogy hőseink éppen olyan emberek voltak, mint bárki más, és nem keresték a bajt vagy a dicsőséget. Egyszerűen rendőrként viselkedtek, amikor a sorsdöntő pillanat elérkezett – és életük kockázatásával is kitarítottak esküjük mellett. Hőssé azáltal váltak, hogy a magasztos rendőri eskü egy hétköznapi szolgálat során drámai valósággá változott: a törvény és embertársaik védelmét még akkor is teljesítették, amikor ez a saját életük feláldozásával járt. Ez példa minden jelenlegi és jövőbeli rendőr számára. A kötet írói maguk is levonják ezeket a tanulságokat: többük leírja, hogy egyikük sem „akart” hős lenni, és hogy bármelyikünk fia, férje, közvetlen munkatársa állhatott volna az életét feláldozó rendőr helyében – az ő áldozatuk így arra int, hogy becsüljük meg a mindennapokat szorgos szolgálattal kitöltő csendes hősöket is.

A hősök történeteinek másik fontos tanítása a rendőri hivatás értékeire és ethoszára vonatkozik. Ezek az esetek rávilágítanak a bátorságra, a helyállásra, az önfeláldozás jelentőségére. Például Borsos József esete megtanítja, hogy a lélekjelenlét és a bajtársiasság kritikus helyzetben életeket menthet – ha ő nem cselekszik a halálos sebei ellenére is, talán a kolleganője is áldozatul esik. Kenéz Imre története azt üzeni, hogy a közlekedésbiztonság terén sem szabad soha lebecsülni a veszélyt, és hogy a rendőröknek olykor a saját testük az egyetlen akadály egy gázoló jármű és a védtelen civilek között. Pálvölgyi Péter halála arra figyelmeztet, milyen kockázatokkal jár a politikai extrémizmussal összefüggő szervezett bűnözés és terrorizmus elleni küzdelem, még békeidőben is – s hogy a felkészültség és a professzionalizmus ellenére is lehetnek tragikus következmények. Baumann Péter esetéből pedig megtanulhatjuk, hogy még a „nyugodt” környékeken, rutinfeladatok közben is leshet ránk végzetes veszély; a legkorszerűbb kiképzés és protokoll sem tudja nullára csökkenteni a kockázatot. Az ilyen tanulságokat a kötet néhol kimondja, néhol pedig kimondatlanul hagyja, de az olvasóra mély hatást gyakorol. A jelen rendőrei és a civil olvasók egyaránt levonhatják a következtetést: a hőseink példája kötelez – arra, hogy a szolgálatot mindig teljes odaadással és a veszély tudatában végezzük, és hogy megbecsüljük azokat, akik nap mint nap így tesznek.

A tíz történet egyik közös jellemzője, hogy rendkívül széles palettáját mutatja be a rendőrségi feladatoknak – és azt is, hogy a veszély mindenütt ott leselkedik. Gyakran a közvélemény hajlamos különbséget tenni „veszélyes” és „kevésbé veszélyes” rendőri munkakörök között. A közhiedelem szerint például egy terrorelhárító kommandós vagy egy bűnügyi nyomozó élete kockázatosabb, mint mondjuk egy vidéki körzeti megbízotté. Ez a könyv azonban világosan rámutat, hogy a rendőrség „veszélyes üzem” – bármilyen beosztásban is szolgáljon valaki. Hőseink között ott van a terrorelhárító egység tagja (Kónya Gábor Lajos), a kiemelt, országos ügyeken dolgozó nyomozó (Borsos József, Pálvölgyi Péter), de ugyanúgy megtaláljuk a vidéki nyomozót vagy körzeti megbízottat (Máté András, Kiss Tamás), a városi járőrt (Baumann Péter), a forgalom-ellenőrző motoros járőrt (Kenéz Imre), valamint a szolgálatparancsnokot is (Radovic Dusan). Az esetek természete is változatos: van közöttük fegyveres rablás, közlekedési intézkedés, családi erőszakhoz riasztás, szervezett bűnözés elleni rajtaütés, sőt terroristaellenes művelet is. A könyv megrázó módon demonstrálja, hogy egy rendőrnek soha sincs „átlagos” vagy „veszélytelen” napja. Ahogy a bűnözés természete változik – legyen szó a kilencvenes évek banditizmusáról vagy a 21. század extrém kihívásairól –, a rendőröknek mindig készen kell állniuk a legrosszabbra. A „veszély leküzdéséhez szükséges bátorság és erő” mindenhol

próbára van téve: nemcsak a különleges egységeknél, hanem egy közlekedési rutinellenőrzésnél vagy egy vidéki lopás tettenérésénél is. A kötet hőseinek sokfélesége ezt a fontos üzenetet hordozza.

Ráadásul azáltal, hogy a szerzők a hősök életútját is részletezik, az olvasó képet kap arról is, milyen személyiségbeli és szakmai sokszínűség jellemzi a rendőrséget. Látjuk a csendes humorú, közösségi embert Baumann Péterben; a minden szabályt betartó, példamutató tisztet Pálvölgyi Péterben; a vagány, de szívében rendőrnek született fiatal Kiss Tamásban; a nyugodt, türelmes veteránt Borsos Józsefben; vagy épp a sportos, céltudatos, különleges rendőrt Kónya Gáborban. Mindannyian különböző utat jártak be a testületen belül, de egyvalami közös bennük: a hivatás iránti elkötelezettség. Ez az elkötelezettség pedig – ahogy sajnos mindegyik történet igazolja – adott pillanatban megkövetelheti a legnagyobb áldozatot. A könyv így nemcsak gyászol, de büszkén be is mutatja a rendőri pálya sokrétűségét és becsületét: bárhol is szolgáljanak, a rendőrök a közösség biztonságáért felelősek, és ezt a felelősséget a tíz hős mind a végsőkig vállalta.

Rendészettörténeti korlenyomatok a történetekben

Érdekes és értékes vetülete a kötetnek, hogy bár elsődlegesen a rendőrség hősi halottainak állít emléket, szándékoltan vagy szándékoltanul betekintést nyújt a rendszerváltás utáni magyar rendészettörténet több szakaszába is. Minden fejezet egy-egy korban és társadalmi közegben játszódik, így a történetek mozaikja összeáll egy 1990 utáni rendőrségi tablóvá.

Ősz Zsigmond esete (1991) a rendszerváltozás utáni rendőrség korai időszakába repít vissza. Emlékezetében megjelenik, milyen kiforratlan volt még akkoriban a közrend és a magánbiztonság viszonya. A kilencvenes évek elején a rendőrségnek új kihívásokkal kellett szembenéznie: megszorodtak a fegyveres rablások, a korábban ismeretlen bűnözői formák. *Ősz* tragikus halála – egy munkahelyi pénzszállítás elleni fegyveres támadás – rávilágított arra, hogy az állam és a feltörekvő privát biztonsági szféra együttműködése még gyerekcipőben járt. Esete abba az időbe ágyazódik, amikor a rendszerváltás után hirtelen megnőtt a fegyveres bűncselekmények száma, miközben a rendőrség eszközrendszere és taktikai felkészültsége csak formálódott. Ez egyfajta korrajz: a fiatal demokrácia bűnügyi kihívásainak korszaka. Nem melleleg megtudhatjuk azt is, hogy már a kilencvenes évek elején is gondot jelentett kollégáinknak a rendőrök alulfizetése, amit akkoriban is a hivatásuk gyakorlásával járó másodállásokkal kompenzáltak.

Borsos József története (2003) a posztoszocialista rendőrség egy következő fejezetébe enged bepillantást. Borsos százados a kilencvenes évek elején lépett a testületbe – ahogy a fejezetből kiderül, annak idején sok fiatal választotta a rendőri pályát például azért, hogy a kötelező sorkatonai szolgálatot kiválthassa. Ez egy tipikus motiváció volt akkoriban, ami Borsos visszaemlékezéseiből is kiviláglik. Emellett Borsos pályafutása során megtapasztalta a testületen belüli generációs és szakmai feszültségeket: ebben az időben nyílt meg a Rendőrtisztviselői Főiskola a civil hallgatók előtt, ami sok, régóta a szakmában lévő és tisztai karrierre vágyó rendőrt nyugtalanított. A kilencvenes évek közepén ugyanis a korábbi tisztképzési monopólium megtört, és civilek is tisztai diplomát szerezhettek – ez belső súrlódásokhoz vezetett a „régí” és az „új” gárda között. Borsos alakja tehát egyszerre

tanúskodik a szervezeten belüli változásokról és arról a korról, amikor a magyar rendőrség az itthon is burjánzó nemzetközi szervezett bűnözéssel vette fel a harcot (hiszen ő a szervezett bűnözés elleni egységénél szolgált). Az ő utolsó ügye – egy fegyveres bűnöző elfogása Budapest peremén – a kétezres évek elejének „maffialeszámolásokkal” teli világát idézi fel.

Borbély Zoltán utolsó szolgálatának megjelenítésében (2008) már egy új korszak jelei rajzolódnak ki: a Magyarország EU-csatlakozása utáni időszak. Borbély pályája a határőrségnél indult, majd a schengeni csatlakozás következtében 2008-ban a határőrség integrálódott a rendőrségbe. A könyv érzékelteti, hogy ez mekkora változás volt: a határőrizeti feladatok beolvasztása a rendőrségbe szervezeti és kulturális kihívást is jelentett. Borbély azok közé tartozott – olvashatjuk –, akik az integrációt nem törésként, hanem új lehetőségként élték meg. Utolsó szolgálata tragikusan pontos időbeli egybeesést mutat e folyamat lezárultával: 2008 februárjában történt, nem sokkal azután, hogy a magyar rendőrség magába olvasztotta a határőrséget. Az ő halála így szimbolikusán meg is jelenik a kötetben mint mérföldkő: a történetből megtudjuk, hogy a kollégái és felettesei által nagyra becsült rendőr a megújult szervezetben is helyállt, és éppen egy, a kisvárosi közbiztonságot veszélyeztető erőszakos cselekménynél áldozta életét.

A többi fejezet is hordoz kisebb-nagyobb kordokumentum értékű részleteket. *Radványi Dusan* halála (2010) például arra a máig is tartó időszakra esik, amikor egyre veszélyesebbé váltak a közúti ellenőrzések – hiszen ekkor már mindennapos problémává vált az ittas vagy drogos járművezetők elleni fellépés, ami a kilencvenes évekhez képest új dimenzió. *Kenéz Imre* tragédiája (2012) rávilágít, hogy a rendszerváltás utáni két évtizedben nemzetköziesedett az ország: a Hummer terepjárós ámokfutó története akár amerikai akciófilmekből is ismerős lehetne, mégis itt történt meg velünk, és a magyar rendőrségnek kellett kezelnie. *Pálvölgyi Péter* ügye pedig szintén történelmi kontextust ad: a 2010-es évek közepén járunk, amikor a migrációs válság és a terrorfenyegetettség miatt a magyar rendőrség és a TEK is fokozott készültségben volt. Pálvölgyi halála egy szélsőséges szervezet elleni nyomozás során következett be, ami azt mutatja, hogy a globális jelenségek (szélsőjobboldali paramilitáris csoportok) hatásai lokalizáltak, Magyarországon is megjelentek. *Baumann Péter* közelmúltban történt tragikus intézkedése pedig napjaink közbeszédének lenyomatát is hordozza: a halála utáni médiavisszhang (amikor egyesek a rendőri intézkedést hibáztatták) arra utal, hogy a társadalmi bizalom és megítélés milyen érzékeny téma manapság – ugyanakkor az ügyészégi vizsgálat és a kötet narratívája határozottan kiállt az intézkedés szakszerűsége mellett, visszautasítva a vádaskodásokat. Ez is jelzi, hogy a rendőrök hőssé válását a társadalmi narratívák keretében is értelmezni kell, nem pusztán magát az eseményt.

Összességében *Az utolsó szolgálat* nemcsak emléket állít, de tudatosan vagy intuitív módon dokumentálja is a magyar rendőrség elmúlt három évtizedének fontosabb állomásait. Aki figyelmesen olvassa, rengeteget megtud a testület fejlődéséről, a változó kihívásokról és arról, hogyan reagált ezekre a rendőrség. Ily módon a könyv egyszerre szól múltról és jelenről: a tíz hős történetén keresztül a magyar rendészettörténet egy darabját is megismerheti az olvasó. A történelmi fókusz azonban nem túlzó, a könyv megmarad a szolgálat közben életüket vesztett kollégák emlékéllítésének.

Hősi emlékezet és szervezeti kultúra – nemzetközi kitekintéssel

A kötet kapcsán érdemes elgondolkodni azon is, hogy a hősi halottak emlékezete miképpen formálja a rendőri szervezeti kultúrát és identitást. Ez nem csupán magyar sajátosság, hanem nemzetközi jelenség, amelyet a téma kutatói is feldolgoztak (SIERRA-ARÉVALO 2019; SALET–TERPSTRA 2020; FERGUSON 2023). A rendőrség mint hierarchikus és erősen értékalapú intézmény nagy hangsúlyt fektet a saját tradícióira, mítoszaira és hőseire – hiszen ezek az emlékezeti szimbólumok erősítik a testület belső kohézióját és értékrendjét. A hősi halottakról való megemlékezés egyaránt szól a múlt tiszteletéről és a jelen építéséről: a fiatal rendőrök ezekből a történetekből tanulják meg, mit jelent a hivatás becsülete, a lojalitás és a végsőkig való helytállás. A közös hősök pedig hidat képeznek generációk és alegységek között – egy fiatal járőr ugyanúgy magáénak érzi Radovic Dusan vagy Baumann Péter példáját, mint egy veterán tiszt. A hősök kultusza ezáltal az identitásképzés eszközevé válik: a testület tagjai számára kollégáik hőssé válása közös tudattartalomává válik. A „rendőrcsalád” tudata erősödik, hiszen világhosszá válik: ha baj van, minden rendőr ugyanannak a nagy közösségnek a részeként áll helyt.

Nemzetközi kitekintésben számos példa van arra, hogyan használják a rendvédelmi szervezetek a hősi emlékezetet kultúrájuk építésére. Az Egyesült Államokban a National Law Enforcement Officers Memorial (a washingtoni nemzeti rendőrségi emlékmű) nem pusztán megemlékezés, hanem ideológiai és kulturális eszköz is: a „rendőri hősi halál” narratívája erősíti a rendőrség társadalmi legitimitációját, és kommunikálja a közösség felé, hogy a rend fenntartása milyen áldozatokkal járhat. Kanadában a rendőri hősiesség kultusza – például az Ottawa melletti Canadian Police and Peace Officers’ Memorial éves ceremóniája – a közösségi bizalom és összetartás erősítését szolgálja (FERGUSON 2023). Ezek az események a rendőrök családjai, kollégái és a civil lakosság együtt emlékeznek, ami a *police-community* partnerség érzetét növeli. Nagy-Britanniában a rendőrség hagyományosan a ceremoniális emlékezésre épít: az évente megrendezett rendőrségi megemlékező istentiszteletek, felvonulások a brit rendőrség önazonosságának részévé váltak, hangsúlyozva a szolgálat folytonosságát és méltóságát.

Fontos azt is látni, hogy a rendőri hősi kultusz Magyarországon bizonyos tekintetben párhuzamba állítható a katonai hősi kultusszal, de mégis eltérő annak társadalmi beágyazódása. Míg a katonai hősök emlékezete tipikusan a nemzeti büszkeség és hazafiság üzenetével jelenik meg (hiszen háborúk, nemzeti sorskérdések kapcsolódnak hozzájuk), addig a rendőr hősiessége a mindennapok békéjének megőrzésében teljesedik ki. A rendőr a közösségért hoz áldozatot békeidőben, és így a hős rendőr alakja a társadalom szemében az erkölcsi rend fenntartóját jelképezi. Ez a fajta hősiesség egyszerre nemzeti és lokális: nemzeti, mert minden magyar rendőr a magyar emberek biztonságát szolgálja; de lokális is, mert minden történet egy adott közösségben – egy városban, faluban, megyében, saját, közvetlen közösségében – hagyott mély nyomot. Ennek megfelelően a rendőr hősök emlékezete is kettős: van országos emléknep (április 24., a rendőrség napja alkalmából rendszerint megemlékeznek a hősi halottakról), és vannak helyi megemlékezések. Ez a könyv olyan szempontból is hiánypótló, hogy országos összefoglalást ad e hősekről, egységes keretbe helyezve a történeteiket, és ezzel a rendőrség egészének emlékezetét gazdagítja.

Az utolsó szolgálat kapcsán mindezen szempontokat figyelembe véve elmondható: a hősi halottak emlékezetének ápolása a magyar rendőrség szervezeti kultúrájának is alapvető eleme. Ennek fontosságát a könyv is sugallja, de konkrét példákkal a valóságban is találkozunk. Látható, hogy mind a rendőrségen belül, mind a társadalomban erős igény van a rendőr hősök emlékezetére. A kötetben szereplő több hős esetében a megemlékezés intézményesült: Radovic Dusán nevét közterület viseli Budapesten; Borbély Zoltán utolsó szolgálatának napját – ahogy említettük – a rendőrség hivatalos véradó nappá nyilvánította (így minden évben e napon rá emlékezve adnak vért rendőrök és civilek a bajtársiasság jegyében). Szinte mindegyikükről elmondható, hogy emléktáblák őrzik a nevüket laktanyák falán vagy a tragédia helyszínén; évente tartott megemlékezések (koszorúzások, gyertyagyújtások) idézik fel alakjukat; sőt, van, ahol róluk elnevezett emléktornát vagy futóversenyt rendeznek (például Kenéz Imre emlékére motoros felvonulást és versenyt tartanak a barátai). Mindez azt szolgálja, hogy a testület és a társadalom soha ne felejtse el őket.

A hősi emlékezet egyszerűen szerves része lett a szervezeti identitásnak is. Az emlékállítás nem pusztán múltidézés: pszichológiai kohéziót teremt a rendőrség tagjai között, csökkenti a cinizmust és erősíti a hivatás büszkeségét. A közös hősök történetei afféle szimbolikus immunrendszerként működnek a szervezetben: emlékeztetnek az alapvető értékekre és küldetésre, így védik ki a morális széthullást. Amikor egy újonc rendőr belép a testületbe, és látja a falon az emléktáblákat, olvassa e könyv lapjain a történeteket, akkor megérti, hogy a szolgálat közben gyakorolt hivatás akár a legnagyobb áldozatot is megkövetelheti. Ez a tudás felelősséggel, de egyúttal büszkeséggel is felruházza – hiszen a hősök példája azt mutatja, hogy e hivatásnak értelme és értéke van, ami túlmutat a hétköznapi rutinján.

Zárógondolatok – értékelés és a hiánypótló szerep

Az utolsó szolgálat című kötet megjelenése hiánypótló és üdvözlendő esemény. Hiánypótló, mert korábban nem készült ilyen átfogó gyűjtemény a rendszerváltás utáni időszak rendőri hősi halottairól – legalábbis nem olyan, ami közérthető módon, mégis tudományos igénnyel dolgozta volna fel az emléküket. A könyv egyszerre szólhat a rendőröknek és a szervezet iránt érdeklődést mutató kívülállóknak, hiszen a felidézések egyszerre ügynelnek a szakmai pontosságra és a közérthetőségre is. Nyelvezete érthető, olvasható, ugyanakkor a háttérben komoly kutatómunka húzódik (levéltári adatok, sajtócikkek, interjúk és személyes visszaemlékezések formájában). Ez a kettősség – a hitelesség és közérthetőség – nagy erénye a kötetnek. A recenzens számára külön pozitívum, hogy a könyv nem esik át a ló túloldalára: nem válik pátosszal terheltté vagy giccsessé. Kerüli a hatásvadász túlzásokat, őszinte, emberi hangon szól.

A könyv kulturális és szervezeti hatása sem elhanyagolható. Egyfajta tükör is a rendőrségnek: megmutatja, hogy milyenek a „legjobbak”, akik a legtöbbet adták. Ugyanakkor üzenet a társadalom felé is: lássátok, ezek az emberek értettek hozták meg a végső áldozatot. Ebből a szempontból a kötet a rendőrség és a közösség közti bizalom hidját is építheti, hiszen az együttérzést és a megbecsülést erősítheti a civilekben.

Végezetül, amit Pintér Sándor a zárszóban megfogalmaz, azt a recenzió írójaként is csak megerősíthetem: mindannyian abban bízunk, hogy nem kell újabb fejezettel bővíteni a kötetet. Mégis, ha – a sors kegyetlenségéből – a jövőben lesznek újabb hősök, az ő történetük is megérdemli majd, hogy méltó módon emlékezzünk rá. Addig is ez a könyv gondoskodik arról, hogy a tíz hős neve és példája ne merüljön feledésbe. *Az utolsó szolgálat* értéke abban áll, hogy egyszerre emlékeztet és inspirál: *emlékeztet* a múltra, a veszteségekre, a hőseinkre – és *inspirál* a jelenben, hogy az ő szellemiségüket továbbvigyük. A rendőri szervezeti kultúra erősítése közös ügyünk kell maradjon; bízunk benne, hogy e könyv hozzájárul ahhoz, hogy a testület tagjai és a civil társadalom egyaránt közösen őrizték a rendőri hivatás becsületét.

Felhasznált irodalom

- FERGUSON, Matthew (2023): *Between Commemoration and Criminalization: Demystifying, Demythologizing, and Debunking the Canadian Police and Peace Officers' Memorial*. Doktori értekezés. University of Ottawa.
- RIZMANN Anikó Krisztina (2025): *Az utolsó szolgálat – A rendőrség hőseinek történetei*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó – Nemzeti Védelmi Szolgálat.
- SALET, Renze – TERPSTRA, Jan (2020): Criminal Justice as a Production Line: ASAP and the Managerialization of Criminal Justice in the Netherlands. *European Journal of Criminology*, (17)6, 826–844. Online: <https://doi.org/10.1177/1477370819828332>
- SIERRA-ARÉVALO, Michael (2019): The Commemoration of Death, Organizational Memory, and Police Culture. *Criminology*, 57(4), 632–658. Online: <https://doi.org/10.1111/1745-9125.12224>

